

ספר שמות

תוכן העניינים

1	פרשת שמות
21	פרשת וארא
39	פרשת בא
60	פרשת בשלח
84	פרשת יתרו
99	פרשת משפטים
123	פרשת תרומה
141	פרשת תצוה
161	פרשת כי תשא
187	פרשת ויקהל
203	פרשת פקודי
214	שירת הים ועשרת הדברות
214	שירת הים
215	עשרת הדברות בטעם עליון
216	הפטרות
216	
218	הפטרת שמות
220	הפטרת וארא
221	הפטרת בא
226	הפטרת בשלח
227	הפטרת יתרו
229	הפטרת משפטים
231	הפטרת תרומה
233	הפטרת תצוה
236	הפטרת כי תשא
237	הפטרת ויקהל
240	מפטיר לשבת ראש חודש
240	מפטיר לשבת ראש חודש
242	הפטרת שבת ראש חודש

245	הפטרת שבת מחר חודש . . . . .
246	מפטיר לפרשת זכור . . . . .
246	מפטיר לפרשת זכור . . . . .
249	מפטיר לפרשת פרה . . . . .
251	מפטיר לפרשת פרה . . . . .
253	מפטיר לפרשת החודש . . . . .
255	מפטיר לפרשת החודש . . . . .

I	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	שמות
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה:	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה:	2
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	יִשָּׁשכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	3
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:	4
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וְהָיוּ נַפְשֵׁי כָל נַפְשֹׁתָא נִפְקִי יִרְכָא דִּיעֲקֹב שִׁבְעִין נַפְשֵׁן וְיוֹסֵף דְּהָוָה בְּמִצְרַיִם:	וְהָיוּ כָּל-נַפְשֵׁי יִצְאֵי יִרְדְּ-יַעֲקֹב שִׁבְעִים נַפְשֵׁן וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרָיִם:	5
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אַחֲוָיו וְכָל דְּרָא דְּהָוָה:	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אַחֲוָיו וְכָל דְּרָא דְּהָוָה:	6
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְּשׁוּ וַתִּתְּלֶדּוּ וַסְּגִיאוּ וַתִּקְיֹפוּ לַחֲדָא לַחֲדָא וַתִּמְלִיאוּ אֶרֶצָא מְנַהוֹן:	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאדָּ מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	7
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדָע אֶת-יוֹסֵף:	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדָע אֶת-יוֹסֵף:	8
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:	9
10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'	הֵבֵה נִתְחַכְמָה לָּו פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שֹׁנְאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:	הֵבֵה נִתְחַכְמָה לָּו פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שֹׁנְאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:	10

1 ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן צחייהן צשמותס, חזר ומנאן צמיתתן, להודיע חצתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותס, שנאמר המוציא צמספר צצאס לקלס צצאס יקרא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א, ג):

5 ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו בכלל שבטים, ומה צא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה צמזרים, אלא להודיען צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה צמזרים ונעשה מלך ועמד בצדקו:

7 וישרצו. שהיו יולדות ששה צכרס אחד:

8 ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו (סוטה יא.):

8 אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע:

10 הבה נתחכמה לו. כל הבה לשון הכנה והזמנה לצדק הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לכך:

10 נתחכמה לו. לעס, נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכם למושיען של ישראל לדונס צמים, שכבר נשבע שלא יציא מצול לעולם (שמו"ר א, יא). (והס לא הבינו שעל כל העולם אינו מציא, אצל הוא מציא על אומה אחת. צרש"י שן):

10 ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, ותולה קללתו בצמזרים, והרי הוא כאלו כתב ועלינו מן הארץ והס יירשוה:

II	Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.	וַיִּשְׁמוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיְבִן עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפָרְעָה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס וַיֵּת רַעַמְסֵס:	II
12	But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.	וּכְאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וַיִּכְּצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרָאֵל:	12
13	And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.	וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶךְ וַיִּשְׂרָאֵל בְּקִשְׁיוֹ:	ישראל
14	And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.	וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ:	14
15	And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphrah, and the name of the other Puah;	וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילְדֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:	15
16	and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'	וַיֹּאמֶר בְּיִלְדָכֶן אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהַמָּתָן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחִיָּה:	16

- 11 עליו. על העם:
- 11 מסים. לשון מס, שרים שגוזין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה:
- 11 למען ענותו בסבלתם. של מצרים:
- 11 ערי מסכנות. כתרגומו, וכן לך זא כל הסכן הזה (ישעי' כב, טו), גזר הממונה על האזרחות (שמו"ר א, יד):
- 11 את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכן, ועשאו חזקות וצורות לאור:
- 12 וכאשר יענו אותו. כל מה שהם נותנים לז לענות, כן לז הקצ"ה להרצות ולהפריץ.
- 12 כן ירבה. כן רצה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אתם אומרים פן ירצה, ואני אומר כן ירצה:
- 12 ויקצו. קצו צחייהם. (ויש מפרשים המצרים צעיני עצמם וק"ל). ורצותינו דרשו, כקוים היו צעיניהם:
- 13 בפרך. צעזעה קשה המפרכת את הגוף ומשחרתו:
- 15 למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שוצר ומשצר, דוצר ומדצר, כך מוליד ומילד:
- 15 שפרה. זו יוכד, על שם שמשפחת את הולד:
- 15 פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדצרת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הצוכה (סוטה יא:):
- 15 פועה. לשון זעקה, כמו פוילדה אפעה (ישעי' מז, יד):
- 16 בילדכן. כמו צהולידכן:
- 16 האבנים. מושב האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משצר, וכמוהו עשה מלאכה על האבנים (ירמ"י יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס:
- 16 אם בן הוא וגו'. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אנטגוניזם שעתיד להוולד בן המושיע אותם:
- 16 וחיה. ומחיה:

17	But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.	וַתִּירָאֵן הַמִּילְדֹּת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים:	וַתִּירָאֵן הַמִּילְדֹּת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים:
18	And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'	וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּילְדֹּת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים:	וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּילְדֹּת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחְיֶינָן אֶת־הַיִּלְדִּים:
19	And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'	וַתֹּאמְרָן הַמִּילְדֹּת אֶל־פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנְשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִיִּת כִּי־חַיֹּת הֵנָּה בְּטֹרֶם תָּבוֹא אֵלֶיהֶן הַמִּילְדֹּת וַיֵּלְדוּ:	וַתֹּאמְרָן הַמִּילְדֹּת אֶל־פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנְשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִיִּת כִּי־חַיֹּת הֵנָּה בְּטֹרֶם תָּבוֹא אֵלֶיהֶן הַמִּילְדֹּת וַיֵּלְדוּ:
20	And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.	וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים לַמִּילְדֹּת וַיִּרְבַּה הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:	וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים לַמִּילְדֹּת וַיִּרְבַּה הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:
21	And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.	וַיְהִי כִּי־יִרְאֶוּ הַמִּילְדֹּת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:	וַיְהִי כִּי־יִרְאֶוּ הַמִּילְדֹּת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:
22	And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'	וַיִּצְוֶה פַּרְעֹה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־הַבֵּן הַיֵּלֹד הַיֵּאָרֵחַ תִּשְׁלִיכוּהוּ וְכָל־הַבִּתּוֹת תַּחְיֶינָן: (פ)	וַיִּצְוֶה פַּרְעֹה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־הַבֵּן הַיֵּלֹד הַיֵּאָרֵחַ תִּשְׁלִיכוּהוּ וְכָל־הַבִּתּוֹת תַּחְיֶינָן: (פ)

17 ותחיינן את הילדים. מספקות להם מים ומזון. (סוטה יא:) תרגום הראשון וקיימא, והשני וקיימפון, לפי שלשון עברית לנקבות רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרן איש מזרי, (שמות ז, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וַתִּדְבַּרְנָה צְפִיכָם (ירמ' מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וַתִּשְׁלַלְנָה אֲחֵי אֵל עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים:

19 כי חיות הנה. צקיאות כמילדות, תרגום מילדות ספקא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן זריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יער, דבור שור, אילה שלוחה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מה אמר לצינא (יחזקאל יט, ז):

20 ויישב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה ב' אותיות ונתן לה וי"ו יו"ד צראשה, כשהיא באה לדבר כלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צירי"י שהוא קמ"ץ קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות, ויגב צבצת יהודה (איכה ז, ה), הרבה תאניה, וכן ויגל השאריה (דברי הימים-ז לו, כ), נבזר אדון הגלה את השאריה, ויפן ויגב קל ויגב (שופטים טו, ה), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר כלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צירי"ק, כגון וייטב צעיקיו (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירב העם, נתרבה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיצני, וילך, וישב, וירד, וינא, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד, ינא, ישב, ילך, יו"ד אות שלישית בו:

20 ויישב אלהים למילדת. מהו הטובה:

21 ויעש להם בתים. צתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין צתים, ויצן את צית ה' ואת צית המלך, כהונה ולויה מיוכד, ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (יא:):

22 לכל עמו. אף עליהם גור, יוס שנולד משה אמרו לו אֶשְׁתַּגְּנִינִי, היום נולד מושיען, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות צמים, לפיכך גזר אותו היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעזרים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה:

II	And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.	וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת־בֶּת־לֵוִי:	II
2	And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.	וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי־טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:	2
3	And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.	וְלֹא־יָכְלָה עוֹד־הַצִּפְנֵנָה וַתִּקַּח־לּוֹ תֵּבַת גִּמָּא וַתַּחְמֶרָה בַּחֲמֶר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת־הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל־שַׁפַּת הַיָּאָר:	3
4	And his sister stood afar off, to know what would be done to him.	וַתִּתְצַב אֶחָתוֹ מֵרָחֵק לִדְעָה מִה־יַּעֲשֶׂה לּוֹ:	4
5	And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.	וַתֵּרָד בֶּת־פַּרְעֹה לִרְחֹץ עַל־הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל־יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת־הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת־אִמָּתָהּ וַתִּקְחָהּ:	5
6	And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: "This is one of the Hebrews' children."	וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וַהֲנִיחָהּ־נָעַר בֹּכֶה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדִּי הָעִבְרִים זֶה:	6

- 1 ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וחזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך בעצתו שאלמה לו גזרת קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואתה גם כן על הנקבות. דרש"י ישן) והחזירה ועשה צה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. וצ"ל שנה היתה, שנולדה בצואה למזרים בין החומות, ומאחזים ועשר נשמהו שם, וכשילאו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנחמדה ממנו היתה צה מאה ושלשים, וקורא אותה צה לוי:
- 2 כי טוב הוא. כשנולד נחמלא הבית פלו אורה (סוטה יב):
- 3 ולא יכולה עוד הצפינו. שמנו לה המצריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום א', שהיולדת לשצעה יולדת למקוטעין, והם דקו אחריה לסוף ט':
- 3 גמא. גמי בלשון משנה ובלע"ז יונ"ק, ודבר כך הוא, ועומד בפני כך ובפני קשה:
- 3 בחמר ובזפת. זפת מצחון וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת:
- 3 ותשם בסוף. הוא לשון אגס רושי"ל בלע"ז, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישעי"י, ו):
- 5 לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ותרד צה פרעה על היאור לרחוץ בו:
- 5 על יד היאור. אלל היאור, כמו ראו קלקת יואב אל ידי (שמואל"ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב:) הולכות לשון מיתה, כמו הנה אנהי הולך למות (בראשית כה, לב), הולכות למות לפי שמיחו צה, והכחוז מסייען, כי למה לנו לכחוז ונערוהיה הולכות:
- 5 את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד, אלל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להקדק אמתה מ"ס דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה ונשחצנה אמתה אמות הרבה (סוטה סג):
- 6 ותפתח ותראהו. את מי ראתה, הילד, זהו פשוט. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה שס שמו"ר א, כח):
- 6 והנה נער בוכה. קולו כנער:

7	Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'	וַתֹּאמֶר אֶחָתוֹ אֶל-בֶּת-פַּרְעֹה הַאֵלֶּךְ וּקְרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקָת מִן הָעִבְרִית וְתִנֶּק לָךְ אֶת-הַיֶּלֶד: וַאֲמַרְתָּ אֶחָתֶיהָ לְבֶת פַּרְעֹה הַאִיזִיל וְאֶקְרִי לָיִךְ אֶתְתָּא מִיִּנְקָתָא מִן יְהוּדִיתָא וְתוֹנִיק לִיךְ יֵת רַבִּינָא:	7
8	And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.	וַתֹּאמֶר-לָהּ בֶּת-פַּרְעֹה לָכִי וּתְלַךְ הֵעֲלֵמָה וּתְקַרָּא אֶת-אִם הַיֶּלֶד: וַאֲמַרְתָּ לָהּ בֶּת פַּרְעֹה אִיזִילִי וְאֵזְלַת עוֹלִימָתָא וְקָרַת יֵת אִמִּיהָ דְרַבִּינָא:	8
9	And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.	וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת-פַּרְעֹה הִילִיכִי אֶת-הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנֵּקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת-שְׂכָרְךָ וּתְקַח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנֵּקְהוּ: וַאֲמַרְתָּ לָהּ בֶּת פַּרְעֹה הִילִיכִי יֵת רַבִּינָא הָדִין וְאֹנִיקְהוּ לִי וְאֶנָּא אֶתֵּן יֵת אֲגִרִיד וְנָסִיבַת אֶתְתָּא רַבִּינָא וְאֹנִיקְתִּיהָ:	9
10	And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'	וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וּתְבֹאֵהוּ לְבֶת-פַּרְעֹה וַיְהִי-לָהּ לְבֵן וּתְקַרָּא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ: וְרַבָּא רַבִּינָא וְאִיתִיתִיהָ לְבֶת פַּרְעֹה וְהָיָה לָהּ לְבֵן וּקְרָאתָ שְׁמִיהָ מֹשֶׁה וַאֲמַרְתָּ אֲרִי מִן מַיָּא שְׁחֵלְתִיהָ:	10
11	And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.	וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ-עִבְרִי מֵאֶחָיו: וַחֲנָה בְּיוֹמָא הָאֵנוּן וְרַבָּא מֹשֶׁה וַנִּפְק לְוֵת אֶחָוִהִי וַחֲזָא בְּפוֹלְחָנְהוֹן וַחֲזָא גַבְר מִצְרִי מַחִי לְגַבְר יְהוּדִי מֵאֶחָוִהִי:	שלישי
12	And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand.	וַיִּפֹּן כַּה וְכַה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּךְ אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל: וַאֲתַפְּנִי לְכָא וּלְכָא וַחֲזָא אֲרִי לִית אָנָּשׁ וּמַחָא יֵת מִצְרָאָה וְטַמְרִיהָ בַחֲלָא:	12

7 מן העבריות. שהחזירם על מצרים הרצה לינק ולא ינק, לפי שהיה עמיד לדבר עם השכינה (שמו"ר א, ל. קוטה שם):
8 ותלך העלמה. הלכה צוריות ועלמות כעלם:
9 היליכי. נתנצח ולא ידעה מה נתנצח, הי שליכי (שמו"ר שם קוטה שם):
10 משיתוהו. כתרומה שסלפיה, והוא לשון הוצאה בלשון ארמי, קמסל בניתא מלכא, ובלשון עברי משיתוהו, לשון הסירותיו, כמו לא ימוש (יהושע א, ח) לא משו, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחצת מש, וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון הוצאה הוא, וכן ימשני ממים רבים (שמואל ב, יז), שאלו היה ממחצת מש, לא יתכן לומר משיתוהו אלא המישותיהו, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן בא הציאותי, או משתיהו, כמו ומשתי שתי עון הארץ (זכריה ג, ט), אבל משיתי, אינו אלא מגזרת חיצה שפעל שלה מיוסד זה"א בסוף הציבה, כגון משה, צנה, עשה, לזה, פנה, כשיצא לומר בהם פעלתי, חצא היו"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, בניתי, פניתי, לויתי:
11 ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודה בר"א הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו:
11 וירא בסבלותם. נתן עיניו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז):
11 איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם (שמו"ר א, כח):
11 מכה איש עברי. מלקוה ורודהו. ובעלה של שלומית בת דברי היה, ונתן עיניו צה, ובלילה העמידו והוליו מציתו, והוא חזר ונכנס לציתו וצא על אשתו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו כל היום:
12 ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צית ומה עשה לו צדה. ולפי פשוטו כמשמעו:
12 וירא כי אין איש. שאין איש עמיד לצאת ממנו שיתגיר:

<p>13 And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?'</p>	<p>וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּהְיֶה שְׁנֵי-אֲנָשִׁים עֹבְרִים נִצִּים וַיֹּאמֶר לְרֹשֶׁעַ לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ:</p>	<p>13 וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּהְיֶה שְׁנֵי-אֲנָשִׁים עֹבְרִים נִצִּים וַיֹּאמֶר לְרֹשֶׁעַ לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ:</p>
<p>14 And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלֹהֶרְגֵנִי אַתָּה אָמַר כַּאֲשֶׁר הִרְגָתָ אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלֹהֶרְגֵנִי אַתָּה אָמַר כַּאֲשֶׁר הִרְגָתָ אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר:</p>
<p>15 Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֹּתוֹ אֶת-מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ-מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל-הַבְּאֵר:</p>	<p>15 וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֹּתוֹ אֶת-מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ-מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל-הַבְּאֵר:</p>
<p>16 Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock.</p>	<p>וּלְרֹבֵא דַמְדִּין שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלְנָה וַתִּמְלְאֵנָה אֶת-הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:</p>	<p>16 וּלְכַתֵּן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלְנָה וַתִּמְלְאֵנָה אֶת-הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:</p>
<p>17 And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרֹשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּנְשָׁעֶן וַיִּשְׁקֵם אֶת-צֹאנָם:</p>	<p>17 וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרֹשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּנְשָׁעֶן וַיִּשְׁקֵם אֶת-צֹאנָם:</p>
<p>18 And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'</p>	<p>וַתָּבֹאנָה אֶל-רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ מְהֵרָתָן בָּא הַיּוֹם:</p>	<p>18 וַתָּבֹאנָה אֶל-רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ מְהֵרָתָן בָּא הַיּוֹם:</p>

- 13 שני אנשים עברים. דתן ואזירס הם, שהתירו מן המן:
13 נצים. מריצים:
13 למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמת יד:
13 רעך. רשע כמותך:
14 מי שמך לאיש. והרי עודך נער:
14 הלהרגני אתה אומר. מכאן לנו למדים שהרגו צהם המפורש:
14 ויירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר, מעתה שמה אינם ראויין להגאל:
14 אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים צעזודת פרך, אצל רואה אני שהם ראויים לכך:
15 וישמע פרעה. הם הלשינו עליו:
15 ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוקטין להרגו ולא שלטה צו החרב, הוא שאמר משה, ויזילני מחרב פרעה:
15 (וישב בארץ מדין. נחשב שם, כמו וישב יעקב):
15 וישב על הבאר. למד מיעקב שנודע לו וזווגו על הצאר:
16 ולכהן מדין. רצ שזהו, ופירש לו מעבודת אלילים ונידוהו מאכלס:
16 את הרהטים. את צריכות מרונות המים העשויות צארץ:
17 ויגרשו. מפני הנידוי:

19	And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'	וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:	19
20	And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וְאֵינִי לֹמֵה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קִרְאוּ לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם:	20
21	And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.	וַיֹּאֲלֵ מֹשֶׁה לָשֶׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בָּתּוֹ לְמֹשֶׁה:	21
22	And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה: (פ)	22
23	And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.	וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעֻקוּ וַתָּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:	23
24	And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:	24
25	And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.	וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)	25

20 למה זה עזבתו. הכיר זו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו:
20 ויאכל לחם. שמא ישא אחת מכס, כמה דאם אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:
21 ויואל. כתרגמו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹאֵל נָא וְלִין (שופטים יט, ו), ולו הוֹאֵלנו, הוֹאֵלנו לדבר. ומדרשו לשון אֵלָה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם צרשמו:
23 ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר צמדין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה, ומשה היה רועה וגו' וצאת תשועה על ידו, ולכן נסמכו פרשיות הללו. (צרי"י):
23 וימת מלך מצרים. נטרע, והיה שוחט תינוקות ישראל ורוח צדמס (שמו"ר א, לד):
24 נאקתם. כעקס, וכן מעיר מִתִּים וְנָאָקו (איוב כד, יז):
24 את בריתו את אברהם. עם אברהם:
25 וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים עיניו:

<p>III Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּדֵי רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֲנָא לְאַתְר שְׂפֵר רַעִיא לְמִדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי לְחֹרֵב:</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוֹ כֹּהֵן מִדְיָן וַיִּנְהֲג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָר הָאֱלֹהִים חֲרֵיבָה:</p>
<p>2 And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.</p>	<p>וְאַתְגְּלִי מִלְּאֲכָא דִּי לִיה בְּשִׁלְחֻהּ בֵּית אִישָׁתָא מִגֹּ אֲסִנָּא וַחֲזָא וְהָא אֲסִנָּא בְּעַר בְּאִישָׁתָא וְאֲסִנָּא לִיתְהִי מִתְאַכִּיל:</p>	<p>וַיֵּרָא מִלְּאֲךָ יְהוָה אֵלָיו בְּלֶבֶת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֶּה בֹעֵר בְּאֵשׁ וְהַסִּנֶּה אֵינֶנּוּ אֲכֹל:</p>
<p>3 And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה אֶתְפְּנִי כְעַן וְאַחֲזִי יֵת חֲזִנָּא רַבָּא דְּדִין מָא דִּין לָא מִתּוֹקֵד אֲסִנָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסִּנֶּה:</p>
<p>4 And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'</p>	<p>וַחֲזָא יְיָ אֲרִי אֶתְפְּנִי לְמַחֲזִי וַיִּקְרָא לִיה יְיָ מִגֹּ אֲסִנָּא וַאֲמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַאֲמַר הֵאֲנָא:</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֵנִנִּי:</p>
<p>5 And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'</p>	<p>וַאֲמַר לָא תִקְרַב הֶלְכָּא שְׂרִי סִינָךְ מֵעַל רִגְלֶךָ אֲרִי אַתְרָא דְּאַת קָאִים עֲלוּהִי אַתְר קֳדִישׁ הוּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַל־תִּקְרַב הֵלֶם שֶׁל־נִעְלִיךְ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומֵד עָלָיו אֲדַמַּת־קֹדֶשׁ הוּא:</p>
<p>6 Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.</p>	<p>וַאֲמַר אֲנָא אֱלֹהָא דְּאַבְרָהָ אֱלֹהִיָּה דְּאַבְרָהָם אֱלֹהִיָּה דִּי־יִצְחָק וְאֱלֹהִיָּה דִּי־עֶקֶב וַיִּכְשֹׁנוֹן מֹשֶׁה לְאַפּוּהִי אֲרִי דְּחִיל מִלְּאִסְתַּכְּלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מַהֲבֵיט אֶל־הָאֱלֹהִים:</p>

1 אחר המדבר. להתרחק מן הגזל, שלא ירעו צשדות אחרים:
1 אל הר האלהים. על שם העמיד:
2 בלבת אש. צלהצת אש לצו של אש, כמו לצ השמים, צלצ האלה, (שמואל-צ יח, יד) ואל תחמה על התי"ו, שיש לנו כיוצא בו, מה
המלה לצמד (יחזקאל טו, ל):
2 מתוך הסנה. ולא חילן אחר, משום עמו חנכי צנרה:
2 אבל. נאכל, כמו לא עזד זה, אשר לקח משם:
3 אסורה נא. אסורה מכאן להתקרב שם:
5 של. קלוק והוצא, כמו ונשל הצנל (דברים יט, ה), כי ישל זיתך:
5 אדמת קודש הוא. המקום:

7	<p>And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קְדָמִי שְׁעָבוּד עַמִּי דְּבַמְצָרִים וַיֵּת קְבִילָתְהוֹן שְׁמִיעַ קְדָמִי מִן קְדָם מַפְלְחִיהוֹן אֲרִי גְלִי קְדָמִי כִּיבִיהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה רְאִיתִי אֶת־עַנִּי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת־מַכָּאֲבָיו:</p>	7
8	<p>and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>וְאִתְּגַלִּיתִי לְשִׁיבֹותְהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וּלְאַסְקוּתְהוֹן מִן אֶרֶעָא הַהִיא לְאַרְעַ עֵבְדָא טָבָא וּפְתִיא לְאַרְעַ עֵבְדָא חֵלֶב וּדְבָשׁ לְאַתֵּר כְּנַעֲנָאִי וְחִתִּיאִי וְאַמֹּרִיאִי וּפְרִזִּיאִי וְחִוִּיאִי וְהִיבֻסָאִי:</p>	<p>וְאֵרֵד לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתָם מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֵלֶב וּדְבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֹמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>	8
9	<p>And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.</p>	<p>וְכַעַן הָא קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָלַת לְקְדָמִי וְאַף גְּלִי קְדָמִי דִּוְחָקָא דְּמִצְרָאִי דְּחָקִין לְהוֹן:</p>	<p>וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רְאִיתִי אֶת־הַלַּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:</p>	9
10	<p>Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'</p>	<p>וְכַעַן אֵיתָא וְאֶשְׁלַחְנָךְ לְנוֹת פִּרְעֹה וְאַפִּיק יֵת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וְעַתָּה לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פִּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	10
11	<p>And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ מִן אֲנָא אֲרִי אֵיזִיל לְנוֹת פִּרְעֹה וְאַרִי אַפִּיק יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִי אֵלֶךְ אֶל־פִּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	11
12	<p>And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲרִי יְהִי מִיָּמְרִי בְּסַעֲדָךְ וְדִין לָךְ אֶתָּא אֲרִי אֲנָא שְׁלַחְתָּךְ בְּאַפְקוּתָךְ יֵת עַמָא מִמִּצְרַיִם תַּפְלַחוֹן קְדָם יְיָ עַל טוֹרָא הַדִּין:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךְ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה:</p>	12

7 כי ידעתי את מכאוביו. כמו וַיִּדַע אֱלֹהִים, כלומר כי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא ארטום את אזני מעקסם:

10 ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוצא את עמי, יועילו דבריך ותוציאם משם:

11 מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים:

11 וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפעשה להם נס ואוציאם ממצרים:

12 ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותצליח בשליחותי וכדאי אני להציל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו חָלָל, כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק, וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עמידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתצליח בשליחותך, לך האות על הצטחה אחרת שאני מצטיחך, שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו, וְהָיָה לָךְ הָאוֹת כָּלֹל הַשָּׁנָה סְפִיטָה וגו' (ישעי' לז, ל), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארצכם חריצה מפירות ואני אצרך הספיחים:

<p>13 And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יי הָא אֲנִי אֶתִי לִנְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַּר לְהוֹן אֱלֹהִים דְּאַבְרָהָם שְׁלַחֲנִי לְנִתְכֹן וְיִמְרוּן לִי מִן שְׁמִיה מָה אִמַּר לְהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִי בָא אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַּרְתִּי לָהֶם אֱלֹהִי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחֲנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מָה אִמַּר אֱלֹהִים:</p>
<p>14 And God said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה וְאִמַּר כְּדָנָן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה שְׁלַחֲנִי לְנִתְכֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה שְׁלַחֲנִי אֵלֵיכֶם:</p>
<p>15 And God said moreover unto Moses: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד יי לְמֹשֶׁה כְּדָנָן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהִים דְּאַבְרָהָם אֱלֹהִים דְּאַבְרָהָם אֱלֹהִים דְּיִצְחָק וְאֱלֹהִים דְּיַעֲקֹב שְׁלַחֲנִי לְנִתְכֹן דִּין שְׁמִי לְעֹלָם וְדִין דְּיִצְחָק לְכָל דָּר וְדָר:</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה כֹּה-תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחֲנִי אֵלֵיכֶם זֶה-שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכוֹרִי לְדָר דָּר:</p>
<p>16 Go, and gather the elders of Israel together, and say unto them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.</p>	<p>אִיזִיל וְתִכְנוֹשׁ יֵת סְבִי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן יי אֱלֹהִים דְּאַבְרָהָם אֱתַגְלִי לִי אֱלֹהִים דְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לְמִימַר מִדְּכָר דְּכִידְנָא יִתְכֹן וְיֵת דְּאַתְעֲבִיד לְכֹן בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>לָךְ וְאַסְפֹּת אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַּרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פָּקֵד פְּקִדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת-הָעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם:</p>
<p>17 And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וְאִמַּרְתִּי אֲסִיק וְיִתְכֹן מִשְׁעֲבוֹד מִצְרַיִם לְאֶרֶץ כְּנַעֲנִי וְחִתִּי וְאַמֹּרִי וּפְרִזִּי וְחִוִּי וְיְבוּסִי לְאֶרֶץ עֲבֻדָּא חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	<p>וְאִמַּר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מִעֲנִי מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֹמִרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל-אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>

14 אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפניו רצ"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דייס בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (ברכות ט: שמו"ר ג, ו) (לא שהשכיל חלילה משה ציותר, אלא שלא הביין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמאז כך הייתה דעתו באומרו יתברך אהיה אשר אהיה, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך הייתה, שלא תגיד לצני ישראל כדצרים האלה, אלא כה תאמר לצני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות ודו"ק):

15 זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ר ג, ט):

15 וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

16 את זקני ישראל. מיוחדים לישיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא:

<p>And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.</p>	<p>וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבֹאֲתָ אִתָּהּ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמְרָתֶם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וַעֲתָה נֵלְכָה־נָּא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>18</p>
<p>And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.</p>	<p>וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֶּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיָד חֲזָקָה:</p>	<p>19</p>
<p>And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.</p>	<p>וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִכֵּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>	<p>20</p>
<p>And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;</p>	<p>וְנָתַתִּי אֶת־חַן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִים:</p>	<p>21</p>
<p>but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'</p>	<p>וְשָׂאֲלָה אִשָּׁה מִשְׁכָּנֹתָהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בָּנֶיהָ וְעַל־בָּנֹתֶיהָ וְנִצְלָתָם אֶת־מִצְרַיִם:</p>	<p>22</p>

- 18 ושמעו לקולך. מאלהים, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אחכם, יוסף אמר להם פקד יפקד אלהים אתכם (בראשית כ, כה):
- 18 נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקר אלהים (במדבר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס:
- 18 (אלהי העבריים. יו"ד יתירה, רמז לי' מכות. בראשית יט):
- 19 לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלוך:
- 19 לא יתן. לא יצדק, כמו על כן לא נספיק (בראשית כ, ו), לא נסנו אלהים להרע עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נתינה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמינן אותו ולא מן קדם דחילה פקיק. משמו של רבי יעקב ברבי מנחם נאמר לי:
- 22 ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה אהא חסה צבית:
- 22 ונצלתם. כמרגמו ותרוננו, וכן וינצלו את מצרים (שמות יב, לו), וינצלו בני ישראל את עדים (שם לג, ו), והנו"ן בו יסוד. ומנחם חזרו במחצית כ"י, עם וינצלו אלהים את מקנה הצבים (בראשית לא, ט), אשר הניל אלהים מאצונו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ונפעלתם, כמו ונספיקם מעל ה'אדמה (דברים כח, כג), ונתתם ביד אויב, ונפיקם לפני אצביקם (ויקרא כו, יז), ונפיקם בחוכה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל נו"ן שהיא באה בחיצה לפרקים, ונפלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, חנקד בשו"א בחטף, כגון ונפיקם את הצבים (בראשית מה, יט), ונפיקם להם את ארץ הגלעד (במדבר לב, כט), ונמלתם את בשר ערלתכם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נולד, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דבור, פפור, למוד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו ודפיקם אל הסלע (שם כ, ח), וכפיקם את הצבית (יחזקאל מה, כ), ולמדפיקם אתם את הצבים (דברים יא, ט):

IV	And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'	וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה:	IV
2	And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ') מִזֶּה [קֶ] מַה־זֶּה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מִטֵּה:	2
3	And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.	וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרֶצָה וַיִּשְׁלַכֵהוּ אֶרֶצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:	3
4	And the LORD said unto Moses: 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזֵה בְּזָנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחְזַק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:	4
5	that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'	לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹרָתָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:	5
6	And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.	וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבָּא־נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיִּבֶא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאֶהָ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֵג:	6
7	And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—	וַיֹּאמֶר הִשָּׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיִּשָּׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאֶהָ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה־שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ:	7

2 מזה בידך. לכך נכתב תיבה אחת לדרוש, מזה שצריך אתה חייב ללקות, שחשדת בכשרים. ופשוטו, כאדם שאומר לחזירו, מודה אתה שזו שלפניך אכן היא, אומר לו הן, אמר לו הריני עושה אותה עץ:
3 ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרו לא יאמינו לי), ותפיש אומנתו של נחש:
4 ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרצה יש במקרא, ויחזקו הַלְנָשִׁים בְּיָדוֹ (בראשית יט, טז) וְהַשְׁמִיטָהּ בְּמִלְכָּיו (דברים כה, יא), וְהַשְׁמִיטָהּ בְּמִלְכָּיו (שמואל א יז, לה), כל לשון חזק הדבוק לבי"ת, לשון אחיזה הוא:
6 מצורעת כשלג. דרך צרעת להיות לצנה, אם צהרת לצנה היא, אף צהרת זה רמז לו שלשון הרע סִפֵּר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:
7 ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לצא ממדת פורעניות, שהרי בראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):

- ⁸ והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם בשבילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו בכך שהמזדווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואזימלך בשביל שרה:
- ⁹ ולקחת ממימי היאור. רמז להם שבמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקב"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עובדים לגילוס המהיה אותם, והפכס לדם. ברש"י ישן):
- ⁹ והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה בעיני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדם ביצשת, שומע אני שצידו הם נהפכים לדם, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אבל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דם עד שיהיו ביצשת:
- ¹⁰ גם מתמול וגו'. למדנו שכל שבעה ימים היה הקב"ה מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו, מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ביום הז' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ביד תשלח, עד שחרה בו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונביא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הַגְּלָה נִגְלִיתִי אֶל בֵּית אֶבְיָךְ צְהִיֹּתָם צְמִצְרִים (שמואל-א ב, כז), הוא אהרן, וכן וְאֹדַע לָהֶם צִאֲרָךְ מִצְרִים וגו' (יחזקאל כ, ה) וְאָמַר אֲלֵיהֶם אִישׁ שְׁקוּצִי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ, ואותה נבואה לאהרן נאמרה:
- ¹⁰ כבד פה. כבידות אני מדבר, ובלשון לע"ז בלצ"ו
- ¹¹ מי שם פה וגו'. מי למדך לְדַבֵּר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי:
- ¹¹ או מי ישום אלה. מי עשה פרעה אלה שלא נתאמן במצות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו בצווחו עליך, וְלֹא־שָׁקַלְטוּרִין (שבת קח). ההורגים מי עשאים עוֹרִים, שלא ראו כשברחת מן הצימה ונמלטת (תנחומא שמות י):
- ¹¹ הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת:
- ¹³ ביד תשלח. ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ביד אחר שתראה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלים לעתיד, יש לך שלוחים הרבה:

8	<p>And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.</p>	8	<p>וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:</p>
9	<p>And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'</p>	9	<p>וְהָיָה אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹלְךָ וּלְקוֹחַת מִמִּימֵי הַיָּאֵר וּשְׂפֹכֶתָ הַיִּבְשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיִּבְשָׁת:</p>
10	<p>And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'</p>	10	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוּל גַּם מִשְׁלֹשׁ גַּם מֵאִז דְּבַרְךָ אֶל-עַבְדְּךָ כִּי כְבֹד-פֶּה וְכְבֹד לָשׁוֹן אֲנֹכִי:</p>
11	<p>And the LORD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?</p>	11	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי-יָשׁוּם אֹלֶם אוֹ חֹרֶשׁ אוֹ פֶקֶח אוֹ עוֹר הֲלֹא אֲנֹכִי יְהוָה:</p>
12	<p>Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.'</p>	12	<p>וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנֹכִי אֶתִּיבָה עִם-פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:</p>
13	<p>And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'</p>	13	<p>וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח-נָא בְיַד-תִּשְׁלַח:</p>
14	<p>And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.</p>	14	<p>וַיִּחַר-אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחָיְךָ הַלֵּוִי יִדְעָתִי כִּי-דַבֵּר יָדַבֵּר הוּא וְגַם הֵנָּה הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאָךְ וּשְׂמַח בְּלִבּוֹ:</p>

¹⁴ ויחר אף. (זבחים קז.) רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שצמורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם, ולא מצינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף צו נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לנאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואחיה הלוי, שנאמר וימשה איש האלהים צָנִיז וַיִּקְרָאוּ עַל שְׂצֹט הַלֵּוִי (דברי הימים-א כג, יד):

¹⁴ הנה הוא יצא לקראתך. כשחלך למצרים: ¹⁴ וראך ושמח בלבבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם וזה אהרן לעדי החשן הנחמן על הלז:

15	And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.	וּדְבַרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמַּתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	וְתַמְלִיל עֲמִיָּה וְתִשְׁנִי יָת פִּתְגָמָא בְּפִמְיָה וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמְךָ וְעִם פִּמְיָה וְאֵלֶיךָ יִתְכּוֹן יָת דִּתְעַבְדּוּן:
16	And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.	וּדְבַר־הוּא לְךָ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לְךָ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לֵאלֹהִים:	וַיִּמְלִיל הוּא לְךָ עִם עָמָא וַיְהִי הוּא יְהִי לְךָ לְמַתוּרָגְמָן וְאַתָּה תִּהְיֶה לְרַב:
17	And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'	וְאַתָּה־תִּקַּח הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֹתוֹת: (פ)	וַיִּת חוּטְרָא הַדִּין תִּסַּב בְּיָדְךָ דִּתְעַבִּיד בִּיָּה יָת אֲתִיָּא:
18	And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל־יֵתֵר חֹתָנּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל־אֶחָי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאַרְאֶה הָעוֹדִם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֵתֵרוֹ לְמֹשֶׁה לְךָ לְשָׁלוֹם:	וַאֲזַל מֹשֶׁה וְתַב לִוְת יֵתֵר חֲמוּהִי וַאֲמַר לִיָּה אֵיזִיל כְּעַן וְאַתּוּב לִוְת אַחִי דְּבְמִצְרַיִם וְאַחֲזִי הָעַד כְּעַן קִיָּמִין וַאֲמַר יֵתֵרוֹ לְמֹשֶׁה אֵיזִיל לְשָׁלָם:
19	And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לְךָ שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֵיזִיל תּוּב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיתוּ כָּל גּוֹבְרִיָּא דְּבָעוּ לְמַקְטָלְךָ:
20	And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו עִל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרֶצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדּוֹ:	וּדְבַר מֹשֶׁה יָת אֲתִתִּיה וַיָּת בְּנוֹהִי וְאַרְכִּיבָנּוֹן עַל חֲמֹרָא וְתַב לְאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיָּסִיב מֹשֶׁה יָת חוּטְרָא דִּאֲתְעַבִּידוּ בִּיָּה נִסִּין מִן קָדָם יְיָ בְּיָדִיהָ:

16 ודבר הוא לך. צעצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הם:

16 יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כצד פה:

16 לאלהים. לרצולשר:

18 וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם צרשוחו). (מכילתא יתרו) ושבעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':

19 כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזירס, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוך כמת (נדרים סד:):

20 על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחצש אצרהם לעקידת יצחק, והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עָנִי וְלָכַז עַל חֲמֹר (זכריה ט, טז):

20 וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

<p>21 And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמֹחָקְךָ לְפָנֶיךָ לְמִצְרַיִם חֲזִי כָל מוֹפְתֵי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְיָדְךָ וְתַעֲבִידֵנוּן קִדְם פְּרַעֲה וְאֵנָּה אֶתְקַיֵּם יָת לִבִּיה וְלֹא יִשְׁלַח יָת עַמִּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיִם רְאֵה כָל־הַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר־שְׁמַתִּי בְיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פְרַעֲה וְאֲנִי אֶחְזַק אֶת־לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם:</p>
<p>22 And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.</p>	<p>וְתִימַר לְפְרַעֲה כִּדְנוֹן אָמַר יְיָ בְּרִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>22 וְאָמַרְתָּ אֶל־פְּרַעֲה כֹה אָמַר יְהוָה בְּנִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>23 And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'</p>	<p>וְאָמַרְתָּ לָךְ שְׁלַח יָת בְּרִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְיִסְרִיב אֶת לְשׁוֹנְךָ וְיִתְּנֶה הָאֱנָא קָטִיל יָת בְּרִיךְ בּוֹכְרִיךָ:</p>	<p>23 וְאָמַר אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמְאַן לְשׁוֹנוֹ הִנֵּה אֲנִכִּי הֹרֵג אֶת־בְּנִיךָ בּוֹכְרִיךָ:</p>
<p>24 And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.</p>	<p>וַהֲיָה בְּדַרְךָ בְּמַלְּוִן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ מַכְתָּא וְעָרַע בֵּיה מְלֹאכָא דִּי וּבָעָא לְמַקְטִילֵיה:</p>	<p>24 וַיְהִי בְּדַרְךָ בְּמַלְּוִן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֶשׁ תְּמִיתוֹ:</p>
<p>25 Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'</p>	<p>וַנְּסִיבַת צִפּוֹרָה טַפֵּל וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֶרֶף וַתַּכֶּתֶר אֶת־עֶרְלַת בְּנֶהָ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן־דָּמִים אַתָּה לִי:</p>	<p>25 וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֶרֶף וַתַּכֶּתֶר אֶת־עֶרְלַת בְּנֶהָ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן־דָּמִים אַתָּה לִי:</p>

21 בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו:
21 אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה זיה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו, ולא מנינו שעשאם לפניו, אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים, כמו פי ידבר אלכם פקעה וגו' (שמות ז, ט), ואל תחמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כזר שמתי בידך:
22 ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלצו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן:
22 בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אני גבור אפנהו (תהלים פט, כח), זו פשוטו. ומדרשו, כאן חתם הקב"ה על מכירת הצורה שלקח יעקב מעשו:
23 ואומר אליך. בשליחותו של מקום:
23 שלח את בני וגו'. הנה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרהו תחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר צאיוז הן אל יאגיד צלחו, לפיכך, מי קמהו מורה (איוז לו, כב), אשר ודם המצקש להנקם מחצירו, מעלים את דבריו שלא יבקש הלה, אבל הקב"ה יאגיד צלחו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשונו אליו, לפיכך הוא מורהו ומתרה בו לשונו:
24 ויהי בדרך במלון. משה:
24 ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחרשל נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נחרשל, אלא אמר, אמול ואצא לדרך, סכנה היא לחינוק עד שלשה ימים, אמול ואשעה שלשה ימים, הקב"ה זוני לך שוב מצרים, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשק במלון תחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, וזלעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר וזלעו מרגליו ועד אותו מקום, הצינה נפורה שצביל המילה הוא:
25 ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה:
25 ותאמר. על צנה:
25 כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי:

26	So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'	וַיֵּרָף מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אִמְלָה חֲתָן דָּמִים לְמוּלָת: (פ) וַיָּח מִנִּיה בְּכֵן אִמְרַת אֱלֹהֵי דְמָא דְמֹהוּלָתָא הֲדִין אֶתְחִיב חֲתָנָא קְטוּל:	26
27	And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן לֵךְ לְקִרְאֵת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקֵלּוּ: וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַהֲרֹן אִיזִיל לְקַדְמוֹת מֹשֶׁה לְמִדְבָּרָא וַיֵּזֶל וַעֲרֵעִיה בְּטוּרָא דְּאֶתְגָּלִי עַל־וְהִי יִקְרָא דִּי וַיִּשָּׁק לִיה:	27
28	And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.	וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל-דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ וְאֵת כָּל-הָאֲתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ: וְחֹוֹי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יֵת כָּל פִּתְגָמֵי דִּי דְשִׁלְחִיה וְיֵת כָּל אֲתִיָּא דְפִקְדִיָּה:	28
29	And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאָסְפוּ אֶת-כָּל-זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֵּזֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַכְּנָשׁוּ יֵת כָּל סְבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	29
30	And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.	וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֲתָת לְעֵינֵי הָעָם: וּמִלִּיל אַהֲרֹן יֵת כָּל פִּתְגָמֵי דְמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אֲתִיָּא לְעֵינֵי עָמָא:	30
31	And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.	וַיֵּאֱמֵן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי-פָקַד יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת-עֲנִיָּם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: וְהִימִין עָמָא וַשְּׁמַעוּ אַרִי דְכִיר יְיָ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַרִי גְלִי קְדָמוּהִי שַׁעֲבֻדָּהוֹן וַכְּרַעוּ וַסְגִּידוּ:	31
V	And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'	וְאַחֲרֵ כֵּן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל-פַּרְעֹה כֹה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּחֲגּוּ לִי בַמִּדְבָּר: וּבְתֵר כֵּן עָאלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ לְפַרְעֹה כִּדְנוֹן אָמַר יְיָ אֱלֹהָא דְּיִשְׂרָאֵל שְׁלַח יֵת עַמִּי וַיַּחֲגּוּ קְדָמִי בַמִּדְבָּרָא:	שְׂנִיעִי

26 וירף. המלאך ממנו. אז, כינה שעל המילה בא להורגו:

26 אמרה חתן דמים למוולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשונו, לעיל כתב אחת היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גם לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראחה וירף לגמרי, אז הכינה דעל דבר המילה לבד בא, וכזה מתורץ גם כן שינוי לשון בתרגום אונקלוס בחתן דמים, ודו"ק כנ"ל):

26 למוולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו ואמר פרעה לגבי ישראֵל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

1 ואחר באו משה ואהרן וגו'. אבל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, ונגש משה לבדו והם לא יגשו, החזירים לאחוריהם:

<p>2 And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמֵּעַ בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמֵּעַ בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>
<p>3 And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי דִּיהוּדָאִי אֶתְגַּלִּי עֲלֵנוּ גִלְגָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אוֹ בַּחֶרֶב:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ גִלְגָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אוֹ בַּחֶרֶב:</p>
<p>4 And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְהוֹן מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם לְמָא מְשָׁה וְאַחֲרֵן תִּבְטְלוּן יְת עֲמָא מִעֲבִידְתַּהוֹן אִיזִילו לְפִוְלַחְנִכּוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמָא מְשָׁה וְאַחֲרֵן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לְסִבְלַתִּיכֶם:</p>
<p>5 And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֵא מִדְּסֻגִּיאִין כָּעַן עֲמָא דְּאַרְעָא וּתִבְטְלוּן יְתַהוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֵן־רַבִּים עַתָּה עַם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסִּבְלָתָם:</p>
<p>6 And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:</p>	<p>וּפְקִיד פַּרְעֹה בְיוֹמָא הַהוּא יְת שְׁלֹטֹנֵי עֲמָא וְיְת סִרְכּוּהִי לְמִימַר:</p>	<p>וַיִּצְו פַּרְעֹה בְּיוֹם הַהוּא אֶת־הַנְּגִשִּׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרָיו לֵאמֹר:</p>
<p>7 'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.</p>	<p>לֹא תִסְפּוּן לְמַתַּן תִּבְנָא לְעֲמָא לְמַרְמֵי לִבְנִין כְּמִאֲתַמְלִי וּמִדְּקִמּוּהִי אֲנִין יִיזְלוּן וַיִּגְבּוּן לְהוֹן תִּבְנָא:</p>	<p>לֹא תִאֲסָפוּן לָתֵת תִּבְנָן לָעָם לְלִבָּן הַלְבָנִים כְּתִמּוּל שְׁלָשָׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנָן:</p>

- 3 פון יפגענו. פון יפגען היו צריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא:
- 4 תפריעו את העם ממעשיו. תצדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסבורים לנוח מן המלאכה, וכן פֿרעֿהוּ אַל פֿעצֿר צו (משלי ד, טו), רחקהו, וכן וַתִּפְרָעוּ כָּל עַמִּי (שם א, כה), פֿי פֿרָעַה הוא (שמות לז, כה), נרחק ונחעז:
- 4 לכו לסבלותיכם. לכו למלאכתם שיש לכם לעשות צבתיכם, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שצטו של לוי, ותדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים שלא צרשות:
- 5 הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואחם משציתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:
- 6 הנגושים. מצריים היו, והשוטרים היו ישראלים, הנגוש ממונה על כמה שוטרים, והשוטר ממונה לְקָדוֹת צְעוּשֵׁי המלאכה:
- 7 תבן. אשטו"בלא, היו גובלין אותם עם הטיט:
- 7 לבנים. טיו"לש צלע", שעושים מטיט, ומיצטין אותן בחמה, ויש ששורפין אותן בכבשן:
- 7 כתמול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה:
- 7 וקששו. ולקטו:

<p>And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.</p>	<p>וַיֵּת סְכּוּם לִבְנֵי־אֶרֶץ דָּאָנוּן עֲבָדִין מֵאֲתָמָלַי וּמִדְּקֻמוֹהִי תִמְנֹנִי עֲלֵיהוֹן לֹא תִמְנְעוּן מִנִּיהָ אֲרִי בְּטָלְנִין אָנוּן עַל כֵּן אָנוּן מִצֹּחִין לְמִימַר נִיזִיל נִדְבַח קָדָם אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>וְאֶת־מִתְּפֹנֶת הַלִּבָּנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תָּמוּל שְׁלֹשׁ תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעְקִים לֵאמֹר גִּלְכָּה נִזְבַּחַה לֵאלֹהֵינוּ:</p>	<p>8</p>
<p>Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'</p>	<p>יִתְקַר פּוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרֵי־אֱוִיָּה וַיִּתְּעַסְקוּן בִּיה וְלֹא יִתְּעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין:</p>	<p>תִּתְכַבֵּד הָעֲבֹדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֶל־יִשְׁעוֹ בְּדַבְרֵי־שֹׁקֶר:</p>	<p>9</p>
<p>And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.</p>	<p>וַיִּנְפְּקוּ שְׁלֹטֹנֵי עַמָּא וְסֹרְכֹהֵי וְאֶמְרֵיהֶם לְעַמָּא לְמִימַר כְּדָנָן אֲמַר פֶּרְעָה לִית אָנָּא יְהִיב לָכוֹן תִּבְנָא:</p>	<p>וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פֶּרְעָה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תִּבָּן:</p>	<p>10</p>
<p>Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'</p>	<p>אֲתוּן אִיזִילוּ סְבוּ לָכוֹן תִּבְנָא מֵאֲתַר דְּתִשְׁכְּחוּן אֲרִי לֹא יִתְּמַנַּע מִפּוֹלְחָנְכוֹן מִדְּעַם:</p>	<p>אַתֶּם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תִּבָּן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מִעֲבַדְתְּכֶם דְּבָר:</p>	<p>11</p>
<p>So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.</p>	<p>וְאֶתְכַבְּדַר עַמָּא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְגִבְכָּא גְלִי לְתִבְנָא:</p>	<p>וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם לְקַשֵּׁשׁ קֹשׁ לְתִבָּן:</p>	<p>12</p>

⁸ ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הֶלְגִּים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה התבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם:

⁸ כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצם פניה אל הצטלה ונועקים לאמר נלכה וגו':

⁸ מתכנת. ותכן לבנים, ולו נתכנו עלילות, את הכסף המתוכן, כולן לשון חשבון הם:

⁸ נרפים. המלכה רפוייה צידם ועוזבה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש בלע"ז

9 ואל ישעו בדברי שקר. ואל יהגו וידברו תמיד דדברי רוח, לאמר נלכה נזכחה, ודומה לו ואשעה בחקיק תמיד, למשל ולשניה מתרגמינן וְלִשְׁוֹנִין, וְיִסְפֹּר וְאִשְׁפָּעִי, ואי אפשר לומר ואל ישעו לשון ישעיה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם, יִשְׁעֵהָ הָאֵדָם עַל עֲשָׂהּ (ישעיה יז, ז), וְלֹא שָׁעוּ עַל קְדוּשָׁתִּי יִשְׂרָאֵל (שם לא, א), וְלֹא יִשְׁעֵהָ אֶל הַמִּזְבְּחוֹת (שם יז, ח), ולא מצאחי שמוש של ב"ת סמוכה לאחריהם, אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר דדבר, נופל לשון שמוש ב"ת, כגון הַנְּדָבָרִים בָּךְ (יחזקאל לג, ל), וְהַדְבָּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה (במדבר יב, א), הַמְּלֵאךְ הַדָּבָר בִּי (זכריה ד, א), לְדָבָר בָּם (דברים יא, יט), וְהַדְבָּרָה בְּעִלּוּתֶיךָ (תהלים קיט, מה), אף כאן אל ישעו דדברי שקר, אל יהיו נדברים דדברי שוא והבאי:

¹¹ אתם לכו קחו לכם תבן. וארכיכם אתם לילך בזריות, כי אין נגרע דבר מכל סכום לַגִּנִּים שהייתם עושים ליום זהויות החצן נטן לכם מזומן מבית המלך:

12 לקשש קש לתבן. לאסוף חסיפה, ללקוט לקט לצורך תבן המיט:

¹² קש. לשון לקוט, על שם שדצר המתפזר הוא ונריך לקוטשו, קרוי קש בשאר מקומות:

<p>13 And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'</p>	<p>וְשִׁלְטוֹנֵי־אֶרֶץ מִצְרָיִם אֲשֶׁלִּימוּ עֲבֹדְתְּכֹן כַּתָּמֹל יּוֹם בְּיוֹמֵהּ כִּמָּא דְּהִיִּתוֹן עֲבָדִין כֹּד מִתְּהִיב לְכוֹן תִּבְנֶא:</p>	<p>13 וְהַנִּגְשִׁים אֲצִים לְאֹמֶר כָּלֹ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבִרְיָנִים בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהִיּוֹת תִּתְּבֹן:</p>
<p>14 And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'</p>	<p>וְלָקוּ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִנְאוּ עֲלֵיהוֹן שִׁלְטוֹנֵי פְּרַעָה לְמִימַר מְדִין לֹא אֲשֶׁלִּימְתוֹן גְּזִירַתְכֹן לְמַרְמֵי לְבָנִין כִּמָּאֲתִמְלִי וּמִדְּקִמְוֵהִי אַף תִּמְלִי אַף יּוֹמָא דִּין:</p>	<p>14 וַיָּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נִגְשֵׁי פְּרַעָה לְאֹמֶר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֶכֶם לְלֶבֶן כַּתָּמֹל שְׁלֹשָׁם גַּם-תָּמֹל גַּם-הַיּוֹם:</p>
<p>15 Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'</p>	<p>וְאֵתוּ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְחֻהוּ קָדָם פְּרַעָה לְמִימַר לָמָּה מַתְעַבִּיד כְּדִין לְעַבְדֶּךָ:</p>	<p>15 וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פְּרַעָה לְאֹמֶר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לְעַבְדֶּיךָ:</p>
<p>16 There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'</p>	<p>תִּבְנֶא לֹא מִתְּהִיב לְעַבְדֶּךָ וְלִבְנֵי־אֲמֹרִין לָמָּה עֲבִידוֹ וְהָא עַבְדֶּךָ לָקֹן וְחָטֹן עֲלֵיהוֹן עַמֶּךָ:</p>	<p>16 תִּבְנֶן אֵין נָתַן לְעַבְדֶּיךָ וְלִבְנֵים אֲמֹרִים לָנוּ עָשׂוּ וְהִנֵּה עַבְדֶּיךָ מְכִים וְחָטְאוּ עַמֶּךָ:</p>
<p>17 But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וְאָמַר בְּשָׁלְטִין אֵתוֹן בְּשָׁלְטִין עַל כֵּן אֵתוֹן אֲמֹרִין גִּיזִיל נִדְבַח קָדָם יְיָ:</p>	<p>17 וַיֹּאמֶר גִּרְפִּים אַתֶּם גִּרְפִּים עַל-כֵּן אַתֶּם אֲמֹרִים גִּלְכָּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:</p>
<p>18 Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'</p>	<p>וּכְעַן אִיזִילוּ פְּלַחוּ וְתִבְנֶא לֹא יִתְּהִיב לְכוֹן וְסָכוּם לְבִנְיָא תִתְּנֹן:</p>	<p>18 וַעֲתָה לָכוּ עֲבָדוּ וְתִבְנֶן לֹא-יִנָּתֶן לָכֶם וְתִכֶּן לְבָנִים תִּתְּנֹן:</p>

13 אֲצִים. דוחקים:

13 דבר יום ביומו. חשבון של כל יום כל יום, כאשר עשיתם צהירות התבן מוכן:

14 ויכו שטרי בני ישראל. השוטרים ישראלים היו, וחסים על חזריהם מלדחקם, וכשהיו משלימין הלִבְנִים לנוגשים שהם מנריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין, ונאלצו מן הרוח אשר על משה והושע עליהם, שנאמר אספה לי שבעים איש מוקני ישראל, מאותן שידעת הטובה שעשו צמרים, כי הם זקני העם ושוטריהם:

14 ויכו שטרי בני ישראל. אשר שמו נגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם, לאמר מדוע וגו', למה ויכו, שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום, חק הקלוז עליכם ללצון כתמול השלישי, שהוא יום שלפני אתמול, והוא היה צהירות התבן נתן להם:

14 ויכו. לשון וַיִּשְׁפְּעוּ, הוכו מיד אחרים, הנוגשים הכוס:

16 ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לִבְנִים כמנין הראשון:

16 וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא, עכשיו שהוא קמץ, שם דבר הוא, וכך פירושו, ודבר זה מציא חטאת על עמך, כאילו כתוב וחטאת לעמך, כמו בְּצוֹאָהָה בֵּית לָקֶס (רות א, יט), שהוא כמו לבית לחם, וכן הרצה:

18 ותכן לבנים. חשבון הלִבְנִים, וכן את הפסוק המִתְּכֶן (מלכים"ב ז יב, יז), המנוי, כמו שאמר צענין וַיִּזְרְוּ וַיִּמְנוּ אֶת הַפָּסָף (שם יא):

19	And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'	וַיֵּרְאוּ שׁוֹטְרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֹתָם בָּרַע לֵאמֹר לֹא־תִגְרְעוּ מִלְּבִנְיָכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: וַחֲזוּ סֹרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יַתְּהוֹן בְּבִישׁ לְמִימֵר לֹא תִמְנָעוּן מִלְּבִנְיֹכֶן פְּתָגָם יוֹם בְּיוֹמִיה: יַתְּהוֹן קִימִין לְקַדְמוֹתֵהוֹן בְּמִפְקֵהוֹן מִלֹּת פֶּרַעַה:	19
20	And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצֵאתָם מֵאֶת פֶּרַעַה: וְעָרְעוּ יֵת מֹשֶׁה וַיֵּת אַהֲרֹן קִימִין לְקַדְמוֹתֵהוֹן בְּמִפְקֵהוֹן מִלֹּת פֶּרַעַה:	20
21	and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יִרְא יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת־רִיחֲנוּ בְּעֵינֵי פֶרַעַה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ: וַיֹּאמְרוּ לָהֶן לִהְיוֹן יִתְגַּלִּי יְיָ עֲלֵיכֶן וַיִּתְפַּרַע דָּאֲבִאִישְׁתוֹן יֵת רִיחָנָא בְּעֵינֵי פֶרַעַה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְמַתָּן חֶרֶב בְּיָדָהֶן לְמִקְטִלָּנָא:	21
22	And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?	וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: וַתֵּב מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ לְמָא אֲבִאִישְׁתָּא לְעַמָּא הַדִּין לְמָא דִּנָּן שְׁלַחְתָּנִי:	מפסיר
23	For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'	וּמֵאֲזַ בָּאתִי אֶל־פֶּרַעַה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרְעָה לְעַם הַזֶּה וְהִצֵּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ: וּמַעֲדָן דְּעֵלִית לֹת פֶּרַעַה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אֲבִאִישׁ לְעַמָּא הַדִּין וְשִׁיזְבָּא לֹא שִׁיזְבִּתָּא יֵת עַמְּךָ:	23
VI	And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפֶרַעַה כִּי בְיָד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיָד חֲזָקָה יִגְרֹשֶׁם מֵאֶרְצוֹ: (ס) וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כֹּעַן תַּחֲזִי דְאֶעֱבִיד לְפֶרַעַה אֲרִי בְיָד תִּקְיָא יִשְׁלַחֲנוּן וּבְיָד תִּקְיָא יִתְרִיכְנוּן מֵאֶרְעִיה:	I
2	And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD;	וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲלֵיו אֲנִי יְהוָה: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לִיָּה אָנָּא יְיָ:	וּרָא

- 19 ויראו שוטרי בני ישראל. את חזריהם הנרדים על ידם:
19 ברע. ראו אותם ברע וזרה המולאת אותם, זהכזידם העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':
20 ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נאים ונצבים דתן ואזירים היו, שנאמר צהם יאלו נצבים:
22 למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קוצל אני על ששלחתני (שמו"ר ה, כז):
23 הרע. לשון הפעיל הוא, הרצה רעה עליהם, ותרגומו אבאיש:
1 עתה תראה וגו'. (סנהדרין ק"א). הרהרת על מדותי, לא כחזרהם שאמרתי לו כי ב'צ'קק יקרא לך זרע (צראשית כא, יז), ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאזיאתם לארץ:
1 כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה שחזק עלי, ישלחם:
1 וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם נדב, וכן הוא אומר ותחזק מזרעם על העם למהר לשלחם וגו':
2 וידבר אלהים אל משה. דבר אתו משפט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה:
2 ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדצרתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלל עונש, כגון וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אומר אלל קיום מזות, כגון ושמרתם מזותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר:

<p>and I appeared unto Abraham, unto 3 Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name יְהוָה I made Me not known to them.</p>	<p>וְאֵרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמִי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם: וְאֶתְּגַלֵּיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמִי יְהוָה לֹא הִוָּדַעְתִּי לָהֶם: לְהוֹן:</p>	<p>3 וְאֵרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמִי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם:</p>
<p>And I have also established My 4 covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned.</p>	<p>וְאֵף אֶקְיַמְתִּי יְת קִימִי עֲמִהוֹן לְמַתָּן לְהוֹן יְת אֶרֶץ דְּכַנְעָן יְת אֶרֶץ תּוֹתְבוֹתְהוֹן דְּאֶתְתּוֹבוּ בָּהּ:</p>	<p>4 וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לְתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ:</p>
<p>And moreover I have heard the 5 groaning of the children of Israel, whom the Egyptians keep in bondage; and I have remembered My covenant.</p>	<p>וְאֵף קִדְמִי שְׁמִיעַ יְת קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִצְרָאִי מִפְּלִחִין בְּהוֹן וּדְכִירְנָא יְת קִימִי:</p>	<p>5 וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אֹתָם וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי:</p>
<p>Wherefore say unto the children of 6 Israel: I am the LORD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;</p>	<p>בְּכֵן אֵימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְאֶפְיָק יְתָכּוֹן מִגּוֹ דְּחֹק פּוֹלְחִין מִצְרָאִי וְאֶשְׁיִיב יְתָכּוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן וְאֶפְרֹק יְתָכּוֹן בְּדֶרֶעַ מְרֻמָּם וּבְדִינִין רַבְרָבִין:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֹתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֹתְכֶם מִעַבְדֹתָם וְגִאֲלְתִּי אֹתְכֶם בְּזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>
<p>and I will take you to Me for a 7 people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.</p>	<p>וְאֶקְרִיב יְתָכּוֹן קִדְמִי לְעַם וְאֶהְיֶה לְכֹחַ לְאֱלֹהִים וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְהוָה וְאֶפְיָק יְתָכּוֹן מִגּוֹ דְּחֹק פּוֹלְחִין מִצְרָאִי:</p>	<p>7 וְלָקַחְתִּי אֹתְכֶם לִי לְעַם וְהָיִיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וְיָדַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֹתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם:</p>

- 3 וּאֵרָא. אֵל הַאֲצוּת:
- 3 בְּאֵל שְׁדֵי. הַצַּטְחָתִים הַצַּטְחוּת, וְכַוֵּן אֶמְרַתִּי לֵהֵם אֲנִי אֵל שְׁדֵי:
- 3 וּשְׁמִי ה' לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם. לֹא הִוָּדַעְתִּי אֵין כְּחֵיז כֹּחַן, אֲלֹא לֹא נִודַעְתִּי, לֹא נִפְקַדְתִּי לֵהֵם צַמְדַת אֲמִיתִית שְׁלִי שְׁעִלְיָה נִקְרָא שְׁמִי ה', נִאֲמַן לְאֶמֶת דְּצָרִי, שֶׁהִרִי הַצַּטְחָתִים וְלֹא קִיַּמְתִּי:
- 4 וְגַם הִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי וְגו'. וְגַם כְּשֶׁנִּרְאִיתִי לֵהֵם צֹאֵל שְׁדֵי, הִצַּחְתִּי וְהַעֲמַדְתִּי צָרִיתִי צִינִי וְצִינִיָּהֶם:
- 4 לְתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. לְאֶצְרֵהֶם צַפְרַשַׁת מִילָה נִאֲמַר, חֲנִי אֵל שְׁדֵי וְגו' וְנִשְׁפִּי לָךְ וְלִזְרַעְךָ שְׁפִיךְ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ (צִרְאִשִׁית יז, אֲחִי). לִיִּצְחָק, כִּי לָךְ וְלִזְרַעְךָ אֶשְׁפֹּן אֶת כָּל הָאֲרָצָה הָאֵל וְהַקִּימְתִּי אֶת הַשְּׂצֵהָ אֲשֶׁר נִשְׂצֵעְתִּי לְאֶצְרָהֶם (שֵׁם כו, ג), וְאוֹתָהּ שְׂצוּעָה שֶׁנִּשְׂצַעְתִּי לְאֶצְרֵהֶם צֹאֵל שְׁדֵי, אֶמְרַתִּי לִיעֲקֹב חֲנִי אֵל שְׁדֵי פָּרָה וְרָבָה וְגו' (שֵׁם לה, יא), וְאֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר וְגו' (שֵׁם יז), הִרִי שְׁנִדְרַתִּי לֵהֵם וְלֹא קִיַּמְתִּי:
- 5 וְגַם אֲנִי. כְּמוֹ שֶׁהִצַּחְתִּי וְהַעֲמַדְתִּי הַצָּרִית יֵשׁ עָלֵי לְקִיַּם, לְפִיכָךְ שָׁמַעְתִּי אֶת נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנּוֹאֲקִים: אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אֹתָם וְאֶזְכֹּר. אוֹתוֹ הַצָּרִית, כִּי צָרִית צִין הַצַּחְרִים אֶמְרַתִּי לוֹ וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי (צִרְאִשִׁית טו, יד):
- 6 לְכֵן. עַל פִּי אוֹתָהּ הַשְּׂצוּעָה:
- 6 אֲמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה'. הַנִּאֲמַן צֶהֱצַחְתִּי:
- 6 וְהוֹצֵאתִי אֹתְכֶם. כִּי כֵן הַצַּחְתִּי (שֵׁם), וְאֶפְיָק כֵּן יִצְאוּ צָרְכָם גְּדוּלָּה:
- 6 סְבֻלֹת מִצְרַיִם. טוֹרַח מִשָּׂא מַנְרִים:

8	And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.'	וַהֲבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לָתֶת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מִורְשָׁה אֲנִי יְהוָה:	8
9	And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּן־אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקֶּצֶר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה: (פ)	9
10	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	ישראל
11	'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'	בֹּא דַבֵּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְיִשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:	11
12	And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמְעֵנִי פַרְעֹה וְאֲנִי עֶרְלָ שִׁפְתַּיִם: (פ)	12

8 נשאתי את ידי. הרימותיה לישבע בכסא:

9 ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין:

9 מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי צרוך צר' אליעזר, והביא לי ראייה ממקרא זה, בפסעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי ויזעו פי שמי ה' (ירמי' טז, כא), למדנו כשהקצ"ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא.). לענין של מעלה, שאמר משה למה הרעתה (שמות ה, כב), אמר לו הקצ"ה חבל על דאצדין ולא משתכחין, יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם צאל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם:

9 וגם הקימותי וגו'. וכשצקס אצרהם לקצור את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ציחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ציעקב ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו (צראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מתישצ אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שכן שמו, הרי תחלה כשנגלה לאצרהם בין הצתרים נאמר לני ה' הַשָּׁר הַזֶּה אֲתִיף מֵאִר פְּשָׁדִים (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת צדצרים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לצני ישראל, לכן אני אומר יתישצ המקרא על פשוטו דצצר דצצר על אפניו (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הלווא לה דצרי פֶּשָׁדִים נָאָם ה' וּפְשָׁדִים יִפְצֹץ סָלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה ניצוצות:

12 ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. ערלה אָזֵנָם (שם ו, י), אטומה משמוע. ערלי לב (שם ט, כה), אטומים מהבין. שְׁתֵּה גַם אִתָּה וְהַעֲרַל (חזקוק ב, טז), והאטם משכרות כום הקללה (נ"א התרעלה). וְעָרַל בָּשָׂר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה זה. וְעָרַלְסָם עָרְלָתוֹ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל צפני אכילתו. שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֶרְלִים (שם), אטום ומכוסה ומוצדל מלאכלו:

12 ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה (צ"ר צב, ז):

<p>13 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>13 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)</p>
<p>14 These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.</p>	<p>אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָהֶן בְּנֵי רְאוּבֵן הַבְּכוֹרָא דִּישְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֹרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה זִרְעֵית רְאוּבֵן:</p>	<p>שני אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֹרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:</p>
<p>15 And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.</p>	<p>וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וַיָּמִין וְאַחֵד וַיַּכִּין וְצֹהַר וְשָׁאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִיתָא אֵלֶּין זִרְעֵית שִׁמְעוֹן:</p>	<p>15 וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וַיָּמִין וְאַחֵד וַיַּכִּין וְצֹהַר וְשָׁאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִיתָא אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן:</p>
<p>16 And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.</p>	<p>וְאֵלֶּין שְׁמֹת בְּנֵי לֵוִי לְתוֹלְדֹתָהֶן גֵּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי מֵאָה וּתְלָתִין וְשֶׁבַע שָׁנִין:</p>	<p>16 וְאֵלֶּה שְׁמֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתוֹלְדֹתָם גֵּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי שֶׁבַע וּשְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:</p>
<p>17 The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.</p>	<p>בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְזִרְעֵיתָהֶן:</p>	<p>17 בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:</p>
<p>18 And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.</p>	<p>וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קָהָת מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁלָשָׁה שָׁנִין:</p>	<p>18 וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קָהָת שְׁלֹשׁ וּשְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:</p>
<p>19 And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.</p>	<p>וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּין זִרְעֵית לֵוִי לְתוֹלְדֹתָהֶן:</p>	<p>19 וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת חֲלָוִי לְתוֹלְדֹתָם:</p>

13 וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתים, צירף לו הקצ"ה את אהרן להיות לו לִפְהָ וּלְמַלִּיץ:

13 ויצום אל בני ישראל. לזה עליהם להנהיגם צנח ולסבול אותם (שמו"ר ז, א):

13 ואל פרעה מלך מצרים. לָסָם עָלָיו לְחַלּוֹק לוֹ כְּצוֹד צְדָרִיָּהֶם, וְזֶה מִדְּרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ, לָסָם עַל דְּבַר יִשְׂרָאֵל וְעַל שְׁלִיחוֹתוֹ אֶל פַּרְעֹה. וְדַבַּר הַזֶּה מֵהוּ, מִפְּרוּשׁ צְדָרִיָּה שֶׁנִּיחַ לְאַחֵר סֵדֶר הַיַּחֲסָם, אֲלָא מִתּוֹךְ שֶׁהִזְכִּיר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, הִפְסִיק הַעֲנִין בְּאֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבוֹתָם, לְלַמְּדֵנוּ הַיָּאךְ נוֹלְדוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, וְצִמִּי נִתְיַחֲסוּ:

14 אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שצטו של לוי עד משה ואהרן שצטיל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. (ובפסיקתא ג'דולה ראינו, לפי שֶׁקֶנְטֶרֶם יַעֲקֹב אֲצִינוּ לְשִׁלְשָׁה שְׁצִטִּים הִלְלוּ צִשְׁעַת מוֹתוֹ, חֹזֵר הַכְּתוּב וַיַּחֲסֵם כֹּאֵן לְצִדָּם, לִמְרַם שְׁחֻצִּים הֵם):

16 ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השצטים קיים, לא היה שעבוד, שְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי וְיָסַף וְכָל אֲחֵיו (שמות א, ו), וְאַחֲ"כֵי וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ, וְלֹוִי הֵאָרִיךְ יָמָיו עַל כּוֹלָם:

18 ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגו'. מִשְׁחָזֵן זֶה אֵנוּ לְמַדִּים עַל מוֹשֶׁה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה שֶׁאִמְרַם הַכְּתוּב, שֶׁלֹא בִּאֲרָץ מִצְרַיִם לְצִדָּה הָיוּ, אֲלָא מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק, שֶׁהָיָה קָהָת מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם הָיָה, חָשׁוּב כָּל שְׁנוֹתָיו וְשְׁנוֹת עֲמָרָם וְשְׁמוּנִים שֶׁל מֹשֶׁה, לֹא תַמְלֵאס ד' מֵאוֹת שָׁנָה, וְהִרְבָּה שָׁנִים נִצְלָעִים לְצִנִּים בְּשָׁנֵי הָאֲבוֹת:

<p>20 And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.</p>	<p>וַיִּקַּח עִמָּרָם אֶת־יְוֹכֶבֶד דָּדָתוֹ לֵאמֹר לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לָּו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עִמָּרָם מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁבַע שָׁנָה:</p>	<p>20 וַיִּקַּח עִמָּרָם אֶת־יְוֹכֶבֶד דָּדָתוֹ לֵאמֹר לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לָּו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עִמָּרָם מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁבַע שָׁנָה:</p>
<p>21 And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.</p>	<p>וּבְנֵי יִצְהָר קֹרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:</p>	<p>21 וּבְנֵי יִצְהָר קֹרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:</p>
<p>22 And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.</p>	<p>וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:</p>	<p>22 וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:</p>
<p>23 And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.</p>	<p>וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתְּעַמִּינָדָב אֲחֹתָיִה דְּנַחֲשֹׁן לֵאמֹר וַיֵּלֶד לָּהּ יִתְּנָדָב וְאִיְהוָה יִתְּ אֶלְעָזָר וְיִתְּ אִיתָמָר:</p>	<p>23 וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתְּעַמִּינָדָב אֲחֹתָיִה דְּנַחֲשֹׁן לֵאמֹר וַיֵּלֶד לָּהּ יִתְּנָדָב וְאִיְהוָה יִתְּ אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר:</p>
<p>24 And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.</p>	<p>וּבְנֵי קֹרַח אַסִּיר וְאֶלְקָנָה וְאַבִּיאַסָּף אֵלֶּה הַקְּרָחִי:</p>	<p>24 וּבְנֵי קֹרַח אַסִּיר וְאֶלְקָנָה וְאַבִּיאַסָּף אֵלֶּה הַקְּרָחִי:</p>
<p>25 And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.</p>	<p>וְאֶלְעָזָר בֶּר אַהֲרֹן נָסִיב לֵיָה מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאל לֵיָה לְאִשָּׁה וַיֵּלֶד לָּהּ אֶת־פִּינְחָס פִּינְחָס אֵלֶּיךָ רִישֵׁי אֲבֹתָ לִינְאִי לְזִרְעֵיהֶן:</p>	<p>25 וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לָּו מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאל לֵאמֹר וַתֵּלֶד לָּו אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רִאשֵׁי אֲבֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם:</p>
<p>26 These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'</p>	<p>הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה דְּאָמַר יְיָ לְהוֹן אֲפִיקוּ יִתְּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל חִילֵיהֶן:</p>	<p>26 הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:</p>
<p>27 These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.</p>	<p>אֵלֶּה הַמְּדַבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>	<p>27 הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>

20 יוכבד דדתו. אחת אצוהי, צת לוי אחות קהת:

23 אצחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לצדוק צאחיה (צ"צ קי. שמו"ר ז, ד):

25 מבנות פוטיאל. מזרע יתרו שפטס עגלים לעבודת אלילים, ומזרע יוסף שפטפט ציצרו (צ"צ קט):

26 הוא אהרן ומושה. אלו שהזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם. הוא אהרן ומושה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למושה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד:

26 על צבאותם. צבאותם, כל צאם לצצטיהם, יש על, שאינו אלא צמקום אות אחת, ועל סרצף סקיה (צראשית כו, מ), כמו צחרצחם. עמקסם על סרצקס (יחזקאל לג, כו), כמו צחרצכס:

27 הם המדברים וגו'. הם שנצטוו הם שקיימו:

27 הוא משה ואהרן. הם נצליחותם וצצדקתם ממחלה ועד סוף:

28	And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,	וַיְהִי בַיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)	28
29	that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיְךָ:	שלישי
30	And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְלָ שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פַּרְעֹה: (פ)	30
VII	And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֲלֵהִים לַפַּרְעֹה וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאְךָ:	VII
2	Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.	אֲתָה תְדַבֵּר אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יְדַבֵּר אֶל־פַּרְעֹה וְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:	2
3	And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.	וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְהִרְבֵּיתִי אֶת־אֹתוֹתַי וְאֶת־מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	3

- 28 ויהי ביום דבר וגו'. מחוצר למקרא שלאחריו:
- 29 וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה צא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להמחיל צו:
- 29 אני ה'. כדאי אני לשלח ולקיים דברי שליחותי:
- 30 ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁנָה הכחוצ כאן, כיון שהפסיק הענין, וכן היא השְׁנָה, כאדם האומר נחזור על הראשונות:
- 1 נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו צמכות ויסורין:
- 1 יהיה נביאך. כתרומתו וְהִי מתוּקְמָנָה, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת ג' צִבְּ שִׁפְטִים (ישעי' נז, יט), וְנִבֵּז עֲקָמָה (משלי י, לא), וְכָל מִהְפָּצוֹת דְּשִׁמוּאֵל (שמואל'א י, יג), וְצִלְע"ו קוראין לו פרידי"גר
- 2 אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי שמעתי מפיו, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:
- 3 ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עוזדי אלילים, לחת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרצות צו אותותי ותכירו את גבורותי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מביא פורענות על האומות עוזדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הַכְרַתִּי גוֹיִם נִשְׁמָו פְּנוּתָם וגו' (נפניה ג, ו), אֶמְרָתִי אֶף תִּירָאִי אֲזוּתִי תִקְחִי מוֹכֵר (שם ז), ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין ברא"ש שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשוב עד שמחיס בידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשוב ע"ש):

4	But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.	וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פַּרְעֹה וְנָתַתִּי אֶת־יָדִי בַּמִּצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאֹתַי אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשַׁפְטִים גְּדֹלִים:	4
5	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'	וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִשְׁתַּתִּי אֶת־יָדִי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:	5
6	And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ:	6
7	And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.	וּמֹשֶׁה בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן־שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדִבְרָם אֶל־פַּרְעֹה: (פ)	7
8	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְמִימַר:	רצעי
9	'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'	כִּי יִדְבֹר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר תִּנּוּ לָכֶם מֹפֶת וְאָמַרְתָּ אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־מִטְּךָ וְהִשְׁלֵךְ לִפְנֵי־פַרְעֹה וְהָיָה לְתַנִּין:	9
10	And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיַּעַשׂוּ כֵן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלֹךְ אַהֲרֹן אֶת־מִטְּהוֹ לִפְנֵי פַרְעֹה וּלִפְנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:	10
11	Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.	וַיִּקְרָא גַם־פַּרְעֹה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעַשׂוּ גַם־הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן:	11

4 את ידי. יד ממש, להכות זהם:

9 מופת. אות, להודיע שיש לזרן (זרן) צמי ששולח אתכם:

10 לתנין. נחש:

11 בלהטיהם בלחטיהם, ואין לו דמיון צמקרא, ויש לדמות לו להט הקרצ המטהפכת (צראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

12	For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.	וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטֵּהוּ וַיְהִי לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטֵּה־אֹהֶרֶן אֶת־מִטֵּתָם:	12
13	And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיַּחֲזֹק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	13
14	And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּכָב לֵב פַּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:	14
15	Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.	לֵךְ אֶל־פַּרְעֹה בַּבֹּקֶר הַנֶּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהִמַּטָּה אֲשֶׁר־נִהְפָּךְ לְנָחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:	15
16	And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;	וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעְתָּ עַד־כֹּה:	16
17	thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.	כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדָע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנֹכִי מִכָּה בַּמַּטֵּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם:	17
18	And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.'	וְהָדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאָו מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)	18

12 ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שצט 15):

14 כבד. תרגומו יקרי, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו פי פגד מִמֶּךָ הִדְבֵּר (שמות יח, יח):

15 הנה יצא המימה. לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקביו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו (שמו"ר ט, ז):

16 עד כה. עד הנה, ומדרשו, עד שתשמע ממני מכת בזורות, שאפתח בזה בזה פה אָמַר ה' כַּחצת הלילה:

17 ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים מצרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:

18 ונלאו מצרים. לבקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשמות:

<p>19 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִמְרָא לְאַהֲרֹן סֹב חֹטֶרְךָ וְאָרְרִים יָדְךָ עַל מֵיֵא דְמִצְרָאִי עַל נְהַרְיָהוֹן עַל אֶרְתִּיהוֹן וְעַל אֲגֻמֵּיהוֹן וְעַל כָּל בֵּית כְּנִישֵׁת מִימֵיהוֹן וַיְהוֹן דְּמָא וַיְהִי דְמָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם וּבְכֻמֵּי אֶצָּא וּבְכֻמֵּי אֲבָנָא:</p>	<p>19 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מִטֶּבֶת וְנָטָה יָדְךָ עַל־מִימֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם ׀ עַל־יְאֻרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵיהֶם וְעַל כָּל־מִקְוֵה מִימֵיהֶם וַיְהִי־דָם וַיְהִי דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבְאֲבָנִים:</p>
<p>20 And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.</p>	<p>וַעֲבָדוּ בֶן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ וְאָרְרִים בְּחֹטֶרָא וּמָחָא יָת מֵיֵא דְּבִנְהָרָא לְעֵינֵי פִרְעָה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וְאַתְּחַפְּכוּ כָּל מֵיֵא דְּבִנְהָרָא לְדָמָא:</p>	<p>20 וַיַּעֲשׂוּ־בֶן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר ׀ צִוָּה יְהוָה וַיָּרִם בְּמִטָּה וַיִּגֵּד אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פִרְעָה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּתְּפְכוּ כָּל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לְדָם:</p>
<p>21 And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַנִּינֵי דְּבִנְהָרָא מֵיתוּ וְסָרִי נִהָרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מֵיֵא מִן נִהָרָא וַחֲוָה דְּמָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>21 וַהֲדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר מָתָה וַיִּבָּאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא־יָכִלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מֵיֵם מִן־הַיָּאֵר וַיְהִי הָדָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>22 And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַעֲבָדוּ בֶן חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַחֲשִׁיהוֹן וְאַתְּחַפְּקָא לְבָא דְּפִרְעָה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְּמַלִּיל יְיָ:</p>	<p>22 וַיַּעֲשׂוּ־בֶן חֲרָטָמֵי מִצְרַיִם בְּלִשְׁתֵּיהֶם וַיִּחַזְק לִב־פִּרְעָה וְלֹא־שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>
<p>23 And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.</p>	<p>וְאַתְּחַפְּנֵי פִרְעָה וַעֲאָל לְבִיתֵיהָ וְלֹא שׁוּי לְבִיהָ אִף לְדָא:</p>	<p>23 וַיִּפֹּן פִּרְעָה וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁת לִבּוֹ גַם־לָזֹאת:</p>
<p>24 And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.</p>	<p>וַחֲפְּרוּ כָּל מִצְרָאִי סְחָרְנוֹת נִהָרָא מֵיֵא לְמִשְׁתֵּי אֲרִי לֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִמֵּיֵא דְּבִנְהָרָא:</p>	<p>24 וַיִּחַפְּרוּ כָּל־מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מַיִם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכִילוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּיֵי הַיָּאֵר:</p>

19 אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשכן לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא צדס ולא צנפרדעים, ולקה על ידי אהרן:
19 נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו:
19 יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות צידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות:
19 אגמיהם. קצות מים שאינן נוצעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטני"ק:
19 בכל ארץ מצרים. אף במרחלאות וצאמצטאות שצצתים:
19 ובעצים ובאבנים. מים שצכלי עץ וצכלי אבן:
22 בלשיהם. לחש שאומרין אותו צלט וצחשאי. ורבותינו אמרו, צלטיהם מעשה שדים, צלהטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז):
22 ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, תצן אתם מכניסין לַעֲפָרָיִים (מנחות פה). עיר שכולה תצן, אף אתם מציאין מכשפות למצרים שכולה כשפים:
23 גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם:

25	And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.	וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר: (פ)	וְשָׁלִימוּ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּתַר דְּמָחָא יְיָ יֵת נִהְרָא:
26	And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְוֶת פַּרְעֹה וְתִימַר לִיה כַּדָּנֹן אָמַר יְיָ שְׁלַח יֵת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קֳדָמִי:
27	And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.	וְאִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הֵנָּה אֲנִי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בַּצְּפָרְדַּיִם:	וְאִם מְסָרִיב אַתָּה לְשַׁלַּח הֵנָּה אֵא אֲנִי מַחִי יֵת כָּל תַּחוּמוֹךָ בְּעוֹרְדֵי־עֲנִיָּא:
28	And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.	וְשָׂרְצַן הַיָּאֵר צְפָרְדַּיִם וְעָלוּ וַבָּאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֲדָר מִשְׁכָּבְךָ וְעַל־מִטָּתְךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתֹנֹרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ:	וַיִּרְבִּי נִהְרָא עוֹרְדֵי־עֲנִיָּא וַיִּסְקִין וַיַּעֲלוּן בְּבֵיתְךָ וּבְאֲדָרוֹן בֵּית מִשְׁכָּבְךָ וְעַל עֲרֹסָתְךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתֹנֹרֶיךָ וּבְאֲצֻתְךָ:
29	And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'	וּבִכָּה וּבְעַמֶּךָ וּבְכָל־עֲבָדֶיךָ יַעֲלוּ הַצְּפָרְדַּיִם:	וּבָךְ וּבְעַמֶּךָ וּבְכָל עֲבָדֶיךָ יִסְקִין עוֹרְדֵי־עֲנִיָּא:
VIII	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־יָדְךָ בְּמִטָּה עַל־הַנְּהָרוֹת עַל־הַיָּאֲרִים וְעַל־הָאֲגָמִים וְהָעַל אֶת־הַצְּפָרְדַּיִם עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן אֲרִים יֵת יָדְךָ בַּחוּטְרָךְ עַל נִהְרֵיָא עַל אֲרִיָּא וְעַל אֲגָמֵיָא וְאֵסִיק יֵת עוֹרְדֵי־עֲנִיָּא עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
2	And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.	וַיִּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצְּפָרְדַּע וַתִּכָּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	וְאַרְיִם אַהֲרֹן יֵת יָדִיהָ עַל מֵיָא דְּמִצְרַיִם וְסָלִיקוּ עוֹרְדֵי־עֲנִיָּא וַחֲפּוּ יֵת אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:

25 וימלא. מנין שבעת ימים שלא שז היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רציע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה זהם (שמו"ר ט, יז):
27 ואם מאן אתה. ואם סרבן אתה. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שָׁלוּ (איז טז, יז) וְשָׁקַט (ירמיה מח, יא), סר וְשָׁקַט (מלכים א"ב, מג):
27 נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנִגְּפוּ אֲשֶׁה הָרָה (שמות כא, כב) אינו לשון מיתה, וכן וְצָטְרָם יִתְנַגְּפוּ רגליכם (ירמ' יג, טז), פן שָׁגָף צָאֲרָן רָגְלָךְ (תהלים לא, יז), וְלֹאֲצֹן נִגְּף (ישעי' ח, יד):
28 ועלו. מן היאור:
28 בביתך. ואחר כך צצתי עזדיך, הוא החסיל צעצה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, ד):
29 ובכה ובעמך. צחוק מעיהם נכנסים ומקרקרין:
2 ותעל הצפרדע. צפרדע אחת היתה, והיו מְצִין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ותהי הכנס, הרחישה גדול"א צלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינולי"א צלע"ז

3	And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.	וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּלִטְיָהֶם אֶת-הַצִּפְרָדַּיִם עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשֵׁיָא בְּלַחְשֵׁיהוֹן וַאֲסִיקוּ יֵת עוֹרְדֵּעֲנִיָא עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:	וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּלִטְיָהֶם אֶת-הַצִּפְרָדַּיִם עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּלִטְיָהֶם אֶת-הַצִּפְרָדַּיִם עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:	3
4	Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'	וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֶאֱהֲרֹן וַיֹּאמֶר קְדָם אֱלֹהֵי הָהָה וְיִסַּר הַצִּפְרָדַּיִם מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וְאֶשְׁלַח יֵת עִמָּא וַיִּדְבַּחוּן קָדָם יי: וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֶאֱהֲרֹן וַיֹּאמֶר קְדָם אֱלֹהֵי הָהָה וְיִסַּר הַצִּפְרָדַּיִם מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וְאֶשְׁלַח יֵת עִמָּא וַיִּדְבַּחוּן קָדָם יי:	וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֶאֱהֲרֹן וַיֹּאמֶר קְדָם אֱלֹהֵי הָהָה וְיִסַּר הַצִּפְרָדַּיִם מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וְאֶשְׁלַח יֵת עִמָּא וַיִּדְבַּחוּן קָדָם יי: וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֶאֱהֲרֹן וַיֹּאמֶר קְדָם אֱלֹהֵי הָהָה וְיִסַּר הַצִּפְרָדַּיִם מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וְאֶשְׁלַח יֵת עִמָּא וַיִּדְבַּחוּן קָדָם יי:	4
5	And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה לֵךְ גְּבוּרָא הֵב לְךָ זְמַן לְאִמְתִּי אֲצִלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עַבְדֶּיךָ וְעַל עַמֶּיךָ לְשִׁיבָאָה עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה לֵךְ גְּבוּרָא הֵב לְךָ זְמַן לְאִמְתִּי אֲצִלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עַבְדֶּיךָ וְעַל עַמֶּיךָ לְשִׁיבָאָה עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה לֵךְ גְּבוּרָא הֵב לְךָ זְמַן לְאִמְתִּי אֲצִלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עַבְדֶּיךָ וְעַל עַמֶּיךָ לְשִׁיבָאָה עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה לֵךְ גְּבוּרָא הֵב לְךָ זְמַן לְאִמְתִּי אֲצִלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עַבְדֶּיךָ וְעַל עַמֶּיךָ לְשִׁיבָאָה עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:	5
6	And he said: 'Against to-morrow.' And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.'	וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כְּדַבְרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי-אֵין כִּיהְוֵה אֱלֹהֵינוּ: וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כְּדַבְרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי-אֵין כִּיהְוֵה אֱלֹהֵינוּ:	וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כְּדַבְרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי-אֵין כִּיהְוֵה אֱלֹהֵינוּ: וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כְּדַבְרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי-אֵין כִּיהְוֵה אֱלֹהֵינוּ:	6
7	And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'	וַיֵּעָדוּן עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ וּמֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמֶּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן: וַיֵּעָדוּן עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ וּמֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמֶּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:	וַיֵּעָדוּן עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ וּמֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמֶּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן: וַיֵּעָדוּן עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ וּמֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמֶּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:	חמישי
8	And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאֶהֲרֹן מִעַם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה עַל-דִּבְרֵי הַצִּפְרָדַּיִם אֲשֶׁר-שָׁם לְפַרְעֹה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאֶהֲרֹן מִעַם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה עַל-דִּבְרֵי הַצִּפְרָדַּיִם אֲשֶׁר-שָׁם לְפַרְעֹה:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאֶהֲרֹן מִעַם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה עַל-דִּבְרֵי הַצִּפְרָדַּיִם אֲשֶׁר-שָׁם לְפַרְעֹה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאֶהֲרֹן מִעַם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה עַל-דִּבְרֵי הַצִּפְרָדַּיִם אֲשֶׁר-שָׁם לְפַרְעֹה:	8
9	And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.	וַיַּעֲבֹד יי כְּפִתְּגֻמָּא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִן בְּתִיָא מִן דִּרְתָא וּמִן חֻקְלָתָא: וַיַּעֲבֹד יי כְּפִתְּגֻמָּא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִן בְּתִיָא מִן דִּרְתָא וּמִן חֻקְלָתָא:	וַיַּעֲבֹד יי כְּפִתְּגֻמָּא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִן בְּתִיָא מִן דִּרְתָא וּמִן חֻקְלָתָא: וַיַּעֲבֹד יי כְּפִתְּגֻמָּא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרְדֵּעֲנִיָא מִן בְּתִיָא מִן דִּרְתָא וּמִן חֻקְלָתָא:	9
10	And they gathered them together in heaps; and the land stank.	וַיַּגְזְרוּ וַיִּתְּחוּן דְּגוֹרִין וַיִּגְזְרוּ וַיִּסְרִיאוּ עַל אֶרְעָא: וַיַּגְזְרוּ וַיִּתְּחוּן דְּגוֹרִין וַיִּגְזְרוּ וַיִּסְרִיאוּ עַל אֶרְעָא:	וַיַּגְזְרוּ וַיִּתְּחוּן דְּגוֹרִין וַיִּגְזְרוּ וַיִּסְרִיאוּ עַל אֶרְעָא: וַיַּגְזְרוּ וַיִּתְּחוּן דְּגוֹרִין וַיִּגְזְרוּ וַיִּסְרִיאוּ עַל אֶרְעָא:	10

5 התפאר עלי. כמו היִסְתַּפֵּר הגִּרְזָן על הַחֶזֶק צו (ישעי' י, טו), משתבח לומר אני גדול ממך ונטי"ר בלע"ז, וכן התפאר עלי, השתבח להשתכס ולשאלו דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו:

5 למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך היום על הכרתת הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותראה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר מתי אעתיר, היה משמע מתי אחפלו, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלו עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעתיר העתירו והעתרתי, ולא נאמר אעתר עתרו ועתרתי, מפני שכל לשון עתה רצות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו הרבו ארצה והרציתי לשון הפעיל, כך יאמר, אעתיר העתירו והעתרתי דברים, ואז לכולם והעתרתם עלי דְּצִרְקִים (יחזקאל לה, יג), הרציתם:

6 ויאמר למחר. החפלו היום שיכרתו למחר:

8 ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

10 חמרם חמרם. צִזְרִים צִזְרִים, כתרגומו דגורין, גליון:

II	But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיֵּרָא פַּרְעֹה כִּי הִיטָה הַרְוָחָהּ וַחֲכַבְדֹּר אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֶל־הֵם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	II
12	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵמַר לְאַהֲרֹן אָרִים יָת חוּטְרְךָ וּמַחִי יָת עֲפָרָא דְאַרְעָא וַיְהִי לְקִלְמָתָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:	12
13	And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.	וַיַּעֲשׂוּ־כֵן וַיִּטֹּ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בְּמִטָּהוֹ וַיִּךְ אֶת־עֲפָר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֶּנֶם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עֲפָר הָאָרֶץ הָיָה כִנִּים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	13
14	And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.	וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִשְׁתֵּיהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכֶּנִּים וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֶּנֶם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:	14
15	Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל־פַּרְעֹה אַצְבַּע אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק לִב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֶל־הֵם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	15
16	And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲקִדֵּים בַּצֹּפָרָא וְאַתְעֵתֵד קֳדָם פַּרְעֹה הָא נִפִּיק לְמִיָּא וְתִימַר לִיה בְּדִנָּן אָמַר יְיָ שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קֳדָמִי:	16

11 והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו קלוף ונסוע (צראשית יב, ט), וכן והפוח את מואב (מלכים-ב ג, כד), וְשָׁאוֹל לוֹ בְּאַלְהִים (שמואל-א כב, יג), הַפֶּה וּפָצַע (מלכים-א כ, לו):

11 כאשר דבר ה'. והיכן דצר, ולא ישמע אליכם פרעה:

12 אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויעמנהו בחול, ולקה על ידי אהרן:

13 ותהי הכנם. קְרָטִישָׁה, פדוליר"א צלע"ז:

14 להוציא את הכנים. לצראותם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר:

14 ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשעורה:

15 אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא:

15 כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

<p>Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.</p>	<p>אֲרִי אִם לֹיתֶךָ מְשַׁלַּח יְתַּ עַמִּי הָאֵנָּה מְשַׁלַּח בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְבִתֶּיךָ יְתַּ עֲרוּבָא וַיִּתְמָלוּן בְּתֵי מִצְרַיִם יְתַּ עֲרוּבָא וְאֶרֶץ אֲרָעָא דְאַנּוֹן עָלֶיהָ:</p>	<p>כִּי אִם-אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הִנְנִי מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת-הָעֶרֶב וּמְלֹאוּ בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת-הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-הֵם עָלֶיהָ:</p>
<p>And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.</p>	<p>וְאֶפְרִישׁ בַּיּוֹם הַהוּא יְתַּ אֲרָעָא דְגִשׁוֹן דְּעַמִּי שְׂרֵי עָלֶיהָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תִּמְן עֲרוּבָא בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי אֵנָּה יְיָ שְׁלִיט בְּגוֹ אֲרָעָא:</p>	<p>וְהַפְלִיתִי בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הֵיוֹת-שָׁם עֶרֶב לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:</p>
<p>And I will put a division between My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.’</p>	<p>וְאֲשִׁי פוֹרְקָן לְעַמִּי וְעַל עַמֶּךָ אֵתִי מִחָא לְמַחֵר יְהִי אֶתָּא הַדִּין:</p>	<p>וְשִׁמְתִּי פְדֻת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ לְמַחֵר יְהִיָּה הָאֵת הַזֶּה:</p>
<p>And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants’ houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ כֵּן וְאֶתָּא עֲרוּבָא תַּקִּיף לְבֵית פֶּרְעֹה וּלְבֵית עַבְדָּוָהּ וּבְכָל אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם אֶתְחַבְּלַת אֲרָעָא מִן קֳדָם עֲרוּבָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עֶרֶב כָּבֵד בֵּיתָהּ פֶּרְעֹה וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֶרֶב:</p>
<p>And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: ‘Go ye, sacrifice to your God in the land.’</p>	<p>וַיִּקְרָא פֶּרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר אֵיזִילוּ דְּבַחוּ קֳדָם אֱלֹהֵכּוֹן בְּאֲרָעָא:</p>	<p>וַיִּקְרָא פֶּרְעֹה אֶל-מֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לְכוּ זִבְחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ:</p>

17 משליח בך. מגרה צך, וכן וְשָׁן צְהֵמַת אֲשֶׁלַח צָם (דברים לז, כד), לשון שסוי אינצט"ר זלע"ז:
17 את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים צערבוציא, והיו משחיתים זהם. ויש טעם בדבר באגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, צתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך חוקעין עליהם ומריעין צשופרות ליראם ולצהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי' צמדדש רצי תנחומא (צא ד):
18 והפליתי. והפרשתי, וכן וְהַפְלִיתִי ה' (שמות ט, ד), וכן לא נפלאה היא ממך (דברים ל, יא), לא מוזדלת ומופרשת היא ממך:
18 למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי צשמים, גזרתי מתקיימת צתחחונים:
19 ושמתי פדות. שיצדיל צין עמי וצין עמך:
20 תשחת הארץ. נשחטה הארץ, אֶתְחַבְּלַת אֲרָעָא:
21 זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכס, ולא תלכו צמדדזר:

<p>22 And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא תִקֵּין לְמַעַבְדֵּי כֵּן אֲרִי בְעִירָא דְּמִצְרָאִי דְּחִלִּין לִיה מִנִּיה אֲנַחְנָא נְסִבִּין לְדַבְּחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא הֵא נִדְבַח יֵת בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי דְּחִלִּין לִיה וְאֲנִין יִהְיוּ חֲזֵן תֵּלָא יִימְרוּן לְמַרְגָּמָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֵבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהֶנָּה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקֻלְנוּ:</p>	<p>22</p>
<p>23 We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'</p>	<p>מִהֶלֶךְ תֵּלְתָא יוֹמִין נִיזִיל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא כְּמָא דְּיִמַר לְנָא:</p>	<p>דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נֵלֶךְ בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחנּוּ לִיהֶנָּה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>23</p>
<p>24 And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנִי אֶשְׁלַח יָתְכוֹן וְתִדְבַּחֲוִן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיכוֹן בְּמִדְבָּרָא לְחוּד אַרְחָקָא לֹא תִרְחָקוּן לְמִיזַל צִלוּ עָלַי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֶשְׁלַח אֶתְכֶם וְנִזְבַּחְתֶּם לִיהֶנָּה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק הִרְחַק לֹא־תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הַעֲתִירוּ בְּעַדִּי:</p>	<p>24</p>
<p>25 And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֵא אֲנִי נִפִּיק מִעִמָּךְ וְאֶצְלִי קֳדָם יְיָ וְיַעֲדִי עֲרוּבָא מִפַּרְעֹה מַעֲבֹדוּהִי וּמַעֲמִיה מָחָר לְחוּד לֹא יוֹסִיף פַּרְעֹה לְשַׁקְרָא בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְחָא יֵת עָמָא לְדַבְּחָא קֳדָם יְיָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מִעִמָּךְ וְהַעֲתִירְתִּי אֶל־יְהוָה וְסָר הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמַעֲמֹו מָחָר רַק אֶל־יוֹסֵף פַּרְעֹה הִתֵּל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת־הָעָם לִזְבַּח לִיהוָה:</p>	<p>25</p>
<p>26 And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַנִּפֵּק מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וְצִלִּי קֳדָם יְיָ:</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה:</p>	<p>26</p>
<p>27 And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה וַאֲעֲדִי עֲרוּבָא מִפַּרְעֹה מַעֲבֹדוּהִי וּמַעֲמִיה לֹא אִשְׁתָּאר חֵד:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיֹּסֶר הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמַעֲמֹו לֹא נִשְׁאַר אֶחָד:</p>	<p>27</p>
<p>28 And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּקַּר פַּרְעֹה יֵת לִפְיָה אַף בְּזִמְנָא הָדָא וְלֹא שַׁלַּח יֵת עָמָא:</p>	<p>וַיִּכְבֵּד פַּרְעֹה אֶת־לִבּוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שַׁלַּח אֶת־הָעָם: (פ)</p>	<p>28</p>

22 תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו ולמלכס תועבת צני עמון (מלכים-ז כג, יג), ואכל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר כלשון אחר תועבת מצרים, דבר שנאוי הוא למצרים וציחה שאנו וצחים, שהרי יראתם אנו וצחים:

22 ולא יסקלנו. צממיה:

25 התל. כמו להחל:

26 ויעתר אל ה'. נתאמן צמפלה, וכן אם צא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה צמפלה, עכשיו כשהוא אומר כלשון ויפעל, משמע וירצה להחללל:

27 ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו הנפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

28 גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצטמתו:

IX	Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וְדַבֵּרֶתָ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וְדַבֵּרֶתָ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	IX
2	For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,	אֲרִי אִם מְסָרִיב אֶת־ לְשַׁלְּחָא וְעַד כֶּעַן אֶת־ מִתְקִיף בְּהוֹן: כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָה מִחֲזִיק בָּם:	2
3	behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.	הֲאֵל מִחָא מִן קֳדָם יְיָ הוּא בִּבְעִירָךְ דְּבַחְקָלָא בְּסוֹסוֹתָא בְּחֻמְרֵי בְּגִמְלֵי בְּתוֹרֵי וּבְעֻנָא מוֹתָא סְגִי לְחָדָא: הִנֵּה יַד־יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּסוֹסִים בְּחֻמְרִים בְּגִמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן דְּבָר כְּבֹד מָאד:	3
4	And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.'	וַיַּפְלֶה יְהוָה בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֶה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָר: וַיַּפְלֶה יְהוָה בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֶה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָר:	4
5	And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'	וַיִּשְׁי יְיָ זְמַנָּא לְמִימַר מָחָר יַעֲבִיד יְיָ פְתִיגְמָא הָדִין בְּאַרְעָא: וַיִּשְׁשׁ יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בְּאַרְצָךְ:	5
6	And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.	וַיַּעֲבֵד יְיָ ית פְתִיגְמָא הָדִין בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וּמִית כָּל בְּעִירָא דְּמִצְרַאִי וּמִבְּעִירָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חַד: וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחָרֶת וַיָּמָת כָּל מִקְנֶה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֶה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:	6
7	And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.	וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהָא לֹא מִית מִמִּקְנֶה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבֹּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת־הָעָם: (פ) וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֶה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבֹּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)	7
8	And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִבּוּ לָכוֹן מְלֵי חוֹפְנִיכּוֹן פִּיחַ דְּאִתּוּנָא וַיִּזְרְקֻנְהּ מֹשֶׁה לְצִית שְׁמִיָּא לְעֵינֵי פַּרְעֹה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קָחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפִינִיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וּזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה לְעֵינֵי פַרְעֹה:	8

2 מחזיק בם. אוחז צם, כמו וְהִתְזַקְּתָה צִמְצֻמָּהּ (דברים כה, יא):
3 הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר בלשון נקבה, על שעצר היתה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הוה, כמו עושה, רוצה,
רועה:
4 והפלה. והצדיל:
8 מלא חפניכם. ילויינו"ש בלע"ז
8 פִּיחַ כִּבְשָׁן. דַּר הַנְּפֹחַ מִן הַגְּחָלִים עוֹמָמִים הַנִּשְׂרָפִים בְּכִבְשָׁן, וּבְלַע"ז אֹלֶנֶץ. פִּיחַ לְשׁוֹן הַפָּחָה, שֶׁהָרוּחַ מִפִּיתָן וּמִפְּרִיחָן:
8 וזרקו משה. וכל דצר הנזרק בכם, אינו נזרק אלא ציד אחת, הרי נסים הרצה, אחד שהחזיק קומנו של משה מלא חפנים שלו ושל
אחר, ואחד שהלך האצק על כל ארץ מצרים:

9	And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'	וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל מִצְרַיִם וַיְהִי עַל-הָאָדָם וְעַל-הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פָּרַח אֲבַעְבֹּעֶת בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:	9
10	And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.	וַיִּקְחוּ אֶת-פֵּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבֹּעֶת פָּרַח בְּאֶדָם וּבַבְּהֵמָה:	10
11	And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.	וְלֹא-יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי-הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֹרְטָמָם וּבְכָל-מִצְרַיִם:	11
12	And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה: (ס)	12
13	And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲשִׁיבֵם בְּפֹקֶר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	13
14	For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.	כִּי בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת-כָּל-מִגַּפְתִּי אֶל-לִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעַמֶּךָ בַּעֲבוּר תִּדְעֵה כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל-הָאָרֶץ:	14
15	Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.	כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת-יָדִי וְאֵד אֹתְךָ וְאֶת-עַמֶּךָ בַּדָּבָר וַתִּפְתָּח מִן-הָאָרֶץ:	15

9 לשחין פרח אבעבועות. כתרומתו לשחין סג, חצבועין שעל ידו נומחין בהן זועות:

9 שחין. לשון חמימות, והרצה יש בלשון משנה, שנה שחונה:

10 באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הזהמות, והלא כבר נאמר וימת כל מקנה מצרים, אלא לא גזרה גזרה אלא על אותן שנשדו בלזד, שנאמר זמקנך אשר בשדה, והיגר את דצר ה' הניס את מקנהו אל הצפאים. וכן שנויה במכילתא אלל ויקח שש מאות קרבן צחור (שמות יד, ז):

14 את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכת זכורות שקולה כנגד כל המכות:

15 כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו ראינו, כשהיתה ידי זמקנך שהכיתים צדצר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הזהמות: ותבחר מן הארץ. אלל בעבור זאת העמדתך וגו':

16	But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.	וְאֵלֶּם בַּעֲבוּר זֹאת הָעִמְדָתִיךָ בַּעֲבוּר הָרֹאֲתָנָה אֶת־כְּחֹי וּלְמַעַן סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:	16
17	As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?	עַד כֵּעַן כְּבִישֵׁת לִיה בַּעֲמִי בְּדִיל דָּלֹא לְשַׁלְּחוֹתָהוֹן:	שניעי
18	Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.	הָאֲנֹא מַחִית בַּעֲדָנָא הַדִּין מִחַר בְּרָדָא תִּקְרֶה לְחָדָא דְּלֹא הָיָה דְּכֻנְתִּיה בְּמִצְרַיִם לְמַן יוֹמָא דְּאִשְׁתַּכְּלַלַת וְעַד כֵּעַן:	18
19	Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.'	וְכַעַן שְׁלַח הָעֹז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְחִבְהֻמָּה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאסֹף הַבִּיתָה וַיֵּרֶד עֲלֵהֶם הַבָּרָד וַיָּמָתוּ:	19
20	He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;	הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מִעֲבָדֵי פַרְעֹה הִנִּיס אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:	20
21	and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.	וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבֹו אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: (פ)	21
22	And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וְיִהְיֶה בָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־חִבְהֻמָּה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	22

17 עורך מסתולל בעמי. כתרמומו קבישת ציה בעמי, והיא מגזרת מסלה דמתרגמינן אורח קבושא, ובלע"ז קלקי"ר וכבר פירשתי צסוף ויהי מקץ, כל תיבה שתחלת יסודה סמ"ך והיא צאה לדצר צלשון מתפעל, נותן התי"ו של שמוש צאמנע אותיות של עיקר, כגון זו, וכגון ויפסל קנב (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. פי תשפיר עלינו (דניאל ז, ח), מגזרת שר וגיד. וכן משפיל הוית (דניאל ז, ח):

18 כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה צכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הצרד:
18 הוסדה. שנתיסדה. וכל תיבה שתחלת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו צמקוס הו"ד, כמו הוסדה, הולדה (הושע ז, ה), ויודע (אסתר ז, כב), ויגלד ליוסף (צראשית מו, כ), בדקרים לא יקסר עקד (משלי כט, יט):
19 שלח העז. כתרמומו שלח פנוש, וכן יסבי הגזים העיוז (ישעיה י, לא), העיוז צני צנימן (ירמיה ו, א):
19 ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה היא:
20 הניס. הצריח, לשון וינס:
22 על השמים. ללד השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:

23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.	וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֶרְצָה וַיִּמָּטֶר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת חוּטְרִיה עַל צִית שְׁמִיָּא וַיִּי יְהִי קָלִין וּבָרָד וּמַהֲלָקָא אִישָׁתָא עַל אֶרְעָא וַאֲמָטֶר יִי בָרָדָא עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:	23 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֶרְצָה וַיִּמָּטֶר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.	וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כִּבְד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֶז הָיְתָה לְגוֹי: וַיְהִי בָרָדָא וְאִישָׁתָא מִשְׁתַּלְקָחָא בְּגוּ בָרָדָא תַּקִּיף לַחֲדָא דְלֹא הָיָה דְּכֹתִיָּה בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם מֵעַדָּן דְּהָנָת לְעַם:	24 וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כִּבְד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֶז הָיְתָה לְגוֹי:
25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.	וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מָאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר: וּמַחָא בָרָדָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם יָת כָּל דְּבַחְקָלָא מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא וַיִּת כָּל עֶסְבָּא דְחַקְלָא מַחָא בָרָדָא וַיִּת כָּל אֵילָנִי חַקְלָא תִּבַּר:	25 וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מָאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר:
26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.	רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד: לַחֹד בְּאֶרְעָא דְגֹשֶׁן דְּתַמֶּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָדָא:	26 רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:
27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.'	וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים: וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:	27 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:
28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'	צַלוּ קָדָם יִי וְסָגִי קְדָמוֹתֵי רִנָּה דְלֹא יְהוֹן עַלְנָא קָלִין דְּלִוְט פֹּאֲלִין מִן קָדָם יִי וּבָרָד וְאֲשַׁלַּח יִתְכוּן וְלֹא תִּסְפֹּן לְאַתְעָבָא: וְעִתִּירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מְהִיָּת קֶלֶת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֲשַׁלַּחָה אֲתָכֶם וְלֹא תִסְפֹּן לְעַמֹּד:	28 וְעִתִּירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מְהִיָּת קֶלֶת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֲשַׁלַּחָה אֲתָכֶם וְלֹא תִסְפֹּן לְעַמֹּד:
29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.'	וַיֹּאמֶר לִיָּה מֹשֶׁה כַּמִּפְקִי יָת קִרְתָּא אֶפְרוֹס יָת יָדַי בְּצַלוּ קָדָם יִי קָלִיָּא וְתִמְנָעוּן וּבָרָדָא לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי דִיִּי אֶרְעָא: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצֵאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת־כַּפַּי אֶל־יְהוָה הַקָּלֹת יִתְדָלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאֶרֶץ:	29 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצֵאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת־כַּפַּי אֶל־יְהוָה הַקָּלֹת יִתְדָלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאֶרֶץ:

²⁴ מתלקחת בתוך הברד. נס צמוך נס, האש והצד מעורבין, והצד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ציניהם (שמו"ר יב, 1):

²⁸ ורב. דילו צמה שהוריד כזר:

²⁹ כצאתי את העיר. מן העיר, אצל צמוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, 1):

30	But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.—	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרִם תִּירָאוּן מִפָּנַי יְהוָה אֱלֹהִים:	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרִם תִּירָאוּן מִפָּנַי יְהוָה אֱלֹהִים:
31	And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.	וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׁעֵרָה נִכְתָּה כִּי הַשְּׁעֵרָה אָבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִבְעוּל:	וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׁעֵרָה נִכְתָּה כִּי הַשְּׁעֵרָה אָבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִבְעוּל:
32	But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—	וְהַחֲטָה וְהַכִּסְמֶת לֹא נָכוּ כִּי אֲפִילַת הַנָּה: וְחֲטָיָא וְכוּנְתָיָא לֹא לָקָה אֲרִי אֲפִלְתָּא אַנְיִן:	וְהַחֲטָה וְהַכִּסְמֶת לֹא נָכוּ כִּי אֲפִילַת הַנָּה:
33	And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרָעָה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיִּחַדְּלוּ הַקָּלוֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא־נָתַף אֲרָצָה:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרָעָה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיִּחַדְּלוּ הַקָּלוֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא־נָתַף אֲרָצָה:
34	And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.	וַיֵּרָא פְּרָעָה כִּי־חָלַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקָּלוֹת וַיִּסָּף לַחֲטֹא וַיִּכְבֹּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו:	וַיֵּרָא פְּרָעָה כִּי־חָלַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקָּלוֹת וַיִּסָּף לַחֲטֹא וַיִּכְבֹּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו:
35	And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.	וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ)	וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ)
X	And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרָעָה כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לִבּוֹ וְאֶת־לִבְּיָדָיו לִמְעַן שֶׁתִּי אֶתְּתִי אֵלָה בְּקִרְבּוֹ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרָעָה כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לִבּוֹ וְאֶת־לִבְּיָדָיו לִמְעַן שֶׁתִּי אֶתְּתִי אֵלָה בְּקִרְבּוֹ:

30 טרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל טרם שצמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יִשְׁכְּבוּ (צראשית יט, ד), עד לא שכיבו. טרם יִנָּמְח (שם ז, ה), עד לא נמח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה תעמדו בקלוקלכם:

31 והפשתה והשעורה נכתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נ"ן במקום ה"א לפרש נכתה כמו הוכתה. נכו כמו הכו, אלא הנ"ן שורש צניצה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפוּ עֲלֵמָתָיו (איוב לג, כא):

31 כי השערה אביב. כצר צינרה ועומדת צקִשָּׁה, ונשצרו ונפלו, וכן הפשתה גדלה כצר והוקשה לעמוד בצגזעוליה: השעורה אביב. עמדה באציה, לשון צִאֲצִי הַנָּסֵל (שיר השירים ו, יא):

32 כי אפילת הנח. מאוחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשב השדה הכה הצרד, יש לפרש פשוטו של מקרא צעשצים העומדים בקלחם הראויים ללקות בצרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טז) יש מרבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:

33 לא נתך. לא הגיע, ואף אותן שהיו צאיר לא הגיעו לארץ, ודומה לו וַסָּפֵד עָלֵינוּ הָאֵלָה וְהַשָּׁבָעָה (דניאל ט, יא) דעזרא, ותגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חזרו בחלק פֶּה־סוּךְ בָּקָף (יחזקאל כז, כז), לשון יִיקָת מתכת, ורואה אני את דבריו כתרומה ויִנָּק, וְאִשְׁיָךְ. לָקָת, לִאֲסָדָה. אף זה לא נתך לארץ, לא הוֹנֵק לארץ:

1 ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה זו: שתי. שִׁמְי, שאשית אני:

<p>and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.²</p>	<p>וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וּבֶן-בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֶתְנִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָּם וַיֵּדְעוּם כִּי-אֲנִי יְהוָה:</p>	<p>2 וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וּבֶן-בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֶתְנִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָּם וַיֵּדְעוּם כִּי-אֲנִי יְהוָה:</p>
<p>And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד-מָתַי מֵאֲנִתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>3 וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד-מָתַי מֵאֲנִתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>אֲרִי אִם מִסְרִיב אַתָּה לְשַׁלַּח יְת עַמִּי הָאֵנָּה מִיְּתִי מִחֵר גּוֹבָא בַתְּחוּמֶיךָ:</p>	<p>לוי 4 כִּי אִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הַנִּנִּי מִבֵּיא מִחֵר אֲרֶבָה בְּגִבְלֶךָ:</p>
<p>and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וַיִּחַפּוּ יְת עֵין שְׁמֶשׁא דְאַרְעָא וְלֹא יִכּוֹל לְמַחֲזִי יְת אֲרֶעָא וַיִּיכּוֹל יְת שְׂאֵר שְׂיֻזְבָּתָא דְאַשְׁתְּאַרְתָּ לְכוּן מִן בְּרִדָּא וַיִּיכּוֹל יְת כָּל אֵילָנָא דְאַצְמַח לְכוּן מִן חֻקְלָא:</p>	<p>5 וַיִּכְסֶּה אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאֹת אֶת-הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת-יֵתֶר הַפִּלֶטָה הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִן-הַבֶּרֶד וְאָכַל אֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה:</p>
<p>and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וַיִּתְמָלֵן בְּתֵךְ וּבְתֵי כָל עֲבָדָךְ וּבְתֵי כָל מִצְרָאִי דְלֹא חָזוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹתֵי אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם מַהְוִיָּהוֹן עַל אֲרֶעָא עַד יוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וְנִפְק מְלִוְת פַּרְעֹה:</p>	<p>6 וּמָלְאוּ בְתֵיךְ וּבְתֵי כָל-עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹתֵי אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתָם עַל-הָאָרֶץ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיָּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה:</p>
<p>And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'⁷</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה לֵיה עַד אֲמַתִּי יְהִי דִין לָנָא לְתַקְלָא שְׁלַח יְת גּוֹבְרִיא וַיִּפְלְחוּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵהוֹן הָעַד כְּעַן לֹא יֵדְעָתָא אֲרִי אֲבֹדֶת מִצְרַיִם:</p>	<p>ישראל 7 וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד-מָתַי יְהִי זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבֹדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תִּדְעַ כִּי אֲבֹדֶת מִצְרַיִם:</p>

² התעללתי. שחקתי, כמו כי התעללתי צי (צמדצר כז, כט), הלא פאשר התעלל צהם (שמואל-א, י) האמור צמצרים, ואינו לשון

פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פאשר עוללך לי (איכה א, כז), פאשר עולל לי (שם יז):

³ לענות. כתרמומו לֹאֲתַפְנֶעָא, והוא מגזרת עני, מִאֲנָקָה להיות עני ושפל מפני:

⁵ את עין הארץ. את מראה הארץ:

⁵ ולא יוכל וגו'. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קצרה דצר:

⁷ הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מנרים:

<p>8 And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֲלֵהֶיכֶם מִי וּמִי תִהְלְכִים:</p>	<p>8 וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֲלֵהֶיכֶם מִי וּמִי תִהְלְכִים:</p>
<p>9 And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעַרְיָנוּ וּבְזִקְנֵינוּ נֵלֵךְ בְּבָנֵינוּ וּבְנִזְמֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נֵלֵךְ כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעַרְיָנוּ וּבְזִקְנֵינוּ נֵלֵךְ בְּבָנֵינוּ וּבְנִזְמֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נֵלֵךְ כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:</p>
<p>10 And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהוֹן יְהִי כֵן מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן כִּד אֲשַׁלַּח יִתְכוֹן וְיִת טַפְלָכוֹן חֲזוּ אַרִי בִישָׁא אַתּוֹן סְבִירִין לְמַעַבְד לִית קָבִיל אַפִּיכוֹן לְאַסְתַּחֲרָא:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֹתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם רְאוּ כִי רָעָה נִגַּד פְּנֵיכֶם:</p>
<p>11 Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.</p>	<p>לֹא כֵן אִיזִילוּ כְעַן גּוֹבְרִיא וּפְלָחוּ קָדָם יְיָ אַרִי יְתֵה אַתּוֹן בְּעֵן וְתַרִיד יְתֵהוֹן מִן קָדָם פַּרְעֹה:</p>	<p>11 לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגְּבָרִים וְעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתֶּה אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פַרְעֹה: (ס)</p>
<p>12 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל אֶרֶץ דְּמָצְרַיִם וַיֵּיתִי גּוֹבָא וַיִּסַּק עַל אֶרֶץ דְּמָצְרַיִם וַיִּכּוֹל יְת כָּל עֲסָבָא דְּאֶרֶץ יְת כָּל דְּאֶשְׁאָר בְּרִדָּא:</p>	<p>שני וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד:</p>

8 ויושב. הושצו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והושיצום אל פרעה:
10 כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את הזאן ואת הצקר כאשר אמרתם:
10 ראו כי רעה נגד פניכם. כתרוממו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאצאיטוגינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל צעגל וצקש הקצ"ה להרגם, אמר משה צתפלתו, למה יאמרו מנצרים לאמר צרעה הו'יאם (שמות לב, יז), וזו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינקם ה' על הצרעה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזה שנאמר היום גלותי את חרפת מנצרים מעליכם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:
11 לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגזרים ועדו את ה':
11 כי אותה אתם מבקשים. (אותה עצודה) צקשתם עד הנה, נזחה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות:
11 ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:
12 בארבה. צעזיל מכת הארצה:

<p>13 And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>וַיִּטּוּ מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי־הָהָה נִהַג רוּחַ־קָּדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הִבָּקֵר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא אֶת־הָאַרְבֶּה:</p>	<p>13 וַיִּטּוּ מֹשֶ׈ה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי־הָהָה נִהַג רוּחַ־קָּדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הִבָּקֵר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא אֶת־הָאַרְבֶּה:</p>
<p>14 And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.</p>	<p>וַיֵּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גִּבּוֹל מִצְרַיִם כָּבֵד מְאֹד לִפְנֵי לֹא־הָיָה כֵּן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה־כֵּן:</p>	<p>14 וַיֵּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גִּבּוֹל מִצְרַיִם כָּבֵד מְאֹד לִפְנֵי לֹא־הָיָה כֵּן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה־כֵּן:</p>
<p>15 For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּכָּסּוּ אֶת־עֵין כָּל־הָאֶרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֵת כָּל־פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוּתִיר הִבָּרֵד וְלֹא־נֹתַר כָּל־יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>15 וַיִּכָּסּוּ אֶת־עֵין כָּל־הָאֶרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֵת כָּל־פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוּתִיר הִבָּרֵד וְלֹא־נֹתַר כָּל־יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>16 Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.</p>	<p>וַאֲזַי פָּרַעַה לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַבִּית קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְלָכֵן:</p>	<p>16 וַיִּמְהַר פָּרַעַה לְקָרֵא לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:</p>
<p>17 Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'</p>	<p>וַיִּתְּנָה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֵךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיְסֹר מֵעָלַי רָק אֶת־הַמָּוֶת הַזֶּה:</p>	<p>17 וַיִּתְּנָה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֵךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיְסֹר מֵעָלַי רָק אֶת־הַמָּוֶת הַזֶּה:</p>
<p>18 And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה פָּרַעַה וַיַּעֲתֵר אֵל־יְהוָה:</p>	<p>18 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה פָּרַעַה וַיַּעֲתֵר אֵל־יְהוָה:</p>

13 ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שבא כנגדו, שמזרים צדומויות מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:
14 ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה צימי יואל, שנאמר פמהו לא נהיה מן העולם (יואל ז, ב), למדנו שהיה כזד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרצה, שהיו יחד ארצה, ילק, חסיל, גזם, אזל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמהו לא היה ולא יהיה:
15 כל ירק. עץ ירוק, וירדור"א כלע"ז:

19 And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.	וַיִּהְיֶה רֵיחַ רָחִים חָזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הַתַּאֲרָכָה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָּה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:	19 וַיִּהְיֶה רֵיחַ רָחִים חָזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הַתַּאֲרָכָה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָּה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:
20 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	20 וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)
21 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל צִית שָׁמַיָא וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם בָּתָר דִּיעָדִי קִבֵּל לִילְיָא:	21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:
22 And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;	וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל צִית שָׁמַיָא וַתְּהִי חֹשֶׁךְ קִבֵּל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּלְתָּא יוֹמִין:	22 וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
23 they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.	לֹא חָזוּ גִבֹּר יָת אֶחֱוִיהִי וְלֹא קָמוּ אֶנְשׁ מִתַּחֲתוֹתֵיהִי תִלְתָּא יוֹמִין וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה נֹהָרָא בְּמֹתְבִנְיֵהוֹן:	23 לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִתַּחֲתוֹ וְשְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמֹשְׁבֹתָם:
24 And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'	וַקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וַאֲמַר אֵיזִילוּ פִּלְחוּ קָדָם יְיָ לַחֹד עֲנֹכוֹן וְתוֹרִיכוֹן שְׁבוּקוֹ אֶף טַפְלֹכוֹן וַיִּזִּיל עֲמֹכוֹן:	24 וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רֶק צֹאנְכֶם וּבָקְרָכֶם יֵצֵאוּ גַם־טַפְּכֶם יִלְךְ עִמָּכֶם: שלישי

19 רוח רחמים. רוח מערבי:

19 ימה סוף. אומר אני, שנים סוף היה מקצתו צמערב כנגד כל רוח דרומית, וגם צמורח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה צימה סוף כנגדו, וכן מצניו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, שים פלשתיים צמערב היה, שנאמר צפלשתיים יצגי קבל הים גוי קרתיים (כפניה ב, ה):

19 לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

21 ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיך עוד:

21 וימש. כמו ויאמש. יש לנו תיבות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הצרת האלף נכרת כל כך אין הכתוב מקפיד על חסרונה, כגון ולא יהל שם ערבי (ישע"י יג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהלו. וכן ופאני חיל (שמואל"ב כב, מ), כמו ופאני. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש צמר דיעדי קבל ליליא, כשיגיע סמוך לאור היום. אבל אין הדבור מיושז על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כתוב אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון מממש צפלהים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועצ עד שהיה צו ממש:

22 ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב (שמו"ר יד, ג). ולמה הציא עליהם חשך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לנאח, ומתו בשלשת ימי אפלה. כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין צדינו כלום, אומר לו, אני ראיתיך בציתך ובמקום פלוגי הוא (שם):

22 שלשת ימים. שלוש של ימים, טריי"נא צלע"ז, וכן ז' ימים בכל מקום, שטיי"נא של ימים:

24 יצג. יהא מוצג במקומו:

25	And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶף אֶת תִּתּוֹן בִּידֵינוּ נִכְסֵי קוֹדְשִׁין וְעֵלּוֹן וְנַעֲבִיד קֹדֶם יי אֱלֹהֵנָּא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֶתָּה תִּתֵּן בִּידֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֲשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:	25
26	Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'	וְאֶף בְּעִירָנָא וַיִּזֵּל עֲמָנָא לֹא נִשְׁאַר פְּרָסָה כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח אֲרֵי מִנְיָה אֲנַחְנָא נֹסְכִין לְמַפְלַח קֹדֶם יי אֱלֹהֵנָּא וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא יָדְעִין מָא נִפְלַח קֹדֶם יי עַד מִיתָנָא לְתַמָּן:	וְגַם־מִקְנֵנוּ יִלָּךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׁאֵר פְּרָסָה כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לְעַבֵּד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נֵדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:	26
27	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.	וַתְּקִיף יי יָת לִבָּא דְּפָרְעָה וְלֹא אָבָא לְשַׁלְּחָהוֹן:	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:	27
28	And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'	וַיֹּאמֶר לִיה פְּרָעָה אֵיזִיל מַעֲלִי אֶסְתַּמֵּר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אִפִּי אֲרֵי בְיוֹמָא דִּתְחִזִּי אִפִּי תָמוּת:	וַיֹּאמֶר־לוֹ פְּרָעָה לָךְ מַעֲלִי הֲשֹׁמֵר לָךְ אֶל־תִּסָּף רְאוֹת פָּנַי כִּי בְיוֹם רְאוֹתָ פָּנַי תָּמוּת:	28
29	And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יָאוֹת מְלִילָתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזִי אִפִּי:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דְּבַרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)	29
XI	And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.	וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה עוֹד מִכְתֵּשׁ חַד אֵיתִי עַל פְּרָעָה וְעַל מִצְרָאִי בְּתַר כֵּן יִשְׁלַח יִתְכוֹן מִכָּא פְּשִׁלְחוּתִיה גְּמִירָא תִרְכָּא יִתְרִיד יִתְכוֹן מִכָּא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פְּרָעָה וְעַל־מִצְרָיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה פְּשִׁלְחוּ כָלָה גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:	XI
2	Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'	מְלִיל כְּעַן קֹדֶם עָמָא וַיִּשְׁאַלּוּן גִּבְר מִן חֲבֵרִיה וְאִתְתָּא מִן חֲבֵרְתֶּיה מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּדָהָב:	דְּבַר־נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב:	2

25 גם אתה תתן. לא דייך שמקננו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן:

26 פרסה. פרסת רגל פלנט"א צלע"ז

26 לא נדע מזה נעבד. כמה תכזד העבודה, שמה ישאל יותר ממה שיש צידינו:

29 כן דברת. יפה דברת וזמנו, דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד):

1 כל'ה. גמירא, כל'ה כליל, כוללם ישלח:

2 דבר נא. אין נא אלא לשון בקשה, בצקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו נדיק אצרהם, ועצדום וענו אותם קיים זהם, ואחרי כן ילאו ברכוש גדול לא קיים זהם (ברכות ט.).

<p>And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>
<p>And Moses said: 'Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כִּדְבַר יְהוָה וַיֵּצֵא מִתּוֹךְ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כִּדְבַר יְהוָה וַיֵּצֵא מִתּוֹךְ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כִּדְבַר יְהוָה וַיֵּצֵא מִתּוֹךְ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:</p>
<p>and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וַיָּמָוֶת כָּל בּוֹכֵר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבּוֹכֵר מִפַּרְעֹה דְּפָרְעָה דְּעֵתִיד לְמִתָּב עַל פּוֹרְסֵי מִלְּכוּתֶיהָ עַד בּוֹכֵר דְּאִמָּתָא דְּבִבְתָּר רַחֲיָא וְכָל בּוֹכֵר דְּבִעִירָא:</p>	<p>וַיָּמָוֶת כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרָחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:</p>
<p>And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.</p>	<p>וְהָיָה צֹהָרָא רַבָּתָא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם דְּכֹתָהּ לֹא הָיָה וְדְכֹתָהּ לֹא תוֹסִיף:</p>	<p>וְהָיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמֹהּ לֹא תִסְף:</p>
<p>But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.</p>	<p>וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזִיק כְּלָבָא בְּלִישְׁנֵיהּ לְמַבַּח לְמֵאנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא בְּדִיל דְּתַדְעוּן דִּיפְרִישׁ יְיָ בֵּין מִצְרָאִי וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרֶץ־כְּלָב לִשְׁנֹו לְמֵאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>

4 ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נצואה זו, שהרי משינא מלפניו לא הוסיף ראות פניו:
4 כחצות הלילה. כהחלק הלילה, כחצות כמו פעלות (שופטים יג, כ), צחלות אפס צנו (תהלים קכד, ג), זה פשוטו ליסבזו על אופניו, שאין חלות שם דצר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו, ולא אמר כחצות, שמא יטעו אכטוגניני פרעה ויאמרו, משה צדאי הוא (צרכות ד), אצל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר כחצות:
5 עד בכור השבי. מה לקו השבויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלצונם, והציאה פורענות על מנרים:
5 מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשוצים מבכור השפחה היו ככלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעצדים זהם ושמתים צלרתם:
5 וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):
7 לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנו. וכן לא חרץ לגני ישראל לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. אן פחך (שמואל"ז, ד), תשתנו. למורג חרוץ (ישעי"א, טו), שנון. מחשצות חרוץ (משלי כא, ה), אדם חרוץ ושנון. ויד חרוצים פשעיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שנונים:
7 אשר יפלה. יציל:

<p>8 And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.</p>	<p>וַיֵּרְדּוּ כָל-עֲבָדֶיךָ אֵלַי וְהִשְׁתַּחוּוּ-לִי לֵאמֹר צֵא אֲתָהּ וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרִגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי-כֵן אֵצֶא וַיֵּצֵא מֵעַם-פְּרָעֹה בְּחָרִי-אַף: (ס)</p>	<p>8 וַיֵּרְדּוּ כָל-עֲבָדֶיךָ אֵלַי וְהִשְׁתַּחוּוּ-לִי לֵאמֹר צֵא אֲתָהּ וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרִגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי-כֵן אֵצֵא וַיֵּצֵא מֵעַם-פְּרָעֹה בְּחָרִי-אַף: (ס)</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פְּרָעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פְּרָעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>10 And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לְפָנָיו פְּרָעֹה וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת-לֵב פְּרָעֹה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: (ס)</p>	<p>10 וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לְפָנָיו פְּרָעֹה וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת-לֵב פְּרָעֹה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: (ס)</p>
<p>XII And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>	<p>XII וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>
<p>2 'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:</p>	<p>2 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:</p>

8 וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (וצחים קצ.), שהרי צסוף ירד פרעה בעצמו אליו כלילה ואמר קימו קאו מחוץ עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי:
8 אשר ברגליך. ההולכים אחר ענתך והלוךך:
8 ואחרי בן אצא. עם כל העם מארץך:
8 ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו ילא מלפניו:
8 בחרי אף. על שאמר לו אל תוסף ראות פני:
9 למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות שלשה, מכת צכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים:
10 ומשה ואהרן עשו וגו'. כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא צשציל לסמכה לפרשה של אחריה:
1 ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. צשציל שאהרן עשה וטרח צמופתים כמשה, חלק לו כבוד זה צמזה ראשונה, שכללו עם משה צדצור:
1 בארץ מצרים. חוץ לכרך, או אינו אלא צתוך הכרך, תלמוד לומר כצאתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא התפלל צתוך הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דצר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א):
2 החדש הזה. הראהו לצנה צחדושה (שמו"ר טו, כח), ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא שם):
2 הזה. נתקשה משה על מולד הלצנה, צאיזו שעור תראה ותייה ראויה לקדש, והראה לו צאצבע את הלצנה צרקי, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכינז הראהו, והלא לא היה מדצר עמו אלא ציוס, שנאמר ויהי ציוס דצר ה' (לעיל ז, כח), ציוס צזתו (ויקרא ז, לח), מן היום אשר צזיה ה' וקלצה (צמדצר טו, כג), אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה:

<p>3 Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;</p>	<p>דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֹׁהַ לְבֵית-אָבִתָּה שֹׁהַ לְבֵיתָּהּ:</p> <p>מִלִּילֹו עִם כָּל בְּנֵשֶׁתָּהּ יִשְׂרָאֵל לְמִימֵר בַּעֲסָרָה לַיְרֵחָא הָדִין וַיִּסְבִּין לַהוֹן גָּבֵר אָמַר לְבֵית אָבִא אֲמָרָא לְבֵיתָא:</p>	<p>3</p>
<p>4 and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.</p>	<p>וְאִם-יִמְעַט הַבֵּית מִהֵנִית מֹשֶׁה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנֹו הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵּת נַפְשָׁת אִישׁ לִפִּי אֲכָלוֹ תִּכְסֹו עַל-הַשֹּׁהַ:</p> <p>וְאִם זְעִיר בֵּיתָא מִלֵּאֲתִמְנָאָה עַל אֲמָרָא וַיִּסָּב הוּא וּשְׁיִכְבִּיָּה דְקָרִיב לְבֵיתֵיהּ בְּמִנִּין נַפְשָׁתָא גָבֵר לְפִי מִיכְלִיָּה תִתְמַנֵּן עַל אֲמָרָא:</p>	<p>4</p>
<p>5 Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;</p>	<p>שֹׁהַ תָּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכְּבָשִׂים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:</p> <p>אָמַר שְׁלִים דְּכֹר בֶּר שְׁתִּיָּה יְהִי לְכוֹן מִן אֲמָרִיא וּמִן בְּנֵי עִזִּיא תִסְבִּין:</p>	<p>5</p>
<p>6 and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.</p>	<p>וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחַטְוּ אֹתוֹ כָּל קְהֵל עֵדַת-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:</p> <p>וְיִהִי לְכוֹן לְמִטְרָא עַד אַרְבַּעַת עָסָרָא יוֹמָא לַיְרֵחָא הָדִין וַיִּכְסֹון יְתִיָּה כָל קְהֵלָא בְּנֵשֶׁתָּהּ דִּישְׂרָאֵל בֵּין שְׁמִשָּׁא:</p>	<p>6</p>

3 דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אהרן מדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה למדני, והדבור יולא מבין שניהם כאלו שניהם מדברים (מכילתא פסחא פ"ג):

3 אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש. דברו היום זראש חודש, שיקחוהו צעשור לחודש (שם):

3 הזה. פסח מזרים מקחו מצעשור, ולא פסח דורות (פסחים לו):

3 שה לבית אבות. למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן, תלמוד לומר שה לבית (מכילתא פ"ג):

4 ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על שה אחר, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו צעוד השה קיים, צהיותו צחיים ולא משנשחט (פסחים פט):

4 במכסת. חשבון, וכן מקסת העקבך (ויקרא כז, כג):

4 לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כזית (מכילתא פ"ג):

4 תכסו. תתמנון:

5 תמים. צל מוס:

5 בן שנה. כל שנתו קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו:

5 מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שה, שנאמר וְשֶׁה עִזִּים (דברים יד, ד):

6 והיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממוס ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶעֱזֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ וְהָיָה עִפְיָךָ עֵת דְּלִים (יחזקאל טז, ח), הגיעה שצוה שגשבעתי לאצרהם שאגאל את בניו, ולא היו צידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶפְסָ עֲלֶיךָ וְעָרְיָה (שם ז), ונתן להם שחי מצות, דם פסח ודם מילה שאלו צהותו הלילה, שנאמר מִתְּצֹקְסָתָא דְּדָמִין (שם ו), בשני דמים, ואומר גַּם אֶת צִדָּם דְּרִיחָךְ שְׁלַחְתִּי אֶסְרִינְךָ מִצֹּר אֵין מִיָּס צו (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים צאלילים, אמר להם מְשָׁכוּ וְקַחוּ לָכֶם, משכו ידיכם מצלילים וקחו להם צאן של מצוה:

6 ושחטו אותו וגו'. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששלוש של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא):

6 קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין בשלושה כחות זו אחר זו, נכנסת כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (קד):

6 בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש נוטה לבית מצואו לערוז, ולשון בין הערבים נראה צעיני, אותן שעות שבין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום צתחלת שבע שעות מכי ינטו צללי ערב, ועריצת הלילה צתחלת הלילה. ערב לשון נשף וחשך, כמו ערצה קל שמקה (ישעי' כד, יא):

7	And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.	וַיִּסְבוּ מִן הַדָּם וַיִּתְּנוּ עַל הָרִיזִים סָפִיא וְעַל שַׁקְפָא עַל בִּתְיָא דִּיכְלוּן יִתִּיה בְּהוֹן:	וּלְקַחוּ מִן־הַדָּם וַנִּתְּנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמִּשְׁקָף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:	7
8	And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.	וַיִּכְלוּ יֵת בִּסְרָא בְּלִילִיא הָדִין טַי נֹר וּפְטִיר עַל מָרְרִין וַיִּכְלוּנִיה:	וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מָרְרִים יֹאכְלוּהוּ:	8
9	Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.	לֹא תִיכְלוּן מִנִּיה כֹּד חַי וְאִף לֹא כֹד בִּשְׁלָא מְבוּשָׁל בְּמִיא אֱלֵהִין טַי נֹר רִישִׁיה עַל כַּרְעוּהִי וְעַל גְּוִיה:	אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשָּׁל מְבוּשָׁל בְּמִים כִּי אִם־צִלִּי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעָיו וְעַל־קֶרְבּוֹ:	9
10	And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.	וְלֹא תִשָּׂאֲרוּן מִנִּיה עַד צַפְרָא וְדִישָׁתָאֲר מִנִּיה עַד צַפְרָא בְּנוֹרָא תִּיקְדוּן:	וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:	10
11	And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.	וְכִדְיִן תִּיכְלוּן יִתִּיה חֲרָצִיכוֹן יְהוֹן אֲסִירִין מְסִיכוֹן בְּרִגְלִיכוֹן וְחוֹטְרִיכוֹן בְּיָדְכוֹן וְתִיכְלוּן יִתִּיה בְּבִהִילוֹ פִּסְחָא הוּא קָדֵם יִי:	וְכָכָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים גַּעְלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפָזוֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:	11

- 7 ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר צסק:
- 7 המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן:
- 7 המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לייט"ל בלע"ז ולשון שקיפה, חצטה, כמו קול קול נדף (ויקרא כו, לו), טרפא דשקוף. סצורה, משקופי:
- 7 על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ולא על משקוף ומזוזות שצצית התבן וצצית הבקר, שאין דרין צמוכו:
- 8 את הבשר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו):
- 8 על מדרים. כל עשצמר נקרא מרור, וציוס לאכול מרור וזכר לוימררו את חייהם:
- 9 אל תאכלו ממנו נא. שאינו צלוי כל צרכו קורא נא בלשון ערבי:
- 9 ובשל מבושל. כל זה צאזרה לא תאכלו (פסחים מא:):
- 9 במים. מנין לשאר משקין, תלמוד לומר וצשל מצושל מכל מקום (פסחים מא:):
- 9 כי אם צלי אש. למעלה גור עליו צמאות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש:
- 9 ראשו על כרעיו. צולהו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרצו, וצני מעיו נותן לחוכו אחר הדחתן (שם עד.). ולשון על כרעיו ועל קרצו, כלשון על צצאקס (שמות ו, כו), כמו צצאאותם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל צצור משלם:
- 10 והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד צקר פעם שניה, ליתן צקר על צקר, שהצקר משמעו משעת הנץ החמה, וצא הכתוב להקדים שאסור צאכילה מעלות השחר, זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף ציו"ט אלא ממחרת, וכך תדרשנו, והנותר ממנו צצקר ראשון, עד צקר שני תעמוד ותשרפנו:
- 11 מתניכם חגורים. מוזמנים לדרך:
- 11 בחפזון. לשון צהלה ומהירות, כמו ויהי דוד נקפז ללכת (שמואל-א כג, כו), אשך השליכו חֲרָס צֶפְפָּס (מלכים-ב ז, טו):
- 11 פסח הוא לה. הקרצן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקצ"ה מדלג צחי ישראל מצין צחי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואחם עשו כל עבודותיו לשם שמים (דצר אחר) דרך דלוג וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה:

<p>12 For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.</p>	<p>וְעָבְרְתִּי בָאָרֶץ-מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהָפִיתִי כָל-בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:</p>	<p>12 ועברתי בארץ-מצרים בלילה הזה והפיתי כל-בכור בארץ מצרים מאדם ועד-בהמה ובכל-אלהי מצרים אעשה שפטים אני יהוה:</p>
<p>13 And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.</p>	<p>וְיָהִי דָמָא לְכוֹן לְאֹת עַל בֵּתְיָא דְאַתּוֹן תִּמְנָן וְאַחֲזִי יָת דָּמָא וְאַחֲזִי עַל-כוֹן וְלֹא יִהְיֶה בְכוֹן מוֹתָא לְחַבְלָא בְּמִקְטְלֵי בָאָרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>13 והיה הדם לכם לָאֹת על הבתים אשר אתם שם וראיתי את-הדם ופסחתי עלכם ולא-יהיה בכם נגף למשחית בהפתי בארץ מצרים:</p>
<p>14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.</p>	<p>וְיָהִי יוֹמָא הַדִּין לְכוֹן לְדוֹכְרָנָא וְתִיחְגֹּן יִתִּיה חֲגָא קָדָם יְיָ לְדַרְיִכוֹן קָיָם עַלְמָא תִּיחְגֻּנִיה:</p>	<p>14 והיה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לִיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּלוּ:</p>

- 12 ועברתי. כמלך העובר ממקום למקום (מכילתא פ"ז), ובהעברה אחת וברגע אחד כולן לוקין:
- 12 כל בכור בארץ מצרים. אף זכורות אחרים והם צמארים, ומניין אף זכורי מצרים שצמקומות אחרים, תלמוד לומר לְמַעַב מְצָרִים צְלוּרִיקָם (תהלים קלו, י):
- 12 מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל בעצירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות:
- 12 ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקצת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ:
- 12 אעשה שפטים אני ה'. אני בעצמי, ולא על ידי שליח:
- 13 והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים:
- 13 וראיתי את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים צמנתי, ופוסח אני עליכם:
- 13 ופסחתי. וחמלתי, ודומה לו פסוח וְהַמְלִיט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מצתי ישראל לצמי מצרים, שהיו שרוים זה בחוך זה, וכן פָּסַחַם על שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים (מלכים"א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים:
- 13 ולא יהיה בכם נגף. אצל הווה הוא צמארים. הרי שהיה מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אצל הווה צמארי שצמתיכם. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף (מכילתא פ"ז):
- 14 לזכרון. לדורות:
- 14 וחגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זהו יום הזכרון, תלמוד לומר זְכוֹר אֵת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יִצְאָתָם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר מִמִּצְרַת הַפָּסַח יִצְאוּ (צמדצר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו צניסן הוא של יו"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולבקר יצאו (מכילתא פ"ז):
- 14 לדרתיכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגהו (מכילתא פ"ז):

- ¹⁵ שבעת ימים. שטיי"נא של ימים:
- ¹⁵ שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר ששם ימים תאכלו מצות (דברים טז, ח), למד על שביעי של פסח שאינו חוצה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מניין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששם ימים. זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכתוב קבעו חוצה (פסחים קכ.).
- ¹⁵ אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מוקדם קרוי ראשון, כמו הראשון אדם (איוב טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשחט על קמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים:
- ¹⁵ הנפש ההוא. כשהיא נפשה ונדעתה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח):
- ¹⁵ מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשותי:
- ¹⁶ מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט):
- ¹⁶ לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים:
- ¹⁶ הוא לבדו. (יכול אף לעוצד גלולים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לעוצד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשות מערב יום טוב:
- ¹⁶ לכל נפש. אפילו לבהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אף) (צ"ח כח):
- ¹⁷ ושמרתם את המצות. שלא יצאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, ספח, תלמוד לומר. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצות, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד:
- ¹⁷ ושמרתם את היום הזה. ממלאכה:
- ¹⁷ לדורותיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזהרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:
- ¹⁸ עד יום האחד ועשרים. למה נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מניין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

¹⁹ לא ימצא בבתיכם. מניין לגבולין, תלמוד לומר ככל גבולך. מה תלמוד לומר צבתיכם, מה ביתך צרשותך אף גבולך צרשותך, ילא חמנו של נכרי שהוא אלל ישראל ולא קבל עליו אחריות:

¹⁹ כי כל אוכל מחמצת. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י):

¹⁹ בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

²⁰ מחמצת לא תאכלו. אזהרה על אכילת שאור:

²⁰ כל מחמצת. להציא את תערובתו:

²⁰ בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה צא ללמד שמהא ראוייה ליאכל ככל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה (מכילתא פ"י ע"ט) (שאינה ראוייה להאכל ככל מושבות אלא צירושלים):

<p>15</p> <p>Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים יֹמִין פֶּטִירָא תִּכְלֹן בָּרֶם בְּיוֹמָא קְדָמָא תִּבְטְלוֹן חֲמִירָא מִבְּתִיכֹן אָרִי כָּל דְּיִיכֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיצִי אִנְשָׁא תְּהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא קְדָמָא עַד יוֹמָא שְׁבִיעָא:</p>	<p>15</p> <p>שִׁבְעַת יָמִים מִצֹּת תֹּאכְלוּ אֶדְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל־אֲכַל חֲמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>
<p>16</p> <p>And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.</p>	<p>וּבְיוֹמָא קְדָמָא מְעָרַע קֳדִישׁ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָא מְעָרַע קֳדִישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידָא לֹא יִתְעַבִּיד בְּהוֹן בָּרֶם מָא דְּמִתְאַכִּיל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא בְּלַחֲדוּהִי יִתְעַבִּיד לְכוֹן:</p>	<p>16</p> <p>וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אִדְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבָדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:</p>
<p>17</p> <p>And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.</p>	<p>וְתִטְרוֹן יֵת פֶּטִירָא אָרִי בְּכֶרֶן יוֹמָא הַדִּין אִפִּיקִית יֵת חִילִּיכֹן מֵאֲרַע דְּמִצְרַיִם וְתִטְרוֹן יֵת יוֹמָא הַדִּין לְדִרְיֹכֹן קַיָּם עָלָם:</p>	<p>17</p> <p>וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־הַמִּצֹּת כִּי בַעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:</p>
<p>18</p> <p>In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.</p>	<p>בְּנִיסָן בְּאַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּרִמְשָׁא תִּכְלֹן פֶּטִירָא עַד יוֹמָא חַד וְעֶסְרִין לִירְחָא בְּרִמְשָׁא:</p>	<p>18</p> <p>בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְ�רִים לַחֹדֶשׁ בָּעָרֵב:</p>
<p>19</p> <p>Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין חֲמִירָא לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּבְתִיכֹן אָרִי כָּל דְּיִיכֹל מִחֲמֵעָא וְיִשְׁתִּיצִי אִנְשָׁא תְּהוּא מִכְּנִשְׁתָּא דְּיִשְׂרָאֵל בְּגִיּוֹרִיא וּבְנִיצִיבִיא דְּאֲרַעָא:</p>	<p>19</p> <p>שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבְתִיכֶם כִּי כָל־אֲכַל מִחֲמֵצָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרַח הָאֶרֶץ:</p>
<p>20</p> <p>Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.'</p>	<p>כָּל מִחֲמֵעָא לֹא תִּכְלֹן בְּכָל מוֹתְבְּנִיכֹן תִּכְלֹן פֶּטִירָא:</p>	<p>20</p> <p>כָּל־מִחֲמֵצָה לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל־ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת: (פ)</p>
<p>21</p> <p>Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.</p>	<p>וּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אֲתַגִּידוּ וְסִבּוּ לְכוֹן מִן בְּנֵי עַנָּא לְזִרְעִיתְכוֹן וְכִוְסוּ פִסְחָא:</p>	<p>חֲמִישִׁי</p> <p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסַח:</p>

21 משכו. מי שיש לו צאן ימסוך משלו:
21 וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק:
21 למשפחותיכם. שה לצית אבות:

<p>22 And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.</p>	<p>וְלַקְחֶתֶם אֶגְדַּת אֲזוֹב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף וְהַגֵּעֲתֶם אֶל-הַמַּשְׁקוֹף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר:</p>	<p>22 וְלַקְחֶתֶם אֶגְדַּת אֲזוֹב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף וְהַגֵּעֲתֶם אֶל-הַמַּשְׁקוֹף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר:</p>
<p>23 For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.</p>	<p>וַיַּהֲרֹג יְיָ לַמִּמָּחֵי יֵת מִצְרָאִי וַיַּחֲזִי יֵת דָּמָא עַל שַׁקָּא וְעַל תְּרִין סְפִיָּא וַיַּיְחֹס יְיָ עַל תַּרְעָא וְלֹא יִשְׁבּוּק מִחֻבְלָא לְמִיעַל לְבִיתֵיכֹן לְמִמָּחֵי:</p>	<p>23 וְעַבְרַיִם יִהְיֶה לְנֹגֶף אֶת-מִצְרָיִם וְרָאָה אֶת-הַדָּם עַל-הַמַּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח יְהוָה עַל-הַפֶּתַח וְלֹא יֵתֵן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל-בְּתִיכֶם לְנֹגֶף:</p>
<p>24 And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.</p>	<p>וְתִשְׁרֹנוּ יֵת פְּתִילָא קָדִין לְקִים לָךְ וּלְבָנֶיךָ עַד עָלְמָא:</p>	<p>24 וְשָׁמַרְתֶּם אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק־לָךְ וּלְבְנֶיךָ עַד-עוֹלָם:</p>
<p>25 And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי תִיעֲלוֹן לְאַרְעָא דִּיתֵינוּ יְיָ לְכוֹן כְּמָא דְמַלְּיל וְתִשְׁרֹנוּ יֵת פּוֹלְחָנָא קָדִין:</p>	<p>25 וְהָיָה כִּי-תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לְכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וְשָׁמַרְתֶּם אֶת-הָעֲבֹדָה הַזֹּאת:</p>
<p>26 And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service?</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי יִימְרוּן לְכוֹן בְּנֵיכֹן מָא פּוֹלְחָנָא קָדִין לְכוֹן:</p>	<p>26 וְהָיָה כִּי-יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לְכֶם:</p>
<p>27 that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped.</p>	<p>וְתִימְרוּן דִּיבַח חֵיס הוּא קָדָם יְיָ דָּחַס עַל בֵּיתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כִּד מְחָא יֵת מִצְרָאִי וַיֵּת בְּתִנָּא שִׁיזִיב וּכְרַע עֻמָּא וּסְגִידוּ:</p>	<p>27 וְאָמַרְתֶּם זִבְח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל-בֵּיתִי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנוֹגְפוֹ אֶת-מִצְרַיִם וְאֶת-בְּתִינוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:</p>

22 אֲזוֹב. מִין יִרְק שִׁישׁ לוֹ גִּזְעוּלִין:
22 אֶגְדַּת אֲזוֹב. ג' קִלְחִין קְרוּיִין אֲגוּדָה:
22 אֲשֶׁר בַּסֶּף. זְכָלִי, כְּמוֹ סְפוֹת כֶּסֶף:
22 מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף. לְמַעַן חֲזוֹר וּשְׁנֹאוֹ, שֶׁלֹּא תֵאֵמַר טְבִילָה אַחַת לְשָׁלֹשׁ הַמַּתָּנוֹת, לִכְךָ נֵאֵמַר עוֹד אֲשֶׁר בַּסֶּף, שֶׁהָיָה כָּל נִתְּנָה וְנִתְּנָה מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף, עַל כָּל הַגְּעָה טְבִילָה:
22 וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ וּגְר'. מִגִּיד, שֶׁמֵּאֲחֵר שְׁנֵתָנָה רְשׁוּת לְמַשְׁחִית לְחַבֵּל, אֵינוֹ מִזְחִין צִין זָדִיק לְרַשָּׁע, וְלִילָה רְשׁוּת לְמַחְזְלִים הֵיא, שֶׁנֵּאֵמַר זוֹ תִּמְנָשׁ כָּל חֵיתוֹ יַעַר (תְּהִלִּים קד, כ):
23 וּפָסַח. וְחַמְלָא וִי"ל וְדִלְגָּ:
23 וְלֹא יֵתֵן הַמַּשְׁחִית. וְלֹא יִתֵּן לוֹ יְכוּלָת לְזַא, כְּמוֹ וְלֹא יִתְּנוּ לְאֱלֹהִים לְהַרְעַע עִמָּדִי (זֵרָא שִׁית לֹא, ז):
25 וְהָיָה כִּי תָבֹאוּ. תְּלָה הַכְּתוּב מִנְּהוּ זֹ צִיָּא חֶסֶל לְאַרְץ, וְלֹא נִחְיִיצוּ צִמְדָּר אֲלֵא פֶסַח אֶחָד שְׁעִשׁוּ צִנְהָ הַשְּׁנִית עַל פִּי הַדְּבָר:
25 כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר. וְהֵיכֵן דִּבֶּר, וְהַצֵּא מֵי אֶתְּקֵס קָל הָאֶרֶץ וּגְר' (שְׁמוֹת ו, ח):
27 וַיִּקַּד הָעָם. עַל צִשׁוּרַת הַגְּאֻלָּה, וְצִיָּא חֶסֶל הָאֶרֶץ, וְצִשׁוּרַת הַנִּנִּים שִׁהִיוּ לֵהֶם:

28 And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּמָּא דְּפַקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ:	28 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּמָּא דְּפַקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: (ס)
29 And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle.	וַהֲנִיחָהּ בַּפְּלִגּוֹת לַיְלִיָּא נִי קָטַל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפַרְעֹה דַּעֲתִיד לְמַתָּב עַל בּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיהָ עַד בּוֹכְרָא דְּשִׁבְיָא דְּבֵית אַסִּירֵי וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲרָא:	שז וַיְהִי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיַּהֲנִיחַ הָקָה כָּל-בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כִּסֵּאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁבְי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֶמְתָּה:
30 And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead.	וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל עַבְדָּיו וְכָל-מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי-אֵין בֵּית אִישׁ אֲשֶׁר אֵין-שָׁם מָת:	30 וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל-עַבְדָּיו וְכָל-מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי-אֵין בֵּית אִישׁ אֲשֶׁר אֵין-שָׁם מָת:
31 And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.	וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בַּלַּיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ פּוּקוּ מִגֹּד עַמִּי אַף אֶתְּוֹן אַף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִיזְלוּ פְּלָחוּ קֳדָם יְיָ כַּמָּא דַּהֲוִיתוֹן אֲמַרִּין:	31 וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם-אַתֶּם גַּם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עִבְדוּ אֶת-יְהוָה כְּדַבְּרֵכֶם:

- 28 וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקצלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פי"ז):
- 28 וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה:
- 28 כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שצחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:
- 29 וד'. כל מקום שנאמר וה', הוא וצית דינו, שהו"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני:
- 29 הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמרים:
- 29 מבכור פרעה. אף פרעה בכור היה ונשתייר מן הצעירים, ועליו הוא אומר צַעֲזֹר זֹאת הַעַמְדָּתְיָךְ (שמות ט, טז):
- 29 עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הביאה הפורענות זו. ובכור השפחה צלל היה, שהרי מנה מן החשוב שצכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מצבור השבי:
- 30 ויקם פרעה. ממתו:
- 30 לילה. ולא כדרך המלכים ששש שעות ציוס:
- 30 הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזור על צתי עצדיו ומעמידן:
- 30 כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם בכור, מת, אין שם בכור, גדול שצצית קרוי בכור, שנאמר אף אֶנִי צִכּוֹר אֶתְגִּהּוּ (תהלים פט, כח). דבר אחר, מנריות מזנות תחת צעליהן ויולדות מרוקיס פנויים, והיו להם זכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד בכור לאציו:
- 31 ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזור על פתחי העיר ולועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי:
- 31 גם אחם. הגזרים:
- 31 גם בני ישראל. הטף:
- 31 ולכו עבדו וגו' בדברכם. הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתי אני, בטל לא אשלח, בטל מי ומי ההולכים, בטל רק לאנכם ובקרכם יג:

32	Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'	גַּם־צֹאנְכֶם גַּם־בָּקָרְכֶם קַחוּ כֹהֵן כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכֶתֶם גַּם־אֹתִי:	אֶף עֲנֹכֹן אֶף תּוֹרִיכֹן דְּבֵרוּ כְּמֵא דְמַלְיָהוֹן וְאִיזִילוּ וְצִלוּ אֶף עָלַי:
33	And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'	וַתַּחְזֹק מִצְרַיִם עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּתָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָלָנוּ מֵתִים:	וַתְּקִיפוּ מִצְרָאִי עַל עַמָּא לְאוֹחָאָה לְשַׁלְּחוֹתָהוֹן מִן אֶרֶעָא אַרִי אָמְרוּ כּוֹלָנָא מֵיָתִין:
34	And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.	וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת־בֹּצֵקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרֵתָם צָרְרֹת בְּשִׁמְלֵתָם עַל־שִׁכְמָם:	וַנִּטֵּל עַמָּא יֵת לִישְׁהוֹן עַד לֹא חֲמַע מוֹתֵר אֲצוֹתָהוֹן צָרִיר בְּלִבוֹשֵׁיהוֹן עַל כַּתְפֵיהוֹן:
35	And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.	וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְבָר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כְּלֵי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׂמֹלֹת:	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ כַּפְתִּגְמָא דְּמֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם מְנִין דְּכֶסֶף וּמֵאֲנִין דְּזָהָב וּלְבוּשִׁין:
36	And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.	וַיהוָה נָתַן אֶת־חֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם: (פ)	וַיֵּי יְהִב יֵת עַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וַאֲשֹׁאִילוּנֹן וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרַיִם:
37	And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.	וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס סֻכֹּתָה כֶּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:	וַנִּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס לְסֻכּוֹת כְּשִׁית מֵאָה אֶלְפִין גּוֹבְרָא רִגְלָאָה בָּר מִטְפָּלָא:
38	And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.	וְגַם־עָרֹב רָב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מְקֻנָּה כְּבֹד מְאֹד:	וְאֶף נוֹבְרָאִין סְגִיאִין סְלִיקוּ עִמָּהוֹן וְעֵנָא וְתוֹרֵי בְּעִירָא סְגִי לַחֲדָא:

- 32 גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם חסד פסן צידניו וצחיס ועלות (שמות י, כה):
- 32 וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני זכור (מכילתא פ"ג):
- 33 כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צבית אחד (שם):
- 34 טרם יחמץ. המצריים לא הניחוס לשהות כדי חימוץ:
- 34 משארתם. שירי מזה ומרור (שם):
- 34 על שכמם. אע"פ שזהמות הרצה הוליו עמהם, מחצבים היו את המצות (שם):
- 35 כדבר משה. שאמר להם צמארים, וישאלו איש מאת רעהו (שמות יא, ז):
- 35 ושמלת. אף הן היו חסודות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר צפסוק חסוד (מכילתא שם):
- 36 וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך:
- 36 וינצלו. ורוקינו:
- 37 מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שם לפי שעה, שנאמר ויאשא אתכם על פני פני נפריס (שמות יט, ד):
- 37 הגברים: מן עשרים שנה ומעלה:
- 38 ערב רב. תערובות אומות של גרים:

<p>39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.</p>	<p>וַיֹּאֲפוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְתַּת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ כִּי־גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֹלוּ לְהִתְמַהֵמֶה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:</p>	<p>39 וַיֹּאֲפוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְתַּת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ כִּי־גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֹלוּ לְהִתְמַהֵמֶה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:</p>
<p>40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.</p>	<p>וּמוֹתֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּיתִיבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין:</p>	<p>40 וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֹשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:</p>
<p>41 And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.</p>	<p>וַהֲיָה מִסּוֹף אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וַהֲיָה בְּכָרֵן יוֹמָא הַדִּין נִפְקוּ כָּל חֵילֵיא דִּי מִצְרַיִם:</p>	<p>41 וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>42 It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.</p>	<p>לֵילִי נִטִּיר הוּא קָדָם דִּי לֹא־פְקוּתָהוֹן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא לֵילֵיָא הַדִּין קָדָם דִּי נִטִּיר לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֵיהוֹן:</p>	<p>42 לֵיל שְׁמֵרִים הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־הַלֵּילָה הַזֶּה לַיהוָה שְׁמֵרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֵתָם: (פ)</p>
<p>43 And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּא גִזִּירַת פֶּסַחָא כָּל בֶּר יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתַּמֵּד לֹא יִיכּוֹל בֵּיתָ:</p>	<p>43 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נָכָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:</p>

- 39 עגות מצות. חררה של מנה. צק שלא החמיץ קרוי מנה:
- 39 וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצחן של ישראל, שלא אמרו האיך נא למדצר צל נדה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בקצלה וְנִקְרָא לָךְ חֶסֶד גְּעוּרֵיךְ אֲהַבַת כְּלוּלָתֵיךְ לְכַסֵּף אֲחֵרֵיךְ צִמְדָּךְ צִקָּךְ לֹא זְרוּעָה (ירמיה ב, ב), ומה שזכר מפורש אחריו קדש יִשְׂרָאֵל לֵה' וגו':
- 40 אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישצו גרים בארץ לא להם:
- 40 שלשים שנה וארבע מאות שנה. צין הכל, משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משנזרה גזירת צין הצתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר בארץ מצרים לצדה, שהייתה קהת מן הצאצאים עם יעקב היה, לא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמצאם כל כך, ועל כרחק הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נכלעים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה נכלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמצא ארבע מאות לצאת מצרים, והזקקת לומר על כרחק שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר אֲשֶׁר אָרָם שָׁם אֲבִירָם וְיִצְחָק (צדאשית לה, כז), ואומר אֵת אֲרָץ מִגְרֵיָהָ אֲשֶׁר גָּרוּ צֶה (שמות ו, ד), לפיכך אתה צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמצא מציאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:
- 41 ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכצן המקום כהרף עין, בט"ו צניסן צאו מלאכי השרת אלל אברהם לצדו, בט"ו צניסן נולד יצחק, ובט"ו צניסן נגזרה גזירת צין הצתרים (מכילתא פי"ד):
- 42 ליל שמרים. שהיה הקציה שומר ומנפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים:
- 42 הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאברהם כלילה הזה אני גואל את צניך:
- 42 שמרים לכל בני ישראל לדרתם. מְשָׁמֵר וצא מן המזיקין, כענין שנאמר וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית וגו':
- 43 זאת חקת הפסח. צי"ד צניסן נאמרה להם פרשה זו:
- 43 כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאציו שצממים (פסחים לו.), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא פי"ו):

44	but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.	44	וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת-כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אֹז יֹאכַל בּוֹ:	וְכָל עֶבֶד גִּבֹּר זָבִין כֶּסֶפָא וְתַגְזֹר יִתִּיה בְּכִין יִיכֹל בֵּיהּ:
45	A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.	45	תוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:	תוֹתְבָא וְאֶזְרָא לֹא יִיכֹל בֵּיהּ:
46	In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.	46	בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֵצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ:	בְּחִבּוּרָא חֲדָא יִתְאָכִיל לֹא תַפְקִין מִן בֵּיתָא מִן בָּשָׂרָא לְבָרָא וְגִרָמָא לֹא תִתְבְּרוּן בֵּיהּ:
47	All the congregation of Israel shall keep it.	47	כָּל-עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:	כָּל כְּנֻשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל יַעֲבִדוּן יִתִּיהּ:
48	And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.	48	וְכִי-יִגְוֹר אִתְּךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹל לֹז כָּל-זָכָר וְאֹז יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל-עָרֵל לֹא-יֹאכַל בּוֹ:	וְאֶרֶי וְתַגְזִיר עִמְכוּן גִּיּוֹרָא וְיַעֲבִיד פֶּסַחָא קֳדָם יְיָ מְגֹזֵר לִיהּ כָּל דְּכּוּרָא וּבְכֵן יִקְרַב לְמַעֲבְדִּיהּ וְיִהְיִ כְּנִצְיָבִי אֶרְעָא וְכָל עָרֵל לֹא יִיכֹל בֵּיהּ:
49	One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.	49	תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לְאֶזְרָח וְלִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:	אִזְרִיתָא חֲדָא תִּהְיִ לִצְיָבִיא וְלִגְיּוֹרִיא דִּיתְגִּירִין בִּינִיכוּן:
50	Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.	50	וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ: (ס)	וַעֲבָדוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה וְיְת אַהֲרֹן כֵּן עֲבָדוּ:
51	And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.	51	וַיְהִי בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צְבָאָתָם: (פ)	וַהֲיָה בְּכֵרֵן יוֹמָא הַדִּין אֲפִיק יְיָ יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל חִילִּיהוֹן:

44 ומלֹתָהּ אוֹתוֹ אֹז יֹאכַל בּוֹ. רצו, מגיד שמילת עצדיו מעכבתו מלאכול צפסח (יצמות ע:), דצרי רצי יהושע. רצי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעכבתו מלאכול צפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל צו, העצד:

45 תושב. זה גר תושב: 45 ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל לֹא יִאֲכַל צו, אלא כגון ערבי מהול וגזעוני מהול והוא תושב או שכיר:

46 בבית אחד יאכל. צחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חצורות ויחלקוהו, אחת אומר צחצורה אחת או אינו אלא צבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים צחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לצבית, תלמוד לומר על הצבים אשר יאכלו אותו זהם, מכאן שהאוכל, אוכל בשני מקומות (מכילתא פט"ו):

46 לא תוציא מן הבית. מן החצורה: 46 ועצם לא תשברו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צשר יש צו משום שצירת עצם, אין עליו כזית צשר או מות, אין צו משום שצירת עצם:

47 כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר צפסח מצרים שה לצבית אצות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

48 ועשה פסח. יכול כל המהגיר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח צארצעה עשר אף גר צארצעה עשר:

48 וכל ערל לא יאכל בו. להציא את שמחו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מכן נכר לא יאכל צו:

49 תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות צחצורה (מכילתא שם):

XIII	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לֵאמֹר:	שְׁנִיעִי
2	'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'	קֹדֶשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:	2
3	And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זָכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצַאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדֹּתָא אֲרִי בְּתַקּוּף יָד אֲפִיק יְיָ יִתְּכֹן מֶכָּא וְלֹא יִתְאַכֵּיל חֲמִיעַ:	3
4	This day ye go forth in the month Abib.	הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:	4
5	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.	וְהָיָה כִּי־יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַחִיטִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת־הָעִבְדָּה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה:	5
6	Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.	שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצָּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:	6

2 פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פוטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). וכן יפטירו בְּשָׁפָה (תהלים כז, ח), יפתחו שפתיים:
2 לי הוא. לעזמי קניתיים, ע"י שהייתי זכורי מזרים:
3 זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מזרים בכל יום:
4 בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיזה חדש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחדש שהוא פֶּטֶר לזאת, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוציא אֶת־יְרֵמְיָה בְּפִשְׁרוֹת (תהלים סח, ז), חֹדֶשׁ שהוא כשר לזאת:
5 אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שצעה גוים במשמע (תנחומא בא יז), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען הייתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני:
5 נשבע לאבתיך וגו'. בצארהם הוא אומר, ציוס ההוא קרת ה' אֶת אֲבֹתָם וגו' (צראשית טו, יח), וצינחק הוא אומר גויר צֶאֱרָךְ הוצאת וגו' (שם כו, ג), וציעקב הוא אומר הֶאֱרָךְ אֲשֶׁר אֲפָה שֶׁכַּח עָלֶיךָ וגו' (שם כח, יג):
5 זבת חלב ודבש. חלב זב מן העזים, והדבש זב מן התמרים ומן התאנים (רש"י מגילה ו.).
5 את העבודה הזאת. של פסח (פסחים נא.). והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנחמדש זה, בפרשה ראשונה נאמר וְהָיָה כִּי יֵאמְרוּ אֲלֵיכֶם צְנִיכֶם מֶה הָעֲצָה הַזֹּאת לָכֶם (שמות יב, כו), בצן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עממו מן הכלל, וכאן והגדת לצנך בצן שאינו יודע לשאול, והכתוב מלמדך שפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין את הלז:

7	Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.	מִצּוֹת יֵאָכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ חֻמֶּץ וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלָּךְ:	7
8	And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.	וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:	8
9	And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.	וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאָה יְהוָה מִמִּצְרָיִם:	9
10	Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.	וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מִיָּמִים יְמִימָה: (פ)	10
11	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,	וְהָיָה כִּי-יָבֵאָה יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וְנָתַנָּה לָךְ:	11
12	that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.	וְהַעֲבַרְתָּ כָּל-פֶּטֶר-רֶחֶם לַיהוָה וְכָל-פֶּטֶר וּשְׁגֵר בַּהֲמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הִזְכָּרִים לַיהוָה:	12

- 8 בעבור זה. בעבור שאקיים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו:
- 8 עשה ה' לי. רמז תשובה לבן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פי"ז):
- 9 והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות:
- 9 על ירך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם צראש וצורוע:
- 9 על ירך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק טז), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו):
- 10 מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):
- 11 והיה כי יבאך. יש מצבותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו בזכות הנולדים במדבר, והאומר קדשו מפרש בראה זו, אם תקיימוהו במדבר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם (מכילתא שם):
- 11 נשבע לך. והיכן נשבע לך, והבאתי אתהם אל הארץ אשר נשאתי וגו' (שמות ו, ח):
- 11 ונתנה לך. תהא בעיניך כאלו נתנה לך צו ביום, ואל תהי בעיניך כירושלם אבות (מכילתא פי"ח):
- 12 והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעברתם את נחלתו לזבחו (במדבר כז, ח):
- 12 שגר בהמה. גפיל, שגרתו אמו ושלחתו בלא עתו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בצורה לפטור את הבא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר הלפיד, אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה צמשמע, בא ופירש צמקום אחר צדקך וצדקך. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, בצכור אדם הכתוב מדבר:

<p>13 And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.</p>	<p>וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בִּשְׂעָה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפֹתוֹ וְכָל־ בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָהּ תִּפְדֶּה: וְכָל בּוֹכֵרָא דְחֲמֹרָא תִּפְרוּק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תִפְרוּק וְתִקְפִּיהּ וְכָל בּוֹכֵרָא דְאַנְשָׁא בְּבִנְיָהּ תִּפְרוּק:</p>	<p>13 וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בִּשְׂעָה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפֹתוֹ וְכָל־ בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָהּ תִּפְדֶּה:</p>
<p>14 And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי יִשְׁאַלְנִי בְּרֶךְ מִמֶּנִּי לְמִימְרָא מָא דָּא וְתִימְרָא לִיהּ בְּתִקְוָה יָד אַפְקִנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוּתָא:</p>	<p>מפטיר וְהָיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מָה־זֹּאת וְאַמְרַתְּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
<p>15 and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.</p>	<p>וַחֲנֹה כִּד אַקְשִׁי פְּרַעָה לְשַׁלְּחָנִי וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם הַזָּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדֶּה:</p>	<p>15 וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פְּרַעָה לְשַׁלְּחָנִי וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם הַזָּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדֶּה:</p>
<p>16 And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'</p>	<p>וַיְהִי לָאֵת עַל יָדְךָ וְלַתְּפִלִּין בֵּין עֵינֶיךָ אֲרִי בְּחֹזֶק יָד אַפְקִנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>16 וְהָיָה לְאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)</p>

- 13 פטר חמור. ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל ציאיאתן ממצרים, (שאין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומזהבם של מצרים:
- 13 תפדה בשעה. נותן שה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ציד כהן:
- 13 וערפתו. עורפו בקופין מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח):
- 13 וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוצ במקום אחר:
- 14 כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מקר יאמרו דגניכם לזגינו (יהושע כב, כז), דגני גד ובני ראובן:
- 14 מה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר מה דעלת והתקיים והמפטים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה דברים, חס, רשע, ושאנינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה:
- 16 ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה בתים קרוין טטפת, טט דכפפי שמים, פת באפריקי שמים (סנהדרין ד:). ומנחם חזרו עם והטף אל דלום (יחזקאל כא, ז), אל פטיפו (מכילתא ד, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון בין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים בין העינים, יזכור הנם וידבר בו:

- ¹⁷ ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגם, כמו לך נחה את העם (שמות לב, לד), צהלה לך פניה אקף (משלי ו, כב):
- ¹⁷ כי קרוב הוא. ונוח לשונו צאותו הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרבה:
- ¹⁷ בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויךד העמלקי והקנעני וגו' (צמדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפס דרך מעוקס אמרו נפנה ראש ונשובה ממצרים, אם הולכים בפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פי"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים, ועיין צרא"ס וצג"א וצמ"י ישוב נכון ע"ז):
- ¹⁷ פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיצאו, ויחזרו לבשוב:
- ¹⁸ ויסב. הסיבס מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה:
- ¹⁸ ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו ופססם פסוף (שמות ז, ג), קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו):
- ¹⁸ וחמשים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיבתו צמדבר גרס להם שעלו חמושים, שאלו היה דרך ישוב לא היו מחמושים להם כל מה שצרכו, אלא כאלה שעובר ממקום למקום וצדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לשבט את האזון, שלא תאמר, צמלחמת עמלק וצמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכו ישראל בצר. צרש"י ישן) וכן הוא אומר, ואססם פעצרו פמשים (יהושע א, יד), וכן תרגם אונקלוס מן צין, כמו ויךד את פניקיו (צראשית יד, יד) וריו. דבר אחר חמושים מחמושים, אחד מחמשה יאלו, וארבעה חלקים מתו צשלשת ימי אפילה:
- ¹⁹ השבע השביע. השביעם שישביעו לצניהם, למה לא השביע צניו שישאוהו לארץ כנען מיד, כמו שהשביע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי צמצרים והיה ספוק צידי לעשות, אבל צני לא יניחום מצרים לעשות, לכך השביעם לכשיגאלו ויצאו משם, שישאוהו (מכילתא פי"ח):
- ¹⁹ והעלייתם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השביע כן, למדנו שאף עצמות כל השביעים העלו עמהם, שנאמר אתכם:
- ²⁰ ויסעו מסכות. ציום השני, שהרי צראשון צאו מרעמסס לסכות:
- ²¹ לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו לך אתקם צדךך אשר פלכו צה (צצרים א, לג), שהוא כמו להראותם, אף כאן להנחותם ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצ"ה צכצדו מוליכו לפניהם, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורות הדרך:

17	And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'	וַיְהִי בְשַׁלַּח פָּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֲם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם: נשלח	וַתְּהֵא כֹד שַׁלַּח פָּרְעָה יָת עַמָּא וְלֹא דִבְרִנּוֹן יִי אֹרַח אֶרֶע פְּלִשְׁתַּאי אֲרִי קָרִיבָא הִיא אֲרִי אָמַר יִי דִלְמָא יִזְעֻנוּ עַמָּא בְּמַחֲזִיחּוֹן קָרִיבָא וַיִּתּוּבּוֹן לְמִצְרַיִם:
18	But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.	וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: 18	וַאֲסַחַר יִי יָת עַמָּא אֹרַח מִדְּבָרָא לִימָא דְסוּף וַיַּמְזִרְיוֹן סְלִיקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶע דְּמִצְרַיִם:
19	And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הִשְׁבִּיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד וַיִּפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: 19	וַאֲסִיק מֹשֶׁה יָת גְּרָמֵי יוֹסֵף עִמּוּהָ אֲרִי אֹמְרָהּ אֹמֵי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר מִדְּכָר דְּכִיד יִי יִתְכּוֹן וְתִסְקוֹן יָת גְּרָמֵי מִכָּא עִמְכוֹן:
20	And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.	וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנּוּ בְּאֶתֶם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר: 20	וַנִּטְלוּ מִסּוּכּוֹת וַיִּשְׂרוּ בְּאִיתָם בְּסֹטֵר מִדְּבָרָא:
21	And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:	וַיֵּהוּהָ הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלֵילָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וּלְלֵילָה: 21	וַיִּי מִדְּבָר קִדְמִיהוֹן בִּימָמָא בְּעַמּוּדָא דְעָנָן לְדִבְרוֹתְהוֹן בְּאוֹרְחָא וּבְלֵילִיא בְּעַמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא לְאַנְהָרָא לְהוֹן לְמִיזַל בִּימָמָא וּבְלֵילִיא:
22	the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.	לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לֵילָה לִפְנֵי הָעָם: (פ) 22	לֹא עָדִי עַמּוּדָא דְעָנָן בִּימָמָא וְאִף לֹא עַמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא בְּלֵילִיא מִן קֳדָם עַמָּא:
XIV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: נֹי	וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

22 לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (שבת כג:):

- ² וישבו. לאחוריהם, לזד מזרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם דרך, כמו שנאמר ואמר פרעה לבני ישראל וגו':
- ² ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים:
- ² לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מזרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוז מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וְיִאָדָם (איוז יב, כג):
- ³ ואמר פרעה. כשישמע שהם שָׁצִים לאחוריהם:
- ³ לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' יִלָּחֶם לָכֶם, עליכם. אֲמַרְי לִי אֲחִי הוא (בראשית כ, יג), אמרי עלי:
- ³ נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וזלע"ז שיר"ר כמו צַעֲמָק הַבָּקָא (תהלים פד, ז), מִצְרֵי נְהָרוֹת (איוז כח, יא), נִצְבֵי יָם (שם לח, טז). נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאין יודעין לזאת ממנו ולהיכן ילכו:
- ⁴ ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס ברשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִשְׁפָּטְטִי אֲפֹ וְגו', ואחר כך וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנִדְעָתִי וְגו' (יחזקאל לח, כבכג), ואומר שָׁמָּה שָׁצַר רָשָׁעִי קָשָׁת, ואחר כך נִדְעָה צִיּוֹהֲדָה אֱלֹהִים (תהלים עו, דב), ואומר נִדְעָה ה' מִשְׁפָּט עָשָׂה (שם ט, יז):
- ⁴ בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעבירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א):
- ⁴ ויעשו כן. להגיד שצחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו נריבים לזרות, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):
- ⁵ ויוגד למלך מצרים. אִיקְטוּרִין שלח עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו ימים שקצעו לילך ולשוב, וראו שאין חוזרין למזרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי, ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום השביעי:
- ⁵ ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו אֲפֹ מִפֹּד עָמִי (שמות יב, לא), ונהפך לבצ עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עַד מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום:
- ⁵ מעבדנו. מעבד אותנו:
- ⁶ ויאסר את רכבו. הוא בעצמו (מכילתא פ"א):
- ⁶ ואת עמו לקח עמו. מִשְׁקָם דְּבָרִים, לקינו ונטלו ממנו ושלחנום, באו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר וּפְרָעָה הִקְרִיב, הקריב עצמו מיהר לפני חילויו, דרך שאר מלכים ליטול בזה בראש כמו שיבחר, אני אשוא עמכם בחלק, שנאמר אֲחַלֵּק שָׁלַל:

<p>2 'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.</p>	<p>מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתּוּבוּן וַיִּשְׁרוּן קֶדֶם פּוֹם חִירְתָּא בֵּין מִגְדּוֹל וּבֵין יָמָא קֶדֶם בְּעִיל צָפוֹן לִקְבְּלִיהָ תִּשְׁרוּן עַל יָמָא:</p>	<p>2 דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשֻׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדָּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל צָפֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם:</p>
<p>3 And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.</p>	<p>וַיִּימַר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעוֹדֵבְלִין אֲנִיוֹן בְּאַרְעָא אֶחָד עֲלִידוֹן מִדְּבָרָא:</p>	<p>3 וַאֲמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְצִי סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:</p>
<p>4 And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.</p>	<p>וְאֶתְקִיף יָת לֵבָא דְּפַרְעֹה וַיִּרְדּוּף בְּתַרְיָהוֹן וְאֶתְנַשֵּׁר בְּפַרְעֹה וּבְכָל מִשְׁרִיתֵיהּ וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי יְיָ וַעֲבָדוּ כֵן:</p>	<p>4 וַחֲזַקְתִּי אֶת־לֵב־פַּרְעֹה וַרְבָּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָהּ בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:</p>
<p>5 And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?</p>	<p>וַאֲתַחֲנַן לְמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם אֲרִי אָזַל עִמָּא וְאֶתְהַפִּיד לֵבָא דְּפַרְעֹה וַעֲבָדוּהִי בְּעִמָּא וַאֲמָרוּ מָא דָּא עֲבָדְנָא אֲרִי שְׁלַחְנָא יָת יִשְׂרָאֵל מִפּוֹלְחָנָא:</p>	<p>יִשְׂרָאֵל וַיִּגְדַּל לְמַלְךְ מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם וַיַּהֲפֹךְ לֵבָב פַּרְעֹה וַעֲבָדוּ אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מִה־זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי־שְׁלַחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדֵנוּ:</p>
<p>6 And he made ready his chariots, and took his people with him.</p>	<p>וַתְּקִים יָת רֶתְכִיָּה וַיֵּת עִמֶּיהָ דְּבַר עֲמִיָּה:</p>	<p>6 וַיַּאֲסֵר אֶת־רֶכְבּוֹ וַאֲתַעֲמֹו לָקַח עִמּוֹ:</p>
<p>7 And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.</p>	<p>וַדְּבַר שֵׁית מֵאָה רֶתְכִין בְּחִירָו וְכָל רֶתְכֵי מִצְרָאִי וַגְּבָרִין מִמֶּנּוּ עַל כּוֹלָהוֹן:</p>	<p>7 וַיִּקַּח שֵׁש־מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁם עַל־כָּלָו:</p>
<p>8 And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.</p>	<p>וַתְּקִיף יְיָ יָת לֵבָא דְּפַרְעֹה מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם וַרְדָּף בְּתַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְקִין בְּרִישׁ גָּלִי:</p>	<p>8 וַיַּחֲזֵק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדָּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּיִד רַמָּה:</p>

7 בחור. נצחרים, צחור לשון יחיד, כל רכב ורכב שצמנין זה היה צחור:
7 וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הצהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר וימת כל מקנה מקרים (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר ונס מקננו ילך עמנו (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רצי שמעון אומר, כשר שצמנרים הרוג, טוב שצמנשים רצו את מוחו (מכילתא פ"א):
7 ושלישם על כלו. שרי צבאות כתר גומו:
8 ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה מולה אם לרדוף אם לאו, וחזק את לבו לרדוף:
8 ביד רמה. בגבורה גבוהה ומפורקמת (מכילתא פ"א):

9	And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.	וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם בְּתַרְיֵהוֹן וְאֶדְבִיקוּ יִתְהוֹן כֹּד שָׂרֹן עַל יָמָא כָּל סוּסוֹת רִתְכֵי פִרְעֹה וּפָרָשָׁוְהִי וּמִשְׁרֵיתֶיהָ עַל פֶּה חִירְתָּא דְקָדֶם בְּעֵיל צָפוֹן:	וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיִגּוּ אוֹתָם חֲנִים עַל-הַיָּם כָּל-סוּס רֶכֶב פִּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וַחֲיָלוֹ עַל-פִּי הַחִירָת לִפְנֵי בְּעַל צָפוֹן:	9
10	And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.	וּפִרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסְעֵ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה:	וּפִרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסְעֵ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה:	10
11	And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?	וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה הַמִּדְּלִית קִבְרִין בְּמִצְרַיִם דְּבִרְתָּנָא לְמַמַּת בְּמִדְבָּרָא מָא דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא לְאַפְקוּתָנָא בְּמִצְרַיִם:	וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין-קִבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:	11
12	Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'	הֲלֹא דִין פִּתְגָמָא דְּמִלִּילָנָא עִמָּךְ בְּמִצְרַיִם לְמִימַר שְׂבוּק מִנָּנָא וְנִפְלַח יְת מִצְרַאֲי אַרִי טֵב לָנָא דְּנִפְלַח יְת מִצְרַאֲי מִדְּנִמוֹת בְּמִדְבָּרָא:	הֲלֹא-זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת-מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת-מִצְרַיִם מִמִּתְּנוּ בְּמִדְבָּר:	12
13	And Moses said unto the people: 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.	וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעָמָא לֹא תִדְחַלּוּן אֶתְעַתְדוּ וַחֲזוּ יְת פּוֹרְקָנָא דִּי דִיעֲבִיד לְכוּן יוֹמָא דִּין אַרִי דִּחְזִיתוּן יְת מִצְרַאֲי יוֹמָא דִּין לֹא תִיִסְפוּן לְמַחְזִיהוֹן עוֹד עַד עָלְמָא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַל-תִּירְאוּ הִתְיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת-יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֹאתָם עוֹד עַד-עוֹלָם:	13

¹⁰ וּפִרְעֹה הִקְרִיב. הֵיכָּה לֹא לְכַתּוּב וּפִרְעֹה קִרַּב, מֵהוּ הִקְרִיב, הִקְרִיב עֲלֵנוּ וְנִתְאַמֵּן לְקַדֵּם לַפְּנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁהִתְנַה עִמָּהֶם: ¹⁰ נֹסְעֵ אַחֲרֵיהֶם. צִלַּצַּח אֶחָד כֹּאִישׁ אֶחָד. דָּבָר אַחֵר וְהֵנָּה מִצְרַיִם נֹסְעֵ אַחֲרֵיהֶם, רָאוּ שֶׁר שֶׁל מִצְרַיִם נֹסְעֵ מִן הַשָּׁמַיִם לְעוֹזֵר לְמִצְרַיִם (תַּנְחוּמָא בְּשֵׁלַח יג):

¹⁰ וַיִּצְעֲקוּ. תַּפְּשׁוּ אֲמוּנוֹת אֲבוֹתֵם (מְכִילֵת פ"צ). בִּצְרָהֵם הוּא אֲמוּנָה, אֵל הַמִּקְוֶה אֲשֶׁר עֲמַד עָם (בִּרְאשִׁית יט, כז). בִּצְרָה, לְשׁוֹן בִּצְרָה (שם כד, סג). בִּצְרָה, וַיִּפְּגַע בְּמִקְוֶה (שם כח, יא):

¹¹ הַמִּבְלִי אֵין קִבְרִים. וְכִי מִחַמַּת חֲסִרוֹן קִבְרִים, שֶׁאֵין קִבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ שָׁם, לְקַחְתָּנוּ מִשָּׁם. שִׁפּוֹר פְּלִינְסָא "א דִּינוֹ" פּוֹשִׁי"ש:

¹² אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם. וְהֵיכָּה דָּבָר, יִרְאֵה ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפּוּט (שְׁמוֹת ה, כא מְכִילֵת פ"צ): ¹² מִמִּתְּנוּ. מֵאֲשֶׁר נִמּוֹת, וְאֵם הֵיכָּה נִקּוֹד מִלֵּאפּוֹס, (ר"ל חוֹלָם, כְּנוּדָה לְבַעֲלִי דְקָדוֹק שְׁקִרָא חוֹלָם מִלֵּאפּוֹס, וְעֵינִי לְקַמֵּן פִּרְשָׁת יִתְרוֹ בְּרַשִׁי פְּסוּק פֶּן יִפְרוֹץ) הֵיכָּה נִבְרָא מִמִּתְּנוּ, עֲכָשׁוּ נִקּוֹד בְּשׁוֹרֶק, נִבְרָא מֵאֲשֶׁר נִמּוֹת. וְכֵן מִי יִתְּנוּ מִתְּנוּ, שְׁמוֹת. וְכֵן מִי יִתְּנוּ מוֹתִי (שְׁמוֹת ל"ז יט, יט) דִּבְרָא שְׁמוֹת, שְׁמוֹת. כְּמוֹ לְיוֹם קוֹמִי לְעַד (כְּפִינִי ג, ח), עַד שְׁוִי בְּשָׁלוֹם (דְּבָרֵי הַיָּמִים צ יח, כו) שְׁמוֹת שְׁמוֹת:

¹³ כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם וְגו'. מֵה שֶׁרָאִיתֶם אֶת־הֵם אֵינוֹ אֶלָּא הַיּוֹם, הַיּוֹם הוּא שֶׁרָאִיתֶם אֶת־הֵם וְלֹא תוֹסִיפוּ עוֹד:

14	The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'	יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּן: (פ)	יְיָ יִגִּית לָכֹן קָרֵב וְאַתֶּן תִּשְׁתַּקֵּן:
15	And the LORD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תַּצְעֵק אֵלַי דְּבַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסָּעוּ:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה קְבִילִית צְלוּתְךָ מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטְלוּן:
16	And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.	וְאַתָּה הֲרִם אֶת־מִטְּךָ וּנְטָה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבָשָׁה:	וְאַתָּה טוֹל יָת חוּטְךָ וְאַרְיִם יָת יָדְךָ עַל יָמָּא וּבִזְעָהוּ וַיִּיעֲלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּ יָמָּא בִּיבָשָׁתָא:
17	And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.	וְאֲנִי הִנְנִי מַחְזִק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכָּרָה בְּפָרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וּבְכָפּוֹ וּבְפָרָשָׁיו:	וְאֲנִי הֶאֱנַף מִתְּקִיף יָת לֵבָא דְּמִצְרַאִי וַיִּיעֲלוּן בְּתַרְיָהוֹן וְאַתְיָשָׁר בְּפָרְעֹה וּבְכָל מִשְׁרִיתָיָה בְּרַתְכוּהִי וּבְפָרָשׁוֹהִי:
18	And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen.'	וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַפְכֵּדִי בְּפָרְעֹה בְּרַכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו:	וַיֵּדְעוּ מִצְרַאִי אֲרִי אֲנִי יְיָ בְּאַתְיָשָׁרוֹתַי בְּפָרְעֹה בְּרַתְכוּהִי וּבְפָרָשׁוֹהִי:
19	And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;	וַיִּסַּע מַלְאָךְ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּעַמֵּד מֵאַחֲרֵיהֶם:	וַיִּטֵּל מַלְאָכָא דִּי דְּמַדְבַּר קֳדָם מִשְׁרִיתָא דְּיִשְׂרָאֵל וְאַתָּא מִבְּתַר־יהוֹן וַיִּטֵּל עֲמוּדָא דְּעָנָנָא מִן קֳדָמִיהוֹן וַיִּשְׁרָא מִבְּתַר־יהוֹן:

14 ה' ילחם לכם. בשצילכם, וכן פי' ה' נלחם להם, וכן אם לאל תרביצין (איוצ יג, ח), וכן וַיִּשְׁרָא דְּפָרָא לִי (בראשית כד, ז), וכן הַאֲסֵם תְּרִיבִין לְצַעַל (שופטים ו, לא):

15 מה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נתונין בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמ"ס להלן, על צני ועל פעל דְּיִ תְּלֹנִי (ישעיה מה, יא):

16 דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו צי ויבאו, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

17 וילך מאחריהם. להצדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חסדים ובלִיטְמָרְאוֹת של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונין בדין באותה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים:

19 ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים:

and it came between the camp of
20 Egypt and the camp of Israel; and
there was the cloud and the darkness
here, yet gave it light by night there;
and the one came not near the other
all the night.

וְעָאֵל בֵּין מְשָׁרִיתָא
דְּמַצְרָא וּבֵין מְשָׁרִיתָא
דְּיִשְׂרָאֵל וַתְּהִי עֲנָא
וּמְקַבְּלָא לְמַצְרָאִי
וּלְיִשְׂרָאֵל נָהָר כָּל
לַיְלָא וְלֹא אֶתְקַרְבּוּ דִּין
לְוֹת דִּין כָּל לַיְלָא:

וַיֵּבֶא בֵּין אֶמְתָּנָה מִצָּרִים
וּבֵין מְתָנָה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֵנָן
וַיַּחֲשֹׁךְ וַיֹּאדָא אֶת־תְּלִילָה
וְלֹא־קָרָב זֶה אֶל־זֶה
כָּל־תְּלִילָה:

21 And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.

וְאֵלֶּים מִשָּׁה יֵת יְדִיָּה עַל
יִמָּא וְדַבֵּר יֵי יֵת יִמָּא בְּרוּחַ
קְדוּמָא תַּקִּיף כָּל לִילְיָא
וְשׁוּי יֵת יִמָּא לִיבְשָׁתָא
וְאֵתְבַזְעוּ מִיָּא:

וַיֵּשֶׁת מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם
וַיִּנּוּלֶךְ יְהוָה ׀ אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ
קָדִים עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם
אֶת־הַיָּם לַחֲרֵבָה וַיִּבָּקְעוּ
הַמַּיִם:

22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.

וַעֲאָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא
בִּיבִשְׁתָּא וּמִיָּא לְהוֹן שׁוּרִין
מִיַּיִנְהוֹן וּמִשְׁמָא לְהוֹן:

וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּפְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּהְיֶה לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם:

23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.

וַיִּרְדּוּ מִצְרָאִי וְעַלֵּה
בְּתֵרִיחוֹן כָּל
פְּרָעָה רִתְכּוֹהִי וּפְרָשׁוֹהִי
לְגֹי יָמָא:

וַיִּרְדּוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ
אֲחֵרֵיהֶם כָּל סוֹס פָּרָעָה
רָכְבוּ וּפָרָשָׁיו אֶל-תּוֹךְ הַיָּם׃

24 And it came to pass in the morning
watch, that the LORD looked forth
upon the host of the Egyptians
through the pillar of fire and of
cloud, and discomfited the host of
the Egyptians.

וַיְהִי בַּמִּטְרָת צָפָרָא
וְאַסְתָּכִי יי לְמִשְׁרִיתָא
דְּמִצְרָא בְּעֻמּוּדָא
דְּאַיִשְׁתָּא וַעֲנָנָא וְשִׁגִישׁ יָת
מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָא :

וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף
וַיַּהֲזֶה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם
בְּעָמֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיִּהְיֶה אֹת
מַחֲנֵה מִצְרַיִם:

²⁰ ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך דרך וזנו מהלך לפניו, באו לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחריו, באזא מאחריו, נתנו לפניו, באו לסטים לפניו ואזבים מאחריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך ואנכי פתגלתי לאפריס קחם על זרועתיו (הושע יא, ג):

²⁰ ויהי הענן והחשך. למזרים:

²⁰ ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניהם כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל ללד מזרים:

²⁰ ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):

²¹ ברוח קדים עזה. צרות קדים שהיא עזה שצרותה, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע זה מן הרשעים, שנאמר פְּרוּחַ קָדִים אֶפְיֹס (ירמ' יח, יז), יֵצֵא קָדִים רוּחַ ה' (הושע יג, טו), רוּחַ הַקָּדִים שֶׁצִּבְרוּ בְּלִצְיָמִים (יחזקאל כז, כו), הָגָה צְרוּחוֹ הַקָּשָׁה צִיּוֹם קָדִים (ישעיה כז, ח):

²¹ ויבקעו המים. כל מים שזעולם (מכילתא פ"ד):

²³ כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, חלל מגיד שאין כולם חסונים לפני המקום חלל כסוס אחד:

²⁴ באשמורת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הצקר קורא אשמורת הצוקר (צרכות ג.). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרגס אינקלות מקרת:

²⁴ וישקף. ויצט, כלומר פניה אליהם להשחיתם. ותרגומו וְאֶסְתַּבְּדִי, אף הוא לשון הצטפה, כמו שָׁדָה נְפִישׁ (צמדצר כג, יד), לַחֲקֹל סְכוּתָה:

24 בעמוד אש ועגן. עמוד עין יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרתיחו, וטלפי קוסיהם משתמטות (מכילתא פ"ה):
24 ויהם. לשון מהומה, אשטורד "יטון צלע"זערצבס, נטל סג'ניות שלהם. ושנינו צפרקי ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום

שנאמר בו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אב לכלן, וירעם ה' צקול גדול וגו' על פלשתיים ויהמם (שמואל א ז, י):

<p>25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'</p>	<p>וַיֹּסֶר אֶת אֲפֵן מִרְכַּבְתָּיו וַיַּנְהִיגֵהוּ בְּכַבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (פ)</p>	<p>25 וַיֹּסֶר אֶת אֲפֵן מִרְכַּבְתָּיו וַיַּנְהִיגֵהוּ בְּכַבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (פ)</p>
<p>26 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל יַמָּא וַיָּתוּבוּן מִיָּא עַל מִצְרָאִי עַל רֶתְכִיהוֹן וְעַל פָּרְשֵׁיהוֹן:</p>	<p>רזיעי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל-מִצְרַיִם עַל-רֶכְבּוֹ וְעַל-פָּרָשָׁיו:</p>
<p>27 And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיה עַל יַמָּא וַתֵּב יַמָּא לַעֲדָן צִפְרָא לְתוֹקְפִיה וּמִצְרָאִי עֲרָקִין לְקִדְמוֹתֶיה וּשְׁנִיק יְיָ ית מִצְרָאִי בְּגוֹ יַמָּא:</p>	<p>27 וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בִּקְרָ לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>
<p>28 And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.</p>	<p>וַתֵּבוּ מִיָּא וַחֲפּוֹ ית רֶתְכִיָּא וַיִּת פָּרְשֵׁיָּא לְכָל מִשְׁרִית פָּרְעָה דְּאַלַּע בְּתִרְיָהוֹן בִּימָא לֹא אֲשַׁתָּאר בְּהוֹן עַד חַד:</p>	<p>28 וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת-הָרֶכֶב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פָּרְעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא-נִשְׁאָר בָּהֶם עַד-אַחַד:</p>
<p>29 But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְיְכוּ בִּיבִשְׁתָּא בְּגוֹ יַמָּא וּמִיָּא לַהוֹן שְׁוִרִין מִיַּמִּינֵיהוֹן וּמִסְמָאלֵיהוֹן:</p>	<p>29 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכּוּ בִּיבִשָּׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיַּמִּינֵם וּמִשְׁמָאלָם:</p>

25 ויסר את אופן מרכבותיו. מכת האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיושבים בהם נעים ואזריהן מתפרקין: וינהיגהו בכבדות. 25 זהנהגה שהיא כזדה וקשה להם, צמדה שמדדו ויכבדו לזו הוא ועבדיו (שמות ט, לד), אף כאן וינהגהו בכבדות:

25 נלחם להם במצרים. צמריים. דצר אחר צמרים, צארץ מצרים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשאר צמרים:

26 וישבו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישוצו למקומם ויכסו על מצרים:

27 לפנות בקר. לעת שהזקוק פונה לזא:

27 לאיתנו. לתקפו הראשון:

27 נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת המים:

27 וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתזרין בים, ונתן הקצ"ה זהם חיות לקבל היסורין:

27 וינער. וְשָׁנִיק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי. והרצה יש צמדרש אגדה:

28 ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למד' יתירה, כמו לְכָל פְּלִי תַעֲשֶׂה נְחֶשֶׁת (שמות כו, ג), וכן לְכָל פְּלִי הַמִּשְׁפָּן, בְּכָל עֲצָתוֹ (שם יט), ויתלחם ומיתריהם לְכָל פְּלִיָּהֶם, ואינה אלא תקון לשון:

30 Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.	וַיִּשַׁע יְהוָה בֵּינוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם: וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ בֵּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוֹ: (פ)	30 וַיִּשַׁע יְהוָה בֵּינוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם: וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ בֵּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוֹ: (פ)
31 And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.	וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ בֵּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוֹ: (פ)	31 וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ בֵּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוֹ: (פ)

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 214.

XV Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.	בְּכֵן שָׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְתָּוֹשְׁבַחְתָּא הָדָא קִדְּם יְיָ וַאֲמָרוּ לְמִימָר נִשְׁבַּח וְנוֹדִי קִדְּם יְיָ אֲרִי אֲתַגְּאִי עַל גִּיּוֹתַיִנִי וְגִיּוֹתַיִתִּי דִּילִיָּה הִיא סוֹסִיָּא וְרִכְבֵּיהִי רָמָא בְּיָמָא:	XV אֲזַי יִשִּׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָאָה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בְּיָמָם:
--	--	--

30 וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מלד זה, כך הם עולין מלד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו:

31 את ה'יד הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקד"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

1 אַז יִשִּׁיר מֹשֶׁה. אַז כְּשֶׁרָאָה הַנֶּס, עָלָה בְּלִבּוֹ שִׁיר שִׁירָה. וְכֵן אִז יִדְבַּר יְהוֹשֻׁעַ (יהושע י, יז). וְכֵן וְצִית יַעֲקֹב לְצֶחֶר עֶרְעָה (מלכים א' ז, ח), כְּשֶׁבְּלִבּוֹ שִׁיעָשָׂה לֵה. אֵף כֹּאן יִשִּׁיר, אֲמַר לוֹ לְבֹ שִׁשִּׁיר, וְכֵן עָשָׂה, וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לֵה. וְכֵן בִּיהוֹשֻׁעַ כְּשֶׁרָאָה הַנֶּס, אֲמַר לוֹ לְבֹ שִׁידְבַּר, וְכֵן עָשָׂה, וַיֹּאמְרָ לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן שִׁירַת הַבָּאָר, שֶׁפִּתְחָהּ אִז יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל (במדבר כא, יז), פִּירַשׁ אַחֲרָיו עָלֵי בָּאָר עָנּוּ לֵה. אִז יִבְנֶה עֲלֵמָה צִמָּה (מלכים א' יא, ז), פִּירַשׁוּ בֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבָקַשׁ לְבָנוֹת וְלֹא בָנָה, לְמַדְנֹ שֶׁהִיוּ ד' עַל שֵׁם הַמַּחֲשָׁבָה נִאֲמָרָה, זֶה לִישָׁב פְּשׁוּטוֹ. אֲבָל מִדְּרָשׁוֹ אֲמָרוּ רַז"ל, מִכֹּאֵן רָמֹז לַחֲחִיית הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן בְּכָלֵן, חוּץ מִשֵּׁל שְׁלֵמָה שֶׁפִּירְשׁוּהוּ בָקַשׁ לְבָנוֹת וְלֹא בָנָה. וְאִין לֹמַר וְלִישָׁב לִשְׁוֹן הַזֶּה כִּשְׁאֵר דְּבָרִים הַנִּכְתָּבִים בְּלִשְׁוֹן עֲתִיד וְהֵן מִיד, כְּגוֹן פָּקָה יַעֲקֹב אֵיבֹז (איוב א, ה), עַל פִּי ה' יִתְּנוּ (במדבר ט, כג), וְיִשָּׁאֵר יְהִיָּה דְּעָנָן, לְפִי שֶׁהֵן דְּבַר הַהוּא תְּמִיד, וְנוֹפֵל בֹּז בִּין לִשְׁוֹן עֲתִיד וְבִין לִשְׁוֹן עֶזֶר, אֲבָל זֶה שֶׁלֹּא הִיָּה אֲלֵא לְשַׁעָה, אִינוּ יִכּוֹל לִישָׁב בְּלִשְׁוֹן הַזֶּה:

1 כִּי גִאָה גִאָה. כְּתִרְגוּמוֹ. (דְּבַר אַחֲרֵי, בֵּא הַכֹּפֶל לֹמַר שֶׁעָשָׂה דְּבַר שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לְבָשֶׁר וְדָם לְעִשׂוֹת, כִּשְׁהוּא נִלְחַם בְּחִצִּירוֹ וּמַתְּגַבֵּר עָלָיו, מִפִּילֹ מִן הַסּוֹס, וְכֹאֵן סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בָּיִם, וְכֵל שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לְעִשׂוֹת עַל יְדֵי זִוְלָתוֹ נוֹפֵל בֹּז לִשְׁוֹן גִּאָה, כְּמוֹ כִּי גִאָה עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וְכֵן כֹּל הַשִּׁירָה תְּמַלֵּא כְּפֹלָה, עוֹי וּזְמִרָתָהּ יֵה וְיֵה לִי לִישׁוּעָה, ה' אִישׁ מִלְחָמָה ה' שְׁמוֹ, וְכֵן כּוֹלֵס. בְּרַש"י (שן). דְּבַר אַחֲרֵי כִי גִאָה גִאָה, עַל כֹּל הַשִּׁירָה וְכֵל מֵהַשְׁאֲלָם בֹּז, עוֹד יֵשׁ בֹּז תּוֹסַפֶּת, וְלֹא כְּמַדַּת בָּשֶׁר וְדָם, שֶׁמִּקְלָסִין אוֹתוֹ וְאִין בֹּז:

1 סוֹס וְרוֹכְבוֹ. שְׁנֵיהֶם קְשׁוּרִים זֶה בְּזֶה, וְהַמִּים מַעֲלִין אוֹתָם לְרוֹם וּמוֹרִידִין אוֹתָם לְעוֹמָק וְאִין נִפְרֵדִין:
1 רְמָזָה. הַשְׁלִיךְ, וְכֵן וְקִמְיוֹ לְגֹאֵל אֶתְּוֹן נוֹרָא (דְּנִיָּאֵל ג, כא). וּמִדְּרָשׁ אַגְדָּה, כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר רְמָה, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר יִרָה, מִלְּמַד שֶׁהִיוּ עוֹלִין לְרוֹם וְיורֵדִין לְתַהוֹם, כְּמוֹ מִי יָרָה אֶצְוֹן פְּתָסָה (איוב לח, ו), מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה:

<p>2 The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.</p>	<p>תִּקְפִּי וְתוֹשִׁבְחָתִי דְחִילָא יְיָ אָמַר בְּמִימְרֵיהּ וְהִנֵּה לִי לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאֲבִנִי לִיהּ מְקַדֵּשׁ אֱלֹהָא דְּאַבְחָתִי וְאַפְלַח קְדָמוּהִי:</p>	<p>עֲזִי וּזְמֶרְתִּי יְהִי וַיהִי־לִי לְיִשׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנִי הוּא אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמְנֶהוּ:</p>
<p>3 The LORD is a man of war, The LORD is His name.</p>	<p>יְיָ מְאָרִי נִצָּחַן קָרְבֵּיא יְיָ שְׁמִיהּ:</p>	<p>יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ:</p>
<p>4 Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.</p>	<p>רִתְבֵּי פָרְעֹה וּמִשְׁרֵיתֶיהּ שְׂדֵי בְּיָמָא וּמִבְּחָר גְּבֻרָתֵיהּ אַטְבְּעוּ בְּיָמָא דְסוּף:</p>	<p>מִרְכָּבֹת פָּרְעֹה וַחֲיִלּוֹ יָרָה בָּיִם וּמִבְּחָר שְׁלִשּׁוֹ טָבְעוּ בָיִם-סוּף:</p>
<p>5 The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.</p>	<p>תְּהוֹמֵיָא חִפּוּ עַל־יְהוֹן נַחְתּוּ לְעוֹמֵקָא כְּאַבְנָא:</p>	<p>תְּהוֹמֹת יַבְסִימוּ יָרְדּוּ בְּמַצּוֹלֹת כְּמוֹ-אַבֶּן:</p>

2 עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוקפי ותשבחותי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עזי ומעזי (ירמיה טז, יט), עזי אליך אשמך (תהלים נט, י), וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ס, כשהיא מארכת באות שלישית ואין השניה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלשים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כלו ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי ישועה. לכך אני אומר ליישז לשון המקרא, שאין עזי כמו עוזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הישעזי בשמים (שם קכג, א), שְׂכָנֵי בְּחַגְוֵי סָלַע (עובדיה א, ג), שְׂכָנֵי סָנָה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי ישועה, וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו לְעֶזְרָה ה' (שופטים ה, כג), בְּעֶזְרַת ה' (ישעיה ט, יח), על דְּבָרַת צְנִי הָאָדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תזמור (ויקרא כה, ד), זְמִיר עֲרִיצִים (ישעיה כה, ה), לשון כסות וכריתה, עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו ליסועה. ואל תתמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֵת קִירוֹת הַבָּיִת סָבִיב לְהִקָּל וּלְדָבִיר וַיַּעַשׂ קְלָעוֹת סָבִיב (מלכים-א ו, ה), היה לו לומר עשה קלעות סביב. וכן וצְנִי יִשְׂרָאֵל הַיִּשְׂכָּרִים צְעָרִי יְהוּדָה וַיִּקְלָךְ עֲלֵיהֶם רַחֲמָם (דברי הימים-ב י, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחמם. מְצַלִּי יִכְלֹת ה' וגו' וַיִּשְׁחָטֵם (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהֶאֱנִיֵּשׁ אֲשֶׁר שָׁלַח מִשָּׁה וגו' וַיִּמָּתוּ (שם לו, יז), מתו היה לו לומר. וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לָצוּ אֵל דָּבָר ה' וַיַּעֲזֹב (שמות ט, כא), היה לו לומר עזב:

2 זה אל. בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים:
2 ואנוהו. אונקלוס תרגם לשון ניה, ניה שְׁאֵנָן (ישעיה לג, כ), לְנִיחָא לֵאן (שם סה, י). דבר אחר ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחתי לבאי עולם, כגון מה דודך מדוד, דודי לַח וְאֶלְדּוּם (שיר השירים ה, טי), וכל הענין:

2 אלהי אבי. הוא זה, וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלהותו עלי מימי אבותי:

3 ה' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו איש נְעָמִי (רות א, ג), וכל איש ואישך מתורגמין בעל, וכן וְסִימָן וְהִיטָה לְאִישׁ (מלכים-א ב, ז), לגבור:

3 ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד וְאֶנְכִּי צָא אֲלֵיךְ בָּשָׁם ה' צָבָאוֹת (שמואל-א יז, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אוחז הוא במדתו לרחם על בראיו ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים, ואין צו כח לעשות זו וזו:

4 ירה בים. שְׂדֵי בְּיָמָא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר אֵו יָרָה יְיָהּ (שמות יט, יג), או אֲשַׁתְּדָּא אִישְׁתְּדִי, והתי"ו משתמש באלו במקום התפעל:

4 ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש:
4 טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טְבַעְטֵי צִיּוֹן מְאוּלָה (תהלים סט, ג), וַיִּטְבַּע יְרֵמְיָהוּ בְּטִיט (ירמיה לח, ו). מכילתא פ"ד. מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

5 יבסימו. כמו יבסום, והי"ד האמצעית יתירה זו, ודרך מקראות בכך, כמו וַיִּקְרָךְ וַיִּלְאֲךָ יִרְצָן (דברים ח, יד), יִרְצָן מִדְּשָׁן בִּיתָךְ (תהלים לו, ט), והי"ד ראשונה שמשמעה לשון עמיד, כך פרשוהו, טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יבסיומו, אין דומה לו במקרא בנקודתו, ודרכו להיות בנקודתו יבסיומו במלא"פוס (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש):

5 כמו אבן. ובמקום אחר כללו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים ומטורפין עולין ויורדין. צינוגים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד:

6	Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	יְמִינְךָ יְהוָה נֹאדְרֵי בִפְחַ יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:	6
7	And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	וּבְסִגְי תִּתְקַפֵּךְ תִּבְרָתְךָ לְדָקְמוֹ עַל עֲמֻךְ שְׁלַחַת רִוְגְךָ שִׁיִּצִינֹן כְּגֹרֶא לְקֶשֶׁא:	7
8	And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.	וּבְמִימְר פּוּמְךָ חִכִּימוּ מֵיָא קָמוּ כְּשׁוֹר אֲזִלְיָא קָפוּ תְּהוֹמֵי בְּלָבָא דִּי־מָא: וּבְרוּחַ אִפְיֶךָ נַעֲרָמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְּמוֹ-גֵד נִזְלִים קָפְאוּ תְּהוֹמֹת בְּלָבָיִם:	8

6 ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין:

6 ימינך ה' נאדרי בכח. להזיל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת בכח מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פי הגהה איציקה ה' פי הגהה איציקה יאצדו (תהלים צב, י), עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלזו (שם צד, ג), נשאף נהרות ה' נשאף נהרות קולם (שם צב, ג), לא לנו ה' לא לנו (שם קטו, א), אענה נאם ה' אענה את השמים (הושע ז, כג), אנוכי לה' אנוכי אשירה (שופטים ה, ג), לולי ה' וגו' לולי ה' שיהיה לנו בקום עלינו אדם (תהלים קכד, אצ), עורי עורי דבורה עורי עורי דבורי שיר (שופטים ה, יצ), תרמסנה רגל רגלי עני (ישעיה כו, ו), ונתן ארצם לנחלה נחלה לישראל עבדו (תהלים קלו, כאכצ):

6 נאדרי. ה' יד יתירה, כמו רצתי עס, שרתי במדינות (איכה א, א), גנצתי יום (צראשית לא, לט):

6 תרעץ אויב. תמיד היא רועלת ומשצרת האויב, ודומה לו וינעלו וינעלו את בני ישראל, בשופטים (י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת בכח היא משצרת ומלקה אויב):

7 וברב גאונך. אם היד כלצד רועלת האויב, כשהוא מרימה צרוב גאונו אז יהרום קמיו, ואם צרוב גאונו לצד אויציו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו:

7 תהרס. תמיד אתה הורס קמיה הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, פי הגהה איציקה יקמיון (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יערימו סוד (שם שס, ד), ועל זה קורא אותם אויציו של מקום:

8 וברוח אפך. היואל משני נחירים של אף, דבר הכתוב כביכול בשכינה דוגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע ארון הצריות כפי ההוה, שיוכלו להצין דבר. כשאדם כועס יואל רוח מנחיריו, וכן עלה עשן צאפו (תהלים יח, ט), וכן וימרוח אפו יכלו (איוב ד, ט), וזהו שאמר למען שמי אחרך אפי (ישעיה מח, ט), כשעפו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. ותהלתי אקטס לך (שם), ולמען תהלתי אשים חטם צאפי, לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא יאלו. לך, בשבילך. אחטם, כמו נאקה בחטם, במסכת שבת (נא:), כך נראה צעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אנו אומר כן, חרה אף, כמו ועמי קרה מני חרצ (איוב ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחירים צעת הקצף וחרון, מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת ראה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר ויחממו צערה זו (אסתר א, יג), וצנוח החמה אומר, נחקררה דעמו:

8 נערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון נחות המקרא כמו ערמת חטים (שיר השירים ז, ג), ונצבו כמו נד יוכיה: נערמו מים. ממוקד רוח שילא מאפך יבשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גבוהים:

8 כמו נד. כתרוממו כשור, כחומה:

8 נד. לשון צבור וכנוס, כמו נד קציר ציוס נחלה (ישעיה יז, יא), פגס פגס (תהלים לג, ו), לא כתב כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכנים כנאד מי הם, אלא כונס לשון אוקף ואוצר הוא, וכן קמו נד אקד (יהושע ג, טו), ויעמדו נד אקד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה בנאדות אלא בחומות וצורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא במלאכ"ס (חול"ס), כמו שימה דמעתה צנאדך (תהלים נו, ט), את נאד הקלצ (שופטים ד, כ):

8 קפאו. כמו וכן צינה סקפאיני (איוב י, ו), שהוקשו ונעשו כאצנים, והמים זורקים את המצרים על האצן בכח ונלחמים צם בכל מיני קושי:

8 בלב ים. צחוק הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד לצ השמים (דברים ד, יא), צלצ האלה (שמואל-ב יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

9	The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'	אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אֶחְלַק שְׁלָל תִּמְלֹאמוּ נַפְשִׁי אֶרְיֵק חֲרָבִי תּוֹרִישְׁמוֹ יָדִי:	9
10	Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.	נִשְׁפָּתָה בְּרוּחְךָ כִּסְמוֹ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים:	10
11	Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?	מִי־כַמֹּכָה בָּאֱלֹם יְהוָה מִי כַמֹּכָה נְאֻדָּר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תַהֲלֵת עֲשֵׂה פֶלֶא:	11
12	Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.	נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: אֲרִימָה יְמִינְךָ בִּלְעָתָנּוּ אֶרֶעָא:	12
13	Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.	נָחִיתָ בְּחַסְדֶּךָ עַם־נִי גְאֻלָּתִי נִתְּלֵת בְּעֹזְךָ אֶל־נִגְוָה קֹדֶשֶׁךָ:	13
14	The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.	שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אֲחִזָּה יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת: שָׁמְעוּ עַמִּמָּיָא וְזָעוּ דַּחְלָא אֶחָדָתָנּוּ לְדִהּוּ יִתְבִּין בַּפִּלֶשֶׁת:	14

- 9 אמר אויב. לעמו, כְּשֶׁפָּסַס דְּצָרִים אֶרְדֹּף ואֲשִׁיגם ואֶחְלַק שְׁלָל עַם שָׂרִי וְעַבְדֵּי:
9 תִּמְלֹאמוּ. תִּמְלֹא מֵהֶם נַפְשִׁי. רֹחִי וְרָצוֹנִי, וְאֵל תַּחֲמָה עַל חֵיצָה הַמְדַּצֶּרֶת בְּשָׂתִים, תִּמְלֹאמוּ תִּמְלֹא מֵהֶם, יֵשׁ הַרְצָה כִּלְשׁוֹן הַזֶּה,
פִּי אֶרְצֵן הַנִּגְזָב גְּמָתִי (שׁוּפָטִים א, טו), כִּמוּ נַחַת לִי. וְלֹא יָקֻלּוּ דְּצָרוּ לְשָׁלֵם (בִּרְאשִׁית לו, ד), כִּמוּ דְּבָר עֲמוֹ. קָנִי יִצְאֵנִי (יִרְמִיָּה י, כ),
כִּמוּ יֵאָחַז מִמֶּנִּי. מִסֵּפֶר קָטָנִי אֲגִידָנִי (אִיּוֹב לא, לו), כִּמוּ אֲגִיד לוֹ. אֵף כֹּאֵן תִּמְלֹאמוּ, תִּמְלֹא נַפְשִׁי מֵהֶם:
9 אֲרִיִּק חֲרָבִי. אֲשִׁלֹּף, וְעַל שֵׁם שֶׁהוּא מֵרִיק אֶת הַתַּעַר בְּשָׁלִיפְתּוֹ וְנִשְׁאָר רִיק, נוֹפֵל צוֹ לִשׁוֹן הַרְקָה, כִּמוּ מֵרִיקִים שְׂקִיָּהֶם (בִּרְאשִׁית
מז, לה), וְכִלְיוֹ יִרְיָקוּ (יִרְמִיָּה מח, יב). וְאֵל תַּחֲמָר, אֵין לִשׁוֹן רִיקוֹת נוֹפֵל עַל הַיּוֹצֵא, אֲלֵא עַל הַתִּיק וְעַל הַשֶּׁק וְעַל הַכֹּלִי שִׁינֵּא מִמֶּנִּה,
אֲצִל לֹא עַל הַחֲרָב וְעַל הַיִּין, וְלִדְחֹק וּלְפֶרֶשׁ אֲרִיִּק חֲרָבִי כִּלְשׁוֹן וַיִּרְק אֶת תְּנִיכִיו (בִּרְאשִׁית יד, יד), אֲזִידִין בְּחֲרָבִי, מִזִּינוּ הַלִּשׁוֹן מוֹסֵב
אֵף עַל הַיּוֹצֵא, שְׁמֹן תּוֹרֵק (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ג), וְלֹא הוֹרֵק מִכֵּלִי אֵל פִּלִּי (יִרְמִיָּה מח, יא). לֹא הוֹרֵק הַכֹּלִי אֵין כַּחֲצֵב כֹּאֵן, אֲלֵא לֹא הוֹרֵק
הַיִּין מִכֵּלִי אֵל כֹּלִי, מִזִּינוּ הַלִּשׁוֹן מוֹסֵב עַל הַיִּין, וְכֵן וְהִרְיָקוּ סִרְצוֹתָם עַל יְפֵי סִרְצוֹתָם (יִחֻזְקָאֵל כח, ז), דְּחִירָם:
9 תּוֹרִישְׁמוֹ. לִשׁוֹן רִישׁוֹת וּדְלוֹת, כִּמוּ מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר (שְׁמוּאֵל־א ב, ז):
10 נִשְׁפָּתָה. לִשׁוֹן הַפֶּחַח, וְכֵן וְגַם נִשְׁפָּתָה (יִשְׁעִיָּה מ, כד):
10 צָלְלוּ. שָׁקַעוּ, עִמְקוּ לִשׁוֹן מִזִּלְוָה:
10 כְּעוֹפֶרֶת. אֲבָר, פִּלּוּס צִלְעוֹ:
11 בְּאֵלִים. בְּחֻזְקִים, כִּמוּ וְאֵת אֵילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יִחֻזְקָאֵל יז, יג), אֲלִילוֹתִי לְעֻזְרָתִי חוֹשָׁה (תְּהִלִּים כב, כ):
11 נוֹרָא תַהֲלֵת. יִרְאִי מִלֵּהֲגִיד תַהֲלוֹתֵי פִן יִמַּעְטוּ, כִּמִּשְׁלֵחַ דְּמִיָּה תַהֲלָה (שִׁם סה, ב):
12 נָטִיתָ יְמִינְךָ. כְּשֶׁהֲקִצָה נוֹטָה יָדוֹ, הִרְשָׁעִים פְּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי שֶׁהִכֵּל נַחֲוֹן צִידוֹ וְנוֹפְלִים בְּהִיִּיָּתָהּ, וְכֵן הוּא אֹמֵר, וְהִ' יִטָּה יָדוֹ
וְקָשָׁל עוֹזֵר וְנִפְלַע עֲזָרָה (יִשְׁעִיָּה לא, ג), מִשָּׁל לְכֹלִי זְכוּכִית הַנְּחֻנִים צִידֵי אָדָם, מִטָּה יָדוֹ מַעֲטוֹ וְהֵן נוֹפְלִין וּמִשְׁתַּצְרִין:
12 תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ. מִכֹּאֵן שֶׁזָּכוּ לְקִצּוֹרָה, בְּשִׁכְרָה שֶׁאִמְרוּ ה' הִצִּדֵּק:
13 נִהֲלֵת. לִשׁוֹן מִנְהֵל. וְאֹנֶקְלוֹס תַּרְגֵּם לִשׁוֹן נוֹשָׂא וְסוֹבֵל, וְלֹא דִקְדָק לְפֶרֶשׁ אַחֵר לִשׁוֹן הַעֲבָרִית:
14 יִרְגְּזוּן. מִתְרַגְּזִין:
14 יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת. מִפְּנֵי שֶׁהֲרִגוּ אֶת צְנִי אֶפְרַיִם, שֶׁמִּיֵּהָרוּ אֶת הַקֶּץ וַיֵּאָחַז בְּחֻזְקָה, כִּמְפֹרֶשׁ צִדְּצִי הַיָּמִים, וְהִרְגוּם אֲנָשֵׁי גֵת:

15	Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.	אִז נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחָזְמוּ נִמְגְּוּ כָּל יֹשְׁבֵי כְּנָעַן:	15
16	Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.	תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפָחַד בְּגִדְלֵי זְרוּעָה יִדְמוּ כָּאֶבֶן עַד-יַעֲבֹר עַד-יַעֲבֹר עַמְּךָ יְהוָה עִם-יוֹ קִנִּיתָ:	16
17	Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.	תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהָר נַחֲלֹתֶיךָ לְשִׁבְתֶּךָ פַּעֲלָתָהּ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי כֹונֵנוּ יְיָ:	17
18	The LORD shall reign for ever and ever.	יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:	18
19	For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.	כִּי בָּא סוּס פִּרְעֹה בִּרְכָבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיָם וַיֵּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת-מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ)	19

15 אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומטטעים על כבודם של ישראל:

15 נמגו. נמסו, כמו צִבְצִיבִים קְמַגְגָּה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם צאים, לכלותינו ולירש את ארצנו:

16 תפול עליהם אימתה. על הרחוקים:

16 ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר כִּי שָׁמַעְנוּ אֶת הַיָּם וְגו' (יהושע ב, י). מכילתא שירה פ"ט):

16 עד יעבור. עד יעבור. כתרגומו:

16 קניית. חצנת משאר אומות, כחפץ הקניי צדמים יקרים שחציב על האדם:

17 תביאמו. תנצח משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו', והכי איתא בהדיא פרק יש נוכלין (צבא צתרא דף ק"ט): ובמכילתא (שם פ"י), הצנים יכנסו ולא האצות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניצח ולא ידע מה ניצח. מהרש"ל):

17 מכון לשבתך. מקדש של מטה מכוון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת:

17 מקדש. הטעם עליו וקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כונו ידך ה'. חציב בית המקדש, שהעולם נצרא ציד אחת, שנאמר אף יְדִי יִסְדֶּה אֶרֶץ (ישעיה מח, יג), ומקדש בשתי ידיים, ואימתי יצנה בשתי ידיים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לצא שכל המלוכה שלו:

18 לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והו"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אבל וְאֶנְכִי הָיִידָע וְעַד (ירמיה כט, כג), שהו"ו צו שמוש, קמוצה היא:

19 כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

20 And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.	וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֶחָת מִן הַנְּשִׂאִים אֶת-הַתֵּף בְּיָדָהּ וַתֵּצֵאֵן כָּל-הַנְּשִׂאִים אַחֲרֶיהָ בַּתֵּפִים וּבַמַּחֲלֹת׃	20 וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֶחָת מִן הַנְּשִׂאִים אֶת-הַתֵּף בְּיָדָהּ וַתֵּצֵאֵן כָּל-הַנְּשִׂאִים אַחֲרֶיהָ בַּתֵּפִים וּבַמַּחֲלֹת׃
21 And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.	וּמַעֲנִיא לָהֶן מִרְיָם שִׁבְחוּ וְאָדְדוּ קָדָם יי אֲדִי אֶתְנָאִי עַל גִּיּוֹתֵנִיא וְגִיאוֹתָא דִּילֵיהָ הִיא סוּסִיא וְרִכְבִּיהָ רָמָא בְּיָמָא׃	21 וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירָו לַיהוָה כִּי-גָאֵה גָאֵה סוּס וְרִכְבּוֹ רָמָה בַּיָּם׃ (ס)
22 And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.	וַאֲטִיל מֹשֶׁה יֵת יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף דְּסוּף וַנִּפְקוּ לַמִּדְבָּרָא דְחַגְרָא וַאֲזָלוּ תְּלָתָא יוֹמִין בַּמִּדְבָּרָא וְלֹא אִשְׁכְּחוּ מַיָּא׃	22 וַיֹּסַע מֹשֶׁה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּם-סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל-מִדְבַר-שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשַׁת-יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא-מָצְאוּ מַיִם׃
23 And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.	וַאֲתָו לַמָּרָה וְלֹא יָכִילוּ לְמַשְׁתֵּי מַיָּא מַמָּרָה אֲדִי מְרִירִין אֲנִין עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה׃	23 וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכִילוּ לִשְׁתֵּת מַיִם מַמָּרָה כִּי מָרִים הֵם עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמָהּ מָרָה׃
24 And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?'	וַאֲתַרְעֲמוּ עַמָּא עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מָא נִשְׁתֵּי׃	24 וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה-נִּשְׁתֶּה׃
25 And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;	וַצִּלִּי קָדָם יי וְאֶלְפִיָּהּ יי אָעָא וְרָמָא לְמַיָּא וּבְסִימּוֹ מַיָּא תַמְן גִּזַּר לֵיהָ קָיָם וְדִין וְתַמְן נִסִּיָּהּ׃	25 וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיּוֹרָהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ׃

20 ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצאה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שחלד בן וכו', כדאיתא בסוטה (יב:). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנטרעה, נקראה על שמו:

20 את התף. כלי של מיני זמר:

20 בתופים ובמחולות. מוצטחות היו לדקניות שזדור שהקצ"ה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממזרים:

21 ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עוגין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

22 ויסע משה. הסיען צעל כרחס, שעטרו מזרים את סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים, וגדולה היתה ביזת הים מביזת מזרים, שנאמר תורי וזהב נעשה לך עם נקודות הקסף (שיר השירים א, יא). מכילתא פסחא סוף פי"ג), לפיכך הוצרך להסיען צעל כרחס:

23 ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה"א שהוא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חמה אין לי (ישעיה כז, ד), ושמעו צעקה זו (אסתר א, יב), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל הו"א הנוספת. וכן עזר ואמה, הגה חמתי בלחה (בראשית ל, ג). לנפש סיה (שם ב, ז), ונחמתי סיהו לחם (איוב לג, כ). צין הקמה (שופטים ד, ה), ותשעו הקמה (שמואל א ז, יז):

24 וילנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, ואתקעמו, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועע, וכן יאמר הלועז דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו באמרו ש"י:

25 שם שם לו. צמרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו:):

25 ושם נסדו. לעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשותה, אלא נתלוננו:

26

26

27

תמישי

XVI

XVI

2

2

26 **את שמרע ה**

26 תעשה. היי

26 והאזנה מ

26 רל חביו

26 לֹא אֵשֶׁת נָזַר

היחידה

27 יצחיה זימר

27 וע' תמרים.

1 רחמימה זיג

2 וילוו לתי

<p>and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִמֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן לֵאמֹר מָוֶתנוּ בְּיַד יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּדְבַר יְהוָה בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל הַבָּשָׂר וְהָאֵלֹהִים לָשָׁבַע בְּיַד יְהוָה אֶת־הָעָם לֵאמֹר אֶל־הַמֶּלֶךְ הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה בְּרָעָב: (ס)</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל־סֵדֶר הַבָּשָׂר בְּאֹכְלֵנוּ לֶחֶם לְשָׁבַע כִּי־הוֹצֵאתָם אֶתָּנוּ אֶל־הַמֶּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה בְּרָעָב: (ס)</p>
<p>Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲאֵנָה מַחִית לְכוֹן לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּן פָּתִיגִים יוֹם בְּיוֹמִיה בְּדִיל דְּאִנְסִינוּן הִיִּחְכוּן בְּאוֹרֵיתִי אִם לֹא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנִסְנֶנּוּ הִילָךְ בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא:</p>
<p>And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'</p>	<p>וַיְהִי בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָא וַיִּתְקַנְנוּ יֵת דִּיִּיתוֹן וַיְהִי עַל חַד תַּרְוִין עַל דִּילְקִטוֹן יוֹם יוֹם:</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁנַיִם וַהֲכִינוּ אֶת־אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וַהֲנִיחַ מִשְׁנֵה עַל־אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:</p>
<p>And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרָמָשָׁא וַתִּדְּעוּן אֲרִי יְיָ אֵפִיק יִתְכוֹן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיִּדְּעוּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>

- 3 מי יתן מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרגמו לוֹי דְּמִיתָנָא, לו מתנו, הלואי והיינו מתים:
- 4 דבר יום ביומו. כורך אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום לצורך מחר (מכילתא ויסע פ"ג):
- 4 למען אנסנו הילך בתורת. אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט:
- 5 והיה משנה. ליום ולמחרת:
- 5 משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יציאו והיה משנה, לאחר שיציאו ימצאו משנה במדינה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, וזהו לְקִטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֵה, בלקיטתו היה נמצא לחם משנה, וזהו על כן הוא נֶתֶן לָכֶם צִיּוֹם הַשָּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים, נותן לכם צרכה (פויס"ן) בצית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:
- 6 ערב. כמו לערב:
- 6 וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, מדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגזר לכם את השליו:

7	and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?	וּבִקֹּר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם עַל־יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ') תִּלְוֶנוּ [ק' תִּלְוֶנוּ] עָלֵינוּ:	7
8	And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלֶחֶם בַּבֹּקֶר לִשְׂבֹּעַ בְּשִׁמְעַע יְהוָה אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִים עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל־יְהוָה:	8
9	And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אָמַר אֶל־כָּל־עַדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַנְתִּיכֶם:	9
10	And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.	וַיְהִי כַּדְּבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְ�רָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וַהֲנִיחָה כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה בַּעֲנָן: (פ')	10
11	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לֵּמֹר:	שס

7 ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והנה כבוד ה' נראה בעיני נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן תאונתם, וכשר יתן, אך לא צפנים מאירות יתנה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לזורך צירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שיורידוהו לכם דרך חזה צבקר, שיש שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא:

7 תלנותיכם על ה'. כמו אשר על ה':

7 ונחנו מה. מה אנחנו חשוכין:

7 כי תלינו עלינו. שתרעמו עלינו את הכל, את צניכס ונשיכס וצנותיכס וערב רב. ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו כלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו כלשון תפעילו, כמו וילן הקס על משה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין צו יו"ד ונקרא תלוננו, הייתי מפרשו לשון תחלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את האחרים, כמו צמרגלים וילינו עלינו את כל העדה (צמדבר יד, ג):

8 בשר לאכול. ולא לשובע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשובע. ומה ראה להוריד לחם צבקר וכשר צערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן:

8 אשר אתם מלינים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים:

9 קרבו. למקום שהעני ירד:

<p>12 I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'</p>	<p>שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלִוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֲרִבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיֵּדְעוּתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>	<p>12 שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלִוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֲרִבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיֵּדְעוּתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>
<p>13 And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.</p>	<p>וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הָיְתָה שֹׁכְבַת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:</p>	<p>13 וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הָיְתָה שֹׁכְבַת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:</p>
<p>14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.</p>	<p>וַתַּעַל שֹׁכְבַת הַטָּל וַהֲלָה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֹסֶפֶס דָּק כַּכֹּפֶר עַל־הָאָרֶץ:</p>	<p>14 וַתַּעַל שֹׁכְבַת הַטָּל וַהֲלָה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֹסֶפֶס דָּק כַּכֹּפֶר עַל־הָאָרֶץ:</p>
<p>15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.</p>	<p>וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:</p>	<p>15 וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:</p>
<p>16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.'</p>	<p>זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ עֹמֶר לְגִלְגָּלֹת מִסֵּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ:</p>	<p>16 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ עֹמֶר לְגִלְגָּלֹת מִסֵּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ:</p>

13 השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה.:

13 היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, ובמקום אחר הוא אומר וצָרְדָת הטל וגו' (צמדצר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונו בקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג):

14 ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של ביצה טל, ותסתום את פיה ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות שכבת הטל נחגלה המן, וראו והנה על פני המדבר וגו':

14 דק. דצר דק:

14 מחוספס. מגולה, ואין דומה לו במקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודלוקקמא שזלשון משנה, כשנחגלה משכבת הטל, ראו שהיה דבר דק מחוספס בתוכו בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון מחשוף הלזן:

14 ככפור. כפור גליל"א צלע"ז דעֶדֶק כגיר, כאצני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרין גזי כסוי הדס, הגיר והצניף. דעֶדֶק כגיר פגלידא על ארץ, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירושו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוצר כגליל. דק טינצ"ש צלע"ז שהיה מגליל גלד דק מלמעלה, וכגיר שתרגס אונקלוס, תוספת הוא על לשון העברית, ואין לו תיבה בפסוק:

15 מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו ויָמֵן לָהֶם הַטָּלָה (דניאל א, ה):

15 כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו בשמו:

16 עומר. שם מדה:

16 מספר נפשותיכם. כפי מנין נפשות שיש לאיש צאהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:

17	And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.	וַיַּעֲשׂוּ-בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבָּה וְהַמִּמָּעִיט: וַעֲבָדוּ בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַלְקָטוּ דָּאֲסָגִי וּדְאֲזַעַר:	17
18	And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.	וַיִּמְדּוּ בַעֲמֹר וְלֹא הָעֲדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמִּמָּעִיט לֹא הֶחֱסִיר אִישׁ לִפְי־אֲכָלוֹ לְקָטוּ:	18
19	And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר:	19
20	Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.	וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיּוֹתְרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלָעִים וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:	20
21	And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.	וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אֲכָלוֹ וְחֶם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמָּס:	21
22	And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.	וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לְקָטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֲמֹר לְאֶחָד וַיִּבְּאוּ כָּל־נְשֵׂאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:	22

17 המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשבאו לביתם, ומדדו צעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר באהלו, והממעט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו: וייתרו אנשים. דתן ואזרים (שמו"ר כה, י):

20 וירם תולעים. לשון רמה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שבתחלה הבאים ולבסוף התליע, כענין שנאמר וְלֹא הִצְאִישׁ וְרָמָה לֹא הִיָּסָה זו, וכן דרך כל המתלעים:

21 וחם השמש ונמס. הנשאר בשדה נמוח ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצאים, ואומות העולם נדין מהם וטועמים בהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שזחן של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפשיר: ונמס. דיסטנ"פריר (לו גיין לו שמעלנען), ודוגמתו בסנהדרין צקוף ד' מיתות (סז):

22 לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם באהליהם, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"צ), (שם) להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם (ור"ח):

22 ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנצטוו לומר להם וְהִיָּה צִיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִיָּינוּ וגו', עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנצטוינו לומר לכם, ולכן ענשו הכתוב, שאמר לו עד קִנְיָה מִאֲנָקָם, ולא הוציאו מן הכלל:

<p>And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: 23 To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבֹתוֹן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפֹּי אַפֹּי וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת כָּל-הַעֲדָף תִּנְיְחוּ לָכֶם לַמִּשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר:</p>	<p>23 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבֹתוֹן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפֹּי אַפֹּי וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת כָּל-הַעֲדָף תִּנְיְחוּ לָכֶם לַמִּשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר:</p>
<p>24 And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.</p>	<p>וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:</p>	<p>24 וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:</p>
<p>25 And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי יוֹמָא דִּין אָרִי שְׁבֹתָא יוֹמָא דִּין קָדָם יי יוֹמָא דִּין לֹא תִשְׁכַּחוּנִיָּה בַּחֲקָלָא:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי הַיּוֹם כִּי-שַׁבָּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:</p>
<p>26 Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטְוּהוּ וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעֵאָה שְׁבֹתָא לֹא יִהְיֶה בִּיהִ:</p>	<p>26 שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטְוּהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:</p>
<p>27 And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיֵּצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)</p>	<p>27 וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיֵּצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)</p>
<p>28 And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לַמֹּשֶׁה עַד אֲמַתִּי אֲתוֹן מְסַרְבִּין לַמִּטְר פְּקוּדֵי וְאוֹרֵי־תִי:</p>	<p>28 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנְהָ מֵאַנְתָּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:</p>
<p>29 See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'</p>	<p>רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשְּׁבֹתָ עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>	<p>29 רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשְּׁבֹתָ עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>

23 את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בתנור, אפו היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לזשל ממנו צמים, זשלו היום. לשון אפייה נופל צלחם ולשון זישול צתצשיל:

23 למשמרת. לגניזה:

25 ויאמר משה אכלוהו היום וגו'. שחרית שהיו רגילין ללחם וללקוט, צאו לשאול אם נצא אם לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללחם, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמלאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמלאוהו אצל מחר תמלאוהו (מכילתא ויסע פ"ד):

26 וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה צו. ולא צא הכחוצ אלא לרצות יוס הכפורים וימים טוים (מכילתא שם):

28 עד אנה מאנתם. משל הדיוט הוא, צהדי הוצא לקי פרצא (ב"ק כב.), ע"י הרשעים מתגנין הכשרין:

29 ראו. צעיניכם כי ה' צכצדו מזוהר אתכם על השבת, שהרי נס נעשה צכל ערב שבת, לחם לכם היום וימים:

29 שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליזא חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים:

29 אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא צמפורש, שאין תחומין אלא מדצרי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקמי המן נאמר:

30	So the people rested on the seventh day.	וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וַיִּשְׁבְּתוּ עַמָּא בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:	30
31	And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.	וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מָן וְהוּא כְּזֶרַע גֹּדֹל לֶכֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפְיֹתָה בַּדָּבָשׁ:	31
32	And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֵּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־ה' אֱלֹהֵי אֲשֶׁר הֵאכְלִיתִי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:	32
33	And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצֻנָּת אַחַת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֵּא־הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:	33
34	As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.	כַּמָּא דְּפִקִּיד יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַצְנִיעִיה אַהֲרֹן קֳדָם סִהְדוֹתָא לְמִטְרָא:	34
35	And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יָת מִנָּא אַרְבַּעִין שָׁנִין עַד דְּעָאִלוּ לְאַרְעָא יְתִיבְתָּא יָת מִנָּא אָכְלוּ עַד דָּאֲתוּ לְסִיפֵי אַרְעָא דְּכַנָּעַן:	35

31 והוא כזרע גד לבן. עשש ששמו קוליינד"רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן:

31 כצפיתחת. זכס שמטגנין אותו כדש, וקורין לו סִסְקִרִיעוֹן כלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:
32 למשמרת. לגניזה:

32 לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צננת המן, אמר להם אִפְסָם דְּאִזְדָּר ה' (ירמיהו ז, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

33 צנצנת. כלוחית של חרס כתרוממו:

33 והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנזנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

35 ארבעים שנה. והלא חסר ל' יום, שהרי בט"ו באייר ירד להם המן תחלה, ובט"ו בניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁצוּת הָמָן מִמִּסְכָּתָה (יהושע ה, יב), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו בהם טעם מן:

35 אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (קידושין לח.). (ס"א, שאומה שזעזר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר לְעֶבְרָה נָא וְאַרְבָּעָה אֲתָה הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צָעַר הִירְדָן (דברים ג, כה), ותרגום של נושבת יתְבַּתָּא, ר"ל מיושבת. רש"י ישן):

35 אל קצה ארץ כנען. בתחלת הגזול, קודם שעברו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישים את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' באדר פסק המן מלירד, ונסתפקו ממנו שלקטו בו זיוס, עד שהקריבו העומר בששה עשר בניסן, שנאמר וַיֹּאכְלוּ מִעֲצוֹר הָאָרֶץ מִמִּסְכָּתָה הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

36	Now an omer is the tenth part of an ephah.	וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאֵיפָה הוא: (פ)	וְעוֹמֶרָא חֹד מִן עֲשָׂרָא בְּתֵלֶת סָאִין הוא:	36
XVII	And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.	וַיִּסְעוּ כָל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לִשְׁתֹּת הָעָם:	וַיִּטְלוּ כָל כְּנַשְׂתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּרָא דְּסִין לְמַטְלֵיהוֹן עַל מִימְרָא דִּי וְשָׂרוּ בְּרֶפְדִּים וְלִית מִיָּא לְמִשְׁתֵּי עָמָא:	שניע
2	Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'	וַיִּרָב הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסוּן אֶת-יְהוָה:	וַנִּצָּא עָמָא עִם מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ הָבוּ לָנָא מִיָּא וְנִשְׁתֵּי וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה מָא נִצֵּן אַתּוֹן עִמִּי מָא מְנַסֵּן אַתּוֹן קָדָם יְיָ:	2
3	And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'	וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֵּן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנִי בְצָמָא:	וַצְחֵי תַמָּן עָמָא לְמִיָּא וְאַתְרַעִם עָמָא עַל מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ לְמָא דָּנָן אֲסִיקְתָּנָא מִמִּצְרַיִם לְקַטְלָא יְתִי וְיִת בְּנֵי וְיִת בְּעִירֵי בְצָחוּתָא:	3
4	And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'	וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעַט וְסָקְלֵנִי:	וַצְלִי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ לְמִימַר מָא אַעֲבִיד לָעָמָא הַדִּין עוֹד זְעִיר פּוֹן וְרִגְמוּנִי:	4
5	And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטָּף אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבֹר קָדָם עָמָא וְסֹב עִמָּךְ מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְחוּטְרָךְ דְּמַחִיתָא בְּיָדְךָ יֵת נְהַרָא סֹב בְּיָדְךָ וְתִיזִיל:	5
6	Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.	הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל-הַצּוּר בְּחָרֹב וְהִכִּיתָ בְּצוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	הָאֵנָּא קָאִים קִדְמָךְ תַּמָּן עַל טְנָרָא בְּחוּרֹב וְתַמְחִי בְּטִנָּרָא וַיִּפְקוּן מִנֶּיהָ מִיָּא וַיִּשְׁתֵּי עָמָא וְעַבְד כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי סְבֵי יִשְׂרָאֵל:	6

36 עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קצין, והקדז' לוגין, והלוג ששה ציאים, נמצא עשירית האיפה מ"ג ציאים וחומש ציאה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

2 מזה תנסון. לומר היוכל לתת מים בצרף ציה:

4 עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלוני:

5 עבור לפני העם. וראה אם יסקלון, למה הוצאת לעז על צני:

5 וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם:

5 ומטף אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, צו לקח פרעה, ומצרים כמה מכות, צמצרים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

6 והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו קנפירינון, והצור נצקע מפניו.

7	And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'	וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּאוֹ אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבֵּנוּ אִם-אֵין: (פ)	וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּאוֹ אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבֵּנוּ אִם-אֵין: (פ)
8	Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.	וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרֶפְדִּים:	וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרֶפְדִּים:
9	And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בַּחַר לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מָחָר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל-רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:	וַיֹּאמֶר מֹשֶ�ה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בַּחַר-לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מָחָר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל-רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:
10	So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.	וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶ�ה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹור עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:	וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶ�ה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶ�ה אֶהְרֹן וְחֹור עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:
11	And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.	וַהְיִי כַּד מָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מָנַח יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית עַמְלֵק:	וַהְיִי כַּד מָרִים יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מָנַח יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית עַמְלֵק:

- 8 ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני צניכס ומזומן לכל צרכיכס, ואחס אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכס שהכלב צא ונושך אחכס, ואחס צועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו ויאל לדרך, היה אוחו הצן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישיית, פגעו צאדס אחד, אמר לו אוחו הצן ראית את אבא, אמר לו אביו, אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכלב ונשכו:
- 9 בחר לנו. לי ולך, השוהו לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזרך כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה צִי אֶלְדִּי (צמדצר יצ, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חזרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר אֶלְדִּי מֹשֶׁה פֶּלֶאס (סס יא, כח), כלס מן העולס, חייצין הס כלייה, המורדים צך כאילו מרדו בהקצ"ה:
- 9 וצא הלחם. לא מן הענן והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א):
- 9 מחר. צעת המלחמה, אנכי נצב:
- 9 בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהא זכותן מסייעתן. דצר אחר צחר לנו אנשים, שידועין לצטל כשפים, לפי שצני עמלק מכשפים היו:
- 10 ומשה אהרן וחור. מכאן לתענית שצריכיס שלשה לעצור לפני התיצה, שצתענית היו שרויס:
- 10 חור. צנה של מרים היה, וכלב צעלה:
- 11 כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נולחות היו המלחמה וכו', כדאיתא צר"ה (כט.):

<p>12 But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.</p>	<p>וַיְהִי כִּבְדֵּי מֹשֶׁה וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיִּשְׁמוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹור סֹעֲדִין בִּידָוֶהי מִכָּא חֹד וּמִכָּא חֹד וְהוֹאָה יְדָוֶהי פְּרִיסֹן בְּצֻלוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשׁ:</p>	<p>12 וַיְהִי כִּבְדֵּי מֹשֶׁה וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיִּשְׁמוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹור סֹעֲדִין בִּידָוֶהי מִכָּא חֹד וּמִכָּא חֹד וְהוֹאָה יְדָוֶהי פְּרִיסֹן בְּצֻלוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשׁ:</p>
<p>13 And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.</p>	<p>וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עַמְלֵק וְאֶת־עַמּוֹ לְפִי־חֶרֶב: (פ)</p>	<p>13 וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עַמְלֵק וְאֶת־עַמּוֹ לְפִי־חֶרֶב: (פ)</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה כְּתוּב דָּא דְּוִכְרָנָא בְּסִפְרָא וְשׁוּ קְדָם יְהוֹשֻׁעַ אֲרִי מִמָּחָא אֲמַחִי יֵת דְּוִכְרָנִיה דְּעַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p>	<p>מפטיר וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחָה אֲמָחֶה אֶת־זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p>
<p>15 And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.</p>	<p>וַיִּבְנֶה מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה אֶנְסִי:</p>	<p>15 וַיִּבְנֶה מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה אֶנְסִי:</p>
<p>16 And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בְּשִׁבוּעָה אֲמִירָא דָּא מִן קְדָם דְּחִילָא דְּשִׁכְנִיתִיה עַל פּוֹרְסֵי יִקְרָא דְּעֵתִיד דִּיִּתְגַּח קְרָבָא קְדָם יי בְּדִבִּית עַמְלֵק לְשִׁצְיוֹתָהוֹן מִדְּרִי עֲלֵמָא:</p>	<p>16 וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כֶּסֶּם יְהוָה (בְּכֹתֵר אֲרֵם צוּבָה הִיָּה כְּתוּב כֶּסֶּם יְהוָה בְּתִיבָה אַחַת) מִלְחָמָה לִיְהוָה בְּעַמְלֵק מִדָּר דָּר: (פ)</p>

- 12 וידי משה כבדים. שציל שנתעצל צמנוה ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידי: 12 ויקחו. אהרן וחור: 12 אבן וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר וכסת, אמר, ישראל שרויין צנער, אף אני אהיה עמהם צנער: 12 ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו צמונה, פרושות השמים צתפלה נאמנה ונכונה: 12 עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשצין את השעות צאיטרו "לוגיאה, צאיזו שעה הם נוצחים, והעמיד להם משה חמה וערצב את השעות: 13 ויחלש יהושע. חתך ראשי גזריו (תנחומא צשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים צצהם, ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכינה: 14 כתב זאת זכרון. שצא עמלק להצדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"צ): 14 ושים באזני יהושע. המכנים את ישראל לארץ, שינוה את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכנים את ישראל לארץ: 14 כי מוחא אמוחה. לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחותו: 15 ויקרא שמו. של מזבח: 15 ה' נסי. הקצ"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח, וזכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו: 16 ויאמר. משה: 16 כי יד על כס יי. ידו של הקצ"ה הורמה ליצבע צכסא, להיות לו מלחמה ואיצה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נצבע הקצ"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר האויצ פמו סקצות לנצח (תהלים ט, ז), זהו עמלק שכתוב צו ופעצתו סקצתו (עמוס א, יא), ופקרים נמשק אצד וקצם הנמה (תהלים שס), מהו אומר אחריו, וה' לעולם יצב, הרי השם שלם, פוגן למשפט צכסא, הרי הכסא שלם:

XVIII	Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.	וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ רֹבָא דְּמִדְיָן חֻמוּהִי דְּמֹשֶׁה ית כָּל דְּעִבְד לִי לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמִּיה אֲרִי אִפִּיק יִי ית יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:	וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:	יתרו
2	And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,	וַיְדַבֵּר יִתְרוֹ חֻמוּהִי דְּמֹשֶׁה ית צִפּוֹרָה אִתּוֹ מֹשֶׁה בְּתֵר דְּשַׁלְחָהּ:	וַיָּקַח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת-צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחֶיהָ:	2
3	and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';	וַיְהִי תֵרֵין בְּנֵהָ דְּשׁוּם חַד גֶּרְשׁוֹם אֲרִי אָמַר דִּיִּיר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:	וְאֵת שְׁנֵי בְנֵיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֶּרְשֵׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:	3
4	and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'	וְשׁוּם חַד אֱלִיעֶזֶר אֲרִי אֱלֹהִיהָ דְּאָבָא הָיָה בְּסַעְדִּי וַשִּׁיבֵנִי מִחֶרֶב דְּפָרְעֹה:	וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי-אֱלֹהֵי אָבִי בָּעֲזָרִי וַיַּצֵּלֵנִי מִחֶרֶב פָּרְעֹה:	4
5	And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;	וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֻמוּהִי דְּמֹשֶׁה וּבְנֵיהָ וְאִתְתִּיָּהּ לְוֹת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא דִּהוּא שְׂרִי תַמָּן לְטוּרָא דְּאִתְגַּלִּי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּיִּי:	וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הָיָה חֲנֹה שֵׁם תֹּר הָאֱלֹהִים:	לוי
6	and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'	וַיֹּאמֶר לְמֹשֶׁה אָנָּה חֻמוּהִי יִתְרוֹ אֲתִי לְוִתְךָ וְאִתְתְּךָ וִיתְרֵין בְּנֵהָ עִמָּהּ:	וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אָנִי חֹתֶנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בְנֵיהָ עִמָּהּ:	6

- 1 וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וזא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זכחים קטז):
- 1 יתרו. שזע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חוצב, חצר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש שְׂפִיטָר פרשה אחת בתורה, ואתה תחזה. יתרו, לכשנתגייר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחצב את התורה, וחוצב הוא יתרו שנאמר מִצְנֵי חֹתֵן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אצוי של יתרו היה, ומהו אומר וְשָׂאֵל חֹתֵן מֹשֶׁה (שמות ז, יח), שהתינוקות קורין לאצוי אציהן אצא. בספרי (בהעלותך עח):
- 1 חותן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיָּשָׁב קָל יִתְרָא חֲתָנוֹ (מכילתא שם):
- 1 לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל. שְׂקוֹל מִשֶּׁה כְּנֻגַּד כָּל יִשְׂרָאֵל:
- 1 את כל אשר עשה. להם צירידת המן, וצבאר, ובעמלק:
- 1 כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא שם):
- 2 אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה צמדן, לך שצ מצרים, וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בְּנָיו וְגו' (שמות ד, יטכ), וינא אהרן לקראתו ויפגשוהו צהר האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי צמדן ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לך בית אצריך, נטלה שני בניה והלכה לה:
- 4 ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואזירים על דצר המצרי, וצקס להרוג את משה, נעשה נוארו כעמוד של שיש (שמו"ר א, לו):
- 5 אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדצר היה, אלא שצבחו של יתרו דְּצָר הכתוב, שהיה יושב בצבדו של עולם, ונדדו לבו לזאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:
- 6 ויאמר אל משה. ע"י שלים:
- 6 אני חתנך יתרו וגו'. אם אין אתה יונא צגיני לא צגין אשתך, ואם אין אתה יונא צגין אשתך לא צגין שני צניה (מכילתא שם):

7	And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתָנּוֹ וַיִּשְׁתָּחוּ וַיִּשְׁקֻלוּ וַיִּשְׁאַלְלוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה׃	7
8	And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.	וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתֶם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצֵא יְהוָה׃	8
9	And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.	וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם׃	ישראל
10	And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.	וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם׃	10
11	Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'	עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדּוּ עֲלֵיהֶם׃	11

- 7 ויצא משה. כבוד גדול נכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא:
- 7 וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וקהאיש משה (מכילתא שם):
- 8 ויספר משה לחותנו. למשון את לצו לקרצו לתורה (מכילתא שם):
- 8 את כל התלאה. שעל היס ושל עמלק (מכילתא שם):
- 8 התלאה. למ"ד אל"ף מן היסוד של תיבה, והמ"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:
- 9 ויחד יתרו. וישמח יתרו, זה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה בשרו חודוין חודוין, מיצר על אבדו מצרים, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה באפיה (סנהדרין 75):
- 9 על כל הטובה. טובת המן והבאר והתורה (מכילתא שם), ועל כולן אשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עזד יכול לצרור ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא (מכילתא שם):
- 10 אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה:
- 10 ומיד פרעה. מלך קשה:
- 10 מתחת יד מצרים. כתרוממו לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכזידים עליהם, היא העבודה:
- 11 עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ציותר (מכילתא שם):
- 11 מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה (מכילתא שם):
- 11 כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרוממו, צמים דמו לאצדס והס נאצדו צמים:
- 11 אשר זדו. אשר הרשיעו. ורבותינו דרשוהו (סוטה יא). לשון ויזד יעקב נזיד (צראשית כה, כט), בקדרה אשר בשלו זה נחבשלו:

<p>12 And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.</p>	<p>וַיָּקָח יִתְרוֹ מֹשֶׁה עֲלֵה וּזְבָחִים לַאלֹהִים וַיָּבֹא אֹהֶרֶן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חֹתֵן מֹשֶׁה לִּפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>	<p>12 וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֲלֵה וּזְבָחִים לַאלֹהִים וַיָּבֹא אֹהֶרֶן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חֹתֵן מֹשֶׁה לִּפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>
<p>13 And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.</p>	<p>וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְפֹט אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מֹשֶׁה מִן-הַבֹּקֶר עַד-הָעָרֶב:</p>	<p>שני 13 וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְפֹט אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מֹשֶׁה מִן-הַבֹּקֶר עַד-הָעָרֶב:</p>
<p>14 And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p>	<p>וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-הָיָא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה-הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל-הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן-בֹּקֶר עַד-עָרֶב:</p>	<p>14 וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-הָיָא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה-הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל-הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן-בֹּקֶר עַד-עָרֶב:</p>
<p>15 And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַמּוּהִי אֲרִי אֲתָן לְוָתִי עֲמָא לְמַתְבַּע אוֹלָפִן מִן קָדָם יי:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַתָּנוּ כִּי-יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים:</p>
<p>16 when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'</p>	<p>כִּד הָנִי לְהוֹן דִּינָא אֲתָן לְוָתִי וְדֹאֲיִנָא בֵין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרִיָּה וּמְהוֹדְעֵנָא לְהוֹן יִת קִמְיָא דִּי וְיִת אוֹרִיָּתִיהָ:</p>	<p>16 כִּי-יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֵתִי בֵין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת-חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת-תּוֹרֹתָיו:</p>

12 עולה. כמשמעה, שהיא כולה כליל:

12 זבחים. שלמים:

12 ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיאל לקראתו וגרם לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו:

12 לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שתלמיד חכמים מקווצין זה, כאילו נהנה מזוי השכינה (זרכות סד).

13 ויהי ממחרת. מולאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר

אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא

יש משה לשפוט את העם, שהרי צ"ז בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ציום הכפורים.

ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו

לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה נקעים חנקנו קל המקום

וגו' אל קא פֿעֿזֿא חֿקֿנו (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו

אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִצְרַיִם חָצַב חֹתֵן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא):

13 וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליטרו שהיה מזלזל בכבודו של ישראל, והוכיחו על

כך, שנאמר מדוע אתה יושב לבדך וכלם נצבים:

13 מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק

במורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה בצמעה בראשית, שנאמר בו ויהי עָרַב וגו' (שבת י).

15 כי יבא. כי בא, לשון הווה:

15 לדרש אלהים. כתרוממו למצב אולפן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:

16 כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר בא אלי:

17	And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.	וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא-טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:	17
18	Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.	נָכַל תִּפְּל גַּם-אַתָּה גַּם-הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי-כִבֵּד מְמֹךְ הַדָּבָר לֹא-תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבִדְךָ:	18
19	Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.	עַתָּה שְׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִנֵּה אַתָּה לְעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתָּה אֶת-הַדְּבָרִים אֶל-הָאֱלֹהִים:	19
20	And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.	וְהִזְהַרְתָּה אֹתָהֶם אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת-הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֹׂוּ:	20
21	Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וְאַתָּה תַּחְזֶה מִכָּל-הָעָם אֲנָשֵׁי-חַיִּל יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וְשִׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת:	21

17 ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכמוצ חותנו של מלך:
18 נבל תבול. כתר גומו. ולשונו לשון כמישה פליש"טרא, כמו וְהָעֵלָה גָּל (ירמיה ח, יג), כְּנָזַל עֵלָה מִנְּפֶן וגו' (ישעיה לד, ד),
שהוא כמוש ע"י חמה וע"י קרח, וכחו תש ונללה:
18 גם אתה. לרצות אהרן וחור וע' זקנים:
18 כי כבד ממך. כוצדו רצ יותר מכחך:
19 איעצך ויהי אלהים עמך. צעה, אמר לו לא המלך נגצורה (מכילתא פ"ג):
19 היה אתה לעם מול האלהים. שליח ומליץ צינותם למקום, ושואל משפטים מאתו:
19 הדברים. דצרי ריצותם:
21 ואתה תחזה. צרום הקדש שעליך:
21 אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים:
21 אנשי אמת. אלו צעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דצריהם, שע"י כן יהיו דצריהם נשמעין:
21 שנאי בצע. ששונאין את ממונם צדין, כההיא דאמרינן, כל דיינא דמפקין ממנוא מייניה צדינא, לאו דיינא הוא (צבא צתרא נח):
21 שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח).
21 שרי מאות. ששת אלפים היו:
21 שרי חמשים. י"צ אלף:
21 שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה צאמת תיקן צזה ותירך קושיא צפסוק, דקחשיב מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות צראשונה, ואח"כ צהדרגה כולם, ולפי פירושו שהצכיר ופרט סכום מנין השרים, לא וחשוב, וכשתדקדק צמנינס ולגציהו אחי שפיר, מספר המועט מתלה ואח"כ צהדרגה, כן נ"ל נכון ודו"ק):

22	And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.	וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלַי וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעַל־יָדִי וְנָשָׂא אֶת־ךָ׃	22
23	If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.'	אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיִכְלַת עֲמֹד וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מְקוֹמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם׃	23
24	So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.	וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתָנּוֹ וַיַּעַשׂ כָּל־אֲשֶׁר אָמַר׃	שלישי
25	And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִּל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת׃	25
26	And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.	וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ־הֶם׃	26
27	And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.	וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֶרְצוֹ׃ (פ)	27
XIX	In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.	בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי׃	רביעי

22 ושפטו. וידונו, לשון נוי: 22 והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. והקל, כמו והקצד את לבו (שמות ח, יא), והפזות את מואב (מלכים-ג, כד), לשון הווה: 23 וצוך אלהים ויכלת עמוד. המלך בגזורה, אם יזוה אותך לעשות כן תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ג): 23 וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך (מכילתא שם): 26 ושפטו. ודינו, את עמא: 26 יביאו. מיתין: 26 ישפטו הם. כמו ישפטו (בחולס) וכן לא תעבדו (רות ג, ח), כמו לא תעבדו. ומקראות הללו לשון עשייה: 27 וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ג): 1 ביום הזה. בראש חדש (שבת פו:). לא היה צריך לכתוב אלף ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום ניתנו:

<p>2 And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.</p>	<p>וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר: וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ לַמִּדְבָּר דְּסִינַי וַיָּשֻׁרוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּשְׂרָאֵל תָּמֹן יִשְׂרָאֵל לִקְבִיל טוֹרָא:</p>	<p>2 וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר: וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ לַמִּדְבָּר דְּסִינַי וַיָּשֻׁרוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּשְׂרָאֵל תָּמֹן יִשְׂרָאֵל לִקְבִיל טוֹרָא:</p>
<p>3 And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: "Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:</p>	<p>וּמֹשֶׁה סָלַק לִקְדָּם יְיָ וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>3 וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>4 Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.</p>	<p>אֲתֵם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׁא אֲתֶכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֲתֶכֶם אֵלַי:</p>	<p>4 אֲתֵם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׁא אֲתֶכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֲתֶכֶם אֵלַי:</p>
<p>5 Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;</p>	<p>וְכַעַן אִם קִבַּלְתֶּם תִּקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְתִטְרוּן יֵת קִנְיִי וְתִהְיוּן קְדָמִי חֲבִיבִין מִכָּל עַמֻּמְיָא אֲרִי דִּילִי כָּל אֲרֻעָא:</p>	<p>5 וְעַתָּה אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָּל־הָאָרֶץ:</p>

- 2 ויסעו מרפידים. למה הוטרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שצרפידים היו חונים, זידוע שמסע נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני צתשובה, אף נסיעתן מרפידים צתשובה (מכילתא בחדש פ"א):
- 2 ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות צתרעומות וצמחלוות (מכילתא שם):
- 2 נגד ההר. למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח (מכילתא שם):
- 3 ומשה עלה. ציוס השני, וכל עליותיו צהשכמה היו, שנאמר וַיִּשְׁפֹּס מֹשֶׁה בְּצֹקֶר (שמות לד, ד):
- 3 כה תאמר. צלשון הזה וכסדר הזה:
- 3 לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם צלשון רכה:
- 3 ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דצרים הקשין כגידין (שצת פו). מכילתא בחדש פ"ב):
- 4 אתם ראיתם. לא מסורת היא צידכם, ולא צדצרים אני משגר לכם, לא צעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עצירות היו חייצין לי קודם שגודווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם:
- 4 ואשא אתכם. זה יום שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע ולצאת, נקצצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ב). ואונקלוס תרגם ואשא, וַאֲטָלִית יִתְכוּן, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך צבוד למעלה:
- 4 על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם צין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק צו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ צי ולא צבני, אף אני עשיתי כן, וַיִּשַׁע מֶלֶךְ הָאֱלֹהִים וגו' וַיִּצָּא צִין מִמֶּנָּה מִצְרַיִם וגו' (שמות יד, יטכ), והיו מצרים וזרקים חלים ואצני צליקטראות, והענין מקצבם:
- 4 ואבא אתכם אלי. כתרגומו:
- 5 ועתה. אם עתה תקצלו עליכם, יערצ לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא פ"ב):
- 5 ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה:
- 5 סגלה. אומר חציב, כמו וסגלת מלכים (קהלת ב, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גונים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם צדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שמהא צתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיני ולפני לכלום:

6	and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'	וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מְמַלְכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	6
7	And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיָּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:	חמישי
8	And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.	וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיֹּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:	8
9	And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעָבֹת עָנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עֲמֹד וְגַם-בֶּךָ יֶאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת-דְּבָרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:	9
10	And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְּשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבָּסוּ שְׂמֹלֹתָם:	10
II	and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.	וְהָיוּ נְכוּנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי יֵרָד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הָרַ סִּינַי:	II

- 6 ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, קמה דאף אמר, וצגני דוד כהנים היו (שמואל-ב, ח, יח):
- 6 אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:
- 8 וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי צהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא צא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממש, שלא אמר הואיל וידוע מי ששלחני, איני צריך להשיב:
- 9 בעב הענן. צמעצה הענן, וזהו ערפל:
- 9 וגם כך. גם צנציאים הצאים אחריו:
- 9 ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רביעי לחדש:
- 9 את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו:
- 10 ויאמר ה' אל משה. אם כן שמוקיקין לדבר עמם, לך אל העם:
- 10 וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:
- 11 והיו נכונים. מוצדלים מאשה (מכילתא פ"ג):
- 11 ליום השלישי. שהוא ששה צחדש, וצחמישי צנה משה את המוצח תחת ההר ושחיס עשרה מצצה (מכילתא שם), כל הענין האמור צפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר צחורה:
- 11 לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם קומא, שנתרפאו כולם (מכילתא שם):

<p>12 And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;</p>	<p>וְתִתְּחִים יָת עֲמָא סְחֹר סְחֹר לְמִימַר אֶסְתְּמְרוּ לְכוֹן מִלְּמַסָּק בְּטוֹרָא וְלִמְקָרֵב בְּסוֹפִיָּה כָּל דִּיקָרֵב בְּטוֹרָא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּיל:</p>	<p>12 וְהִגַּבְלֹתָ אֶת־הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וּנְגַע בִּקְצָהּוּ כָּל־הַנֶּגַע בְּהָר מוֹת יוּמָת:</p>
<p>13 no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'</p>	<p>לֹא תִקְרַב בְּיָד אָדָם אֶתְרַגְמָא יִתְרַגֵּם אוֹ אֶשְׁתַּדָּאָה יִשְׁתַּדֵּי אִם בְּעִירָא אִם אִנְשָׁא לֹא יִתְקַיֵּים בְּמִיגַד שׁוֹפָרָא אֲנֹן מוֹרְשֵׁן לְמַסָּק בְּטוֹרָא:</p>	<p>13 לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוּל יִסְקַל אוֹ־יִרְה יִיָּרָה אִם־בְּהֵמָה אִם־אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמִשְׁחֵי הַיָּבֵל הַזֶּה יַעֲלֻ בְּהָר:</p>
<p>14 And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.</p>	<p>וַיַּחַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא לְוָת עֲמָא וְזָמִין יָת עֲמָא וַיַּחֲוּרוּ לְבוּשֵׁיהֶן:</p>	<p>14 וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:</p>
<p>15 And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'</p>	<p>וַאֲמַר לְעֲמָא הוּוּ זְמִינִין לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּן לְצַד אִתְתָּא:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִיִּים לְשִׁלֻשֵׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:</p>
<p>16 And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיחֵת בְּמַחְוֵי צִפְרָא וְהוּוּ קָלִין וּבְרָקִין וְעֲנָנָא תַקִּיף עַל טוֹרָא וְקַל שׁוֹפָרָא תַקִּיף לְחָדָא וְזַע כָּל עֲמָא דְּבִמְשֻׁרִיתָא:</p>	<p>16 וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיחֵת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקַל שׁוֹפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְּרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:</p>

12 והגבולת. קצב להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה:
12 לֵאמֹר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך:
12 ונגע בקצהו. אפילו בקצהו:
13 ירה יירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות:
13 יירה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה צִים (שמות טו, ד):
13 במשך היובל. כשימשוך היוצל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשאים לעלות:
13 היובל. הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לְדִקְרָא יוֹצֵלָא. ושופר של אילן של יצחק היה:
14 מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:
15 היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדצרי רבי יוסי (שבת פז.), ולדצרי האומר בשעה צדשה ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי:
15 אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסרית ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:
16 בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן שיהא הרצ ממתינ לתלמיד, וכן מצינו קום גֵּא קָל הַצִּקְעָה וגו' (יחזקאל ג, כב), וְאָקוּם וְאֶזְרָא אֵל הַצִּקְעָה וְהָיָה עָם כְּצוּד ה' עֲמֵד (שם כג):

17 And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.	וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה בְּתַחְתִּית הָהָר׃ וַאֲפִיק מֹשֶׁה יָת עָמָא לְקַדְמוֹת מִימְרָא דִּי מִן מִשְׁרִיתָא וַאֲתַעְתְּדוּ בְּשִׁפּוּלֵי טוּרָא׃	17 וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה בְּתַחְתִּית הָהָר׃
18 Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.	וַתְּהִי סִינַי עָשָׁן כִּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשֹׁן וַיִּתְּרַד כָּל־הָהָר מְאֹד׃ וַטוּרָא דְסִינַי הָנוּ כּוֹלִיהּ מִן קָדָם דְּאִתְגַּלִּי עֲלוּהִי יְיָ בְּאִשְׁתָּא וּסְלִיק תַּנְגִּיחַ כְּתַנְנָא דְאַתְנוּנָא וְזַע כָּל טוּרָא לַחֲדָא׃	18 וַתְּהִי סִינַי עָשָׁן כִּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשֹׁן וַיִּתְּרַד כָּל־הָהָר מְאֹד׃
19 And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.	וַיִּהְיֶה קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל׃ וַהֲנִה קֹל שׁוֹפְרָא אֲזִיל וַתְּקִיף לַחֲדָא מֹשֶׁה מְמַלִּיל וּמִן קָדָם יְיָ מִתְעַנִּי לִיהּ בְּקֹל׃	19 וַיִּהְיֶה קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל׃
20 And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.	וַיֵּרַד יְהוָה עַל־הָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה׃ וַאֲתַגַּלִּי יְיָ עַל טוּרָא דְסִינַי לְרִישׁ טוּרָא וּקְרָא יְיָ לְמֹשֶׁה לְרִישׁ טוּרָא וּסְלִיק מֹשֶׁה׃	שס וַיֵּרַד יְהוָה עַל־הָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה׃
21 And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יַהֲרֹסוּ אֶל־יְהוָה לְרֹאוֹת וּנְפַל מִמֶּנּוּ רַב׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה חוֹת אֶסְהִיד בְּעָמָא דְלָמָּא יַפְגִּירוּן קָדָם יְיָ לְמַחְזִי וַיַּפּוֹל מִנְהוֹן סָגִי׃	21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יַהֲרֹסוּ אֶל־יְהוָה לְרֹאוֹת וּנְפַל מִמֶּנּוּ רַב׃

17 לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מְסִינִי צָא (דברים לג, ב). מכילתא פ"ג, ולא נאמר לסיני צא:

17 בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח.).

18 עשן כלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו פִּנְן פְּלִיָּה ולא תרגם תְּנַנָּא, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר:

18 הכבשן. של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דוער צאש עד לצ השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁצֵּר את האוון מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פֶּאֲרִיָּה יִשְׁאָג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח צארי אלא הוא, והכתוב מושלו כאריה, אלא אנו מכניין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁצֵּר את האוון מה שיכולה לשמוע. כיוצא בו וְקוֹלוֹ פָּקוֹל מִיָּם רָצִים (יחזקאל מג, ב), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁצֵּר את האוון:

19 הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לְשַׁצֵּר אזניהם מה שיכולין לשמוע:

19 משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש ברוך הוא מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע:

19 יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אֲשֶׁר יַעֲנֶה צֶאֱשׁ (מלכים א' יח, כד), על דבר האש להורידו:

20 וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר פִּי מִן הַשָּׁמַיִם דְּבַרְתִּי עִמָּכֶם (שמות כ, יט), למד שֶׁהַרְפִּין שמים עליונים ותחתונים, והציען על גבי ההר כמנע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):

21 העד בעם. התרה צהם שלא לעלות צהר:

21 פֶּן יַהֲרֹסוּ וגו'. שלא יהרסו את מצבם, על ידי שֶׁפִּתְּאוּתָם אל ה' לראות, ויקרבו לזד ההר:

21 ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חשוּב לפני רב (מכילתא שם):

21 יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב:

22	And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'	וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה: וְאִף כֹּהֲנֵי דְקָרִיבִין לְשִׁמְשׂא קֹדֶם יְיָ יִתְקַדְּשׁוּ דְּלִמָּא יִקְטוּל בְּהוֹן יְיָ:	22
23	And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינַי כִּי־אָמַרְתָּ הַעֲדֹתָהּ בְּנֹו לֵאמֹר הִגְבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַיהוָה יְיָ לֹא יִכּוֹל עַמָּא לְמַסַּק לְטוֹרָא דְּסִינַי אֲדִי אֶת אֲסִיּוּדָתָהּ בְּנָא לְמִימַר תַּחֲסִים יְיָ טוֹרָא וְקִדְּשָׁהּ:	23
24	And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹוִי יְהוָה לְדָוִד וְעָלִיתָ אִתָּהּ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל־יְהִרְסוּ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶן־יִפְרֹץ־בָּם: וַיֹּאמֶר לֵיהּ יְיָ אֵיזִיל חוּת וְתַסַּק אֶת וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכֹהֲנֵיָא וְעַמָּא לֹא יִפְגְּרוּן לְמַסַּק לְקֹדֶם יְיָ דְּלִמָּא יִקְטוּל בְּהוֹן:	24
25	So Moses went down unto the people, and told them.	וַיֵּרֵד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס) וַנַּחַת מֹשֶׁה לָּנֹת עַמָּא וַיֹּאמֶר לָהוֹן:	25
XX	And God spoke all these words, saying:	וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: (ס) וּמִלִּיל יְיָ יְיָ כָּל פְּתֻמָּיָא הָאֵלִין לְמִימַר:	XX

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Talton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 215.

- 22 וגם הכהנים. אף הזכורות שהעבודה בהם (זכאים קטו):
- 22 הנגשים אל ה'. להקריב קרבות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות:
- 22 יתקדשו. יהיו מזומנים להתייצב על עמדתן:
- 22 פן יפרץ. לשון פרה, יהרוג בהם ויעשה בהם פרה:
- 23 לא יוכל העם. איני צריך להעיד בהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:
- 24 לך רד. והעד בהם שנית, שמזרזין את האדם קודם מעשה, ומזרזין ומזרזין אותם בשעת מעשה (מכילתא שם):
- 24 ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחילה לעמך, ואהרן מחילה לעמך, והכהנים מחילה לעמך, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יתקדשו את מלכותם לעלות אל ה':
- 24 פן יפרץ בהם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ, אינו זו מגזרתו, כך דרך כל תיבה שנקודתה מלאפ"ס, כשהיא בזה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ:
- 25 ויאמר אליהם. התראה זו:
- 1 וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל (שמות כז, כז) ותרגמו דְּיִינָא, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין להפרע:
- 1 את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש צרוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אס כן כו', פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקדוש בדבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', ראונו לומר מה בא להודיענו צמה שפרט לשון ב' דברות אלו מהשאר, מדוהיאם כלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים צפרט מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כולם כמוהם, הקצ"ה בצכודו ובעצמו דיצרו. ותיך שחזר ופירש וכו', וראונו לומר, באותה הצורה, לא החזיר ללמד על הכלל יצא, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק):
- 1 לאמר. מלמד שהיו עונין על הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

2 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	2 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
3 Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:	3 לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:
4 Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth;	לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלְמִים וְכָל דָּמוֹ דְּבִשְׁמַיָּא מְלֵעִילָא וְדִבְאַרְעָא מְלָרַע וְדִבְמַיָּא מְלָרַע לְאַרְעָא:	4 לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמֶּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
5 thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;	לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תַפְלִחֲנִין אֲדֵרִי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מְסַעֵר חֹבֵי אֲבֹתָן עַל בְּנֵי מִרְדִּין עַל דֶּר תְּלִיתַי וְעַל דֶּר רְבִיעֵי לְסִנְאִי כַּד מְשַׁלְמִין בְּנֵי לְמַחֲטֵי בְּתַר אֲבֹתָהֶן:	5 לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֹון אֲבֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשִׁנָּאִי:
6 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעָבִיד טִיבֵי לְאַלְפֵי דְרִין וְלִרְחֻמִּי וְלִנְטְרֵי פְקוּדֵי:	6 וְעָשָׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס)

2 אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שמהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה צים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים, שנאמר וְתַסַּח רַגְלִי בְּמַעֲשֶׂה לְגִנַּת הַסָּפִיר (שמות כד, י), זו היתה לפניו בשעת השעבוד, וכעס השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרצה, שנאמר את הקולות, קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרצה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל, וזה הוא שאמר לְמַה ה' יִצְרָה אִפְךָ צַעֲמֶךָ (שמות לב, יא), לא להם נזית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לבדי:

2 מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

3 לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כזר מנין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו):

3 אלהים אחרים. שאינן אלהות, אלא אחרים עשאוהו אלהים עליהם (מכילתא שם). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרום אלהות אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, נועקים אליהם ואינן עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכירו מעולם:

3 על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטונו על עבודת אלילים אלא אותה הדור (מכילתא שם):

4 פסל. על שם שנפסל:

4 וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:

5 אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עובר על מדתו למחול על עון עבודת אלילים. כל לשון קנא חפצו "מנטו בלע"ז (אייפערנד) נותן לב ליפרע:

5 לשנאי. כהרגומו, כשאחזין מעשה אבותיהם צדיהם (סנהדרין כז:):

6 נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, א):

7	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת־אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)	7
8	Remember the sabbath day, to keep it holy.	זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: הוּא דְּכִיר יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיהּ:	8
9	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וַעֲשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכֶתְךָ: שְׁתָּא יוֹמִין תַּפְּלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתְּךָ:	9
10	but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;	וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָּל־מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עֲבָדְךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: וַיּוֹמָא שְׁבִיעָא שַׁבְּתָא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אַתָּה וּבִרְךָ עֲבָדְךָ וַאֲמָתְךָ וּבְעִירְךָ וְגִיּוֹרְךָ דְּבִקְרָנְךָ:	10
11	for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.	כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)	11
12	Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	כְּבֹד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)	12

7 לשוא. (השני לשון שקר, כחרגומו) קָמָה דְּתִימָר אִי זֶה שְׂבוּעָת שׁוֹא, נִשְׁבַּע לִשְׁנוֹת אֶת הַיְדוּעָה, עַל עֲמוּד שֶׁל אֶבֶן שֶׁהוּא שֶׁל זֶהב, (הראשון לשון מגן, כחרגומו) זֶה הַנִּשְׁבַּע לַחֲנוּס וְלֹהֲצֵל עַל שֶׁל עֵץ עֵץ, וְעַל אֶבֶן אֶבֶן (שְׂבוּעוֹת כֵּט):

8 זכור. זכור ושמור דדבור אחד נאמרו, וכן מְסַלְּלִיָּה מוֹת יוֹמָת (שמות לא, יד) וְצִיּוֹם הַשְּׁבָת שְׁנֵי קְצָשִׁים (צמדצר כח, ט), וכן לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנִי גְדָלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ (דברים כב, יא), וכן עֲרֹת אִשֶׁת אִחֶיךָ (ויקרא יח, טו) יִקְרָא יֵצֵא עָלֶיךָ (דברים כה, ה), הוּא שְׂנֹאֵר אִשֶׁת דְּצָר אֱלֹהִים שְׁפִים זֶה שְׁמַעְתִּי (תהלים סב, יב). זכור לשון פעול הוּא, כְּמוֹ אֶכּוֹל וְשָׂחָו (ישעיה כב, יג), הָלוֹךְ וְצָלָה (שמואל-ב ג, טו), וכן פתורו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שֶׁאִם נִזְדַּמְּן לָךְ חֶפֶץ יִפֶּה, תִּהְיֶה מְזַמְּנִי לִשְׁבַת (צִיָּה טו):

9 ועשית כל מלאכתך. כִּשְׁמַח שְׂבַת, יֵהָא צַעֲיִיךָ כִּאִילוֹ כֵּל מִלְּאכְתָּךְ עֲשׂוּיָה, שֶׁלֹּא תִהְיֶה אַחֵר מִלְּאכָה (מכילתא פ"ז):

10 אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ. אֵלֹהֵי הַקְּטָנִים, אִי אֵינוֹ אֵלָּא גְדוּלִים, אִמְרַת, הִרִי כִּזְר מוֹהֲרִין הֵם, אֵלָּא לֹא צָא אֵלָּא לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל שְׂבִיתָת הַקְּטָנִים, וְזֶה שֶׁנִּשְׁנִי (שְׂבַת קָבָא). קָטָן שֶׁצָּא לִכְבוֹד, אֵין שׁוֹמְעִים לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשְּׂבִיתָתוֹ עָלֶיךָ:

11 וינח ביום השביעי. כְּצִיּוֹל הַכֹּתִיב צַעֲמָנוּ מִנוּחָה, לְלַמֵּד הֵימָנוּ קֵל וְחֹמֶר לֹאֲדָם שֶׁמִּלְּאכְתּוֹ צַעֲמָל וְצִיָּה יֵהָא נֹחַ צִשְׂבַת:

12 בריך. ויקדשהו. צִרְכוּ צִמָּן לְכּוֹפְלוֹ צִשְׁשִׁי לַחֵם מִשְׁנֶה, וְקִדְּשׁוּ צִמָּן שֶׁלֹּא הִיָּה יוֹרֵד צוֹ:

12 למען יארכיון ימך. אִם תִּכְצַד יֵאֲרִיכוֹן יִמֶיךָ, וְאִם לֹא יִקְצְרוּן, שְׂדַצְרִי תוֹרָה נוֹטְרִיקוֹן הֵם נִדְרָשִׁים, מִכֻּלָּל הֵן לֹאֻ וּמִכֻּלָּל לֹאֻ הֵן (מכילתא פ"ח):

13	Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.	לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנָּאֵף (ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַי עַד שָׁקֶר: (ס)	13
14	Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.	לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תַחְמֹד אִשְׁתּוֹ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרֹו וַחֲמֹרֹו וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (פ)	14
15	And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.	וְכָל-הָעָם רָאוּ אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהָר עָשָׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמָדוּ מֵרָחֹק:	שניע
16	And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'	וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת:	16
17	And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַל-תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ:	17
18	And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.	וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרַפֶּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)	18

- 13 לא תנאף. אין גיאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יומת הנאף והנאפסת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה המנאפסת פסח אישה פקח את זרים (יחזקאל טז, לז):
- 13 לא תגנוב. בגונב נפשות הכחוש מדבר, לא תגנובו בגונב ממון, או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח לא תנאף מדבר בדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוב דבר שחייב עליו מיתת בית דין (סנהדרין פו):
- 15 וכל העם רואים. מלמד שלא היה זהם אחד סומא, ומנין שלא היה זהם אלם, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומנין שלא היה זהם חרש, תלמוד לומר נעשה ונשמע (מכילתא פ"ט):
- 15 רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם):
- 15 את הקולות. היוצאין מפי הגבורה:
- 15 וינעו. אין נוע אלא זיע (שם):
- 15 ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מלכי צבאות ילדון ילדון (תהלים סח, יג. מכילתא שם):
- 17 לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם צעולם, שיאל לכם שם באומות שהוא בכבודו נגלה עליכם:
- 17 נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו גם (ישעיה סז, י), קרים נסי (שם מט, כז), וכן על הגזעה (שם ל, יז), שהוא זקוף:
- 17 ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומאיים, תדעו כי אין זולתו, ותייראו מפניו:
- 18 נגש אל הערפל. לפניו משלש מחילות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וקהר צער צאש עד לב השמים חשך ענן וערפל (דברים ז, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה קנכי צא אליך צעב הענן (שמות יט, ט):

¹⁹ כה תאמר. כלשון הזה:

¹⁹ אתם ראייתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלכו חלוק מלהאמין:
¹⁹ כי מן השמים דברתי. וכתוב אחר אומר, ויגד ה' על הר סיני, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמיך את
 קלו לְיִסְרָאֵל וְעַל הָאָרֶץ הָרָאָה אֶת אֲשֶׁר הִגְדֹּלָה (דברים ד, לו), כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הרפין השמים
 ושמי השמים, והליען על ההר, וכן הוא אומר וַיֵּט שָׁמַיִם וַיַּגֵּד (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

²⁰ לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמי הממששים לפני במרום (מכילתא פ"י):
²⁰ אלהי כסף. בא להזהיר על הכרובים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני
 כאלהות:

²⁰ ואלהי זהב. בא להזהיר שלא יוסיף על צ', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב:
²⁰ לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרובים צבתי כנסיות וצבתי מדרשות כדרך שאני עושה צבית עולמים, לכך נאמר לא
 תעשו לכם:

²¹ מזבח אדמה. מחובר באדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א צמים) (מכילתא פ"א). צר אחר, שהיה ממלא
 את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא שם):

²¹ תעשה לי. שתהא תחלת עשייתו לשמי:
²¹ וזבחת עליו. אללו, כמו וְעָלְיוּ מִטָּה מְנַשֶּׁה (במדבר ז, כ), ו אינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר הַבָּשָׂר וְהָדָם עַל מִזְבֵּחַ ה' אֵלֶיךָ
 (דברים יב, כז), ואין שחיטה בראש המזבח (מכילתא פ"א וצחים נח):

²¹ את עולתך ואת שלמיך. אשר מלאך ומבקרך. את לאנך ואת בקרך. ירוש לאת עולתך ואת שלמיך:
²¹ בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אצוא אליך וצרכתיך, אשרה שכינתי
 עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הצחירה, שם ניתן רשות
 לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצורך את העם:

²² ואם מזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שצתורה רשות, חוץ מג', ואם מזבח אבנים תעשה לי, הרי אם זה משמש
 כלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה אתהן גזית, שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת
 תִּבְנֶנָּה (דברים כז, ו). וכן אם קָסָף תִּלְוֶה (שמות כז, כד), חובה הוא, שנאמר וְהֶעֱבַט שְׁעָבִיטוֹ (דברים טו, ח), ואף זה משמש כלשון
 כאשר. וכן ואם תִּקְרִיב מִנְחָה בַּבֹּקֶר (ויקרא ז, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פ"א), ועל כרחך אין אם הללו תלוין,
 אלא ודאין, וכלשון כאשר הם משמשים:

²² גזית. לשון גזיזה, שפוסק ומכתתן בצרזל:
²² כי חרבך הגפת עליה. הרי כי זה משמש כלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה:

²² ותחללה. הא למדת, שאם הגפת עליה צרזל חללת שהמזבח נצרא להאריך ימיו של אדם, והצרזל נצרא לקצר ימיו של אדם, אין
 זה דדין שיונף המקל על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו
 כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה
 לא תניף עליהם צרזל, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו
 פורענות:

19	And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כֹּה תֹּאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹּאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:	מפטיר
20	Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.	לֹא תַעֲבֹדוּן קִדְמֵי דַחְלָן דְּכֶסֶף וְדַחְלָן דְּדָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לָכֵן:	לֹא תַעֲשֹׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאִתִּי זָהָב לֹא תַעֲשֹׂוּ לָכֶם:	20
21	An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.	מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲבִיד קִדְמֵי וְתִהְיֶה דָּבַח עָלָיו יֵת עֲלֹתֶיךָ וְיֵת נֶכֶסֶת קֹדֶשֶׁךָ מִן עֵנָךְ וּמִן תּוֹרֶךָ בְּכָל אֶתֶר דְּאֲשָׁרֵי שְׁכִינָתִי לְתַמֵּן אֲשַׁלַּח בְּרַכְתִּי לָךְ וּבְרַכְכֶנָּךְ:	מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה־לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנֶךָ וְאֶת־בְּקָרְךָ בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלָיךְ וּבְרַכְתִּיךָ:	21
22	And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.	וְאִם מִדְּבַח אֲבָנִים תַעֲבִיד קִדְמֵי לֹא תִבְנֶה יְתֵהוֹן פָּסִילָן לֹא תָרִים חֲרֻבְךָ עָלָה וְתִחַלְלֶנָּה:	וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶנָּה אֶתְהֶן גִּזִּית כִּי חֲרֻבְךָ הַנִּפְתָּ עָלֶיהָ וְתִחַלְלָהָ:	22
23	Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.	וְלֹא תִסַּק בְּדַרְגִּין עַל מִדְּבַחִי דִּלָּא תִתְגַּלֵּי עֲרֹתְךָ עָלָיו:	וְלֹא־תַעֲלֶה בַמַּעֲלֹת עַל־מִזְבֵּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִגָּלֶה עֲרֹתְךָ עָלָיו: (פ)	23
XXI	Now these are the ordinances which thou shalt set before them.	וְאֵלֶּין דִּינִיָּא דְּתַסְדֵּר קִדְמֵיהוֹן:	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:	משפטים

23 ולא תעלה במעלות. כשאתה צונה כצב למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע:

23 אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממך, שהרי כתיב ועשה להם מכנסים צד, מכל מקום הרחצת הפסיעות קרוי לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אצנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חבירך שהוא בדמות יונקך, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה:

1 ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שחשים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המזבח):

1 אשר תשים לפניהם. אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם:

1 לפניהם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דין אחד שהם דינין אותו כדיני ישראל, אל תציאהו בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשכיחם (ס"א להשיבם), שנאמר כי לא כזורנו צורם ואויצינו פלילים (דברים לז, לא), כשאויצנו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

2	אִרִי תִזְבֹּן עֶבֶדָא בֶרֶ יִשְׂרָאֵל שִׁית שָׁנִין יִפְלַח וּבְשִׁבְעִיתָא יִפּוֹק לְבֵר חֹרִין מִן:	2 כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי יִשָּׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעִית יֵצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנָם:
3	אִם בִּלְחֻדוּתִי יֵיעוֹל בִּלְחֻדוּתִי יִפּוֹק אִם בְּעִיל אֶתְתָּא הוּא וְתִפּוֹק אֶתְתִּיה עִמָּיה:	3 אִם-בְּגִפּוֹ יָבֹא בְּגִפּוֹ יֵצֵא אִם-בְּעִיל אִשָּׁה הוּא וְיֵצֵאָהּ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:
4	אִם רַבּוּנִיה וְתִין לִיה אֶתְתָּא וְתִלִיד לִיה בְּנִין אוֹ בָנָן אֶתְתָּא וּבְנָהָא תְּהִי לְרַבּוּנָהּ וְהוּא יִפּוֹק בִּלְחֻדוּתִי:	4 אִם-אֲדָנִיו יִתֵּן-לּוֹ אִשָּׁה וְיִלְדָה-לּוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְּגִפּוֹ:
5	וְאִם מִיָּמֶר יִימַר עֶבֶדָא רַחֲמִנָא יְתִ רַבּוּנִי יְתִ אֶתְתִי וְיְתִ בְּנִי לֹא אִפּוֹק בֶר חֹרִין:	5 וְאִם-אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד אֶהְבֹתִי אֶת-אֲדֹנִי אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בְּנֵי לֹא אֵצֵא חֻפְשִׁי:

2 כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עצרי, או אינו אלא עבדו של עצרי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים והתנחלסם אתם (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישראל יאל בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יז), לא אמרתי אלא באחיך:

2 כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו ונמכר בגנבתו (שמות כז, א), או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יאל בשש, כשהוא אומר וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, בנמכר בבית דין:

2 לחפשי. לחירות:

3 אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרגומו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, בכנפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבשו, צנף בגדו:

3 בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רצו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.).

3 אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ז):

3 ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתאל, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו (קידושין כז.):

4 אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ביד רצו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפילו לפני שש אם הציאה סימניו יוצאה, שנאמר אחיך העברי או העבריה (דברים טו, יז) מלמד שאף העבריה יוצאה בשש:

5 את אשתו. השפחה:

<p>6 then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.</p>	<p>וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל־הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל־הַדֶּלֶת אוֹ אֶל־הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת־אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוּ לְעֹלָם: (ס)</p> <p>וְיִקְרַבְנֶיהָ רַבּוּנֶיהָ לְקֹדֶם דִּינֵינָא וְיִקְרַבְנֶיהָ לְתַת דְּשָׂא אוֹ דְּלֹת מְזוּזָתָא וְיִרְצַע רַבּוּנֶיהָ יֵת אִידְנֶיהָ בַּמַּרְצֵעָ וְיִהִי לִיהָ עֶבֶד פִּלַּח לְעֹלָם:</p>	<p>6 וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל־הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל־הַדֶּלֶת אוֹ אֶל־הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת־אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוּ לְעֹלָם: (ס)</p>
<p>7 And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do.</p>	<p>וְכִי־יִמְכֹּר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים:</p> <p>וְאִרִי יִזְבִּין גִּבֹּר יֵת בְּרִיתָהּ לְאִמְהָהּ לֹא תִפּוֹק כְּמִפְקָנֹת עֲבָדִיא:</p>	<p>לוי וְכִי־יִמְכֹּר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים:</p>
<p>8 If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her.</p>	<p>אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־[כ'] (לא) [ק'] לֹן יַעֲדָהּ וְהִפְדָּתָהּ לְעַם נָכְרִי לֹא־יִמָּשֶׁל לְמִכְרָהּ בְּבִגְדוֹ־בָהּ:</p> <p>אִם בִּישֵׁת בְּעֵינֵי רַבּוּנֶיהָ דִּיקְיִימָהּ לִיהָ וְיִפְרָקְנָהּ לְגִבֹּר אַחֲרָן לִית לִיהָ רִשׁוֹ לְזִבְנוֹתָהּ בְּמִשְׁלִיטָהּ בָּהּ:</p>	<p>8 אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־[כ'] (לא) [ק'] לֹן יַעֲדָהּ וְהִפְדָּתָהּ לְעַם נָכְרִי לֹא־יִמָּשֶׁל לְמִכְרָהּ בְּבִגְדוֹ־בָהּ:</p>

- 6 אל האלהים. לבית דין, נריך שימלך צמוכריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ג):
- 6 אל הדלת או אל המזוזה. יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וְנִסְתָּה בְּאָזְנוֹ וְצִדְלָתָהּ (דברים טו, יז), בדלת ולא צמוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כג):
- 6 ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אֶזְנוֹ לְגִזְרֵהּ שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר צמורה קָנוֹךְ אֶזְנוֹ הַמַּטְהֵר הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה אֶזְנוֹ להרצע מכל שאר אצרים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, אֶזְנוֹ זֹאת שִׁמְעָה עַל הָרָסִינִי לֹא תִגְנוֹז, והלך וגנז, תרצע (מכילתא פ"ג), ואם מוכר עצמו, אֶזְנוֹ שִׁמְעָה עַל הָרָסִינִי כִּי לִי צִנִּי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, והלך וקנה אֶדְוִן לְעַמּוֹ, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר ררור מצבם שחולין צלואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבצית, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים צמורים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרת כי לִי צִנִּי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אֶדְוִן לְעַמּוֹ, ירצע בפניהם:
- 6 ועבדו לעולם. עד היוכל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפָּחָתוֹ תִּשָּׁבֶה (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוכל, בִּין סְמוּךְ בִּין מוֹפְלָג:
- 7 וכי ימכר איש את בתו לאמה. צקונה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הציאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב ויִצָּאֶה חֲנָם אִין כֶּסֶף, שאנו דורשים אותו לסימני נערות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט):
- 7 לא תצא כצאת העבדים. כיצאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אצל זה לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוכל, או עד שתצא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תצא כצאת העבדים בשש וביוכל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיו, מה עברי יוצא בשש וביוכל, אף עבריה יוצאה בשש וביוכל, ומהו לא תצא כצאת העבדים, לא תצא כצאת העבדים כנענים, יכול העברי יוצא כצאת העבדים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה כצאת העבדים, אף הוא אינו יוצא כצאת העבדים:
- 8 אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג):
- 8 אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמצוה ציעוד, ורמז לך שאינה נריכה קדושין אחרים:
- 8 והפדה. יתן לה מקום להפדות ולצאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אֶלּוֹ כִּאִילוֹ הִיא שְׂכֻרָה אֶלּוֹ, כיצד, הרי שקנאה צמנה ועשתה אֶלּוֹ ב' שנים, אומרים לו, יודע היית שעמידה לצאת לסקוף שש שנה, נמנע שקנית עובדת כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אֶלּוֹ ב' שנים, הרי שלשית המנה, טול שני שלשיות המנה ותצא מאֶלְךָ:
- 8 לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח):
- 8 בבגדו בה. אם צא לצגוד בה, שלא לקיים בה מנאות יעוד, וכן אביה, מאחר שבגד בה ומכרה לזה:

9	And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters.	וְאִם לְבָנוֹ יִיעָדְנָהּ כְּמִשְׁפֹּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ: וְאִם לְבָרְיָהּ יִקְיָמְנָהּ כְּהַלְכַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל יַעֲבִיד לָהּ:	וְאִם לְבָנוֹ יִיעָדְנָהּ כְּמִשְׁפֹּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ:	9
10	If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish.	אִם אֲחֵרָתָא יִסַּב לָיָהּ וְיִינֶנָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִמְנַע:	אִם-אֲחֵרָת יִקַּח-לָהּ שְׂאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגְרַע:	10
11	And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money.	וְאִם תִּלְתּ אֵלֶּיךָ לֹא יַעֲבִיד לָהּ וְיִצְאָה חֲנָם אֵין כֶּסֶף: (ס)	וְאִם-שְׁלֹש-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וְיִצְאָה חֲנָם אֵין כֶּסֶף: (ס)	11
12	He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death.	דִּימְחֵי לְאַנָּשׁ וַיִּקְטְלֵהוּ אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּיל:	מִכָּה אִישׁ וָמָת מוֹת יוּמָת:	ישראל

9 ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף בנו קם תחתי ליעדה אם ירצה אציו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אצין בדמיון: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:

9 אם אחרת יקח לו. עליה:

10 שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שייעד לו כצר:

10 שארה. מזונות (כתובות מז):

10 כסותה. כמשמעו:

10 ענתה. תשמיש:

11 ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותנא, וזה לא יעדה לא לו, ולא לבנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה:

11 ויצאה חנם. ריצה לה יציאה לזו יותר ממה שריצה לעצדי, ומה היא היציאה, ללמדך שתנא בסימנין, ותשהה עמו עוד עד שתצא סימנין, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנין, כבר למדנו שתנא, שנאמר דַּעְרִי אוֹ דַּעְרִיָּה וְעָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים (דברים טו, יז), ומה האמור כאן ויצאה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תנא בהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתנא אלא בצגרות (קידושין ד. תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת צגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויצאה חנם זו צגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק:

12 מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו צפרשת רוצחין, ומה שצדי לפרש למה צאו כולם, אפרש:

12 מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר וְאִישׁ פִּי יָכָה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יחייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד):

- 13 And if a man lie not in wait, but God
cause it to come to hand; then I will
appoint thee a place whither he may
flee. וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים
אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ מָקוֹם
אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (ס)
- 14 And if a man come presumptuously
upon his neighbour, to slay him with
guile; thou shalt take him from Mine
altar, that he may die. וְכִי-יִזְדּ אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ
לְהָרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחִי
תִּקְחֵנִי לְמוֹת: (ס)
- 15 And he that smiteth his father, or his
mother, shall be surely put to death. . וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת
יּוּמָת: (ס)
- 16 And he that stealeth a man, and
selles him, or if he be found in his
hand, he shall surely be put to death. וְגִבַּב אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ
מוֹת יּוּמָת: (ס)
- 17 And he that curseth his father or his
mother, shall surely be put to death. וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת
יּוּמָת: (ס)

13 ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נתכוין. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (ס) ולא יתכן לומר צדה לשון הצד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר צה ציד, וזה שם דבר צו צדיה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתרונו כתרומתו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באחת ממחלוקת של צד, נחזרנו בחלק על צד תַּנְשֵׁא (ישעיה סו, יצ), צדה אִזְקָה (שמואל-א כ, כ), ומלין לַצַּד עֲלָקָה יְמַלֵּל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צדד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון ארצ הוא:

13 והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תִּאָּנֶה אֱלֹהִים קָעָה (תהלים צא, י), לא יִאָּנֶה לַצַּדִּיק כָּל אֶוֹן (משלי יב, כא), מִתְאָנֶה הוּא לִי (מלכים-ב ה, ז), מזדמן למצוא לי עלה:

13 והאלהים אנה לידו. ולמה תמצא זאת מלפניו, הוא שנאמר דוד, בְּאֶשֶׁר יֵאמֶר מֶשֶׁל הַקְּדָמְנִי מִקְּשָׁעִים יֵצֵא קֶשֶׁע (שמואל-א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקצ"ה שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע, והאלהים אנה לידו, צמה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקצ"ה מזדמן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג:

13 ושמתי לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולנו, זה מחנה לוי (מכות יב):

14 וכי ייזיד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרג הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי ייזיד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין:

14 מעם מזבחי. אם היה כהן ורוצה לעבוד עבודה, תקחנו למו (סנהדרין לה, יומא פה):

15 ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחזירו שהוא בשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד):

15 אביו ואמו. או זה או זה:

15 מות יומת. בחנק:

16 וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר כִּי יִמְצָא אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ מִקְּשָׁיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחצר זה גלה זה (מכילתא פ"ה):

16 ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא בידו כצר קודם מכירה (סנהדרין פה):

16 מות יומת. בחנק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש בין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם):

17 ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש יִקְלָל אֶת אָבִיו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו, סתם, בין איש ובין אשה, אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן:

17 מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו צו, בסקילה, ובנין אב לכולם, צִאָּנָה יִקְרָמוּ אֶתְּסָ דְּמִיָּהּ (שם כ, כז), ובמקלל אביו ואמו נאמר דְּמִיָּהּ צו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל):

<p>18 And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;</p>	<p>וְאִרִי יִנְצוּן גִּוְרִין וְיִמְחִי גִּבֹר יִתְּ חֲבֵרִיהַ בְּאַבְנָא אוּ בְכוֹרְמִיזָא וְלֹא יָמוּת וַיּוֹפֵל לְבוֹטְלָן:</p>	<p>18 וְכִי־יִרִיבוּ אָנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוּ בְאַגָּרֶף וְלֹא יָמוּת וַיּוֹפֵל לְמִשְׁכָּב:</p>
<p>19 if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.</p>	<p>אִם יָקוּם וַיִּהְיֶה בְּרֵיךְ עַל בְּרִייתוֹ וַיְהִי זָכָא מְחִינָא לְחוּד בּוֹטְלָנִיהַ יִתֵּן נְאֻמָּה אַסְיָא יִשְׁלִים:</p>	<p>19 אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחַוֵּץ עַל־מִשְׁעֲנֵתוֹ וְנָקָה הַמַּכָּה רַק שְׁבֻתוֹ יִתֵּן וְרִפְאָ וְרִפְאָ: (ס)</p>
<p>20 And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.</p>	<p>וְאִרִי יִמְחִי גִבֹר יִתְּ עַבְדִּיהַ אוּ יִתְּ אִמָּתִיהַ בְּשׁוֹלֶטָן וַיָּמוּת תַּחַת יְדֵיהַ אֲתִדְנָא יִתְדָן:</p>	<p>שני וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוּ אֶת־אִמָּתוֹ בַּשֵּׁבֶט וּמָת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:</p>
<p>21 Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.</p>	<p>בְּרָם אִם יוֹמָא אוּ תְרִין יוֹמִין יִתְקַיֵּים לֹא יִתְדָן אַרִי כְסָפִיהַ הוּא:</p>	<p>21 אֶךְ אִם־יּוֹם אוּ יוֹמִים יַעֲמֵד לֹא יִנָּקֶם כִּי כְסָפוֹ הוּא: (ס)</p>

18 וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איצוריו, אצל שבת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו):

18 ונפל למשכב. כתרוממו ויפל לצוטלן, לחולי שמצטלו ממלאכתו:

19 על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא פ"ו):

19 ונקמה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שגראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקמה המכה, אצל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה:

19 רק שבתו. צטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין צטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל:

19 ורפא ורפא. כתרוממו, ישלם שכר הרופא (צצא קמא פה):

20 וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. צעצד כנעני הכתוב מדבר, או אינו אלא צעצרי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף צדד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא צא הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות נדון בדין יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעט לעת פטור:

20 בשבט. כשיש צד כדי להמית הכתוב מדבר, או אינו אפילו אין צד כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, ואם צָאָצָן יד אֲשֶׁר יָמוּת צָה (צמדצר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות צו. גירסת רא"ס) הכהו, והלא דצרים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו צדצר שיש צד כדי להמית, ועל אצד שהוא כדי למות צהכאה זו, צדד הקל לא כל שכן:

20 נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נב: מכילתא פ"ו), וכן הוא אומר סָרַצַּ נְקָמָת נָקָם צָרִית (ויקרא כו, כה):

21 אך אם יום או יומים יעמוד לא ינקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעט לעת (מכילתא פ"ז):

21 לא ינקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעט לעת קודם שמת, חייב:

22 And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.	וְאִרִי יִנָּצוּן גּוֹבְרִין וַיִּמְחוּן אֶתְהָא מַעֲדִיא וַיִּפְקִין וּלְדָהָא וְלֹא יְהִי מוֹתָא אֶתְגַּבָּהּ יִתְגַּבִּי כְּמָא דִישְׁנֵי עֲלוּהִי בַעֲלָה דְאֶתְהָא וַיִּתֵּן מִמֵּימַר דִּינִינָא:	22 וְכִי־יִנָּצוּ אָנְשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ יְלֶדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסּוֹן עָנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:
23 But if any harm follow, then thou shalt give life for life,	וְאִם מוֹתָא יְהִי וְתִתֵּן נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא:	23 וְאִם־אֶסּוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:
24 eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵינָא חֲלָף עֵינָא שִׁנָּא חֲלָף שִׁנָּא יָדָא חֲלָף יָדָא רַגְלָא חֲלָף רַגְלָא:	24 עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל:
25 burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כּוֹאָה חֲלָף כּוֹאָה פְּדַעָא חֲלָף פְּדַעָא מִשְׁקוּפֵי חֲלָף מִשְׁקוּפֵי:	25 כּוֹיָה תַּחַת כּוֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס)
26 And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.	וְאִרִי יִמְחִי גְבֵר יָת עֵינָא דְעַבְדִּיהָ אוּ יָת עֵינָא דְאִמְתִּיהָ וַיַּחְבֵּלְנָה לְבַר חוֹרִין יַפְטָרְנִיהָ חֲלָף עֵינָהּ:	26 וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עֵין עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אִמָּתּוֹ וַיַּשְׁחֲתֶהָ לְחַפְשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת עֵינּוֹ:

22 וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונתכוון להכות את חבירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח):
22 ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פן סגף צאצאן רגלך (תהלים לא, יז), וצטרם יתנגפו רגליכם (ירמיה יג, טז),
ולאצן נגף (ישעיה ח, יד):
22 ולא יהיה אסון באשה:
22 ענוש יענוש. לשלם דמי ולדות לבצל, שמין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה בשביל הריונה:
22 ענוש יענוש. יגבו ממון ממנו, כמו ונעשו אלו מאה פסך (דברים כז, יט):
22 כאשר ישית עליו וגו'. כשיתצענו הצעל צבית דין להשית עליו עונש על כך:
22 ונתן. המכה דמי ולדות:
22 בפללים. על פי הדיינים:
23 ואם אסון יהיה. באשה:
23 ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין בדבר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אצל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:
24 עין תחת עין. סימא עין חבירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד):
25 כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחבילה שיש בה פחת דמים, ועכשיו צאצאין בה פחת דמים אלא נער, כגון כוואו בשפוד על צפרניו, אומדים כמה אדם כיוצא בזה רואה ליטול להיות מאטער כך:
25 פצע. היא מכה המוציאה דם, שפצעה את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי ובשת ונער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הנער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטרינן אותו מן הנער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בדם שאינו מאטער כל כך, וזה חתכה בצרזל ונער:
25 חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו, ולשון חבורה טק"א בלע"ז (פפלקקון) כמו ונמר מצרצלקיו (ירמיה יג, כג), ותרגומו משקופי, לשון חבטה, בטדור"א בלע"ז (שללג) וכן מצדפות קדים, שקיפן קידום, חבטות צרות. וכן ועל המשקוף (שמות יז, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:
26 את עין עבדו. כנעני, אצל עברי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אצל לא תנא כנא העבדים:
26 תחת עינו. וכן בכ"ד ראשי אברים, אצבעות הידים והרגלים, ושתי אזניים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרה עמו אף כל שנצרה עמו, והרי שן לא נצרה עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן חינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

27 And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם־שֹׁן עֲבָדוֹ אֹזֶשׁן אִמָּתוֹ וַיִּפֹּל לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחֵנוּ תַּחַת שָׁנוֹ: (פ)	27 וְאִם־שֹׁן עֲבָדוֹ אֹזֶשׁן אִמָּתוֹ וַיִּפֹּל לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחֵנוּ תַּחַת שָׁנוֹ: (פ)
28 And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְאִרִי יִגַּח תּוֹרָא יֵת גּוֹבְרָא אוֹ יֵת אִתָּתָא וַיָּמוּת אֲתַרְגָּמָא יִתְרָגִים תּוֹרָא וְלֹא יִתְאַכִּיל יֵת בְּסָרְיָה וּמָרְיָה דִּתּוֹרָא יֵהִי זָכָא:	28 וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וּמָת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בִּשְׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי:
29 But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.	וְאִם תּוֹר נִגַּח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמוּהִי וְאִתְסִהֵד בְּמָרְיָה וְלֹא נִטְרִיָה וַיִּקְטוֹל גִּבֹּר אוֹ אִתָּא תּוֹרָא יִתְרָגִים וְאִרִי מָרְיָה יִתְקַטֵּיל:	29 וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתָּמֵל שְׁלֹשׁ וַהֲוַעַד בְּבַעְלֵיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וַהֲמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם־בַּעְלֵיו יוּמָת:
30 If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.	אִם מָמוֹן יִשְׁוֹן עָלוּהִי וַיִּתֵּן פּוּרְקָן נַפְשִׁיהּ כָּכֹל דִּישְׁוֹן עָלוּהִי:	30 אִם־כֹּפֶר יוֹשַׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדוֹן נַפְשׁוֹ כָּכֹל אֲשֶׁר־יוֹשַׁת עָלָיו:
31 Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.	אוֹ לְבַר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תּוֹרָא אוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הַדִּין יִתְעַבִּיד לִיה:	31 אוֹ־בֶן יִגַּח אוֹ־בַת יִגַּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ:
32 If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.	אִם לְעֶבְדָא יִגַּח תּוֹרָא אוֹ לְאִמָּתָא כֶּסֶףא תְּלָתִין סִלְעִין וַיִּתֵּן לְרַבּוּנָיָה וְתּוֹרָא יִתְרָגִים:	32 אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשׁוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶף וְשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֹדְנָיו וַהֲשׁוֹר יִסָּקֵל: (ס)

28 וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף, אלא שדבר הכתוב צהווה (צבא קמא נד):
28 ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחצרו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כז:). צבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר צמועד, וגם בעליו יומת, הוצרך לומר צתם ובעל השור נקי:
29 מתמל שלשום. הרי שלש נגיחות (מכילתא פ"י):
29 והועד בבעליו. לשון התראה בעדים, כמו קעד קעד צנו קאיש (בראשית מג, ג):
29 והמית איש וגר. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו צנויחה, המיתו צנויכה, דחיפה, ובעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית:
29 וגם בעליו יומת. צידי שמים, יכול צידי אדם, תלמוד לומר מות יומת המקצה רלח הוא (צמדצר לה, טז), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו):
30 אם כופר יושט עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישימו עליו בית דין כופר:
30 ונתן פדיון נפשו. דמי ניזק, דצרי רצי ישמעאל. רצי עקיבא אומר, דמי מזיק (צבא קמא כז:).
31 או בן יגח. צן שהוא קטן:
31 או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נויקין פ"א):
32 אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שם):
32 שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, צין שהוא שוה אלף וז, צין שאינו שוה אלא דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוגי"א:

<p>33 And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,</p>	<p>וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אֹ אוֹ כִּי־יִכְרֶה אִישׁ בָּר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנָפַל־שָׁמָּה שׁוֹר אֹ חֲמֹר:</p>	<p>33 וכי יפתח איש בור או כִּי־יִכְרֶה אִישׁ בָּר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנָפַל־שָׁמָּה שׁוֹר אֹ חֲמֹר:</p>
<p>34 the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.</p>	<p>מְרִיהָ דָּגוּפָא יִשְׁלִים כֶּסֶף יָתִיב לְמֹרְתָהּ וּמִיתָא יְהִי דִילִיָּה:</p>	<p>34 בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה־לוֹ: (ס)</p>
<p>35 And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.</p>	<p>וְאִרִי יִגּוֹף תּוֹר דְּגִבְרָ יֵת תּוֹרָא דְחִבְרִיהּ וַיָּמוּת וַיִּזְבְּנוּן יֵת תּוֹרָא חַיָּא וַיִּפְלְגוּן יֵת כֶּסְפֶּיהָ וְאִף יֵת דְּמִי מִיתָא יִפְלְגוּן:</p>	<p>35 וכי־יִגּוֹף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ וַיָּמוּת וּמָכְרוּ אֶת־הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצֹו אֶת־כֶּסְפּוֹ וְגַם אֶת־הַמֶּת יַחֲצִיּוּן:</p>
<p>36 Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.</p>	<p>אֹ אֲתִידַע אִרִי תּוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקִמּוֹתֵי וְלֹא נִטְרִיהּ מְרִיהּ שְׁלָמָא יִשְׁלִים תּוֹרָא חֲלָף תּוֹרָא וּמִיתָא יְהִי דִילִיָּה:</p>	<p>36 אֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נָגַח הוּא מִתְּמוֹל שְׁלָשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעַלְיוֹ שְׁלָם יִשְׁלָם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַמֶּת יְהִיה־לוֹ: (ס)</p>

33 וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלהו:
33 או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להביא כורה אחר כורה שהוא חייב (בבא קמא נא).
33 ולא יכסנו. הא אם כסו פטור, ובחופר צרשות הרצים דבר הכתוב (שם ג).
33 שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם ג):
34 בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו צרשות הרצים, עשאו הכתוב בעליו להחייב עליו צנזקיו:
34 כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שוה כסף ואפילו סובין (שם ז). (והא דכתיב מיטב שדהו וכחז רש"י שהניזקין מן העידיה, תירץ בגמ' בפרק קמא דבבא קמא רב הונא צריה דרב יהושע, דזהו אם בא לגבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא):
34 והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה בדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו (מכילתא פ"א בבא קמא י:):
35 וכי יגוף. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה:
35 שור איש. שור של איש:
35 ומכרו את השור וגו'. צוים הכתוב מדבר, שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתים, בין שהנזלה שוה הרבה בין שהיא שוה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת, נמא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וחצו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרבה, כשהנזלה שוה לימכר לעובד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק שוה יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהמשלם חצי נזקו, שמין לו את הנזלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חציו, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנזלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד. או שור שוה מנה שנגח שור שוה חמש מאות זוז, אינו נוטל אלא את השור, שלא נחייב התם לחייב את בעליו לשלם מן העליה (בבא קמא טו:):
36 או נודע. או לא היה תם, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלש נגיחות:
36 שלם ישלם שור. נזק שלם:
36 והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישלם ניזק כל נזקו:

<p>37 If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.</p>	<p>אִרִי יִגְנוֹב גֹּבֶר תּוֹר אוֹ אִמֹר וַיִּכְסְנוּהוּ אוֹ וַיִּזְבְּנוּהוּ חֲמִשָּׁא תּוֹרִין יִשְׁלִים חֲלָף תּוֹרָא וָאַרְבַּע עֲנָא חֲלָף אִמְרָא:</p>	<p>כִּי יִגְנוֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וַיִּטְבְּחוּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָּקָר יִשְׁלֵם תַּחַת הַשׁוֹר וָאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה:</p>
<p>XXII If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.</p>	<p>אִם בְּמַחְתָּרָא יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָא וַיִּתְּמָחִי וַיָּמוּת לִית לִיה דָּם:</p>	<p>XXII אִם-בְּמַחְתָּרַת יִמָּצֵא הַגֵּנֵב וַהֲפֹה וַמָּת אֵין לוֹ דָּמִים:</p>
<p>2 If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.</p>	<p>אִם עֵינָא דְסֶהְדִּיא נִפְלַת עָלוּהִי דָמָא לִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים אִם לִית לִיה וַיִּזְדָּבֶן בְּגִנוּבְתִּיה:</p>	<p>2 אִם-זָרַחַת הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שְׁלָם יִשְׁלֵם אִם-אֵין לוֹ וְנִמְכָּר בְּגִנוּבְתּוֹ:</p>
<p>3 If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.</p>	<p>אִם אֲשַׁתְּכַחָא תִשְׁתַּכַּח בְּיָדִיה גִּנוּבָתָא מִתּוֹר עַד חֲמֹר עַד אִמֹר אֲנֹן חֲיִין עַל חַד תָּרִין יִשְׁלִים:</p>	<p>3 אִם-הִמָּצֵא תִמָּצֵא בְיָדוֹ הַגִּנְבָּה מִשׁוֹר עַד-חֲמֹר עַד-שֶׁה חֲיִים שְׁנַיִם יִשְׁלֵם: (ס)</p>
<p>4 If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.</p>	<p>אִרִי יוֹכִיל גֹּבֶר חֲקֵל אוֹ כֶּרֶם וַיִּשְׁלַח ית בְּעִירִיה וַיִּיכּוֹל בְּחֲקֵל אַחֲרָן שְׂפָר חֲקִלִיה וּשְׂפָר בְּרִמְיָה יִשְׁלִים:</p>	<p>כִּי יִבְעֹר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וַיִּשְׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וַיִּבְעֹר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֶהּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמוֹ יִשְׁלֵם: (ס)</p>
<p>37 חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של צריות, שור שהולך ברגליו, ולא נתצוה בו הגנב לנושאו על כחפו, משלם חמשה, שה שנושאו על כחפו, משלם ארבעה, הואיל ונתצוה בו. אמר רבי מאיר, צא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה:</p> <p>37 תחת השור תחת הששה. שנאן הכתוב לומר, שאין מדת תשלומי ד' וה' נהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז):</p> <p>1 אִם בְּמַחְתָּרַת. כשהיה חותר את הבית:</p> <p>1 אֵין לוֹ דָּמִים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם צא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך צא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו ופניו ושותק, לפיכך, על מנת כן צא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו, יהרגנו (סנהדרין עב):</p> <p>2 אִם זָרַחַת הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו. אין זה אלא כמין משל, אם צרור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו צא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, צידוע שרחמי האב על הבן ואינו צא על עסקי נפשות (מכילתא פי"ג, סנהדרין עב):</p> <p>2 דָּמִים לוֹ. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הבית:</p> <p>2 שְׁלָם יִשְׁלֵם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שתרגם אם עינא דסֶהְדִּיא נִפְלַת עָלוּהִי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מלאוהו עדים קודם שצא בעל הבית, וכשצא בעל הבית נגדו התרו בו שלא יהרגהו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה צא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:</p> <p>3 אִם הִמָּצֵא חֲמִצָּא בְיָדוֹ. צרשמו, שלא טבח ולא מכר:</p> <p>3 מִשׁוֹר עַד חֲמֹר. כל דבר בכלל תשלומי כפל, צין שיש בו רוח חיים צין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שֶׁה על שְׁלָמָה על פל הַצֶּדֶה וגו' יִשְׁלֵם שְׁנַיִם לָרַעִהוּ:</p> <p>3 חֲיִים שְׁנַיִם יִשְׁלֵם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:</p> <p>4 כִּי יִבְעֹר. את בעירה. ובער. כולם לשון צהמה, כמו אֶנְקְנוּ וַעֲבִירָנוּ (במדבר כ, ד):</p> <p>4 כִּי יִבְעֹר. יוליך צהמותיו בצדה וכרם של חצירו, ויזיק אותה באחת משתי אלו, או בשלוש בעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ב:), ושלח הוא נזקי מדריך כף רגל, ובער הוא נזקי השן האוכלת ומצערת:</p> <p>4 בְּשָׂדֶה אַחֵר. בשדה של איש אחר:</p> <p>4 מִיֵּטֵב שָׂדֶהּ יִשְׁלֵם. שמין את הנזק, ואם צא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממטב שדותיו, אם היה נזקו סלע, יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו. למדך הכתוב, שהנזקין שמין להם בעידית (שם ו:):</p>		

<p>5 If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.</p>	<p>אֲרִי יִתְפַּק נֹר וַיִּשְׂכַּח כּוֹבֵין וַיִּכּוֹל גְּדִישִׁין אוֹ קֶמֶא אוֹ חֶקֶל שְׁלֵמָא יִשְׁלִים דְּאֲדִלִּיק יְת דְּלִיקְתָּא:</p>	<p>כִּי־תֵצֵא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֹאכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמֶה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֵם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבֹּעֶרָה: (ס)</p>
<p>6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.</p>	<p>אֲרִי יִתִּין גָּבֶר לְחֻבְרִיהַ פֶּסֶף אוֹ מְנִין לְמִטְר וַיִּתְּגַבֵּן מִבַּיִת גּוֹבְרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גִּבְבָּא יִשְׁלִים עַל חַד תְּרִין:</p>	<p>כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ־כֵלִים לְשֹׁמֵר וְגִבֵּב מִבַּיִת הָאִישׁ אִם־יִמָּצֵא הַגִּבֵּב יִשְׁלַם שְׁנַיִם:</p>
<p>7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.</p>	<p>אִם לֹא יִשְׁתַּכַּח גִּבְבָּא וַיִּתְקַרֵּב מֶרְיָה דְּבֵיתָא לְקִדָּם דִּיִּינִיָּא אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדֵיהּ בְּמָא דְּמָסַר לִיהּ חֻבְרִיהַ:</p>	<p>אִם־לֹא יִמָּצֵא הַגִּבֵּב וְנִקְרַב בְּעַל־הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמַלְאֲכַת רֵעֵהוּ:</p>
<p>8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.</p>	<p>עַל כָּל פְּתָגָם דְּחֻב עַל תּוֹר עַל חֶמֶר עַל אֹמֶר עַל כֶּסֶף עַל כָּל אֲבִידָתָא דִּיִּימַר אֲרִי הוּא דִּין לְקִדָּם דִּיִּינִיָּא וַיַּעֲזֹב דִּין תְּרִינִיָּהוֹן דִּיִּתְּבִין דִּיִּינִיָּא יִשְׁלִים עַל חַד תְּרִין לְחֻבְרִיהַ:</p>	<p>עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׂוֹר עַל־חֶמֶר עַל־שֶׁה עַל־שְׁלֵמָה עַל־כָּל־אֲבִידָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: (ס)</p>

5 כי תצא אש. אפילו מעצמה:
5 ומצאה קוצים. קרדו"נש צלע"ז:
5 ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע:
5 או השדה. שליחכה את נירו, ונריך לגיר אותה פעם שניה:
5 שלם ישלם המבעיר. אף על פי שהדליק בחור שנו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמצאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק:
6 וגגב מבית האיש. לפי דבריו (שם סג):
6 אם ימצא הגגב. ישלם הגגב שנים לצעלים:
7 אם לא ימצא הגגב. ובא השומר הזה שהוא בעל הבית:
7 ונקרב. אל הדיינים, לדון עם זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:
8 על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשבועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים:
8 ישלם שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען צפקדון לומר גגב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכך דרשו רבותינו, ונקרב בעל הבית אל האלהים, קריצה זו שבועה היא, אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין, שכיון שבא לדין וכפר לומר גגבזה, מיד יתחייב בכפל אם באו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שבעת ה' תהיה צין שניהם אם לא שלח ידו, מה להלן שבועה אף כאן שבועה:
8 אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך, עד הדיינים יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שבועה אלא אם כן הודה במקצת, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר גגב ממני (שם ק):

9	If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;	אִרִי יִתֵּן גֹּבֶר לְחֻבְרִיהָ חֹמֶר אוֹ תוֹר אוֹ אִמֹר וְכָל בְּעִירָא לְמִטָּר וּמִית אוֹ אֶתְבַּר אוֹ אֶשְׁתְּבִי לִית דְּחֲזִי:	כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמֹר אוֹ־שׁוֹר אוֹ־שֶׂה וְכָל־בְּהֵמָה לְשֹׂמֵר וּמֵת אוֹ־נִשְׁבֵּר אוֹ־נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה:
10	the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.	מוֹמְתָא דִּי תְּהִי בֵּין תְּרֻיְהוֹן אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדֵיהָ בְּמֵא דְּמִסֵּר לִיהָ חֻבְרִיהָ וְיִקְבִּיל מָרִיהָ מִנִּיהָ מוֹמְתָא וְלֹא יִשְׁלִים:	שְׁבַעַת יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמַלְאכַת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלֵם:
11	But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם אֶתְגַּנְבָּא וְתִגְנִיב מִעֲמִיהָ יִשְׁלִים לְמַרְוֵהָ:	וְאִם־גָּנַב יִגְנַב מִעֲמֹו יִשְׁלֵם לְבַעְלָיו:
12	If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם אֶתְבָּרָא יִתְבַּר יִיתִי סְהַדִּין דְּתִבִּיר לֹא יִשְׁלִים:	אִם־טָרַף יִטָּרַף יִבְאֵהוּ עַד הַטָּרְפָּה לֹא יִשְׁלֵם: (פ)
13	And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְאִרִי יִשְׁאֵל גֹּבֶר מִן חֻבְרִיהָ וְיִתְבַּר אוֹ יָמוּת מָרִיהָ לִית עֲמִיהָ שְׁלָמָא יִשְׁלִים:	וְכִי־יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבֵּר אוֹ־מֵת בְּעָלָיו אֵין־עֲמֹו שְׁלָם יִשְׁלֵם:
14	If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אִם מָרִיהָ עֲמִיהָ לֹא יִשְׁלִים אִם אֲגִירָא הוּא עֹאֵל בְּאֲגִרִיהָ:	אִם־בְּעָלָיו עֲמֹו לֹא יִשְׁלֵם אִם־שְׂכִיר הוּא בָּא בְּשֹׁכְרוֹ: (ס)

9 כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בבא מציעא צד:) לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב וגונב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית. לשבועה. למדת שפוטטר עצמו בשבועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שכר, לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכתוב אם גנב יגנב מעמו ישלם, אבל על האונס, כמו מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים. ואין רואה. יעיד צדצר: 10 שבעת ה' תהיה. ישבע שכן הוא כדצרו, והוא לא שלם זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלם זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: 10 ולקח בעליו. השבועה: 10 ולא ישלם. לו השומר כלום: 12 אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: 12 יבאהו עד. יציא עדים שנטרפה צאונס ופטור: 12 הטרפה לא ישלם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חתול ושועל ונמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשבר או נשבה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שבר ושביה שאין יכול להציל: 13 וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: 13 בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל צמלאכתו (צבא מציעא שם): 14 אם בעליו עמו. צין שהוא צאונה מלאכה צין שהוא צמלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שצורה ומתה (שם צה): 14 אם שכיר הוא. אם השור אינו שואל אלא שכור, צא בשכרו ליד השוכר הזה ולא צמאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל להחזיר צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר:

15	And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.	וְכִי־יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אָרְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּהּ מִהָרַץ יִמְהַרְנֶהּ לוֹ לְאִשָּׁה:	15
16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אִם־מָאֵן יִמָּאֵן אָבִיהָ לְתֵתָהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמִהָרַץ הַבְּתוּלָת: (ס)	16
17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשֶּׁפֶה לֹא תַחְיֶה: חֲרָשָׁא לֹא תַחֲי:	17
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת: (ס)	18
19	He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.	זֶבַח לֵאלֹהִים יָחֳרָם בְּלֹתִי לִיהְדֹּת לְבָדוֹ:	19
20	And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:	20
21	Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.	כָּל־אֶלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנֹן: כָּל אֶרְמְלָא וְיֵיתֵם לֹא תַעֲנֹן:	21

- 15 וכי יפתה. מדבר על לזה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי ישלל. שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי:
- 15 מהר ימהרנה. יפסוק לה מהר כמשפט איש לאשמו, שכותב לה כתובה וישאנה:
- 16 במהר הבתולות. שהוא קצוץ חמשים כסף אלל התופס את הבתולה ושוכב עמה באונס, שנאמר ונתן האיש השכב עמה לאצו הנערה חמשים קסף (דברים כב, כט):
- 17 מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב זהוה, שהנשים מזויות מכשפות (סנהדרין סז):
- 18 (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. בסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב בהן דמיהם צס):
- 19 לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד צז"י), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמשות צראש הציבה, אם נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, בחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים במשמע, וכן לאלהים כל אלהים במשמע, אפילו קודש, אבל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פת"ח וקמ"ץ ענין אחד בענין זה, וגם יש לומר בדרך אחר כמ"ש דקדוקי רש"י יעויין צו) נודע באיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהוזהרתם עליהם במקום אחר. כיוצא בו אין פמוץ צאלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לינקד פת"ח:
- 19 יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמר צו מיתה במקום אחר והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות במיתה, צו ופירש לך כאן וצו לאלהים יחרם, לומר לך, מה וציחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות בפנים, וחייבין עליהם לכל עבודת אלילים, בין שדרכה לעבדה בכך בין שאין דרכה לעבדה בכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה אלא באזהרה:
- 20 וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרליאר"ר בלע"ז (הענהנע) כמו והאכלתי את מוניך את צאן (ישעיה מט, כו):
- 20 ולא תלחצנו. בגזילת ממון:
- 20 כי גרים הייתם. אם הוניתו, אף הוא יכול להונוך, ולומר לך אף אתה מגרים זאת, מוס שכן אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא צא ממדינה אחרת לגור שם:
- 21 כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב זהוה, לפי שהם תשושי כח ודבר מזוי לענותם:

22	אם עננה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו:	22
23	אם עננה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו:	23
24	אם עננה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו:	24
25	אם עננה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו:	25
26	אם עננה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו:	26

22 אם עננה תענה אתו. הרי זה מקרא קצר, גזס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', זהו אם צעק יצעק, אבל צאם לא יצעק לא פירש, וק"ל) כמו לכן כל הרג קין (בראשית ד, טו), גזס ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם צעק יצעק אלי וגו':

23 והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אחכם, איני יודע שנשיכם אלמנות ונשיכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים נזירות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והנשים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו או נשצו:

24 אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שצורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן:

24 את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עני ועשיר, עני קודם. עני עירך ועני עיר אחרת, עני עירך קודמין (צבא מציעא עא). וזה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוהו קודם לעוזה גילוליס, ולאיזה מעמי, את העני, ולאיזה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהוג בו מנהג ציון בהלוואה שהוא עמי.

24 את העני עמך. הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני):

24 לא תהיה לו כנשה. לא תצטענו בחזקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלויתו, אלא כאילו לא הלויתו, כלומר, לא תכלימהו:

24 נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חצורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופחאוס הוא מצצצן ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

25 אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלוואה, אלא שממשכנין את הלוה כשמגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקב"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשצ טול והשצ):

25 עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד צא השמש, וכצוא השמש תחזור ותטלנו עד שיצא צקר של מחר, ובכסות יום הכחוש מדבר שאין צריך לה צלילה (מכילתא פ"ט):

26 כי הוא כסותה. זו טלית:

26 שמתו. זו חלוק:

26 במה ישכב. לרבות את המנע:

27	Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.	אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל וְנָשִׂיא בְעַמֶּךָ לֹא תָאָר: דִּינָא לֹא תִקִּיל וְרֹבָא בְעַמְּךָ לֹא תִלּוּט:	רזיעי
28	Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.	מִלֵּאֲתֶךָ וּדְמָעֶךָ לֹא תֵאָחֵר בְּכֹר בְּנֶיךָ תִּתֵּן-לִי: בְּכֹרֶךָ וּדְמָעֶךָ לֹא תֵאָחֵר בְּכֹרֶךָ דְּבִנְךָ תִּפְרִישׁ קִדְמִי:	28
29	Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.	כֹּן-תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם-אִמּוֹ בְּיוֹמָא תִּמְנָאָה תִּפְרִשְׁנֶיהָ קִדְמִי: כֹּן תַּעֲבִיד לְתוֹרְךָ לְעֶנְךָ שִׁבְעָא יוֹמִין יְהִי עִם אִמֶּיהָ בְּיוֹמָא תִּמְנָאָה תִּפְרִשְׁנֶיהָ קִדְמִי:	29
30	And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.	וְאַנְשֵׁי-קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבָשָׂר בִּשְׂדֵה טֶרֶף לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלֹכֶן אֹתוֹ: (ס) וְאַנְשֵׁין קֹדִישִׁין תִּהְיוּן קִדְמִי וּבָשָׂר תִּלִּישׁ מִן חַיָּוָא חַיָּוָא לֹא תִכְלֹן לְכִלְבָּא תִרְמוֹן יִתִּיהָ:	30
XXIII	Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שׁוֹא אֶל-תָּשֶׁת יָדְךָ עִם-רָשָׁע לְהִיט עֵד חָמָס: לֹא תִקְבִּיל שִׁמְעָ דְּשָׁקֵר לֹא תִשְׁוִי יָדְךָ עִם חַיִּיבָא לְמַהֲנִי לִיהָ סְהִיד שָׁקֵר:	XXIII

- 27 אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לצרכת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.):
- 28 מלאכתך. חוצה המוטלת עליך כשתחמלא תבואתך להחצול, והם זכורים:
- 28 ודמעך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע:
- 28 לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה:
- 28 בכור בניך תתן לי. לפדותו צחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר נזהר עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר ל' יום פודהו, שנאמר ופדויו מִן אֶדְשׁ סְפָדָה (במדבר יח, טז), אף זכור צהמה דקה מטפל בו ל' יום, ואחר כך נותנו לכהן:
- 29 שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם בא למהר את קרבנו, לא ימהר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן:
- 29 ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לצו זיום, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני וקלָה יְקָה (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פ"ט), וכן משמעו, וזיום השמיני אתה רשאי ליתנו לי:
- 30 ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי:
- 30 ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צהוה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך צהמות ליטרף, וכן פי' בַּשָּׂדֶה מְקָהָ (דברים כב, כז), וכן פֶּשֶׁר לֹא יִהְיֶה טְהוֹר מְקָהָ לְיָהּ (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יום, אלא שדבר הכתוב צהוה. (ואונקלוס תרגם) ובשר דתליש מן חייו חיתא, בשר שנחלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מצהמה כשרה צחייה:
- 30 לכלב תשליכון אותו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנבלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמתרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְכָל צִנִּי יִשְׁרָאֵל לֹא יִחָרֵץ קֶלֶב לָשׁוֹן (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ):
- 1 לא תשא שמע שוא. כתרומתו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיצא בעל דין חזירו:
- 1 אל תשת ירך עם רשע. הטוען את חזירו תציעת שקר, שהצטיחהו להיות לו עד חמס:

2	לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרַעַת וְלֹא־תִעַנֶּה עַל־רֵב לְנֹטֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת:	לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרַעַת וְלֹא־תִעַנֶּה עַל־רֵב לְנֹטֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת:
3	Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;	לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרַעַת וְלֹא־תִעַנֶּה עַל־רֵב לְנֹטֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת:
3	neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ: (ס)
4	If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיבֶךָ אוֹ חֲמֹרוֹ תֵּעָה הָשִׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס)
5	If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.	כִּי־תִרְאֶה חֲמֹר שֶׁנֶּאֱדָר רֵבִין תַּחַת מִשָּׁאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: (ס)
6	Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.	חֲמִישִׁי לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבוֹ: לֹא תִצְלִי דִין מִסְכִּינֶךָ בְּדִינָה:

- 2 לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושז צהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה בהכרעת דיין אחד (סנהדרין 3), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטה הדין על פיהם לחוצה, וצדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שבצית דין, לפיכך מתחילין צדיני נפשות מן הצד, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייז מיתה שצביל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדצרי, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו צו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאמה נוטה אחריהם, ואימתי, צומן שהן שנים המכריעין צמחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעיך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לנדר אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמיתו.
- 2 ואני אומר ליסצו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם:
- 2 ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים להטות את המשפט מאמיתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בצואר הרבים:
- 3 לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכבדנו:
- 5 כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש בלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמא תראה חמורו רוצץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. צממיה:
- 5 עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה, וכן עזר ופזר (מלכים א' יד, י), וכן ויעזבו ירושלים עד החומה (נחמיה ג, ח), מלאוה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כיוצא בו, כי תאמר בלצבך רבים הג' וים ה'אלה מ'מני וגו' (דברים ז, יז), שמא תאמר כן, צממיה, לא תיקרא מקס. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או צממת עוזד כוכבים ומשאו של ישראל (צבא מניעא לז), וחדלת:
- 5 עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו:
- 6 אבינך. לשון אובה, שהוא מדולדל ותאז לכל טובה (שם קיא):

7	Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.	מִדְּבַר־שָׁקֶר תִּרְחֹק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל־תַּהַרֵּג כִּי לֹא־אֶצְדִּיק רָשָׁע: מִפְתָּגְמָא דְשָׁקְרָא הוּי רַחֵיק וְדִנְכִי וְדִנְפֹק דְכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטוּל אַרִי לֹא אֶזְכִּי חַיִּיבָא:	7
8	And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.	וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יַעְוֶר פְּקֻחִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים: וְשֹׁחַדָּא לֹא תִקְבִּיל אַרִי שֹׁחַדָּא מַעְוֵר עֵינֵי חֲכָמִין וּמְקַלְקֵל פְּתָגְמִין תַּרְיִצִין:	8
9	And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יֹדְעֹתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְלִגְיורָא לֹא תַעֲיָקוּן וְאַתּוֹן יֹדְעֹתוֹן יֵת נַפְשָׁא דִּגְיורָא אַרִי דִּיִּרִין תְּהִיתוֹן בְּאֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם:	9
10	And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאַתָּה: וְשֵׁשׁ שָׁנִין תִּזְרַע יֵת אֲרָעְךָ וְתִכְנוֹשׁ יֵת עַל־לְתָהּ:	10
11	but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.	וְהַשְׁבִּיעַתָּ תִשְׁמְטָנָה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עֲמֹד וְיִתְרָם תֹּאכַל חַיַּת הַשָּׂדֶה כֹּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְיִיתְךָ: וְשַׁבְעִיתָא תִשְׁמַטְנָה וְתִרְשְׁטְנָה וַיִּכְלוּן מִסְכִּינֵי עֲמֹד וְשִׁאֲרֵהוֹן תִּיכּוּל חַיַּת בְּרָא כֹן תַּעֲבִיד לְכַרְמְךָ לְיִיתְךָ:	11

7 ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרוג, ואף על פי שאינו נדיק, שלא נטדק בצית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומנין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה נדיק הוא, שננטדק בצית דין:

7 כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יצא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צמיתה שנחסיי צה:

8 ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא תטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם צתורה ונוטל שוחד, סוף שחטרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו (מכילתא פ"ב): ויסלף. כהרגומו ומקלקל:

8 דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין, ישרים: 9 וגר לא תלחץ. צהרצה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (צבא מציעא נט:): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחצים אותו:

10 ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לצית, כמו וַאֲסַפְתוּ קָל תוֹךְ בִּיתְךָ (דברים כב, ז): תשמטנה. מעצודה:

11 ונטשתה. מאכילה אחר זמן הציפור. דבר אחר תשמטנה, מעצודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מלוצל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אציונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"ב):

11 כן תעשה לכרמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:

12 Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לַמֶּעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנָּפֶשׁ בֶּן־אִמְתֶּךָ וְהַגֵּר:	12 וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לַמֶּעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנָּפֶשׁ בֶּן־אִמְתֶּךָ וְהַגֵּר:
13 And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth.	וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ:	13 וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ:
14 Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.	שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּהְיֶה לִּי בַשָּׁנָה:	14 שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּהְיֶה לִּי בַשָּׁנָה:
15 The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;	אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ לַמּוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי־בּוֹ יֵצְאתָ מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם:	15 אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ לַמּוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי־בּוֹ יֵצְאתָ מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם:
16 and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.	וְחַג הַקְצִיר בְּכוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסֶף בְּצֹאת הַשָּׂנֶה בְּאֶסְפֶּךָ אֶת־מַעֲשֶׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:	16 וְחַג הַקְצִיר בְּכוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסֶף בְּצֹאת הַשָּׂנֶה בְּאֶסְפֶּךָ אֶת־מַעֲשֶׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:

- 12 וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה (שס), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג זה שבת בראשית:
- 12 למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייח, להמיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחשנו בתוך הבית, אמרת, אין זה נייח אלא נער:
- 12 בן אמתך. בעצד הערל הכחוז מדבר (שס):
- 12 והגר. זה גר מושב:
- 13 ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שצמורה אזהרה היא במקום לאו (יל"ש שנה, בשם המכילתא):
- 13 לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי מצות עבודת אלילים פלונית (סנהדרין סג:), או תעמוד עמי ביום עבודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עבודת אלילים כנגד כל המצוות כולם, והנזהר זה כשומר את כולן:
- 13 לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישצו לך בעבודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:
- 14 רגלים. פעמים, וכן פי' הקיטני זה שלש רגלים (במדבר כז, כח):
- 15 חודש האביב. שהתבואה מתמלאת זו באביב. אביב לשון אב, זכור וראשון לבשל פירות:
- 15 ולא יראו פני ריקם. כשתצאו לראות פני ברגלים, הציאו לי עולות (חגיגה ז):
- 16 וחג הקציר. הוא חג שבעות:
- 16 בכוורי מעשיך. שהוא זמן הצאת זכורים, ששתי הלחם הבאין בעצרת, היו מתירין החדש למנחות ולהציא זכורים למקדש, שנאמר וצִיּוֹם הַזִּכּוּרִים וגו' (במדבר כח, כו):
- 16 וחג האסף. הוא חג הסוכות:
- 16 באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התבואה מתיבשת בשדות, וצחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים:

17	Three times in the year all thy males shall appear before the Lord GOD.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוּרְךָ אֶל-פְּנֵי הָאֵלֹהִים יְהוָה:	17
18	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.	לֹא-תִזְבַּח עַל-חֲמֵץ דָּם-זִבְחִי וְלֹא-יָלִין חֵלֶב-חֲגִי עַד-בֹּקֶר:	18
19	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדֻמָּתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: (פ)	19
20	Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.	הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לְשַׁמְרְךָ בַּדֶּרֶךְ וְלְהַבִּיאֲךָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:	שס
21	Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.	הִשָּׁמַר מִפְּנֵיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל-תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יִשְׁאַ לְפִשְׁעֶכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ:	21
		תָּלַת זְמַנִּין בַּשָּׁנָה יִתְחַזֵּן כָּל זָכוּרְךָ קֹדֶם רַבּוֹן עֲלֵמָא יי:	
		לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: (פ)	
		הָא אֲנָא שֹׁלֵחַ מַלְאָכָא קִדְמָךְ לְמִשְׁרָךְ בְּאוֹרְחָא וְלִאֲעֻלוֹתָךְ לְאִתְרָא דְּאִתְקִינִית:	
		אִסְתַּמַּר מִן קִדְמוֹתָי וְקִבִּיל לְמִימְרֵיהּ לֹא תִסְרִיב לְקַבְּלֶיהּ אֲרִי לֹא יִשְׁבּוּק לְחוֹבִיכּוֹן אֲרִי בְּשְׁמִי מִימְרֵיהּ:	

- 17 שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"כ):
- 17 כל זכורך. הזכרים שצד:
- 18 לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח צ"ד בניסן עד שתזער החמץ (מכילתא שם פסחים סג):
- 18 ולא ילין חלב חגי וגו'. מוץ למזבח:
- 18 עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל צלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המזבח כל הלילה (ויקרא ו, ז):
- 18 ולא ילין. אין לינה אלא צעמוד השחר, שנאמר עד בקר, אצל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:
- 19 ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בצבורים, לכך נאמר אף כאן בכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, רואה תאנה שזכרה, כורך עליה גמל לסימן ומקדישה. ואין זכורים אלא משבעת המינים האמורים במקרא אֶרֶץ חֲטָה וּשְׁעָרָה וגו' (דברים ח, ח):
- 19 לא תבשל גדי. אף עגל וכזב ככלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מוצא בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון אֶנְכִי אֶשְׁלַח גְּדִי עִזִּים (בראשית לח, יז), אֶת גְּדִי הָעִזִּים (שם כ), שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים (שם כז, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכזב צמטת. ובג' מקומות נכתב בתורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור זשול (חולין קטו):
- 20 הנה אנכי שולח מלאך. כאן נצטוו שתידין לחטוא ושכינה אומרת להם פי לא תעלה בקרבך (שמות לג, ג):
- 20 אשר הכנותי. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינותי כבר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שצית המקדש של מעלה, מכון כנגד בית המקדש של מטה:
- 21 אל תמר בו. לשון המרה, כמו אֶשְׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ (יהושע א, יח):
- 21 כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד כדך, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליח, ואינו עושה אלא שליחותו:
- 21 כי שמי בקרבך. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף בו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי:

<p>22 But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.</p>	<p>אֲרִי אִם קִבַּלְתָּ תִּקְבִּיל לְמִימְרֵיהֶ וְתַעֲבִיד כָּל דָּאֻמְלִיל וְאֶסְנִי יְתִ סָנְאָה וְאֶעִיב לְדַמְעִיקִין לָךְ:</p>	<p>22 כִּי אִם־שָׁמָעַתְּ תִשְׁמַע בְּקוֹלִי וְעָשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֹדְבָר וְאִי־בָתִּי אֶת־אִי־בִיךָ וְצָרָתִי אֶת־צָרָרְיִךָ:</p>
<p>23 For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.</p>	<p>אֲרִי יְהוָה מִלְּאֲכִי קִדְמָה וְיַעֲלֶנְךָ לְנֹת אַמּוֹרֵאִי וְחִתִּי וְכַנְעָנִי וְחִבְיֹנִי וְיִבּוּסִי וְאֶשְׁחַצֵּינֵנּוּ:</p>	<p>23 כִּי־יֵלֶךְ מִלְּאֲכִי לִפְנֶיךָ וְהֵבִיאָךְ אֶל־הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַכְנַעֲנִי וְהַחִי וְהַיְבוּסִי וְהַכְחִדְתִּיו:</p>
<p>24 Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.</p>	<p>לֹא תִסְגֹּד לַטֵּעוֹתֵהוֹן וְלֹא תִפְלַחֲנֵנּוּ וְלֹא תַעֲבִיד כְּעֹבְדֵיהֶן אֲרִי פִגְרָא תִפְגְּרֵנּוּן וְתִפְרָא תִתְּבַר קִמְתֵּהוֹן:</p>	<p>24 לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הָרַסְתָּ תִהְרָסֻם וְשִׁבַּר תִּשְׁבַּר מִצְבֹּתֵיהֶם:</p>
<p>25 And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.</p>	<p>וְתִפְלַחוּן קְדָם יְיָ אֱלֹהֵכֹן וְיִבְרֶכְךָ יְתִ מִיִּכְלֶךָ וְיִתִּי מִשְׁתֶּךָ וְאֶעֱדִי מִרְעִין בִּישׁוֹן מִבִּינְךָ:</p>	<p>25 וְעַבַּדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְכָה אֶת־לֶחֶמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ וְהִסַּרְתִּי מִחִלָּה מִקִּרְבְּךָ: (ס)</p>
<p>26 None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.</p>	<p>לֹא תִהְיֶה תִכְלָא וְעַקְרָה בְּאַרְצֶךָ יְתִ מִנֵּינ יוֹמֶךָ אֲשֶׁלִּים:</p>	<p>סְצִיעִי לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעַקְרָה בְּאַרְצֶךָ אֶת־מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא:</p>
<p>27 I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.</p>	<p>יְתִ אִימָתִי אֲשַׁלַּח קִדְמָךָ וְאֲשַׁגִּישׁ יְתִ כָּל עַמָּא דְאָתָּ אֲתִי לְאֶנְחָא בְּהוֹן קִרְבִּי וְאֶמְסַר יְתִ כָּל בְּעָלִי דְבִבְךָ קִדְמָךָ מַחֲזִירִי קִדְלִי:</p>	<p>27 אֶת־אִימָתִי אֲשַׁלַּח לִפְנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָּהֶם וְנִתְּתִי אֶת־כָּל־אִי־בִיךָ אֵלֶיךָ עָרָף:</p>

22 וצרתִי. כחגומו וואעיק;

24 הרס תהרסם. לאותם אלהות;

24 מצבותיהם. אצנים שהם מניצין להשתחוות להם;

26 לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני;

26 משכלה. מפלת נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה;

27 והמותִי. כמו והממתִי, וחרגומו וואשגש. וכן כל מיצה שפועל שלה בכפל אות אחרונה, כשתהפוך לדבר כלשון פעלתי, יש מקומות

שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפ"ס, כגון והמותִי, מגזרת וְהָמַס גִּלְגַּל עֲגָלָהוּ (ישעיה כח, כח). וְסָצוּתִי,

מגזרת וְסָצַב בֵּית אֵל (שמואל־א ז, טז). דְּלוּתִי, מגזרת דָּלְלוּ וְסָקְצוּ (ישעיה יט, ו). עַל כַּפִּים תִּקְחֶיךָ (שם מט, טז), מגזרת חֲקָקִי

לִב (שופטים ה, טו). אֶת מִי רָצוּתִי (שמואל־א יב, ג), מגזרת רָצַח עַצְז דָּלִים (איוב כ, יט). והמתרגס והמותִי, ואקטל, טועה הוא,

שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה צפת"ח, ולא מ"ם שלה מודגשת, ולא נקודה מלאפ"ס. אלא וְהַמַּסִּי (צזירי) כגון וְהַמַּסָּה אֶת

הָעָם הַזֶּה (במדבר יד, טו), והתי"ו מודגשת לפי שחבא במקום צ' תוי"ן, האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת

כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא צאה במקום שמים, לפי שהיה צריך שלשה תוי"ן, שמים ליסוד כמו

צִיּוֹם קָתָה' (יהושע י, יב). מַפָּח חֲלָהִים הִיא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש:

27 עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס:

28	<p>And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.</p>	<p>וְאֶשְׁלַח יֵת עֲרֵעִיתָא קְדָמָךְ וּתְתַרִיד יֵת חֲנוּאִי יֵת כְּנַעֲנָאִי וְיֵת חִתָּאִי מִן קְדָמָךְ׃</p>	<p>וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִוִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ׃</p>	28
29	<p>I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.</p>	<p>לֹא אֶתְּרִכְנוּן מִן קְדָמָךְ בִּשְׁתָּא חֲדָא דְלִמָּא תְּהִי אֶרֶעָא צְדִיָּא וְתִסְגִּי עֲלֶיךָ חַיֵּת בְּרָא׃</p>	<p>לֹא אֲגִרְשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בִּשְׁנָה אַחַת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֵמָה וּרְבָה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה׃</p>	29
30	<p>By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.</p>	<p>זְעִיר זְעִיר אֶתְּרִכְנוּן מִן קְדָמָךְ עַד דְּתִסְגִּי וְתַחֲסִין יֵת אֶרֶעָא׃</p>	<p>מְעֻט מְעֻט אֲגִרְשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנַחֲלִתָּ אֶת־הָאָרֶץ׃</p>	30
31	<p>And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.</p>	<p>וְאֶשְׂנִי יֵת תְּחוּמָךְ מִיַּמָּא דְּסוּף וְעַד יַמָּא דְּפִלְשְׁתִּינִי וּמִמִּדְבָּרָא עַד פְּרַת אֲרִי אֲמַסֵּר בְּיַדְכֹּן יֵת יְתִבִּי אֶרֶעָא וּתְתַרִכְנוּן מִן קְדָמָךְ׃</p>	<p>וְשִׁתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיַדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשָׁתֶמוּ מִפְּנֶיךָ׃</p>	31
32	<p>Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.</p>	<p>לֹא תִגְזֹר לָהֶון וּלְטַעֲוֹתָהֶון קִים׃</p>	<p>לֹא־תִכְרֹת לָהֶם וְלֹא־לֵהֶם בְּרִית׃</p>	32
33	<p>They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.</p>	<p>לֹא יִתְּבוּן בְּאַרְעֶךָ דְּלִמָּא יַחֲיִיבוּן יִתְךָ קְדָמִי אֲרִי תִפְלַח יֵת טַעֲוֹתָהֶון אֲרִי יִהְיוּ לְךָ לְתַקְלָא׃</p>	<p>לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן־יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ׃ (פ)</p>	33
XXIV	<p>And unto Moses He said: ‘Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;</p>	<p>וּלְמֹשֶׁה אָמַר סָק לְקֵדָם יְיָ אֶת וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְּבֵי יִשְׂרָאֵל וְתִסְגְּדוּן מִרְחָק׃</p>	<p>וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אִתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחָק׃</p>	XXIV

28 הצרעה. מִיִּן שָׂרָךְ הָעוֹף, וְהִיטָה מִכָּה אוֹתָם בְּעֵינֵיהֶם, וּמִטִּילָה בָּהֶם אֶרֶס וְהֵם מֵתִים. וְהִצְרֵעָה לֹא עֲצָרָה אֶת הִירְדֵּן (סוּטָה לו').
וְהַחֲתִי וְהַכְּנַעֲנִי. הֵם אֶרֶץ סִיחּוֹן וְעֹג, לְפִיכֶךְ מָכַל ז' אוֹמוֹת לֹא מָנָה כֹּאן אֲלָא אֵלּוּ. וְחוּי, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מַעְבֵּר הִירְדֵּן וְהַלְלָה,
שֶׁנּוּ בְּצוּתֵינוּ בְּמִסְכַּת סוּטָה (שס), עַל שֶׁפֶת הִירְדֵּן עֲמָדָה וּזְרָקָה בָּהֶם מֵרָה:
29 שְׂמֻמָּה. רִיקְנִית מִצְנֵי אָדָם, לְפִי שֶׁאִתָּם מַעֵט וְאִין בָּכֶם כְּדִי לִמְלָאוֹת אוֹתָהּ:
29 וּרְבָה עָלֶיךָ. וְתַרְבָּה עָלֶיךָ:
30 עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה. תַּרְבָּה, לִשׁוֹן פְּרִי, כִּמוּ פְּרוּ וּרְצוּ:
31 וְשֹׁתִי. לִשׁוֹן הַשֹּׁתֵה, וְהַתִּי"ו מוֹדַגֶּשֶׁת מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה תַּחַת שָׁמַיִם, שֶׁאִין שִׁתָּה בְּלֹא תִי"ו, וְהָאֶחָת לְשִׁמוּשׁ:
31 עַד הִנְהָר. פֶּרֶת:
31 וּגְרִשְׁתֶּמוּ. וְתַגְרֶשֶׁם:
33 כִּי תַעֲבֹד וּגְוִי. הִרִי אֵלּוּ כִּי מִשְׁמֵשִׁין בְּמִקּוֹם אֶשֶׁר, וְכֵן בְּכֻמָּה מִקּוֹמוֹת, וְזֶה לִשׁוֹן אֵי, שֶׁהוּא אֶחָד מִד' לְשׁוֹנוֹת שֶׁהֵכִי מִשְׁמֵשׁ, וְגַם
מִצֵּינוּ בְּהִרְבֵּה מִקּוֹמוֹת אֵם מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן אֶשֶׁר, כִּמוּ וְאֵם פִּקְרִיז מִנְּסַת צְפוּרִים (וִיקָרָא ב, יד), שֶׁהִיא חוֹבָה:
1 וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר. פֶּרֶשָׁה זֹאת נִאֲמָרָה קוֹדֶם עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, וְכֵן בְּסִיּוֹן נִאֲמָרָה לּוֹ עֲלֶה:

2 and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'	וַיִּתְקַרֵּב מֹשֶׁה בַּלְחֹדוֹהִי לִקְדָּם יְיָ וְאֲנֹנִי לֹא יִתְקַרְבוּ וְעָמָא לֹא יִסְקֹן עִמָּיה:	2 וַיִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהָעָם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:
3 And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:	3 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:
4 And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל פְּתֻמֵּי דִי וְאִקְדִּים בְּצִפְרָא וּבָנָא מִדְּבָחָא בְּשִׁפּוּלֵי טוֹרָא וְתִרְתָּא עֲשָׂרִי קָמָא לְתַרֵּי עֲשָׂר שְׁבִטֵי דִישְׂרָאֵל:	4 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶּם בַּבֶּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁנִּים עֲשָׂר שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:
5 And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.	וַיִּשְׁלַח יְת בְּכוֹרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲסִיקוּ עֲלֹן וַנְּכִסּוּ נֶכֶסֶת קוֹדֶשִׁין קָדָם יְיָ תֹרִין:	5 וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:
6 And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.	וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשִׂם בְּאֵגָנֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:	6 וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשִׂם בְּאֵגָנֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:
7 And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'	וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:	7 וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

- 2 ונגש משה לבדו. אל הערפל:
3 ויבא משה ויספר לעם. צו ציוס:
3 את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה:
3 ואת כל המשפטים. 'ז' מלות שננטו בני נח, ושבת, וכבוד אב ואם, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להם צמרה (מכילתא צדש פ"ג):
4 ויכתוב משה. מצרשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שננטו צמרה (שס):
4 וישכם בבקר. צחמשה צסיון:
5 את נערי. הצכורות:
6 ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו:
6 באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לברית צמילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טבילה:
7 ספר הברית. מצרשית ועד מתן תורה, ומלות שננטו צמרה:

- ⁸ ויזרוק. ענין הזאה, ותרגומו וזרק על מדבחה לכפרה על עמא:
- ¹⁰ ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואציהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם קמתאננים וגו' ותצער בם אש ה' ותאכל בקצה המזנה, בקצינים שבמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו בשעת השעבוד, לזכור זרתן של ישראל שהיו משועבדים במעשה לצנים: וכעצם השמים לטהר. משנגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם. כתרגומו לשון מראה: לטהר. לשון צרור וללול: ואל אצילי. הם נדב ואציהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בלב גס, מתוך אכילה ושתיה, כך מדרש תנחומא (בהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיך (ישעיה מא, ט), ויאצל מן הרוח (צמדבר יא, כה), שש אמות אצילה (יחזקאל מא, ח): ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ' יום: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן. ורצינו סעדיה פירש באזהרות שיקד, לכל דבור ודבור מצות התלויות בו: ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרצב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לדדו אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעבב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

8	And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל-הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דָּם-הַבְרִית אֲשֶׁר כָּתַב יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:	8
9	Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;	וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	9
10	and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.	וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבִנְת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהֵר:	10
11	And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.	וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֹז אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)	11
12	And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סַק לָקְדָּמִי לְטוֹרָא וְהָיִי תַּמָּן וְאֶתִּין לְךָ יֵת לֹחֵי אֲבָנָא וְאוֹרִיתָא וְתַפְקִידָתָא דְּכְתִּבִית לְאַלּוּפֵיהוֹן:	12
13	And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיַּהֲוִשֻׁעַ מִשׁוּמְשָׁנִיָּה וַיַּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי:	13
14	And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'	וְאֶל-הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בְּזֶה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹזֵר עִמָּכֶם מִי-בָעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם:	14
15	And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.	וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת-הָהָר:	מפטיר

¹⁴ ואל הזקנים אמר. צלחתו מן המחנה:

¹⁴ שבו לנו בזה. והתעכצו כאן עם שאר העם צמחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו:

¹⁴ חור. צנה של מרים היה, ואציו כלל צן יפנה, שנאמר ויפקח לו קלל את אפקת ופלל לו את חור (דצרי הימים-א ב, יט), אפרת וז מרים, כדאיתא צטוטה (יא:):

¹⁴ מי בעל דברים. מי שיש לו דין:

16	And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.	וַיִּשְׁכֵּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָרִי סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:	16
17	And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.	וּמֵרָאָה כְּבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בָּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	17
18	And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)	18
XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	תרומה
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דִּבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֹנוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי:	2
3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת:	3
4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:	4

16 ויכסהו הענן. רבותינו חולקים בדבר (יומא ד:), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עצרת יום מתן תורה. רש"י יסן):

16 ויכסהו הענן. להר:

16 ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסהו הענן למשה וימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו בתחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם):

18 בתוך הענן. ענין זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקב"ה למשה שזיל (נ"א חופה) בתוכו:

2 ויקחו לי תרומה. לי, לשמי:

2 תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה:

2 ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט בלע"ז (געשענק)

2 תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת זקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח זקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרבות צבור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהנדב. י"ג דברים האמורים בענין, כולם הורכבו למלאכת המשכן או לצבדי כהונה כשמדקדק בהם:

3 זהב וכסף ונחשת וגו'. כלם צאו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו, חוץ מן הכסף שצא בשוה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהורכב שם כסף יותר, שנאמר וקסף פקידיו העדה וגו' זקע לגלגלת וגו' (שמות לח, כוכז), ושאר הכסף הצא שם בנדבה, עשאוה לכלי שרת:

4 ותכלת. צמר צבוע בדם חלזון (מנחות מד.), וכצבו ירוק:

4 וארגמן. צמר צבוע ממין צבוע ששמו ארגמן:

4 ושש. הוא פשתן (יצמות ד:):

4 ועזים. נוצה של עזים, לכך תרגם אונקלוס ומעזי, הצא מן העזים, ולא עזים עצמן, שתרגום של עזים עזינא:

- ⁵ מאדמים. נבועות היו אדום לאחר עבודת;
- ⁵ תחשים. מין חיה, ולא היתה אלא לשעה (שבת כח:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם סקגוֹנָא, שש ומתפאר בגוונים שלו (שם):
- ⁵ ועצי שטים. ומאין היו להם צמדצר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו נפה צרוח הקדש שעתידין ישראל לצנות משכן צמדצר, והציא ארזים למנרים ונטעם, וזה לצניו ליטלם עמהם כשיצאו ממנרים:
- ⁶ שמן למאור. שמן זית זך להעלות נר תמיד:
- ⁶ בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו בשמים, כמו שמפורש בכי תשא:
- ⁶ ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב וצקר, כמו שמפורש בואתה תזוה. ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות עשן:
- ⁷ אבני שהם. שמים הוצרכו שם, לצורך האפוד האמור בואתה תזוה:
- ⁷ מלאים. על שם שעושין להם בזה מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משצנות:
- ⁷ לאפוד ולחושן. אבני השם לאפוד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפוד מפורשים בואתה תזוה, והם מיני תכשיט:
- ⁸ ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:
- ⁹ ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך:
- ⁹ וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז:), שבעות יד:), אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:
- ¹⁰ ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקרי"ן (שריין שראנק) יושב על שוליו:
- ¹¹ מבית ומחוז תצפנו. שלשה ארונות עשה בלאל, צ' של זהב וא' של עץ (יומא עב:), וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב, ושל זהב בתוך של עץ, וחספה שפתו העליונה בזהב, נמצא מצופה מבית ומחוז:
- ¹¹ זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וּמִשְׁכֵּי דִדְכָרִי מְסֻמָּקִי וּמִשְׁכֵּי סָסְגֹנָא וְאַעִי שְׁטִין:	וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	5
6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	מִשְׁחָא לְאַנְהֲרוּתָא בוֹסְמֵי לְמִשַׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בוֹסְמֵי:	שֶׁמֶן לַמָּאָר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	לוי
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אַבְנֵי בּוֹרְלָא וְאַבְנֵי אַשְׁלֻמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:	אַבְנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:	7
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַיַּעֲבֹדוּן קִדְמֵי מִקְדָּשׁ וְאַשְׁרֵי שְׁכִינָתִי בֵּינֵיהוֹן:	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:	8
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּל דְּאַנָּא מַחֲזִי יִתְדֵי יֵת דְּמוֹת מִשְׁכְּנָא וְיֵת דְּמוֹת כָּל מְנוּהֵי וְכֵן תַּעֲבֹדוּן:	כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאָה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנַּת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנַּת כָּל־כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)	9
10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּאַעִי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמּוּן וּפְלִגָּא אוּרְבֵיָהּ וְאַמְתָּא וּפְלִגָּא פּוֹתִיָּהּ וְאַמְתָּא וּפְלִגָּא רוּמִיָּהּ:	וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֵצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם וְחֹצֵי אַרְכּוֹ וְאַמָּה וְחֹצֵי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֹצֵי קִמְתּוֹ:	ישראל
11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחְפִּי יִתִּיָּה דְּהָב דְּכִי מִגִּזֵּי וּמִבְּרָא תַּחְפִּינִיָּה וְתַעֲבִיד עָלוּהִי זִיר דְּדְהָב סְחֹר סְחֹר:	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תַּצְפֵּנּוּ וַעֲשִׂיתָ עָלָיו זֶר זָהָב סָבִיב:	11
12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְתַתִּיד לִיָּה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדְהָב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע זְוִיָּתִיהּ וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטָרִיָּה חֹד וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטָרִיָּה תַנְיָנָא:	וַיִּצְקָתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הָאַחַת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	12
13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד אַרְיָחִי דְּאַעִי שְׁטִין וְתַחְפִּי יִתְהוֹן דְּהָבָא:	וַעֲשִׂיתָ בְּדֵי עֵצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	13

12 ויצקת. לשון הטכה כתרוממו:

12 פעמותיו. כתרוממו וְיִתִּיָּהּ. וזויות העליונות סמוך לכפורת היו נמונים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחבו של ארון, והצדים נמונים בהם, וארכו של ארון מפקיק בין הצדים אמתים וחצי צין צד לצד, שהיו שני צדי אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות (ח): בפרק שמי הלחם:

12 ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שצמחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והיו"ו זו יתירה היא, ופתרוננו כמו שמי טבעות, ויש לך לישבה כן, ושמי מן הטבעות האלו על צלעו האחת:

12 צלעו. נדו:

13 בדי. מוטות:

14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְהִבֵּאתָ אֶת־הַבָּדִים בַּטְּבָעֹת עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לִשְׂאת אֶת־הָאָרֹן בָּהֶם: וְתַעֲמִיל יָת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי אֲרוֹנָא לְמַטֵּל יָת אֲרוֹנָא בְּהוֹן:	14
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בַּטְּבָעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: בְּעִזְקָת אֲרוֹנָא יִהְיוּ אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוּן מִנֶּיהָ:	15
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֹן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: וְתַתִּין בְּאֲרוֹנָא יָת סְהִדוּתָא דְאַתִּין לָךְ:	16
17	And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וְעָשִׂיתָ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר אֹמְתִים וְחֹצִי אַרְכָּהּ וְאַמָּה וְחֹצִי רָחְבָּהּ: וְתַעֲבִיד כְּפֹרֶתָא דְדָהָב דְּכִי תַרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְכָה וְאַמָּתָא וּפְלָגָא כְּפֹרֶתָהּ:	שני
18	And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.	וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפְרֹת: וְתַעֲבִיד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד תַעֲבִיד יְתַהוֹן מִתְרִין סְטְרֵי כְּפֹרֶתָא:	18
19	And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.	וְעָשִׂה כְּרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכִּפְרֹת תַעֲשֻׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו: וְעִבִיד כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כְּפֹרֶתָא תַעֲבִדוּן יָת כְּרוּבָא עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי:	19
20	And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.	וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׁי כַנָּפֵיהֶם לְמַעַל סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכִּפְרֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכִּפְרֹת יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִים: וְיִהְיוּ כְּרוּבָא פְרִיסִין גְּדַפְיָהוֹן לְעִילָא מְטָלָן בְּגַדְפֵיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וְאַפֵּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא יְהוֹן אַפֵּי כְּרוּבָא:	20

15 לא יסורו ממנו לעולם (יומא עז.).

16 ונתת אל הארון. כמו בארון.

16 העדת. המורה, שהיא לעדות זיני וזיניכס שזויתא אחכס מלות הכתובות זה:

17 כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף:

17 אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עוצי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור

לעוציה, פירשו רבותינו שהיה עוציה טפח (סוכה ה.).

18 כרבים. דמות פרלוף תינוק להם:

18 מקשה תעשה. שלא תעשה צפני עצמם וחסדרם בראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה זורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל

זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה צפטיש ובקורנס באמצע, וראשין בולטין למעלה, וזייר הכרובים בצליטת קצותיו:

18 מקשה. צטדי"ץ בלע"ז כמו דא לְדא נְקָשָׁן (דניאל ה, ו):

18 קצות הכפורת. ראשי הכפורת:

19 ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכן הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה:

19 מן הכפורת. עצמה תעשה את הכרובים, זהו פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשה צפני עצמם וחסדרם לכפרת:

20 פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכצים, אלא פרושים וגזוהים למעלה אל ראשיהם, שיהא יי טפחים בחלל שבין הכנפים

לכפורת, כדאיתא בסוכה (ה):

21	<p>וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה וְאֶל־הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: לֵךְ:</p>	21
22	<p>וְנִצַּעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכִּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>	22
23	<p>וְתַעֲבִיד פְּתוּרָא דְאֵעִי שְׁטִין תְּרֵיתִין אַמִּין אוֹרְכִיהָ וְאַמְתָּא פּוֹתִינְיָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוֹמִיָה:</p>	23
24	<p>וְתַחֲפִי יְתִיָה דְהָב דְכִי וְתַעֲבִיד לִיהָ זִיר דְדָהָב סָחֹר סָחֹר:</p>	24
25	<p>וְתַעֲבִיד לִיהָ גְדֻנְפָא רּוֹמִיָה פּוֹשְׂכָא סָחֹר סָחֹר וְתַעֲבִיד זִיר דְדָהָב לְגְדֻנְפִיהָ סָחֹר סָחֹר:</p>	25
26	<p>וְתַעֲבִיד לִיהָ אַרְבַּע עֲזָן דְדָהָב וְתַתִּין יָת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זַוִּיתָא דְלְאַרְבַּע רְגְלוֹהִי:</p>	26

21 ואל הארון תתן את העדת. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שצא ללמד שצבור ארון לצדו צלא כפורת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר ויִתֵּן אֶת הָעֵדֻת אֶל הָאָרֶץ (שמות מ, כ), ואחר כך ויִתֵּן אֶת הַכִּפֹּרֶת עַל הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה:

22 ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאצא שם לדבר אליך: 22 ודברתי איתך מעל הכפורת. ובמקום אחר הוא אומר, ויִדְּבַר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כחוצים מכחישים זה את זה, צא הכחוצ השלישי והכריע ביניהם, וצא משה אֵל אֵהָל מוֹעֵד וישמע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֵלָיו מֵעַל הַכִּפֹּרֶת וגו' (צמדצר ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שצא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לצין הכרוצים, ומשם יוצא ונשמע למשה צאה מועד:

22 ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו יתירה וטפלה, וכמוהו הרצה במקרא, וכה תפתר, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך, אל בני ישראל הוא:

23 קומתו. גוצה רגליו עם עוזי השלחן (פסחים קט: ובתוס' שם ד"ה אמתא): 24 זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:

25 מסגרת. כתר גומו גְדֻנְפָא, ונחלקו חכמי ישראל דדבר, יש אומרים למעלה היתה סביב לשולחן, כמו לצוזין שצשפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היתה תקועה, מרגל לרגל צארבע רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת:

25 ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה:

27	Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table.	לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תַּהְיֶינָהּ לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן: עֲזָקְתָּ אֶת־הָאֹרֶץ לְאַרְיֵחָא לְמַטָּל יָת פְּתוּרָא:	27
28	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.	וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְהוֹן דְּהַבָּא וַיְהוֹן נְטָלִין בְּהוֹן יָת פְּתוּרָא:	28
29	And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.	וַעֲשִׂיתָ קְעָרָתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסַּף בְּהֵן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְתַעֲבִיד יִתְהוֹן:	29
30	And thou shalt set upon the table showbread before Me always.	וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד: (פ) וְתַתִּין עַל פְּתוּרָא לֶחִים אַפִּיא קָדְמִי תְדִירָא:	30

- 27 לעמדת המסגרת תהיין הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת:
27 לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הצדים:
27 לבתים. לצורך צמים: לבדים. כתרומתו לאתקרא לאריתחא:
28 ונשא בהם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן:
29 ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לזדי הצית מזה ומזה, נותן ארכו לרחצו של שולחן, וכתליו זקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה:
29 וכפותיו. הן ציכין שנותנין בהם לצונה, ושמים היו לשני קומצי לצונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לֶצֶנָה זָפָה (ויקרא כד, ז):
29 וקשותיו. הן כמין חללים קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומצדלין צין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ציניהם ולא יתעפשו, וצלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א:
29 ומנקיותיו. תרגומו ומְכִילָתָהּ, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארך, וגזוהים עד למעלה מן השלחן הרצה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוללים ששה (הרא"ם גורם חמשה) פוללים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פוללין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מְכִילָתָהּ, סובלותיו, כמו נְלִיָּתִי הָכִיל (ירמיה ו, יא).
אצל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות 15), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישבר. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אצל אוגקלוס שתרגם מְכִילָתָהּ, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין:
29 אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשּׁוֹת הַקֶּסֶף (צמדצר ד, ז), וזה וזה, יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:
30 לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים באומר אל הכהנים:

<p>31 And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מִזְבַּח זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) הַמְנוּרָה יִרְכָּה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנֶּה יִהְיוּ:</p>	<p>שלישי</p>
<p>32 And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;</p>	<p>וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קָנֵי מִזְבָּח מִצְדֵּה הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִזְבָּח מִצְדֵּה הַשֵּׁנִי:</p>	<p>32</p>
<p>33 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמְנוּרָה:</p>	<p>33</p>
<p>34 And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.</p>	<p>וּבַמְנוּרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:</p>	<p>34</p>

31 מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשה חוליות, ולא יעשה קניה וגרותיה איברים איברים, ואחר כך ידזיקם כדרך האורפים שקורין שולדיר"ץ, אלא כולה צאה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנס וחותר בכלי האומנות, ומפריד הקנים אילך ואילך:

31 מקשה. תרגומו נגיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, בטד"ץ בלע"ז כמו דא לך נקטן (דניאל ה, ו):

31 תיעשה המנורה. מאלה (תנחומא בהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט.), אמר לו הקב"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאלה, לכן לא נכתב תעשה (תנחומא שם):

31 ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה:

31 וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך, וקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין צוך, לצוק השמן לתוכו ולתת הפחילה:

31 גביעה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ם, ואלו עשוין מזהב, וזולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנחת בהם הכתוב, ולא היו זה אלא לנוי:

31 כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, זולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פמל"ש, ומנין שלהם כתוב בפרשה כמה כפתורים זולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור:

31 ופרחיה. זיורין עשוין זה כמין פרחין:

31 ממונה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשה לצדם וידזיקם:

32 יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

33 משקדים. כתרגומו, מזיירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניאל"ר:

33 ושלשה גבעים. זולטין מכל קנה וקנה:

33 כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

34 ובמנורה ארבעה גבעים. בגופה של מנורה היו ארבעה גבעים, אחד זולט זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מזדיה:

34 משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב:), אין ידוע אם גביעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

<p>35 And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנֶה וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנֶה וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנֶה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:</p>	<p>35 וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנֶה וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנֶה וְכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנֶה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:</p>
<p>36 Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.</p>	<p>וְחִזְרֵיהֶן וְקִנְיֵיהֶן מִנֶּה יְהִיוּ כְּלֵה מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב דָּהָב דָּכִי:</p>	<p>36 כַּפֹּתֵיהֶם וְקִנְתָּם מִמֶּנֶה יְהִיוּ כְּלֵה מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:</p>
<p>37 And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יֵת בּוֹצִינֶהָ שִׁבְעָא וְתִדְלִיק יֵת בּוֹצִינֶהָ וַיְהִיו מְנַהֲרִין לְקָבִיל אִפְהָא:</p>	<p>37 וְעָשִׂיתָ אֶת־נִרְתִּיהָ שִׁבְעָה וְהִעֲלָהָ אֶת־נִרְתִּיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:</p>
<p>38 And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.</p>	<p>וְצִיבְתֶהָ וּמַחְתֵּיתֶהָ דָּהָב דָּכִי:</p>	<p>38 וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:</p>
<p>39 Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.</p>	<p>כֶּכֶרָא דְדֶהָבָא דְכִיָּא יַעֲבִיד יֵתָה יֵת כָּל מִנְיָא הָאֵלִין:</p>	<p>39 כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:</p>

35 וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילן ואילן. כך שנינו צמלאכת המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור צירך, שנאמר עד ירקה עד פרקה (צמדבר ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שצו גזיע מהארבעה גזיעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים צמנורה עזמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילן ואילן נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שם ג' טפחים, שבהם ג' גזיעים וכפתור ופרח, נמצאו גזיעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו צמנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עם ג' הגזיעים, ומשעה פרחים היו לה, ו' בששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור צפרשת צהעלותך, עד ירכה עד פרחיה. ואם מדקדק צמשנה זו הכחוצה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו:

37 את גרותיה. כמין צויכין שנותנין צתוכן השמן והפתילות:

37 והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מצדיה, מוסצים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשדליקם מאירים על עבר פניה, מוסצ אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:

38 ומלקחיה. הם הצתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, ליצבן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצִיבְתָהָ שחרגס אונקלוס, לשון צבת, טוליי"ש צלע"ו

38 ומחתותיה. הם כמין צויכין קטנים, שחומה בהן את האפר שצנר צקנר צקנר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה פויי"ש צלע"ו כמו לחתות לאש מיקוד (ישעיה ל, יד):

39 ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין זה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' והוצים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים:

<p>40 And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.</p>	<p>וְרָאָה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר-אַתָּה מֵרָאָה בְּהָרִ: (ס)</p>	<p>40 וְרָאָה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר-אַתָּה מֵרָאָה בְּהָרִ: (ס)</p>
<p>XXVI Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.</p>	<p>וְאֶת-הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֹשֶׂה יְרִיעֹת שֶׁשׁ מִשְׁזָר וְתַבְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתַלְעֹת שְׁנֵי כָרָבִים מֵעֵשֶׂה חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>	<p>XXVI וְאֶת-הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֹשֶׂה יְרִיעֹת שֶׁשׁ מִשְׁזָר וְתַבְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתַלְעֹת שְׁנֵי כָרָבִים מֵעֵשֶׂה חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>2 The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.</p>	<p>אֹרְכָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וְפִתְיָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יְרִיעָתָא:</p>	<p>2 אֹרְכָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וְפִתְיָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יְרִיעָתָא:</p>
<p>3 Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.</p>	<p>חֲמִישׁ יְרִיעֹת יִהְיוּן מְלֻפָּפִין חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יְרִיעֹת מְלֻפָּפִין חֲדָא עִם חֲדָא:</p>	<p>3 חֲמִישׁ יְרִיעֹת יִהְיוּן מְלֻפָּפִין חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יְרִיעֹת מְלֻפָּפִין חֲדָא עִם חֲדָא:</p>
<p>4 And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.</p>	<p>וְתַעֲבִיד עֲנֻבִין דְּתַבְלָא עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַּעֲבִיד בְּסִפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי תַנְיָנָא:</p>	<p>4 וְעָשִׂיתָ לְלֹאֲתֵי תַבְלֹת עַל שִׁפְתֵי הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצָהּ בַּחֲבֶרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַשִּׁפְתֵי הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:</p>

40 וראה ועשה. ראה כאן צהר תצנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה צמעשה המנורה, עד שהראה לו הקצ"ה מנורה של אש:

40 אשר אתה מראה. כתרומתו דלף מן ספרו, אילו היה נקוד מראה צפת"ה, היה פתורו אתה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתורו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה):

1 ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: 1 שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של צמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט (צרייתא דמלאכת המשכן):

1 כרובים מעשה חשב. כרובים היו מוויירין בהם באריגתן, ולא צריקתה שהוא מעשה מחט, אלא באריגה בשני כותלים, פרטוף אחד מכלן ופרטוף אחד מכלן, ארי מזד זה וגשר מזד זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין צלע"ז פיישיש"א

3 תהיין חוברות. תופרין במחט זו צלד זו, חמש לצד וחמש לצד: 3 אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בצד שהוא לשון נקבה, וצדד שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר

צדדים, ופנייהם איש אל אחיו (שמות כה, כ): 4 לולאות. לז"ל צלע"ז וכן תרגם אונקלוס ענובין, לשון עניצה:

4 מקצה בחוברת. צלעה יריעה שצסוף החזור. קצות חמשת היריעות קרויה חוברת: 4 וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צלעה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוברת:

<p>5 Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנֻבִּין תַּעֲבִיד בִּירֵיעַתָּא חֶדָּא וְחֲמִשִּׁין עֲנֻבִּין תַּעֲבִיד בְּסִטְרָא דִּירֵיעַתָּא דְּבֵית לִוְיִי הִנָּנָא מִכֹּנֶן עֲנֻבִּיָּא חֶדָּא לְקַבִּיל חֶדָּא:</p>	<p>חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּירֵיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֶה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילָת הַלָּלֶאֱת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ:</p>
<p>6 And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין פִּוּרְפִּין דְּדָהָב וְתַלְפִּיף יִתְּ יִרְיעַתָּא חֶדָּא עִם חֶדָּא בְּפִוּרְפִּיא וִיְהִי מִשְׁכָּנָא חֶד:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וַחֲבַרְתָּ אֶת־הִירֵיעֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ בְּקְרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:</p>
<p>7 And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יִרְיעֵן דְּמַעְזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֶדָּא עֲשָׂרִי יִרְיעֵן תַּעֲבִיד יִתְּהוֹן:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ יִרְיעֹת עִזִּים לְאַהֲל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתִי־עֶשְׂרֶה יִרְיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>8 The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִּירֵיעַתָּא חֶדָּא תְּלָתִין אַמִּין וְרֹבְרָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירֵיעַתָּא חֶדָּא מִשְׁחָתָא חֶדָּא לְחֶדָּא עֲשָׂרִי יִרְיעֵן:</p>	<p>אֹרְךָ הִירֵיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הִירֵיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֶשְׂתֵי עֶשְׂרֶה יִרְיעֹת:</p>

5 מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלתן זו מזו, וכמדנתן ביריעה זו כן יהא צמדתה, כשתפרוש חוצרת אלל חוצרת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, וזה לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחצר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה תימנה, וכן לנפון, וכל קרש אמה ואחזי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הנפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, ובמקומם אפרסם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי הקרשים שעוציים אמה, נשתיירו ט"ו אמה, ח' לנפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוצרות, עשרים אמה לחוצרת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עובי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עובי העמודים שצמזרח, שלא היו קרשים צמזרח אלל ד' (ברש"י י"ט חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי צוין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלוין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מלאכת צברייתא דמסכת מדות, אלל צמסכת שבת (פרק הזורק נח:), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויות אחורי המשכן, והכתוב צפרשה זו מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרסים, ואם כדברי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה:

6 קרסי זהב. פירמיל"ש צלע"ו ומכניסין ראשן אחד צלולאות שצחוצרת זו, וראשן אחד צלולאות שצחוצרת זו, ומחצרן בהן:

7 יריעות עזים. מנזאה של עזים:

7 לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות:

8 שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלל עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה התחתונה צנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה:

9	And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.	וְחִבְרַתְּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וּכְפַלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל: וְתִלְפִיף יָת חֲמִישׁ יְרִיעָן לְחוּד וְיָת שֵׁשׁ יְרִיעָן לְחוּד וְתִיעוֹף יָת יְרִיעָתָא שְׁתִּיתָא לְקַבִּיל אִפִּי מִשְׁכָּנָא:	9
10	And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.	וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא בְּסִטְרָא בֵּית לִוְפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לִוְפִי תִּנָּנָא: וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עַל שִׁפְת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֶרֶת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עַל שִׁפְת הַיְרִיעָה הַחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:	10
11	And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.	וְתַעֲבִיד פּוֹרְפִין דִּנְחָשׁ חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִיל יָת פּוֹרְפִיָּא בְּעֲנוּבִיָּא וְתִלְפִיף יָת מִשְׁכָּנָא וְיִהְיִי חֵד: וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְּרָסִים בְּלָלֶאֱת וְחִבְרַתְּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד:	11
12	And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.	וְסִרְחָא דִּיתִיר בִּירִיעָת מִשְׁכָּנָא פְּלָגוֹת יְרִיעָתָא דִּיתִירָא תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא: וְסִרְחַת הָעֹדֶף בִּירִיעַת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:	12
13	And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.	וְהָאֲמָה מִזָּה וְהָאֲמָה מִזָּה בְּעֹדֶף בְּאַרְבֵּי יְרִיעַת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צַדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזָּה וּמִזָּה לְכַסְתּוֹ: וְהָאֲמָה מִכָּא וְהָאֲמָה מִכָּא בְּדִיתִיר בְּאַרְבֵּי יְרִיעַת מִשְׁכָּנָא יִהְיֶה סְרִיחַ עַל סִטְרֵי מִשְׁכָּנָא מִכָּא וּמִכָּא לְכַסְיוֹתֶיהָ:	13
14	And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.	וְתַעֲבִיד חוּפָאָה לְמִשְׁכָּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרִי מְסוּמָקִי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִגְוִנָא מְלֵעִילָא: וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעָה: (פ)	14

- 9 וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן התחתונות:
9 אל מול פני האהל. חצי רחצה היה חלוי, וכפול על המסך שצמורח כנגד הפתח, דומה לכלה ננועה המכוסה בצעיף על פניה:
12 וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר צהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור צהן אינו אלא לשון גג, שמאחילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה יתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חזיה, עודף על רוחב התחתונות:
12 תסרח על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות בקרשים:
12 אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח צמורח שהן פניו, ופון ודרום קרויין צדדין, לימין ולשמאל:
13 והאמה מזה והאמה מזה. לצפון ולדרום:
13 בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות:
13 יהיה סרוח על צדי המשכן. לצפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:
14 מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דצרי רבי נחמיה. ולצרי רבי יהודה, מכסה אחד היה חזיו של עורות אילים מאדמים וחזיו של עורות תחשים:

15	And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא דְּאֵעִי שְׁטִין קִימִין:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:	רביעי
16	Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶכָּא דִּדְפָא וְאַמְתָּא וּפְלִגּוּתָא אַמְתָּא פּוּתִיָּא דִּדְפָא חַד:	עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֻמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:	16
17	Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.	תְּרִין צִירִין לְדְפָא חַד מְשׁוּלְבִין חַד לְקַבִּיל חַד כֵּן תַעֲבִיד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:	שְׁתֵּי יָדוֹת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ כֵּן תַעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:	17
18	And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוֹמָא:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרֶשׁ לַפֶּאֶת נֹגֶבָה תִּימָנָה:	18
19	And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבַּעִין סָמְכִין דְּכֶסֶף תַעֲבִיד תַּחוֹת עֶשְׂרִין דְּפִין תְּרִין סָמְכִין תַּחוֹת דְּפָא חַד לְתְּרִין צִירֵיהֶּי וְתְּרִין סָמְכִין תַּחוֹת דְּפָא חַד לְתְּרִין צִירֵיהֶּי:	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף תַעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו:	19
20	and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תְּנִינָא לְרוּחַ צְפוֹנָא עֶשְׂרִין דְּפִין:	וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפֶּאֶת צְפוֹן עֶשְׂרִים קְרָשׁ:	20

15 ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיחדין לכן. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת, נזה לצניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעמיד הקצ"ה לזוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם, הוא שישך הצבלי בפיוט שלו, טס מטע מזוזקזים קורות בתינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן:

15 עצי שטים עומדים. אישטנצי"ש צלע"ו שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים, להיות רוח הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

16 עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות:

16 ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן לכ' קרשים שיהיו בצפון וצדרום מן המזרח למערב, ל' אמה:

17 שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הידות, והחריץ חצי רוח הקרש באמצע, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוח הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא בפ' הזורק (שבת דף ל"ח:) שהחריץ באמצע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל נד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה, ויושבים רזופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרות משלשה נדיהן, רוחב החריץ כעוצי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעוצי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, והו' שנאמר ויהיו תלמים מלמטה, שיחרוץ את נדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אלל זה:

17 משולבות. עשויות כמין שליבות סולס, מוצלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולס:

17 אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לזד פנים וזו משוכה לזד חוץ בעוצי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות זירין, לפי שדומות לזירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:

18 לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לרוח עיבר דרומא:

21 And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִין סִמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד וְתְרִין סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:	21 וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיָּהם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
22 And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	22 וְלִסְפֵי מִשְׁכַּנָּא מְעַרְבָא תַּעֲבִיד שֵׁתָא דְּפִין:	22 וְלִירְכְּתִי הַמִּשְׁכָּן יְמִינָה תַעֲשֶׂה שֵׁשֶׁה קָרְשִׁים:
23 And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	23 וְתְרִין דְּפִין תַּעֲבִיד לְזוּיָת מִשְׁכַּנָּא בְּסוּפְהוֹן:	23 וּשְׁנֵי קָרְשִׁים תַעֲשֶׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו:
24 And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	24 וִיהוֹן מְכֻנִּין מְלָרַע וּכְחֵדָא יִהְיוּ מְכֻנִּין עַל רִישֵׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא חֵדָא כֹּן יְהִי לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זוּיִין יִהְיוּ:	24 וִיהִיו תְּאֻמִּים מְלִמְטָה וַיְחָדּוּ יִהְיוּ תְּמִים עַל-רֵאשׁוֹ אֶל-הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֶּן יִהְיֶה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמַּקְצַעַת יִהְיוּ:
25 Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.	25 וִיהוֹן תְּמִנָּא דְּפִין וּסִמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף שֵׁתָא עֶשֶׂר סִמְכִין תְּרִין סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד וְתְרִין סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:	25 וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרְשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:

22 וְלִירְכְּתִי. לשון סוף, כתרומתו וְלִסְפֵי. ולפי שהפתח צמורח קרוי מזרח פנים והמערב אחרים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש:

22 תַעֲשֶׂה שֵׁשֶׁה קָרְשִׁים. הרי ט' אמות רוחב:

23 וּשְׁנֵי קָרְשִׁים תַעֲשֶׂה לְמַקְצַעַת. אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמנה קרשים צסדר אחד הן, אלא שאלו השמים אינן צחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות צחלל להשלים רחצו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה, צאות כנגד אמות עוצי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מצחוץ שוה:

24 וַיְחָדּוּ תְּאֻמִּים מְלִמְטָה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עוצי שפת שני האדנים ציניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רוחצ הקרש צולט לצדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאללו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע צסדר המערב, חרוץ לרחצו צעציו כנגד חריץ של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ציניהם:

24 וַיְחָדּוּ יִהְיוּ תְּמִים. כמו תאומים:

24 עַל רֵאשׁוֹ. של קרש:

24 אֶל הַטֹּבַעַת הָאֶחָת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה צרחצו שני חריצין צשני צדיו כמו עוצי טבעת, ומכניסו צטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאללו. אצל אותן טבעות לא ידעתי אס קצועות הן אס מטולטלות. וצקרש צצמקצוע היה טבעת צעוצי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היה טבעת צעוצי קרש, רואה לומר צעוצי קרש המערבי. וד"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע צסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוצרים:

24 כֹּן יִהְיֶה לְשְׁנֵיהֶם. לשני הקרשים צצמקצוע, לקרש צצסוף צפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

25 וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרְשִׁים. הן האמורות למעלה תַעֲשֶׂה ששה קרשים ושני קרשים תַעֲשֶׂה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים צסדר מערבי. כך שניה צמשנה מעשה סדר הקרשים צמלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחרוץ את הקרש מלמטה רציע מכאן ורציע מכאן, והחרוץ חציו צאמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המוצלות זו מזו, ומשופות להכנס צחלל האדן כשליצה הנכנסת צנקצ עמודי הסולם, והוא לשון משולצות, עשויות כמין שליצה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחרוץ את הקרש מלמעלה אצצע מכאן ואצצע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הצעתי למעלה צסדר המקראות:

26	And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וְעָשִׂיתָ בָּרִיחִים עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:	26
27	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;	וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא תִּנְיָנָא וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא לְסוּפָהוֹן מֵעֶרְבָא:	27
28	and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.	וְעֶבְרָא מְצִיעָאָה בְּגוֹ דְּפִיָּא מֵעֶבֶר מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:	28
29	And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.	וְיִתְּ דְּפִיָּא תַּחְפֵּי דְּהָבָא וְיִתְּ עֲקָתָהוֹן תַּעֲבִיד דְּהָבָא אֶתְרָא לְעֶבְרִיא וְתַחְפֵּי יֵת עֶבְרִיא דְּהָבָא:	29
30	And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.	וְהִקְמַתָּ אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרָאִיתָ בְּהָר: (ס)	30
31	And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.	וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:	חמישי

26 בריחים. כתרומתו עֲבָרִין, וצלע"ז אשפריש"ש
26 חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מלד זה וזה נכנס בטבעת מלד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמנעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנסם לחוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בחוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין צעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, והוא שנאמר בחוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שצפון ושבדרום, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, והוא מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שצמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נח):
29 בתים לבריחים. הטבעות שחשה בהן יהיו צמים להכניס בהן הצריחים:
29 וצפית את הבריחים זהב. לא שהיה הזהב מדובק על הצריחים, שאין עליהם שום נפוץ, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובען אלא הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לחוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמצא הצריחים מזופים זה כשהן מחוץ בקרשים, והצריחים הללו מצחו היו צולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות בחוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים:
30 והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו:
30 הראית בהר. קודם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:
31 פרוכת. לשון מחילה הוא, וצלשון חכמים פרגוד, דבר המדיל בין המלך ובין העם:
31 תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, ככל חוט וחוט ו' חוטין:
31 מעשה חושב. כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצירוף שמשני עצריה אינן דומין זה לזה:
31 כרבים. צירוף של צריות יעשה צה.

<p>32 And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.</p>	<p>וְנִתְּנָה אֹתָהּ עַל-אַרְבָּעָה עֲמֻדֵי שֹׁטִים מְצֻפִּים זָהָב וְיִיהוּן דְּהָבָא עַל אַרְבָּעָה סָמְכִין דְּכֶסֶף:</p>	<p>32 וְנִתְּנָה אֹתָהּ עַל-אַרְבָּעָה עֲמֻדֵי שֹׁטִים מְצֻפִּים זָהָב וְיִיהוּן דְּהָבָא עַל-אַרְבָּעָה אֲדָנֵי-כֶסֶף:</p>
<p>33 And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.</p>	<p>וְנִתְּנָה אֶת-הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהֵבֵאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהַבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים:</p>	<p>33 וְנִתְּנָה אֶת-הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהֵבֵאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהַבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים:</p>
<p>34 And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.</p>	<p>וְנִתְּנָה אֶת-הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים:</p>	<p>34 וְנִתְּנָה אֶת-הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים:</p>
<p>35 And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.</p>	<p>וְתִשֶׁהוּ יֵת פִּתּוּרָא מִבְּרָא לַפְּרוֹכֶתָּא וְיֵת מִנְרֵתָא לְקַבִּיל פִּתּוּרָא עַל סִטְר מִשְׁפָּנָא דְּרוּמָא וּפִתּוּרָא תִּתִּין עַל סִטְר צִפּוּנָא:</p>	<p>35 וְשִׁמַּתָּ אֶת-הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת-הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל-צֶלַע צָפוֹן:</p>
<p>36 And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פֶּרֶסָא לְתַרְע מִשְׁפָּנָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָב וְיִיהוּן וּבִיץ שִׁזִּיר עוֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>36 וְעָשִׂיתָ מָסֶכֶד לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רֶקֶם:</p>
<p>37 And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לַפֶּרֶסָא חֲמִשָּׁא עֲמֻדֵי שֹׁטִין וְתַחְפִּי יִתְּהוּן דְּהָבָא וְיִיהוּן לְהוּן חֲמִשָּׁא סָמְכִין דְּנַחֲשָׁא:</p>	<p>37 וְעָשִׂיתָ לַמָּסֶכֶד חֲמִשָּׁה עֲמֻדֵי שֹׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְיִיהוּם זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>

32 ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים, ואונקליות קצועין זהן, עקומין למעלה להושיז עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך זה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגובהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּנָה אֶת הַפָּרֹכֶת פֶּסַח הַקְּרָסִים, המחצרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה בשני שלישי המשכן, והחוצרת השנייה כסתה שלישי של משכן, והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים:

35 ושמת את השלחן. שלחן צפון, משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה דדרום, משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שבין שלחן למנורה, משוך קמעה כלפי המזרח, וכולם נחונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

36 ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שִׁכְפָּ צִעְדו (איוב א, י), לשון מגין:

36 מעשה רוקם. הצורות עשויות זו מעשה מחט, כפרצוף של עזר זה כך פרצוף של עזר זה:

36 רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרגומו עוֹבֵד צִיִּיר, ולא עוֹבֵד צִיִּיר. מדת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על י' אמות:

- ¹ ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (זבחים נט):
- ² ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשם לצדס ויחזרם זו:
- ² וצפית אותו נחושת. לכפר על עזות מלח, שנאמר ומצקת נחושה (ישעיה מח, ד):
- ³ סירותיו. כמין יורות:
- ³ לדשנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגס אונקלוס למספי קטמיה, לספות הדשן לתוכס, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסתירה כמו ופסגת שפתי (תהלים פ, י), ויל משריש (איוב ה, ג), וחלופו, ויכל פדוהתי פסגת (שם לא, יז). וכמוהו צסעפיה פריה (ישעיה יז, ו), וחלופו מסעף פריה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וזה האחרון עזמו (ירמיה ג, יז), שזר עזמיו. וכמוהו ויסקלהו צאצנים (מלכים א כא, יג), וחלופו סקלו מאצן (ישעיה סב, י), הסירו אצניה, וכן ויעזקהו ויסקלהו (שם ה, ז). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אדשנדר"ר
- ³ ויעיו. כתרומתו, מגרפות שנוטל זהם הדשן, והן כמין כסוי קדירה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז ויד"ל
- ³ ומזרקותיו. לקבל זהם דם הזבחים:
- ³ ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה זהם בצשר ונתחצים זו, ומתהפכין זהן על גחלי המערכה שיהא ממחר שריפתן, ובלע"ז קרויני"ש ובלשון חכמים נוריות:
- ³ ומחתותיו. בית קבול יש להם, ליטול זהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו לקחות אש מקוד (ישעיה ל, יד), לשון שאיצת אש ממקומה, וכן היססה אש צחיקו (משלי ו, כז):
- ³ לכל כליו. כמו כל כליו:
- ⁴ מכבר. לשון כברה שקורין קריבל"ש (זיעב) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתרונו, ועשית לו מכבר נחושת מעשה רשת:
- ⁵ ברכב המזבח. סובב, כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה). אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי לפני התיבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה, אבל סובב להלן הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפניו מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב). איזהו כרכוב, בין קרן לקרן, והיה רחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, וסירך המתוך, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שצדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבישו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להצדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא בצמנעו. וכשש שהיו עולין זו, אף על פי שלא פירשו בענין זה, כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה צמנעו, לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא בכבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שנינו במכילתא (בחדש פי"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתן, והכבש היה בדרום המזבח, מובדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מנאמי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב): למדנוה מן המקרא:

XXVII	And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.	וַתַּעֲבִיד ית מִדְּבָחָא דְאָעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אַמִּין אוֹרְכָא וְחֲמִישׁ אַמִּין פּוֹתֵיא מְרֻבֵּעַ יְהִי מִדְּבָחָא וְתֵלֶת אַמִּין רֹמְיָהּ:	וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשׁ אַמּוֹת אָרְךְ וְחֲמִשׁ אַמּוֹת רֹחֵב רְבֹועַ יְהִי־הוּא הַמִּזְבֵּחַ וְשֵׁלֶשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:	שז
2	And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.	וַתַּעֲבִיד קַרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זְוִיתֶיהָ מִנִּיהַ יְהוּנָן קַרְנוֹהִי וְתַחְפִּי יִתִּיהַ נְחָשָׁא:	וַעֲשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנוֹ תִּהְיֶינָן קַרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:	2
3	And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.	וַתַּעֲבִיד פְּסַכְתֵּירֹנִתֶיהָ לְמַסְפִּי קִטְמִיָּה וּמִגְרוּפֵּיתֶיהָ וּמִזְרְקוֹהִי וְצִנּוּרֵיתֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ לְכֹל מְנוּהֵי תַעֲבִיד נְחָשָׁא:	וַעֲשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדִשְׁנוֹ וְיַעֲיוֹ וּמִזְרְקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמַחְתֵּיתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:	3
4	And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.	וַתַּעֲבִיד לִיהַ סָרְדָא עֹבֵד מְצֻדָּתָא דְנְחָשָׁא וְתַעֲבִיד עַל מְצֻדָּתָא אַרְבַּע עֲזָקִין דְנְחָשָׁא עַל אַרְבַּעַ סְטְרוֹהִי:	וַעֲשִׂיתָ לוֹ מִכְפָּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעֲשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:	4
5	And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.	וְתַתִּין יְתֵהּ תַּחַת סוּבִיבָא דְמִדְּבָחָא מִלְרַע וְתַתִּי מְצֻדָּתָא עַד פְּלָגוֹת מִדְּבָחָא:	וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ:	5
6	And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.	וַתַּעֲבִיד אֲרִיחֵיא לְמִדְּבָחָא אֲרִיחֵי דְאָעִי שְׁטִין וְתַחְפִּי יְתַהוּנָן נְחָשָׁא:	וְעֲשִׂיתָ בָדִים לַמִּזְבֵּחַ בָּדִי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:	6
7	And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.	וַיַּעֲלֵל יְתֵהּ אֲרִיחֹהִי בְעִזְקָתָא וַיַּהוּנָן אֲרִיחֵיא עַל תְּרִין סְטְרֵי מִדְּבָחָא בְּמַטְל יְתִיהַ:	וְהוּבָא אֶת־בָּדָיו בְּטַבַּעֲתֵי וְהָיוּ הַבָּדִים עַל־שְׁתֵּי צְלָעֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֵׂאת אֹתוֹ:	7
8	Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.	חֲלִיל לִיחִין תַעֲבִיד יְתִיהַ כְּמָא דְאַחֲזִי יְתֵד בְּטוֹרָא כֵּן יַעֲבִדוּן:	נָבֹוב לָחַת תַעֲשֶׂה אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָר־כֵּן יַעֲשׂוּ: (ס)	8

7 בטבעות. צארכע טבעות שנעשו למכזר:

8 נבוב לוחות. כמרגמו חליל לוחין, לוחות עצי שטים מכל 7 והחלל צאמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עזיו ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

9	And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.	וְעָשִׂיתָ אֶת הַחֹצֵר הַמִּשְׁכָּן לְפָנֶיךָ נֹגֵב־תֵּימָנָה קִלְעִים לְחֹצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאַמָּה אָרְךָ לַפָּאָה הָאַחַת: וְתַעֲבִיד יֵת דֶּרֶת מִשְׁכָּנָא לְרוּחַ עֵיבֵר דִּירוּמָא סְרָדִי לְדֶרְתָּא דְּבוּץ שְׁזִיר מֵאָה אַמִּין אוּרְכָא לְרוּחָא חֲדָא:	סזעי
10	And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.	וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: וְעַמֻּדוֹהֵי עֶסְרִין וְסִמְכֵיהוֹן עֶסְרִין דְּנַחֲשָׁא וְוֵי עַמֻּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	10
11	And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְכֵן לַפָּאָה צָפוֹן בְּאָרְךָ קִלְעִים מֵאָה אָרְךָ וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: וְכֵן לְרוּחַ צָפוֹנָא בְּאוּרְכָא סְרָדִי מֵאָה אוּרְכָא וְעַמֻּדוֹהֵי עֶשְׂרִין וְסִמְכֵיהוֹן עֶשְׂרִין דְּנַחֲשָׁא וְוֵי עַמֻּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	11
12	And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.	וְרֹחַב הַחֹצֵר לַפָּאָתָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם עֶשְׂרֵה וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרֵה: וּפּוֹתֵיָא דְּדֶרֶתָא לְרוּחַ מַעְרָבָא סְרָדִי חֲמִשִּׁין אַמִּין עַמֻּדֵיהוֹן עֶשְׂרָא וְסִמְכֵיהוֹן עֶשְׂרָא:	12
13	And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.	וְרֹחַב הַחֹצֵר לַפָּאָת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה: וּפּוֹתֵיָא דְּדֶרֶתָא לְרוּחַ קִדְמָא מִדְּנָחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:	13
14	The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְחִמֻּשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קִלְעִים לַכֶּתֶף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה: וְחִמֻּשׁ עֶשְׂרֵי אַמִּין סְרָדִי לְעַבְרָא עַמֻּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסִמְכֵיהוֹן תְּלָתָא:	14

9 קלעים. עשויו כמין קלעי ספינה נקבים נקבים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרגומו סְרָדִין כתרגומו של מכזר המתורגם סְרָדָא לפי שהן מנוקצין ככזרה:

9 לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:

10 ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד:

10 ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושצים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קבוע בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביבו צמיתים כנגד כל עמוד ועמוד, וחולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גוני"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחילות החצר:

10 ווי העמודים. הם האונקליות:

10 וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם צראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכך מצינו בפילגש בגבעה, ועמו גִּמְד תַּמְרוֹרִים תְּצוּשִׁים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:

13 לפאת קדמה מזרח. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחר, לשון אחורים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגם אונקלוס הִים הָאֶחָדִין (דברים יא, כד), ימא מערבא:

13 חמשים אמה. אותן ג' אמה לא היו סתומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנית, נשאר רחב חלל הפתח צנתיים כ' אמה, והוא שנאמר וְלִשְׁעַר הָעֶזְרָא מֶקֶד עֶשְׂרִים אַמָּה, וילן למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

14 עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שצראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב:

15	And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וּלְפֶתֶחַ הַשְּׁנִיָּתָה חֲמֵשׁ עָשָׂרָה קָלָעִים עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	15
16	And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.	וּלְשַׁעַר הַחֲצָר מָסֶכָה עֲשָׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רָקִים עֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה:	16
17	All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.	כָּל-עֲמֻדֵי הַחֲצָר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כָּסֶף וְנִיָּהֶם כָּסֶף וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:	מפטיר
18	The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.	אֶרֶץ הַחֲצָר מֵאָה בָּאֲמָה וְרָחֹב חֲמִשִּׁים בְּחֻמְשֵׁים וְקֹמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:	18
19	All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.	לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדֹתָיו וְכָל-יִתְדֵת הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: (ס)	19

17 כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש וויין וחשוקים ואדני נחשת אלא לזפון ולדרום, אזל למזרח ולמערב לא נאמר וויין וחשוקים ואדני נחשת, לכך צא ולמד כאן:

18 ארך החצר. הזפון והדרום שכן המזרח למערב מאה צאמה:

18 ורחב חמשים בחמשים. חצר שצמזמה היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו צפון נ' החיצונים של אורך החצר, נמצאו קלו בחמשים הפנימיים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריח לאחוריו בין הקלעים שצמזמז ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות צאמזע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריח לזפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג):

18 וקומה חמש אמות. גובה מחיצות החצר, והוא רוחב הקלעים:

18 ואדניהם נחשת. להציא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים, אזל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן:

19 לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים:

19 יתדות. כמין נגרי נחשת עשוין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים צמידים סביב סביב צפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגזיהמן, ואיני יודע אם תחזין צורך, או קשורין ותלוין וכודין מכבד שפולי היריעות שלא ינעו צרות, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין צורך, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אהל צל יקען צל יסע יתדקיו לקנח (ישעיה לג, כ):

20	And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.	וְאֵת תַּפְקִיד יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְבֹּן לָךְ מִשְׁחָ זֵיתָא דְכִיָּא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינָא תְדִירָא:	וְאֵתָה תַצְוֶנָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:	תצוה
21	In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.	בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא מִבְּרָא לְפָרוּכָתָא דְעַל סִהְדוּתָא יִסְדֵּר יִתִּיה אֶהְרֹן וּבְנֵיהִי מִרְמָשָׁא עַד צַפְרָא קֳדָם יְיָ קִיָּם עַלְמָא לְדִרְיָהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	בְּאַהֲל מוֹעֵד מַחוּץ לַפֶּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)	21
XXVIII	And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.	וְאֵת קָרִיב לְוָתָךְ יֵת אֶהְרֹן אֶחֱיוֹ וְיֵת בְּנוֹהִי עֲמִיה מִגֹּז בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:	וְאֵתָה הַקָּרִיב אֵלֶיךָ אֶת־אֶהְרֹן אֶחֱיוֹ וְאֶת־בְּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:	XXVIII
2	And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.	וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיוֹ לִיקָר וּלְתִשְׁבָּחָא:	וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיוֹ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:	2
3	And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְאֵת תַּמְלִיל עִם כָּל חֲכִימֵי לְבָא דְאַשְׁלִימִית עֲמָהוֹן רוּחַ חֲכָמָא וַיַּעֲבִדוּן יֵת לְבוּשֵׁי אֶהְרֹן לְקִדְשׁוּתִיהִי לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי:	וְאֵתָה תְדַבֵּר אֶל־כָּל־חֲכָמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקִדְשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־לִי:	3

20 זך. צלי שמרים, כמו ששינוי צמנחות (פו.), מגררו צראש הזית וכו':
20 בתית. הזיתים היה כותש צמנחת ואינו טוחנן צריחים, כדי שלא יהא צו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסין לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כתית למאור, ולא כתית למנחות:
20 להעלות נר תמיד. מדליק עד ששהא שלהצת עולה מאליה (שצת כא):
20 תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת תמיד (צמדבר כח, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן צמנחת חציתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מַטְלִיטָה צִצְקָר ומַטְלִיטָה צִצְקָר, אצל תמיד האמור בלחם הפנים, משצת לשצת הוא:
21 מערב עד בוקר. תן לה מדה שמהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין צרך כלום:
1 ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמור מלאכת המשכן:
3 לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו צכהונה על ידי הצגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנמריא"ה צלע"ז

<p>And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֻּד' וּמְעִיל וּכְתָנֶת תְּשֻׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֶט וְעֹשֶׂי בִגְדֵי-קָדֵשׁ לְאַהֲרֹן אֶחָיֵד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ-לִי:</p>	<p>וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֻּד' וּמְעִיל וּכְתָנֶת תְּשֻׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֶט וְעֹשֶׂי בִגְדֵי-קָדֵשׁ לְאַהֲרֹן אֶחָיֵד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ-לִי:</p>
<p>And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְאֵמֹנִן יִסְבוּן יֵת דְּהָבָא וְיֵת תְּכֵלֵא וְיֵת אַרְגָּמָנָא וְיֵת צָבֵעַ וְהוֹרֵי וְיֵת בּוּצָא:</p>	<p>וְהֵם יִקְחוּ אֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן וְאֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: (פ)</p>

- ⁴ חושן. תכשיט כנגד הלז:
- ⁴ ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מנאיתי צברייתא פירוש תבניתו, ולבי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחצו כרוחצו גב איש, כמין סינר שקורין פורזי"נט שחוגרות השורות כשרוככות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְדָוִד קָגוֹר אֶפֻּד צָד (שמואל-ב' ו, יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין בו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֻּד (ויקרא ה, ז) ואחר כך וַיַּחַגְר אֹתוֹ צִנְעָז הָאֶפֻּד (שם), ותרגם אונקלוס צִנְעָמִין אֶפֻּדָא, למדנו שהחשז הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשז שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאופדו ומקשטו בו, כמו שנאמר ויאפד לו בו (שם), והחשז הוא חגור שלמעה הימנו, והכתפות קבועות בו. ועוד אומר לי לבי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד בד, פֶּרְדִּיט דְּבוּץ, ותרגם כמו כן מעילין, פֶּרְדִּיטין, צמעשה תמר אחות אבשלום, פִּי כֵן תִּלְצָשֶׁן צִנּוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּחֹלֶת מְעִילִים (שמואל-ב' יג, יח):
- ⁴ ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון:
- ⁴ תשובץ. עשוין משצצות לנוי, והמשצצות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושצ קביעת אצנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באצני האפוד מִסְצַת מִשְׁצִצוֹת זָהָב, ובלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש
- ⁴ מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין כּוּצָעִין (עיין יומא כה.):
- ⁴ ואבנט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתן, וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַפָּתֶת וַיַּחַגְר אֹתוֹ צִנְעָז וַיִּלְבֹּשׂ אֹתוֹ הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֻּד:
- ⁴ בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:
- ⁵ והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הבגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הבגדים:

6	And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.	וַיַּעֲבֹדוּן יֵת אֵיפֹדָא דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא צִבְעֵ זָהָרִי וּבּוּץ שְׁזִיר עֹבֵד אוֹמֵן:	וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חָשָׁב:	לוי
7	It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.	תָּרִין כְּתֻפֹּת מִלְּפָנָי יִהְיוּ לִיהֵ עַל תָּרִין סְטְרוֹהֵי וַיִּתְּלַפֶּה:	שְׁתֵּי כְתֻפֹת חִבְרֹת יִהְיֶה־לָּו אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וַחֲבֵר:	7
8	And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וְהַמָּנִן תְּקוּנִיה דְעֻלּוּהֵי כְעֻבְדֵיה מִנִּיה יֵהִי דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵ זָהָרִי וּבּוּץ שְׁזִיר:	וַחֲשָׁב אֶפְדָתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמָּנֹו יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:	8
9	And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:	וְתִסַּב יֵת תְּרֵתִין אֲבָנֵי בִּירְלָא וְתִגְלֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אֲבָנֵי־שֹהֶם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	9

6 ועשו את האפוד. אם צאתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים וישגה הקורא בצרופו, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא צו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכצות סוסים, וחוגר אותם מאחוריו כנגד לבו למטה מאליהו, רחצו כמדת רוחצ גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשצ מחוצר צראשו על פני רחצו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור צו, והכתפות מחוצרות צחשצ, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחצו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלל צוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואצני השם קצועות צהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצצות נתונות צראשיהם לפני כתפיו, ושתי עצמות הזה צחצות צשתי טצועות צחשצן בשני קצות רחצו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים צמשצצות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין צמשצצות צככתף שמאל, נמצא החשן תלוי צמשצצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טצועות צשתי קצות החשן צחצחיתו, וכנגדם שתי טצועות צשתי כתפות האפוד מלמטה, צראשו התחתון המחוצר צחשצ, טצועות החשן אל מול טצועות האפוד שוכצים זה על זה, ומרכסן צפתיל תכלת תחוצ צטצועות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דצוק לחשצ האפוד, ולא יהא נד ונצדל, הולך וחוזר:

6 זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזור. חמשה מינים הללו שורין צכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזה צמין טסים דקין, וקולצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עס שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עס שש חוטין של ארגמן, וכן בתולעת שני, וכן צשש, שכל המינין חוטן כפול ששה וחוט של זהב עס כל אחד ואחד, ואחר כך שזור את כולם כאחד, נמצא חוטן כפול כ"ח, וכן מפורש צמס' יומא (עצ.). ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקלץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב) צחוך התכלת וצחוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזור עס כל מין ומין:

6 מעשה חושב. צבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין צורת שני עצריהם דומות זו לזו: שתי כתפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשצ האפוד היא החגורה, וצמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגצו של כהן היו מחוצרות צחשצ שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחצות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חצורן לטצועות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש צענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אצני שם קצועות צהן, אחת צכל אחת:

7 אל שני קצותיו. אל רחצו של אפוד, שלא היה רחצו אלל כנגד גבו של כהן, וגצוהו עד כנגד האצילים שקורין קודי"ש, שנאמר לא יקָאָרוּ צִצָּע (יצחקאל מד, יח), אין חוגרין צמקוס זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממחניהם, אלל כנגד אציליהם: 7 וחבר. האפוד עס אותן שתי כתפות האפוד יחצר אותם צמחט למטה צחשצ, ולא יארגס עמו, אלל אורגס לצד ואחר כך מחצרים:

8 וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו:

8 אשר עליו. למעלה צשפת הסינר היא החגורה:

8 כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושצ ומחמשת מינין, כך אריגת החשצ מעשה חושצ ומחמשת המינים:

8 ממנו יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לצד ויחצרנו:

<p>10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.</p>	<p>שְׁשֶׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאַחַת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשְּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשְּׁנִית כְּתוּלְדָתָם:</p>	<p>ישראל</p>
<p>11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.</p>	<p>עֹבֵד אוֹמֵן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגִלְף דְּעִזְקָא תְּגַלֹּף יֵת תְּרֵינ אֲבִינָא עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁקְעֵן מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:</p>	<p>11 מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחִי חֲתָם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבֹנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסְבָּת מְשַׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.</p>	<p>וְתָשׁוּ יֵת תְּרֵינ אֲבִינָא עַל כְּתָפֵי אֵיפֻדָא אֲבִי דְּיוֹכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוּל אֶהְרֹן יֵת שְׁמֹתָהוֹן קֳדָם ייַ עַל תְּרִין כְּתָפוֹהִי לְדוֹכְרָנָא:</p>	<p>12 וְשָׂמֹת אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבֹנִים עַל כְּתֻפֹת הָאֵפֹד אֲבִי זִכְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְּתָפָיו לְזִכְרוֹן: (ס)</p>
<p>13 And thou shalt make settings of gold;</p>	<p>וְתַעֲבִיד מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב:</p>	<p>שני וְעָשִׂיתָ מְשַׁבָּצוֹת זָהָב:</p>
<p>14 and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.</p>	<p>וְתָרֵינ תְּכִין דְּדָהָב דְּכִי מִתְחָמֵן תַּעֲבִיד יִתְהוֹן עֹבֵד גְּדִילוֹ וְתָתִין יֵת תְּכִינָא גְּדִילְתָא עַל מְרַמְצָתָא:</p>	<p>14 וְשְׁתֵּי שְׂרָשְׁרוֹת זָהָב טָהוֹר מִגְבְּלוֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֲבֹת וְנָתַתָּה אֶת־שְׂרָשְׁרוֹת הָעֲבֹתוֹת עַל־הַמְּשַׁבָּצוֹת: (ס)</p>

- 10 כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השניה, גד אשר יששכר זבולן יוסף, וזננימין מלא, שכן הוא כחצו במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:
- 11 מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אצנים. חרש זה, דבוק הוא לתיבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן קרש עץ נקרא (ו ישיעיה מד, יג), חרש של עץ. וכן קרש צרף מעץ (שם יז), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כמרגומו קמצ מפרש כגלף דעוקא, חרוטות האותיות בתוכן, כמו שחורטין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כמז ניכר ומפורש:
- 11 על שמות. כמו בשמות:
- 11 מסבות משבצות. מוקפות האצנים במשבצות זה, שעושה מושב האבן זוהב כמין גומא למדת האבן, ומשקעה במשבצות, נמצאת המשבצת סובבת את האבן סביב, ומחצר המשבצות בכחפות האפוד:
- 12 לזכרון. שיהא רואה הקצ"ה את השבטים כמוצאים לפניו, ויזכור לדקתם:
- 13 ועשית משבצות. מיעוט משבצות שמים, ולא פירש לך עמה צפרשה זו אלא מקצת זרעו, וצפרשת החשן גומר לך פירושן:
- 14 שרשרות זהב. שלשלאות:
- 14 מגבלות. לסוף גבול החשן תעשה אותם:
- 14 מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקצים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לערדסקאות שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (צ"ה כז):
- 14 ונתתה את שרשרות. של עבותות העשויות מעשה עבות על משבצות הללו. ולא זה הוא מקום נוואת עשייתן של שרשרות ולא נוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון זווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון זווי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומזוהה על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת צורך המשבצות שזוה לעשות עס האפוד, וכמז לך זאת, לומר לך המשבצות הללו יזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תחנם על המשבצות הללו:

15	And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.	וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מְעָשָׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:	15
16	Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.	רְבועֵ יִהְיֶה כְּפֹל זֶרֶת אֶרְפוּ וְזֶרֶת רָחֳבוֹ:	16
17	And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;	וּמְלֵאתָ בּוֹ מְלֵאת אֶבֶן אַרְבַּעַה טֹוֹרִים אֶבֶן טֹוֹר אָדָם פִּטְדָה וּבְרָקֶת הַטֹּוֹר הָאֶחָד:	17
18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטֹּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְךָ סַפִּיר וַיִּתֵּלֶם:	18
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטֹּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה:	19
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטֹּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֵׁהֶם וַיִּשְׁפֹּה מִשְׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם:	20
21	And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶינָּה עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ תִּהְיֶינָּה לְשָׁנֵי עָשָׂר שָׁבֹט:	21

15 חושן משפט. שמכפר על קלוקל הדין. דבר אחר משפט, שמזכר דבריו והצטחחו אמת, דרישנמ"ט בלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אס עונש מיתה אס עונש מכות אס עונש ממון, וזה משמש לשון צירור דברים, שמפרש ומזכר דבריו:

16 כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מיינין: זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לצו, שנאמר וְהָיוּ עַל לְבָבְךָ, תלוי בכתפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי צהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

17 ומלאת בו. על שם שהאזנים ממלאות גומות המשצצות המתוקנות להן, קורא אותן בלשון מלואים: משבצים זהב. יהיו הטורים צמלואותם, מוקפים משצצות זהב צעומק שיעור שיתמלא צעוצי האצן, זהו לשון צמלואותם, כשיעור מלוי עניין של אצנים יהיה עומק המשצצות, לא פחות ולא יותר:

21 איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האצנים, אודם לראובן, פטודה לשמעון, וכן כלם:

- ²² על החושן. צביל החשן, לקצעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שזהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשצות, ואף שרשרות פחר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יתירה, כמו מ"ס שצשלסום, ומ"ס שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת בלשון עברית כשלשלת בלשון משנה: גבלת. הוא מגבלות האמור למעלה, שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל בלע"ז ²² מעשה עבות. מעשה קליעה: ²³ על החושן. לצורך החושן, כדי לקצעם בו. ולא יתכן לומר שמהא תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נמנים בו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שתי טבעות זהב, ואף בשרשרות צריך אמה לפתור כן: ²³ על שני קצות החושן. לשתי פאות שכנגד הנואר לימנית ולשמאלית הבאים מול כתפות האפוד: ²⁴ ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן הן שרשרות גבלות הכתובות למעלה, ולא פירש מקום קבוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תומצאותן בטבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו: ²⁵ ואת שתי קצות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: ²⁵ תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחבצות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלל הנואר, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ²⁵ ונתתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת צו ואחת צו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמנה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך: ²⁵ אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים: ²⁶ על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחמנות לימין ולשמאל: ²⁶ על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנים, האחד שיתנס בשני קצות של תחיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לנואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעבר החושן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העבר הוא ללד האפוד, שחש האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכבין עליו:

22	And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרָשֶׁת גְּבֻלַּת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר:	וְתַעֲבִיד עַל חוֹשֶׁןא תָּכִין מִתְחָמֵן עֹבֵד גְּדִילֹ דָּהָב דְּכִי:
23	And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	וְתַעֲבִיד עַל חוֹשֶׁןא תָּרִין עֶזְקֵן דָּהָב וְתַתִּין יֵת תָּרִין עֶזְקָתָא עַל תָּרִין סְטָרֵי חוֹשֶׁןא:
24	And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	וְתַתִּין יֵת תָּרִין גְּדִילֹן דָּהָב עַל תָּרִין עֶזְקָתָא בְּסְטָרֵי חוֹשֶׁןא:
25	And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְּצוֹת וְנָתַתָּה עַל-כְּתָפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו:	וְיֵת תָּרִין גְּדִילֹן דְּעַל תָּרִין סְטָרוֹהֵי תַתִּין עַל תָּרִין מְרַמְצָתָא וְתַתִּין עַל כְּתָפֵי אֶפֶדָא לְקַבִּיל אֶפֶדָּהי:
26	And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.	וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד (בַּסְּפָרִי סִפְרָד וַאֲשַׁכְנֹז הָאֶפֶד) בֵּיתָה:	וְתַעֲבִיד תָּרִין עֶזְקֵן דָּהָב וְתַשִּׁי יֵתָהוֹן עַל תָּרִין סְטָרֵי חוֹשֶׁןא עַל סְפָתָה דְּלַעֲבָרָא דְּאֶפֶדָא לָגִי:
27	And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.	וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְּתָפוֹת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לְעִמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:	וְתַעֲבִיד תָּרִין עֶזְקֵן דָּהָב וְתַתִּין יֵתָהוֹן עַל תָּרִין כְּתָפֵי אֶפֶדָּהי מִלְּרַע מִלְּקַבִּיל אֶפֶדָּהי לְקַבִּיל בֵּית לֹפִי מַעְלֵי לְהַמִּין אֶפֶדָּא:
28	And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.	וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעָתוֹ אֶל-טַבְּעַת הָאֶפֶד בַּפִּתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד:	וַיִּתְּחוּ יֵת חוֹשֶׁןא מֵעֶזְקָתָהּ לְעֶזְקַת אֶפֶדָּא בְּחוּטָא דְּתַכִּילָתָא לְמַהֲוֵי עַל הַמִּין אֶפֶדָּא וְלֹא יִתְפָּרַק חוֹשֶׁןא מַעְלֵי אֶפֶדָּא:

27 על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצרות נחונות צראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות נזה ליתן צראשן השני שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחצתו, סמוך למקום חבורן צאפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחצת לעומת החגורה, ואלו נחונים מעט צגוצה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונותן פתיל תכלת צאותן הטבעות וצטבעות החשן, ורוכסן צאותו פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושב על המעיל יפה:

27 ממוֹל פָּנָיו. צעצר החינו:

28 וירכסו. לשון חבור, וכן מְרַכְסֵי אִישׁ (תהלים לא, כא), חצורי חצירי רשעים. וכן וְהָרְכָסִים לְצִקְעָה (ישעיה מ, ד), הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שציניהם אלא צקושי גדול, שמחוץ סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לצקעת מישור ונוחה לילך:

28 להיוֹת עַל חֹשֶׁב הָאֶפֶד. להיות החשן דצוק אל חשב האפוד:

28 ולא ינח. לשון ניתוק, ולשון ערצי הוא כדצרי דונש בן לצרט:

<p>29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually. .</p>	<p>וַיִּטּוֹל אֶהָרֹן יֵת שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן דִּינָא עַל לִבּוֹ בְּמִיעֲלִיָּה לְקֹדֶשׁ לְדֹכָרָנָא קָדָם יְיָ תָדִירָא:</p>	<p>29 וַנָּשָׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בָּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכָּרֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:</p>
<p>30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.</p>	<p>וְתָתִין בַּחֹשֶׁן דִּינָא יֵת אֹרִיָּא וְיֵת תּוּמִיָּא וַיְהִי עַל לִבָּא דֶּאֶהָרֹן בְּמִיעֲלִיָּה לְקָדָם יְיָ וַיִּטּוֹל אֶהָרֹן יֵת דִּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבּוֹ קָדָם יְיָ תָדִירָא:</p>	<p>30 וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאֹרִיִּם וְאֶת־הַתּוּמִּים וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בָּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וַנָּשָׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>
<p>31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יֵת מְעִיל אֵיפֹדָא גְמִיר תַּכְלָא:</p>	<p>שלישי וַעֲשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֵפֹד כָּלִיל תַּכְלֵת:</p>
<p>32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.</p>	<p>וַיְהִי פּוּמִיָּה כַּפִּיל לְגִיָּה תּוּרָא יְהִי מִקָּרָא לְפּוּמִיָּה סָחֹר סָחֹר עֹבֵד מְחִי כַּפּוֹם שְׂרָיָן יְהִי לִיה דְּלָא יִתְבַּזֵּעַ:</p>	<p>32 וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שֹׁפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כַּפִּי תַחְרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקָּרַע:</p>
<p>33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:</p>	<p>וְתַעֲבִיד עַל שְׁפוֹלוֹהִי רְמוֹנֵי תַּכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָב עַל שְׁפוֹלוֹהִי סָחֹר סָחֹר וְזִגְיִן דְּדָהָב בִּינֵיהֶן סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>33 וַעֲשִׂיתָ עַל־שׁוּלָיו רְמוֹנֵי תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמָנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:</p>
<p>34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.</p>	<p>זָגָא דְּדָהָבָא וְרְמוֹנָא זָגָא דְּדָהָבָא וְרְמוֹנָא עַל שְׁפוֹלֵי מְעִילָא סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>34 פַּעֲמָן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמָן זָהָב וְרִמּוֹן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב:</p>

30 האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). וצמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁחַל לוֹ צִמְשֵׁפֶט הָאֹרִיִּם (צמדבר כז, כא):

30 את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אס לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

31 את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה:

31 כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו:

32 והיה פי ראשו. פי המעיל בגזו, הוא פתיחת בית האור:

32 בתוכו. כתרמו פִּיל לְגִיָּה, כפול לתוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט:

32 כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם כפול לחוכן:

32 לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורע עובר בלאו, שזה ממנין לאוין שצמורה, וכן לא יִחַשְׁחֶן, וכן לא יִקָּרַע מִמֶּנּוּ (שמות כה, טו), הנאמר צדי הארון:

33 רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כצלת תרנגולת:

33 ופעמוני זהב. זגין עם עִנְזָלִין שצמחוס:

33 בתוכם סביב. ציניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי צשולי המעיל:

34 פעמון זהב ורמון וגו'. פעמון זהב ורמון אללו:

<p>35 And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.</p>	<p>וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)</p>	<p>35 וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)</p>
<p>36 And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד זָהָב צִיצָא דְדָהָב דְּכִי וְתִגְלוֹף עָלוּהִי כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>	<p>36 וַעֲשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתַחְתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>
<p>37 And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.</p>	<p>וַתִּשְׁנֵי יִתִּיהָ עַל חוּטָא דְּתַכִּילְתָּא וְהָיָה עַל מִצְנֶפֶתָא לְקַבִּיל אִפִּי מִצְנֶפֶתָא יְהִי:</p>	<p>37 וְשָׂמַתָּ אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מֹול פְּנֵי־הַמִּצְנֶפֶת יְהִיהָ:</p>
<p>38 And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.</p>	<p>וְהָיָה עַל בֵּית עֵינֹהִי דְאַהֲרֹן וַיִּטּוֹל אַהֲרֹן יֵת עֲוֹנוֹת קוֹדֶשִׁיאַ דְּיִקְדָּשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מַתָּנָת קוֹדֶשִׁיהוֹן וְהָיָה עַל בֵּית עֵינֹהִי תְדִירָא לְרַעְוָא לְהוֹן קָדָם יְיָ:</p>	<p>38 וְהָיָה עַל־מִצַּח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֲוֹן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מַתָּנָת קֹדֶשִׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:</p>
<p>39 And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וַתַּרְמִיץ כְּתוּנָא דְּבוּצָא וַתַּעֲבִיד מִצְנֶפֶתָא דְּבוּצָא וְהָמֵן תַּעֲבִיד עוֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>39 וְשִׁבְצָתָּ הַכְּתָנָת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵת תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה רֶקֶם:</p>

35 ולא ימות. מכלל לאו אתה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הצגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים:

36 ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המנצח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):

37 על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר, וַיִּטּוֹל עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת (שמות לו, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מנצח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט:), שערו היה נראה ציץ למצנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המנצח, והציץ מלמטה, והפתילים היו צנקים, ותלויין בו צשני ראשים ובמנעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מצפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצאו ציץ אורך הטס ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מנצחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה:

38 ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: 38 את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרבו צטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה:), אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן:

38 והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מנצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מנצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה, ולדברי האומר עודהו על מנצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה,

נדרש על מנצחו תמיד, מלמד שממשמש בו בעודו על מנצחו, שלא יסיח דעתו ממנו: 39 ושבצת. עשה אותם משצנות משצנות, וכולם של שש:

<p>40 And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.</p>	<p>וּלְבָנֵי אֶהֱרֹן תַּעֲשֶׂה כִּתְנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנִּים וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת:</p>	<p>וּלְבָנֵי אֶהֱרֹן תַּעֲשֶׂה כִּתְנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנִּים וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת:</p>
<p>41 And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וּתְלַבִּישׁ יִתְהוֹן יֵת אֶהֱרֹן אֶחָיו וְיֵת בְּנוֹתָיו עִמֵּיהֶם וְיִתְרָבִי יִתְהוֹן וְיִתְקַרִּיב יֵת קֹדֶרֶתָיו וְיִתְקַדִּישׁ יִתְהוֹן וְיִשְׁמְשׁוּן קֹדְמִי:</p>	<p>וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהֱרֹן אֶחָיו וְאֶת־בְּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנוּ לִי:</p>
<p>42 And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.</p>	<p>וַעֲבִיד לָהֶן מְכַנְסִין דְּבוּץ לְכִסְאָהּ בָּשָׂר עָרִיא מִחֲרָצִין וְעַד יֶרֶךְ יִהְיוּ:</p>	<p>וַעֲשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־כָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוּהָ מִמִּתְנִים וְעַד־יֶרְכִים יִהְיוּ:</p>
<p>43 And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.</p>	<p>וְיִהְיוּ עַל אֶהֱרֹן וְעַל בְּנוֹתָיו בְּמִיעֲלֵהוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא אוֹ בְּמִקְרָבָהוֹן לְמִדְבָּחָא לְשִׁמְשָׁא בְּקֹדֶשׁ וְלֹא יִקְבְּלוּן חֹזָבָא וְלֹא יָמוּתוּן קִים עָלֵם לִיה וְלִבְנוֹתָיו בְּתָרוּהִי:</p>	<p>וְהָיוּ עַל־אֶהֱרֹן וְעַל־בְּנָיו בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא־יִשָּׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>
<p>XXIX And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,</p>	<p>וְדִין פְּתִימָא דְתַעֲבִיד לָהֶן לְקֹדֶשׁא יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי סב תֹּור חַד בַּר תֹּורִי וְדִכְרִין תָּרִין שְׁלָמִין:</p>	<p>וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקֹדֶשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לִקַּח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאַיִלִּים שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>

40 וּלְבָנֵי אֶהֱרֹן תַּעֲשֶׂה כִּתְנֹת. ארבעה בגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואזננט, ומגבעות היא מנפפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרשה:

41 וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת אֶהֱרֹן. אותם האמורין צאהרון, חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשצן, מנפפת, ואזננט, וזיץ, ומכנסים, הכתוצים למטה כולס:

41 וְאֵת בְּנָיו אִתּוֹ. אותם הכתוצים צהס:

41 וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם. את אהרון ואת בניו צשמן המשחה:

41 וּמִלֵּאתָ אֶת יָדָם. כל מלוי ידיס לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק צו מאותו יום והלאה, וצלשון לע"ז, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואנ"טו, ועל ידו הוא מחזיקו צדבר, וקורין לאותו מסירה וויר"טסיר, והוא מלוי ידיס:

42 וַעֲשֶׂה לָהֶם. לאהרון ולבניו:

42 מְכַנְסֵי כָד. הרי מ' צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:

43 וְהָיוּ עַל אֶהֱרֹן. כל הבגדים האלה, על אהרון הראויין לו:

43 וְעַל בְּנָיו. האמורין צהס:

43 בְּבֹאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. להיכל וכן למשכן:

43 וּמָתוּ. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיתה:

43 חֻקַּת עוֹלָם לוֹ. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצ צו:

1 לִקַּח. כמו קח, ושמי גזרות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פתרון אחד:

1 פֶּר אֶחָד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:

2 and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.	וּלְחִים פֶּטִיר וְגִרִּיצָן פֶּטִירָן דְּפִילָן בְּמִשַּׁח וְאַסְפּוּגִין פֶּטִירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשַּׁח סֶלֶת דְּחֲטִין תַּעֲבִיד יְתָהוּן:	2 וְלֶחֶם מִצּוֹת וְחֻלֵּת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בַּשֶּׁמֶן סֶלֶת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
3 And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.	וְתָתִין יְתָהוּן עַל סֶלָא חֵד וְתִקְרִיב יְתָהוּן בְּסֶלָא וְיֵת תּוֹרָא וְיֵת תָּרִין דְּכָרִין:	3 וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֶל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בְּסֶל וְאֶת־הַפָּר וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילִם:
4 And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי הַקֹּרֵיב לְתַרְעֵ מִשְׁכָּן זְמָנָא וְתִסְחִי יְתָהוּן בְּמֵיָא:	4 וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵתָ אֹתָם בְּמַיִם:
5 And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.	וְתִסַּב יֵת לְבוּשִׁיא וְתִלְבִּישׁ יֵת אַהֲרֹן יֵת כְּתוּנָא וְיֵת מְעִיל אֵיפודָא וְיֵת אֵיפודָא וְיֵת חוּשָׁנָא וְתִתְקִין לֵיהּ בְּהַמָּנ אֵיפודָא:	5 וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבְּגָדִים וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־הַכֹּתֶנֶת וְאֶת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת־הָאֵפֹד וְאֶת־הַחוּשָׁן וְאָפַדְתָּ לוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד:
6 And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.	וְתִשְׁנִי מִצְנֶפֶתָא עַל רִישִׁיהּ וְתָתִין יֵת כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא עַל מִצְנֶפֶתָא:	6 וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־גִּזְרֵ הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת:
7 Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.	וְתִסַּב יֵת מִשְׁחָא דְרֵבּוּתָא וְתִרִיק עַל רִישִׁיהּ וְתִרְבִּי יְתִיהּ:	7 וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיִצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשְׁחָתָהּ אֹתוֹ:
8 And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְיֵת בְּנוֹהֵי הַקֹּרֵיב וְתִלְבִּישֵׁנּוּ כְּתוּנִין:	8 וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:

- 2 וּלְחֶם מִצּוֹת וְחֻלֵּת מִצּוֹת. הרי אלו ג' מינין, רצוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן ברצוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין באים עשר עשר חלות (מנחות עו.):
- 2 בשמן. כשהן קמח, יונק צהן שמן וצוללן (שם עה.):
- 2 משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):
- 3 והקרבנות אותם. אל חצר המשכן ציוס הקמח:
- 4 ורחצת. זו טבילת כל הגוף:
- 5 ואפדת. קשט ותקן החגורה והסינר סביבותיו:
- 6 גזר הקדש. זה הציץ:
- 6 על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שצראשו הקשורין שלשתן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:
- 7 ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצין באצבעו:

9	And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.	וַתַּזְרִיז וְתַהוֹן הַמִּזְבֵּיִן אֶהָרֹן וּבְנוֹתָיו וְתַתְּקִין לָהֶן קֹדְשִׁינַן וְתִהְיֶה לָהֶן כְּהֹנָתָא לְקִים עַל־ם וְתַקְרִיב קֹרְבָנָא דְאַהֲרֹן וְקֹרְבָנָא דִּבְנוֹתָיו׃	וְחִגְרְתָּ אֹתָם אֲבָנֹת אֶהָרֹן וּבְנָיו וְחִבְשֹׁתָ לָהֶם מִגְבְּעֹת וְהִיתָה לָהֶם כְּהֹנָה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאתָ יָד־אֶהָרֹן וְיָד־בְּנָיו׃
10	And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.	וְתַקְרִיב יֵת תֹּזְרָא לְקֹדֶם מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיִסְמְדוּ אֶהָרֹן וּבְנוֹתָיו יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ תֹּזְרָא׃	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַךְ אֶהָרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר׃
11	And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וְתַכּוֹס יֵת תֹּזְרָא קֹדֶם יי בְּתַרְע מִשְׁכַּן זִמְנָא׃	וְשַׁחֲטָה אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
12	And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וְתִסַּב מִדְּמָא דְתֹזְרָא וְתַתִּין עַל קַרְנֵת מִדְּבַחָא בְּאֶצְבָּעָךְ וְיֵת כָּל דְּמָא תִשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְּמִדְּבַחָא׃	וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפּוֹךְ אַל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ׃
13	And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.	וְתִסַּב יֵת כָּל תַּרְבָּא דְּחִפִּי יֵת גִּנָּא וְיֵת חֲצָרָא דְעַל כְּבֵדָא וְיֵת תַּרְתִּין כּוֹלִין וְיֵת תַּרְבָּא דְעַל־יהֶן וְתַסִּיק לְמִדְּבַחָא׃	וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּבֶד וְאֶת הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכְּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיתָן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ׃
14	But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.	וְיֵת בֶּשֶׂר תֹּזְרָא וְיֵת מִשְׁכִּיָּה וְיֵת אוֹכְלִיָּה תּוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא׃	וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרֹו וְאֶת־פִּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאתָא הוּא׃
15	Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְיֵת דְּכָרָא חַד תִּסַּב וְיִסְמְכוּ אֶהָרֹן וּבְנוֹתָיו יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא׃	וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל׃

9 והיתתה להם. מלוי ידיים זה לכהונת עולם:

9 ומלאת. על ידי הדברים האלה:

⁹ יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת הכהונה:

¹¹ פתח אהל מועד. צחצר המשכן שלפני הפתח:

¹² על קרנות. למעלה, בקרנות ממש (זבחים נג.):

¹² ואת כל הדם. שירי הדם:

¹² אל יסוד המזבח. כמין בליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):

¹³ תחלב המכסה את הקרב. הוא הקרוס שעל הכרס שקורין טיל"א:

13 ואת היתרת. הוא טרפשא דכזא שקורין איצר"ש (ראטהפלייש):

¹³ על הכבוד. אף מן הכבוד יטול עמה (ת"כ ג, ד):

14 תשרף באש. לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו:

16	And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ אֶת־דָּמּוֹ וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:	וְתָכּוּס יָת דְּכָרָא וְתִסַּב יָת דְּמִיָּה וְתִזְרוֹק עַל מִדְּבָחָא סְחֹר סְחֹר:
17	And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.	וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לַנֶּתְחִי וְרַחֲצֵתָ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנִתַּח עַל־נֶתְחִיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:	וְיָת דְּכָרָא תַפְלִיג לְאַבְרוֹהִי וְתַחֲלִיל גְּוִיָּה וּכְרָעֵיהִי וְתַתִּין עַל אֲבָרוֹהִי וְעַל רִישִׁיהִי:
18	And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:	וְתִסִּיק יָת כָּל דְּכָרָא לְמִדְּבָחָא עֲלֵתָא הוּא קָדָם יי לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְנָא קוֹרְבָּנָא קָדָם יי הוּא:
19	And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	חמשי וְלִקַּחְתָּ אֶת־הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמַךְ אֶהְרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:	וְתִסַּב יָת דְּכָרָא תַנִּינָא וְיִסְמֹךְ אֶהְרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא:
20	Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.	20 וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנִתַּתָּה עַל־תְּנוּךְ אָזְנוֹ אֶהְרֹן וְעַל־תְּנוּךְ אָזְנוֹ בָּנָיו הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדָם הַיְּמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רַגְלָם הַיְּמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:	וְתָכּוּס יָת דְּכָרָא וְתִסַּב מִדְּמִיָּה וְתַתִּין עַל רוּם אוֹדְנָא אֶהְרֹן וְעַל רוּם אוֹדְנָא דְּבְנוֹהִי דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן יְדֵהֶן דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן רַגְלֵהֶן דִּימִינָא וְתִזְרוֹק יָת דָּמָא עַל מִדְּבָחָא סְחֹר סְחֹר:
21	And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.	21 וְלִקַּחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אֶהְרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וּקְדָשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנֵי וּבְגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:	וְתִסַּב מִן דָּמָא דְּעַל מִדְּבָחָא וּמִמִּשְׁחָא דְּרַבּוּתָא וְתַדִּי עַל אֶהְרֹן וְעַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוֹהִי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּיהִ וְיִתְקַדָּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהִי וּבְנוֹהִי וּלְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּיהִ:

16 וזרקת. בכלי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באכזב אלא חטאת בלבד, אצל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אכזב, שמתן דמם מחלי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכזב, אלא עומד בארץ וזרק:

16 סביב. כך מפורש בשמיטת קדשים (זבחים נג:), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן וזית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית כדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נחון צד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב:

17 על נתחיו. עם נתחיו, וסף על שאר הנתחים:

18 ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני:

18 אשה. לשון אש, והיא הקטרת איברים שעל האש:

20 תנוך. הוא הסחוס (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שבתוך האוזן, שקורין טנדרו"ס:

20 בהן ידם. הגודל, וצפרק האמצעי:

<p>22 Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;</p>	<p>וּתְסַבּ מִן דִּכְרָא תִרְבָּא וְאֵלֵיתָא וְיִתְּ תִרְבָּא דְחִפִּי יֵת גִּנָּא וְיִתְּ חִצְרָא כְּבָדָא וְיִתְּ תִרְתִּין פּוֹלִין וְיִתְּ תִרְבָּא דְעֵלְיָהוֹן וְיִתְּ שְׂקָא דִימִינָא אֲרִי דְכַר קוֹרְבָנָא הוּא:</p>	<p>22 וְלִקְחַתָּ מִן־הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלֶּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכְּבֹד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת שׂוֹק הַיְמִינִי כִּי אֵיל מִלְאִים הוּא:</p>
<p>23 and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.</p>	<p>וּפְתָא דְלֶחִים חֶדָּא וּגְרִיצָתָא דְלֶחִים מִשַּׁח חֶדָּא וְאַסְפּוּג חֶדָּא מִסְלָא דְפִטִּירִיא דְקָדֶם יי:</p>	<p>23 וּכְכֹר לֶחֶם אַחַת וְחֻלֵּת לֶחֶם שְׁמֹן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:</p>
<p>24 And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.</p>	<p>וּתְשִׁי כּוֹלָא עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְעַל יְדֵי בְנוֹהֵי וְתָרִים יִתְהוֹן אֲרָמָא קָדֶם יי:</p>	<p>24 וְשִׁמַּתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנַּפַּתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:</p>
<p>25 And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וּתְסַבּ יִתְהוֹן מִיָּדְהוֹן וּתְסִיק לְמִדְבָּחָא עַל עֵלְתָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְנָא קָדֶם יי קוֹרְבָנָא הוּא קָדֶם יי:</p>	<p>25 וּלִקְחַתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחּוֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לִיהוָה:</p>
<p>26 And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.</p>	<p>וּתְסַבּ יֵת חֲדָא מִדְּכַר קוֹרְבָנָא דְלְאַהֲרֹן וְתָרִים יִתִּיה אֲרָמָא קָדֶם יי וְיִהִי לְךָ לְחֶלֶק:</p>	<p>26 וּלִקְחַתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלְאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנַּפַּתָּ אוֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְיִהְיֶה לְךָ לְמִנָּה:</p>

- 22 החלב. זה חלב הדקים או הקיצה (חולין מט):
- 22 והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בויקרא (ג, ט) שנאמר לַעֲמֹת הָעֹלָה יִסְרְקָהּ, מקום שהכליות יועלו, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא כבש וכבשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים אליה:
- 22 ואת שוק הימין. לא מנינו הקטרה בשוק הימין עס האמורים, אלא זו בלבד:
- 22 כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם בכל. מגיד הכתוב שהמלואים שלמים, ששימים שלום למזבח, ולעוזד העבודה, ולצעלים לכך אני מצריכו החזה, להיות לו לעוזד העבודה למנה, וזה משה ששימש צמלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש בענין:
- 23 וכבר לחם. מן החלות:
- 23 וחלת לחם שמן. ממין הרבוכה:
- 23 ורקיב. מן הרקיקין אחד, מעשר שכל מין ומין. ולא מנינו תרומת לחם הבא עס זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עס חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:
- 24 על כפי אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזוהו היו אהרן ובניו צעלים ומשה כהן:
- 24 תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעבצת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעבצת טללים רעים (מנחות סב):
- 25 על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה:
- 25 לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו:
- 25 אשה. לאש נתן:
- 25 לה. לשמו של מקום:

<p>27 And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.</p>	<p>וְקִדַּשְׁתָּ אֶת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֶת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו וְתִקְדִּישׁ יֵת וְתִקְדִּישׁ דָּאֲרָמוֹתָא וְיֵת שְׂקָא דְאֲפָרְשׁוּתָא וְדָאֲתָרָם מִדְּכָר קוֹרְבָנֵי־אֶהְרֹן וּמִדְּלִבְנוֹתָיו׃</p>	<p>27 וְקִדַּשְׁתָּ אֶת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֶת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו׃</p>
<p>28 And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.</p>	<p>וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק-עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הִוא וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה׃</p>	<p>28 וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק-עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הִוא וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה׃</p>
<p>29 And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.</p>	<p>וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמַלֵּא-בָם אֶת-יָדָם׃</p>	<p>29 וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמַלֵּא-בָם אֶת-יָדָם׃</p>
<p>30 Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ׃</p>	<p>30 שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ׃</p>
<p>31 And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.</p>	<p>וְיֵת דְּכָר קוֹרְבָנֵי־תִסָּב וְתִבְשִׁיל יֵת בְּשָׂרֶיהָ בְּאֹתָר קֹדֶשׁ׃</p>	<p>31 וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשַׁלְתָּ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ׃</p>

27 וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים, אצל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטלי"ר בלע"ו: 27 הורם. לשון מעלה ומוריד: 27 לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: 28 כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה: 29 לבניו אחרייו. למי שצא בגדולה אחרייו: 29 למשחה. להתגדל בהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נסתים למעשה (במדבר יח, ח), אל תגעו במשיכי (תהלים קה, טו): 29 ולמלא בם את ידם. על ידי הצגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה: 30 שבעת ימים. רלופין: 30 ילבשם הכהן. אשר יקום מצניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: 30 אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ביום הכפורים, וזה כהן גדול, שאין עבודה יום הכפורים כשרה אלא בו (יומא עג.): 30 תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (ת"כ, טו): 30 הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראינו, כל לשון כהן, לשון פועל עובד ממש, לפיכך ניגון תציר נמשך לפניו: 31 במקום קדש. בחצר אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:

- ³² פתח אהל מועד. כל החצר קרוי כן:
- ³³ ואכלו אתם. אהרן וצניו, לפי שהם צעליהם:
- ³³ אשר כפר בהם. להם כל זרות ותיעוב:
- ³³ למלא את ידם. צאיל ולחם הללו:
- ³³ לקדש אתם. שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה:
- ³³ כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:
- ³⁵ ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכפל לעכצ, שאם חסר דבר אחד מכל האמור צענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועצודתם פסולה:
- ³⁵ אתכה. כמו אותך:
- ³⁵ שבעת ימים תמלא וגר. צענין הזה ובקרצנות הללו בכל יום:
- ³⁶ על הכפורים. צעזיל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ותיעוב, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דבר הצא צעזילם, כגון האילים והלחם, אבל הצא צעזיל המזבח, כגון פר שהוא לטווי המזבח, לא שמענו, לכך הוטרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוטרך, שמא התנדב איש דבר גזול צמלאכת המשכן והמזבח:
- ³⁶ וחטאת. ותדפי, לשון מתנת דמים הנחונים צאצב קרוי חטוי:
- ³⁶ ומשחת אותה. צשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יוגית:
- ³⁷ והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע צמזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרובע והנרבע, ומוקפה, ונעצד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראוייה אף כל ראוייה (ת"כ ו, ב. צ. זכאים פג:), שנראה לו כצר ונפסל משבא לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, ושנשחט צמחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

32	And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.	וַיֵּכֹל אֶהָרֶן וּבָנָיו יֵת בָּשָׂר דְּכֶרֶא וְיֵת לַחֲמַא דְּבַסְלָא בַתְרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא:	32	וְאָכַל אֶהָרֶן וּבָנָיו אֶת־בָּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסָּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
33	And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy.	וַיֵּכִלֹּן יִתְהוֹן דְּאֵתְכַפֵּר בְּהוֹן לְקֶרְבָּא יֵת קוֹרְבָּנֵהוֹן לְקֹדֶשָׁא יִתְהוֹן וְחִילָנִי לֹא יֵכֹל אַרִי קוֹדֶשָׁא אֲנִין:	33	וְאָכְלוּ אַתָּם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקֹדֶשׁ אַתָּם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם:
34	And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy.	וְאִם יִשְׁתָּאֵר מִבָּשָׂר קוֹרְבָּנִיא וּמִן לַחֲמַא עַד צִפְרָא וְתוֹקִיד יֵת דְּאֵשְׁתָּאֵר בְּנוֹרָא לֹא יִתְאָכִיל אַרִי קוֹדֶשָׁא הוּא:	34	וְאִם־יִוָּתֵר מִבָּשָׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֶּקָר וְשִׂרְפֶתָּ אֶת־הַנוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא:
35	And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them.	וְתַעֲבִיד לְאֶהָרֶן וּלְבָנָיו כְּדִין כָּל דְּפִקִּידִית יִתְדִ שְׁבַעַא יוֹמִין תְּקַרִּיב קוֹרְבָּנֵהוֹן:	35	וַעֲשִׂיתָ לְאֶהָרֶן וּלְבָנָיו כָּכָה כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֶתְכָּה שִׁבְעַת יָמִים תִּמְלֵא יָדָם:
36	And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it.	וְתוֹרָא דְּחַטָּאתָא תַעֲבִיד לְיוֹמָא עַל כְּפוּרִיא וְתִדְכִי עַל מִדְּבַחָא בְּכַפְּרוּתָךְ עֲלוּהִי וְתִרְבִּי יִתִּיה לְקֹדֶשׁוּתִיה:	36	וּפָר חַטָּאת תַעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכֹּפָרִים וְחַטָּאת עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפְּרָךְ עָלָיו וּמִשְׁחָתָּ אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ:
37	Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.	שְׁבַעַא יוֹמִין תַּכְפֵּר עַל מִדְּבַחָא וְתִקְדִּישׁ יִתִּיה וִיהִי מִדְּבַחָא קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּיקְרַב בְּמִדְּבַחָא יִתְקַדֵּשׁ:	37	שִׁבְעַת יָמִים תַּכְפֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדְשֶׁתָּ אֹתוֹ וְיִתִּיה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס)
38	Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.	וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְּבַחָא אֲמַרִין בְּנֵי שָׁנָא תָרִין לְיוֹמָא תְדִירָא:	38	זֹלֶה אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד:
39	The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.	יֵת אֲמַרָא חַד תַעֲבִיד בְּצִפְרָא וְיֵת אֲמַרָא תִנְיָנָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֶשְׁיָא:	39	אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַעֲשֶׂה בֶּקָר וְאֶת־הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:

40	And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.	וְעִשְׂרוֹנָא סוּלְתָא דְּפִיל בְּמִשְׁחָ כְּתִישָׁא רְבַעוֹת הֵינָא וְנִסְכָּא רְבַעוֹת הֵינָא חֲמָרָא לְאַמְרָא חַד:	וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כְּתִית רְבַע הַחֵין וְנִסֵּךְ רְבִיעֵת הַחֵין יַיִן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד:	40
41	And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	וְיֵת אַמְרָא תֵּינִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֵשִׁיא כְּמִנְחַת צֶפְרָא וְנִסְכָּהּ תַעֲבִיד לָהּ לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעֲנָא קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ:	וְאֵת הַכֹּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבַּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וְנִסְכָּהּ תַעֲשֶׂה-לָּהּ לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה:	41
42	It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.	עֹלֹת תָּמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלַיִךְ שָׁם:	עֹלֹת תָּמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלַיִךְ שָׁם:	42
43	And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.	וְאֶזְמִין מִימְרֵי תַמָּן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַתְקַדֵּשׁ בִּיקְרִי:	וְנַעֲדַתִּי שָׁמָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכִבְדִּי:	43
44	And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.	וְאַקְדִּישׁ יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת מִדְּבָחָא וְיֵת אֹהֶל־רָן וְיֵת בְּנוֹהֵי אֶקְדִּישׁ לְשִׁמְשָׁא קָדְמִי:	וְקִדְשְׁתִּי אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-אֹהֶל־רָן וְאֶת-בְּנָיו אֶקְדָּשׁ לְכַהֵן לִי:	44
45	And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.	וְאֲשִׁרִי שְׁכִינָתִי בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה לָּהֶם לֵאלֹהֵי:	וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:	45

- 40 ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציצים וחומש צינה:
40 בשמן כתית. לא לחוצה נאמר כתית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטוחן ברחיים כשר צהן (מנחות פו.):
40 רבע הדיון. שלשה לוגין:
40 ונסך. לספלים, כמו ששינו במסכת סוכה (מח.), שני ספלים של כסף היו בראש המזבח, ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:
41 לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עֹלָה ומנקה (ויקרא כג, לו):
42 תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים:
42 אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לצא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקצ"ה מדבר עם משה משהוקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר ודַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת (שמות כה, כב). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:
43 ונועדתי שמה. אתועד עמם בדבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם:
43 ונקדש. המשכן:
43 בכבודי. שתשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה, אל תקרי בכבודי אלא במכודי, במכודים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו, וזהו שאמר משה הוא הָשָׁךְ דָּבָר ה' לְאַמֵּר צִקְרִי אֶקְדָּשׁ (ויקרא י, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש בכבודי:

46	And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.	וַיֵּדְעוּ אֲנִי אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִשְׁכֹּנִי בְּתוֹכְכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)	46
XXX	And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וְתַעֲבִיד מִדְבָּקָא לְאֶקְטָרָא עֲלֹהֵי קִטְרֵת בּוֹסְמִין דְּאֵעֵי שְׁטִין תַּעֲבִיד יְתִיה:	סזעי
2	A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.	אֹמָה אֶרְפּוֹ וְאֹמָה רָחְבּוֹ רְבֹועַ יְהִיָּה וְאֹמָתָיִם קִמָּתוֹ מִמָּנֻו קִרְנָתָיו:	2
3	And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּגְלוֹ וְאֶת־קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קִרְנָתָיו וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֶרֶן זָהָב סָבִיב:	3
4	And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.	וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לּוֹ מִתַּחַת לְזֶרֶן עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צַדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בְּהִמָּה:	4
5	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	5
6	And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.	וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶנְעִיד לָךְ שָׁמָּה:	6

46 לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני בתוכם:
1 מקטר קטורת. להעלות עליו קיטור עשן סמים:
3 את גגו. זה היה לו גג, אצל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם:
3 זר זהב. סימן הוא לכתר כהונה:
4 צלעותיו. כאן הוא לשון זיוות כתר גומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זויותיו שצנני צדיו:
4 והיה. מעשה הטבעות האלה:
4 לבתים לבדים. לכל צית מהיה הטבעת לצד:
6 לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכוון כנגד הארון מצחוץ:

7	And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseth the lamps, he shall burn it.	וַיִּקְטֹר עָלוֹהֵי אֹהֶרֶן קֹטֶרֶת בּוֹסֶמִין בַּצֹּפֶר בַּצֹּפֶר בַּאֲתֹנֹתֶיהָ יֵת בּוֹצִינִיא יִקְטֹרְנָהּ:	וְהִקְטִיר עָלָיו אֹהֶרֶן קֹטֶרֶת סִמִּים בִּבְקָר בִּבְקָר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֶּהֱרֹת יִקְטִירְנָהּ:	7
8	And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.	וּבְהַעֲלֹת אֹהֶרֶן אֶת־הַנֶּהֱרֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירְנָה קֹטֶרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:	וּבְהַעֲלֹת אֹהֶרֶן אֶת־הַנֶּהֱרֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירְנָה קֹטֶרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:	מפטיר
9	Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.	לֹא תִסְקֹן עָלוֹהֵי קֹטֶרֶת בּוֹסֶמִין נֹכְרָאִין וְעֵלְתָּא וּמִנְחָתָא וְנִסְכָּא לֹא תִנְסְכֹן עָלוֹהֵי:	לֹא־תַעֲלֹו עָלָיו קֹטֶרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסֶּךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו:	9
10	And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.	וַיִּכְפֹּר אֹהֶרֶן עַל קַרְנֹתֶיהָ חֹדָא בְּשֹׁטָא מַדָּם חֲטָאת כַּפּוּרִיא חֹדָא בְּשֹׁטָא יִכְפֹּר עָלוֹהֵי לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין הוּא קָדָם יי:	וַיִּכְפֹּר אֹהֶרֶן עַל־קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מַדָּם חֲטָאת הַכֹּפָרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יִכְפֹּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קֹדָשִׁים הוּא לִיהוָה: (פ)	10
11	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	כי תשא
12	'When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.	אֲרִי תִקְבִּיל יֵת חוֹשְׁבֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיַיהוֹן וַיִּתְּנוּ גְבוֹר פּוּרְקָן נַפְשֵׁיהֶם קָדָם יי כֹּד תִּמְנִי יִתְּהוֹן וְלֹא יִהְיֶה בָהֶן מוֹתָא כֹּד תִּמְנִי יִתְּהוֹן:	כִּי תִשָּׂא בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְפָקְדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּבְקָר אַתָּם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּבְקָר אַתָּם:	12

- 7 בהיטיבו. לשון נקוי הצזיכין של המנורה מדשן הפחילות שנשרפו כלילה, והיה מטיבן בכל צקר וצקר:
7 הנרות. לז"ש צלע", וכן כל נרות האמורות צמורה, חוץ ממקום שנאמר שם העללה, שהוא לשון הדלקה:
8 ובהעלות. כשדליקס להעלות להצתן:
8 יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר צין הערבים:
9 לא תעלו עליו. על מזבחה:
9 קטרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו:
9 ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:
10 וכפר אהרן. מתן דמים:
10 אחת בשנה. ציוס הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות וַיָּזֶא אֵל הַמַּזְכֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וַיִּכְפֹּר עָלָיו (ויקרא טז, יח):
10 חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו:
10 קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו כלצד, ולא לעבודה אחרת:
12 כי תשא. לשון קבלה כתרומה, כשתחפון לקבל סכום מנינס לדעת כמה הם, אל תמנס לגלות, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינס:
12 ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, והצדק צא עליהם, כמו שמצינו צימי דוד:

<p>13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.</p>	<p>זֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: כָּל דֹּעֵבֶר עַל מִנְיַיָּא מִבֵּר עֶשְׂרִים שָׁנִין וּלְעִילָא וְתִין אֲפָרְשׁוּתָא קָדָם יי:</p>	<p>13 זֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: כָּל דֹּעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מִבֵּר עֶשְׂרִים שָׁנִין וּמַעְלָה וְתִין תְּרוּמַת יְהוָה: הָעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדֹּל לֹא יִמְעֹיט מִמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם:</p>
<p>14 Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.</p>	<p>כָּל דֹּעֵבֶר עַל מִנְיַיָּא מִבֵּר עֶשְׂרִים שָׁנִין וּלְעִילָא וְתִין אֲפָרְשׁוּתָא קָדָם יי:</p>	<p>לוי כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מִבֵּר עֶשְׂרִים שָׁנִין וּמַעְלָה וְתִין תְּרוּמַת יְהוָה:</p>
<p>15 The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.</p>	<p>דִּעְתִּיר לֹא יִסְגִּי וּדְמִסְכִּין לֹא יִזְעַר מִפְּלִגּוּת סֶלְעָא לְמַתֵּן יֵת אֲפָרְשׁוּתָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל נַפְשָׁתְכוֹן:</p>	<p>15 הָעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדֹּל לֹא יִמְעֹיט מִמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם:</p>

- 13 זֶה יִתְּנוּ. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו:
13 העובר על הפקודים. דרך המונין מעצירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבָט (ויקרא כז, לב), וכן פִּעֲבָרְקָה
הָאֵלֶּן עַל יְדֵי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג):
13 מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקול צו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין צפרשת ערכין ושדה
אחזה:
13 עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא:
13 גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א ב, לו) יצוא לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לְאַגְרֹת פָּסָף וְכַפֵּר לָהֶם:
13 עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזו מתחלתו חמש מעות, אלא צאו והוסיפו עליו שות, והעלוהו לשש מעה
כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה':
14 מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבין עשרים יוצא לצבא, וגמנה בכלל אנשים:
15 לכפר על נפשותיכם. שלא תנגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן
תרומה ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו צנדצת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הכתר,
שנאמר וְכֶסֶף פְּקֻדֵי הָעֵדָה מֵאֶת פָּדָר (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֶת פָּדָר הַכֶּסֶף וְגו' (שם שם, כז). והשנית
אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה (צמדבר
א, א), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות צבור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה
נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרצנות לכפרה הם צאים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר קְלִי מְרִיס תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחְשָׁת
(שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שוה זה, אלא איש איש מה שנדבדו לזו:

<p>16 And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.¹⁶</p>	<p>וְלִקְחָתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)</p>	<p>16 16 וְלִקְחָתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)</p>
<p>17 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:</p>	<p>17 17 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:</p>
<p>18 'Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, whereat to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ כִּיֹּור נְחָשֶׁת וְכָנּוּ נְחָשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>	<p>18 18 וְעָשִׂיתָ כִּיֹּור נְחָשֶׁת וְכָנּוּ נְחָשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>
<p>19 And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;</p>	<p>וַיִּקְדְּשׁוּן אֹהֲלֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:</p>	<p>19 19 וַיִּקְדְּשׁוּן אֹהֲלֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:</p>

16 ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שננטו למנותם צחלת נדצת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס בהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שמות לב, לה), משל לנאן החביבה על בעליה שנפל זה דצר, ומשפסק, אמר לו לרועה צבקה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חביבה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו צִקְדָה לַחֲדָשׁ הַשָּׁנָה (במדבר א, א), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר צִיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן צִקְדָה לַחֲדָשׁ פָּקִידִים וְגו' (שמות מ, ב), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר וְהָיָה מֵאֵת פֶּכֶר הַפֶּסֶח לְנֶקֶת וְגו' (שם לח, כז), הא למדת, ששטים היו, אחת צחלת נדצתן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שצבניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וג' אלפים וה' מאות ונ', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן, ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלש מאות ושלשים וחסר מאות וחסר מאות (במדבר א, א), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מנין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ב:), ונצנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנחדשה שנה באחד בניסן, אצל שנות האנשים מניין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנחדשה המקום לישראל לסלוח להם וננטו על המשכן, והשני באחד באייר:

16 על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו בו:

18 כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים:

18 וכנו. כתרמו צִקְסִיָּה, מושב מתוקן לכיור:

18 לרחצה. מוסב על הכיור:

18 ובין המזבח. מוצח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור מִשְׁוֹךְ קמעא, ועומד כנגד אויר שצין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל צנתיים, משום שנאמר וְאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שֶׁם פֶּסַח מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה צוצחים (נט):

19 את ידיהם ואת רגליהם. צבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו צוצחים (יט): כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

20	when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;	בבואם אל-אהל מועד ירחצו-מים ולא ימותו או בגשתם אל-המזבח לשרת להקטיר אשה ליהוה:	20
21	so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.'	ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו והיתה להם חק-עולם לו ולזרעו לדרתם: (פ)	ע"כ צחול
22	Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:	וידבר יהוה אל-משה לאמר:	22
23	'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,	ואתה קח-לך בשמים ראש מר-דרור חמש מאות וקנמן-בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה-בשם חמשים ומאתים:	23
24	and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.	וקד'ה חמש מאות בשקל הקדש ושמן זית הין:	24
25	And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.	ועשית אתו שמן משחת-קדש רקח מרקחת מעשה רקח שמן משחת-קדש יהיה:	25

- 20 בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים:
- 20 ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שצורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן:
- 20 אל המזבח. החיצון, שאין כאן זיאת אהל מועד אלא צחצר:
- 21 ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמזח ואינו רחוק ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:
- 23 בשמים ראש. חסודים:
- 23 וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר קנמן צס, מן הטוב:
- 23 מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצחצח תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן למה נאמר צו חלצין, גזרת הכתוב היא להציאו לחלצין, להרבות צו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריות (ה.):
- 23 וקנה בושם. קנה של צס, לפי שיש קנים שאינן של צס, הוצרך לומר צס:
- 23 חמשים ומאתים. סך משקל כולו:
- 24 וקד'ה. שס שורש עשצ, וצלשון חכמים קציעה:
- 24 הין. י"צ לוגין, ונחלקו צו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוס צמים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:
- 25 רוקח מרקחת. רוקח שס דצר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו לגע ה'ים (ישעיה נא, טו), וכמו לוקע הארץ (שס מז, ה), שהטעם למטה, וכל דצר המעורב צחצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת:
- 25 רקח מרקחת. רקח העשוי על ידי אומנות ומערוצות:
- 25 מעשה רוקח. שס האומן צדצר:

26	And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,	וּמִשְׁחָתָּ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת:	וְתִרְבִּי בֵּיהּ יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא דְסִתְּדוּתָא:
27	and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,	וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְכָּה וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֶת־מִזְבַּח הַקְטָרֶת:	וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת מִנְרֵתָא וְיֵת מְנֵהָ וְיֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמֵיָא:
28	and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:	וְיֵת מִדְּבָחָא דְעֹלָחָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת כִּיּוּרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ:
29	And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:	וְתִקְדִּישׁ יִתְהוֹן וְיִהוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּיקְרַב בֵּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ:
30	And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי:	וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי תִרְבִּי וְתִקְדִּישׁ יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי:
31	And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם:	וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימְרָא מִשַׁח רַבּוּת קוֹדֶשָׁא יְהִי דִין קֳדָמִי לְדִרְיֹכוֹן:
32	Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל־בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמַתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:	עַל בָּשָׂרָא דְאַנְשָׁא לֹא יִתְסַךְ וּבְדַמּוּתִיהָ לֹא תַעֲבִדוּן כְּנֻתִיהָ קוֹדֶשָׁא הוּא קוֹדֶשָׁא יְהִי לְכוּן:
33	Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people. ⁷	אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶר וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: (ס)	גְּבַר דִּיבְסִים דְכְּנֻתִיהָ וְדִיִּתִּין מִנִּיהָ עַל חֵילוֹנִי וְיִשְׁתִּיצִי מֵעַמּוּיהָ:

- 26 ומשחת בו. כל המשיחות כמין כ"ף יוגית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:
- 29 ומשחת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משנכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל צינא, ולינה, וטבול יוס, ואינו נפדה לזאת לחולין, אצל דצר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלמה אצל מזבח, מתוך שנאמר כל הפגע צמץ צח יקדש (שמות כט, לז), שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, תלמוד לומר כזשים, מה כזשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגס לשון רבוי, לפי שאין לורך משיחתו אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקקין משוחין וראשית שְׁמָנִים יְמָשְׁחוּ (עמוס ו, ו), לשון ארמית צהן כלשון עברית:
- 31 לְדֹרֹתֵיכֶם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לזא (הוריות יא:):
- 31 זה. בגימטריא תריסר לוגין הוּ:
- 32 לא ייסך. כשי יודיין, לשון לא יפעל, כמו לְמַעַן יִיטַב לָךְ (דברים ו, יח):
- 32 על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עזמו:
- 32 ובמתכנתו לא תעשו כמֹהוּ. כסוס סממניו, לא תעשו אחר כמוהו צמשקל סממניו הללו, לפי מדת הין שמן, אצל אס פחת או רצה סממניו לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשו במתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקחו (כריתות ה:):
- 32 ובמתכנתו. לשון חשדון, כמו מתכנת הלצנים, וכן במתכונתה, של קטורת:
- 33 ואשר יתן ממנו. מאותו של משה:
- 33 על זר. שאינו לורך כהונה ומלכות:

<p>34 And the LORD said unto Moses: "Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֵב לָךְ בִּוסְמִין נְטֹפָא וְשׁוּפְרָא וְחִלְבוֹנָתָא בִּוסְמִין וְלִבְנָנָתָא דְכִיתָא מִתְקֵל בְּמִתְקֵל יְהִי:</p>	<p>34 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סַמִּים נְטֹף וְשֹׁחַלֹת וְחִלְבֹנָה סַמִּים וְלִבְנָה זָכָה בֶּד בְּבֶד יִהְיֶה:</p>
<p>35 And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יְתָה קְטֹרֶת בִּוסְמִין בֹּוסָם עֹבֵד בִּוסְמָנוּ מְעָרֵב דְּכִי לְקוֹדֶשָׁא:</p>	<p>35 וַעֲשֵׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקֶח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מִמָּלַח טָהוֹר קָדֵשׁ:</p>
<p>36 And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy. .</p>	<p>וְתִשְׁחֹק מִנָּה וְתִדְּיק וְתִתִּין מִנָּה קֹדֶם סְהֻדוֹתָא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא דְאַזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמְנָן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין תְּהִי לְכוּן:</p>	<p>36 וְשִׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הֶדֶק וְנִתְּתָהּ מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדוּת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שְׁמָה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:</p>
<p>37 And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.</p>	<p>וְקְטֹרֶת בִּוסְמִין דְּתַעֲבִיד בְּדַמוּתָהּ לֹא תַעֲבִידוּן לְכוּן קוֹדֶשָׁא תְּהִי לָךְ קֹדֶם יְיָ:</p>	<p>37 וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה בְּלִמְתַּפְּנֹתָהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:</p>
<p>38 Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.'</p>	<p>גְּבַר דִּיעֲבִיד דְּכֹתָהּ לְאַרְחָא בַּהּ וַיִּשְׁתַּיֵּצִי מֵעַמִּיהָ:</p>	<p>38 אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְמוֹתָהּ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּי: (ס)</p>
<p>XXXI And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לֵמַיִמַר:</p>	<p>XXXI וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>

- 34 נטף. הוא זרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, וזלע"ז גומ"א (גוממיה), והזרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאק):
- 34 ושחלת. שורש זשס, חלק ומזהיר כצפורן, וזלשון המשנה קרוי צפורן, וזהו שחרגס אונקלוס וטופרָא:
- 34 וחלבנה. זשס שריחו רע, וקורין לו גלז"נא (גאלזאן) ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל צעינינו לצרף עמנו צאגודת תעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו:
- 34 סמים. אחרים:
- 34 ולבונה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו:) י"א סממנין נאמרו לו למשה צסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלצנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולצונה, הרי י"א. ואלו הן, הזרי, והצפורן, החלצנה, והלצונה, מור, וקציעה, שזולת נרד, וכרכוס, הרי ח', שהשזולת ונרד אחד שהנרד דומה לשזולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את הצפורן ללצנה שתהא נאה:
- 34 בד בבד יהיה. אלו הארצעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל צמשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הזרי והצפורן והחלצנה והלצונה משקל שצעים שצעים מנה. ולשון צד, נראה צעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:
- 35 ממלח. כחרגומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויִרְאוּ הַמַּלְאָכִים (יונה א, ה), מַלְאָכִין וְחַבְלִיךְ (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים צמשוטות כשמנהיגים את הספינה, כאדם המהפך צנף ציאים טרופות לערבן עם המים, וכל דצר שאדם רוצה לערצ יפה יפה, מהפכו באצבע או בצדן:
- 35 ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:
- 36 ונתתה ממנה וגר. היא קטרת שזכל יוס ויוס שעל מזבח הפנימי שהוא באהל מועד:
- 36 אשר אועד לך שמחה. כל מועדי דצור שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום:
- 37 במתכנתה. צמנין סממניה:
- 37 קדש תהיה לך לה. שלא תעשנה אלא לשמי:
- 38 להריח בה. אכל עושה אמה צמתכנתה משלך כדי למכרה לצבור:

2 'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;	חֲזִי דְרָבִיתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּר אֹרִי בֶר חֹור לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:	2 רָאֵה קִרְאתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן-אֹרִי בֶן-חֹור לְמִטָּה יְהוּדָה:
3 and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,	וְאִשְׁלִמִית עִמִּיהָ רוּחַ מִן קֶדֶם יְיָ בְּחָכְמָה וּבְסוּכְלָתָנוּ וּבְמַדָּע וּבְכָל עֲבִידָא:	3 וְאִמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה:
4 to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	לְאֶלְפָא אוּמָנִין לְמַעֲבַד בְּדָהָבָא וּבְכֶסֶף וּבְנַחְשָׁא:	4 לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנַחֲשֵׁת:
5 and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	וּבְאוּמָנוּת אֲבָן טָבָא לְאִשְׁלָמָא וּבְנִגְרוּת אֶעָא לְמַעֲבַד בְּכָל עֲבִידָא:	5 וּבְחִרְשֵׁת אֲבָן לְמִלְאֵת וּבְחִרְשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה:
6 And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	וְאֵנָּה הָא יְהִיבִית עִמִּיהָ יֵת אֶהֱלִיאֵב בֶּר אַחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן וּבְלָב כָּל חֲכִימֵי לְבָא יְהִיבִית חֲכָמְתָא וְיַעֲבִדוּן יֵת כָּל דְּפִקִּידְתָּךְ:	6 וְאֲנִי הִנֵּה נִתַּתִּי אֹתוֹ אֶת אֶהֱלִיאֵב בֶּן-אַחִיסָמָךְ לְמִטָּה-דָּן וּבְלָב כָּל-חֲכָמֵי-לֵב נִתַּתִּי חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִךְ:
7 the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת אָרוֹנָא לְסִתְרוּתָא וְיֵת כְּפוֹרֶתָא דְּעֻלוּהִי וְיֵת כָּל מְנִי מִשְׁכָּנָא:	7 אֵת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת-הָאָרֹן לְעֹדֹת וְאֵת-הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל-כְּלֵי הָאֹהֶל:
8 and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת מְנוּחֵי וְיֵת מְנִרְתָּא דְכִיתָא וְיֵת כָּל מְנִהָא וְיֵת מִדְּבָחָא דְּקִטְרֵת בּוּסְמִיָּא:	8 וְאֵת-הַשֻּׁלְחָן וְאֵת-כְּלָיו וְאֵת-הַמְּנִרָה הַטְּהֻרָה וְאֵת-כָּל-כְּלֵיהָ וְאֵת מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת:
9 and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	וְיֵת מִדְּבָחָא דְעֻלְתָּא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת פִּיּוּרָא וְיֵת בְּסִיסָיָה:	9 וְאֵת-מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֵת-כָּל-כְּלָיו וְאֵת-הַפִּיּוֹר וְאֵת-כִּנּוֹ:

- 2 קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צלאל:
- 3 בחכמה. מה שאלם שומע דברים מאחרים ולמד:
- 3 ובתבונה. מנין דבר מלצו מתוך דברים שלמד:
- 3 ובדעת. רוח הקדש:
- 4 לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חש:
- 5 ובהרשת. לשון אומנות, כמו קרש קרס (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה צפירושן, שאומן אננים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר:
- 5 למלאכת. להשיגה צמצמות שלה צמלואה, לעשות המצנח למדת מושב האנן ועוציה:
- 6 ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לצ שצכס, וכל אשר נחמי צו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:
- 7 ואת הארון לעדות. לצורך לוחות העדות:
- 8 הטהורה. על שם זה צמור:

10 and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	וְיָת לְבוּשֵׁי שְׂמוֹשָׁא וְיָת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן קָהֵנָא וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:	10 וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֵת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֵת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:
11 and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'	וְיָת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְיָת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָא לְקוֹדֶשָׁא כָּכָל דְּפָקִידְתָּךְ יַעֲבֹדוּן:	11 וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)
12 And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר:	12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
13 'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.	וְאֵת מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר בָּרַם יֵת יוֹמֵי שְׁבִיָּא דִּילִי וְתַטְרוֹן אֲרִי אֵת הִיא בֵּין מִימְרֵי וּבִינֵינוּ לְדָרִיכוֹן לְמַדַּע אֲרִי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשִׁכּוֹן:	13 וְאָתָּה דִּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:
14 Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.	וְתַטְרוֹן יֵת שַׁבְּתָא אֲרִי קוֹדֶשָׁא הִיא לְכוֹן דִּיחַלְלָהּ אַתְקַטֵּל אֲרִי כָּל דִּיעֲבִיד בֵּה עֲבִידְתָּא וַיִּשְׁתִּיצִי אֲנָשָׁא הָהוּא מִגּוֹ עַמּוּיָהּ:	14 וְשִׁמְרֹתֶם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מַחְלִלְיָהּ מוֹת יוֹמָת כִּי כָּל־הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמּוּיָהּ:

10 ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שבבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן, אללם אלו בגדי השרד הם, בבגדי המלכות והארגמן ותולעת שני האמורים בפרשת מסעות, ונקטנו עליו צגד פכלת (במדבר ד, יז), ונקטנו עליו צגד ארגמן (שם יג), ונקטנו עליהם צגד תולעת שני (שם ח), ונראין דברי, שנאמר ומן הפכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת צקדש (שמות לט, א), ולא הוזכר שש עמהם, ואם בבגדי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני בלא שש:

10 בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כהרגומו לצושי שמושא, ואין לו דמיון במקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כהרגום של קלעים ותרגום של מכזר, שהיו ארורים במחט, עשויים נקבים נקבים, לצי"דין בלע"ז (שלינגווערק):

11 ואת קטורת הסמים לקדש. לצורך הקטרת ההיכל שהוא קדש:
13 ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה, אף על פי שהפקדתיך ללוותם על מלאכת המשכן, אל יקל צעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה:

13 אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שמהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן:

13 כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו שבחרתי בכם, בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה:

13 לדעת. האומות זנה, כי אני ה' מקדשכם:

14 מות יומת. אם יש עדים והמראה:

14 ונכרתה. בלא המראה:

14 מחלליה. הנוהג זה חול בקדושתה:

<p>15 Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן קָדֹשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:</p> <p>וְהָיָה יוֹמִין תַּתְּעִבִּיד עֲבִידְתָּא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבָּא שַׁבְּתָא קוּדְשָׁא קָדָם יי כָּל דְּיַעֲבִיד עֲבִידְתָּא בִּיּוֹמָא דְשַׁבְּתָא אַתְקַטְלָא יתְקַטִּיל:</p>	<p>15 שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן קָדֹשׁ לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:</p>
<p>16 Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְיִטְרוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּשַׁבְּתוּ לְמַעַבְדֵּי יְיָ לְדִרְיָהוֹן קִיָּם עָלֵם:</p>	<p>16 וְשָׁמְרוּ אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדִרְתָּם בְּרִית עוֹלָם:</p>
<p>17 It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.</p>	<p>בֵּין מִיָּמָרִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַיּוֹם הַזֶּה שְׁמִיָּא וְיִתְּשַׁבְּתוּ אֶת־הָאָרֶץ וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבַּת וְנָח:</p>	<p>17 בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַיּוֹם הַזֶּה כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ: (ס)</p>
<p>18 And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.</p>	<p>וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּל־תּוֹרַת הַבְּרִית אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַל־הַר סִנַּי בְּיַד יְהוָה:</p>	<p>שני וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּל־תּוֹרַת הַבְּרִית אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַל־הַר סִנַּי בְּיַד יְהוָה:</p>

- 15 שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לכן כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר זו שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הוא לָכֵס (ויקרא כג, לב), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר בו כי אם צִיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבְּתוֹן וצִיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבְּתוֹן (שם, לו), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים במלאכת אוכל נפש:)
- 16 קדש לך. שמירת קדושה לשמי וצמדות:
- 17 וינפש. כחרגומו ונח, וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמשׂיז נפשו ונשימתו זהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכתוב בו לא ייעף ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו צמאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לְשַׁבֵּר הָאֵוֹן מה שהיא יכולה לשמוע:
- 18 ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי צִיּוֹם בְּתוֹמוֹ נשתבחו הלוחות, וצִיּוֹם הכפורים נחנף הקצ"ה לישראל, ולמחרת החמילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. (נ"ע טובא, דילמא הכל כסדר, וצווי הקצ"ה למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקודם רדתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקצ"ה, וכן הוא צהדיא בצורה ויקהל, אשר על כן צווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גם ערצ רב, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צִיּוֹם אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערצ רב, לפי שהם גרמו בנזקין וק"ל):
- 18 ככלתו. ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה צמחנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר, מה כלה מתקשטת בכ"ד קשטין, הן האמורים בסיפר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם צריך להיות צקי בכ"ד ספרים:
- 18 לדבר אותו. החקים והמשפטים שצוהאלה המשפטים:
- 18 לדבר אותו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד:
- 18 לחת. לחת כתיב, שהיו שחיהן שוות:

XXXII

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשְׁשׁ מִשָּׁה לְרִדְתָּ מִן־הַהָר וַיִּקְהֵל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ וַעֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־יָזָה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

XXXII

2

And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'

וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:

2

3

And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.

וַיִּתְּפְּרְקוּ כָל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

3

4

And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'

וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

4

1 כי בשש משה. כתרגומו לשון איחור, וכן צ"ש רד"ק (שופטים ה, כח), ויחילו עד צ"ש (שם ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסדורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלימים, ארבעים יום וילילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צ"ב בסיון עלה, נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז, צ"ו בא השטן וערב את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצוציא, לומר ודאי מת משה לכך בא ערצוציא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (פט.), ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעון, בין קודם חלות בין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וישפיתו ממקרת ויעלו עלות:

1 אשר ילכו לפנינו. אלהות הרצה איוו להם:
1 כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים:
1 אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה זה, עתה נריבין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:
2 באזני נשיכם. אמר אהרן בלבו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמא יתעכב הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתו ופרקו מעל עצמן:

2 פרקו. לשון זיוי, מגזרת פרק ליחיד, כמו ברכו מגזרת ברך:
3 ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלו מאזניהם נמצאו הם מפורקים מנומיהם, דישקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט):
3 את נזמי. כמו מנומי, כמו פלאתי את העיר (שמות ט, כט), מן העיר:
4 ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמקפחות והתריטים (ישעיה ג, כב), ויצר פקדים פקס פקסי תריטים (מלכים"ב ה, כג). והב' ויצר לשון צורה, בחרט כלי אומנות הנורפין שחורצין וחורטין צו צורות זזהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו וכתב עליו צקרט פלוש (ישעיה ח, א), וזהו שחרגס אונקלוס וצר תתיה צזיקא, לשון זיוף הוא, כלי אומנות שחורצין בו בזהב אותיות ושקדים שקורין בלע"ז ני"ל (גראצשטיכל), ומזיפין על ידו חותמות:

4 עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור צפור, באו מכשפי ערצ רב שעלו עמהם ממזרים ועשאוהו בכשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיצא מתוך דמוסי בנין שנחמט צו צמזרים (סנהדרין קא:), והיה צידו שם וטם, שכתב צו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הפור, וינא העגל:
4 מסכה. לשון מחכת. דבר אחר, קכ"ה קנטרין זהב היו צו, כגימטריא של מסכה:
4 אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערצ רב שעלו ממזרים הם שנקהלו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

<p>5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'</p>	<p>וַיִּבְנֶה אֶהָרֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהָרֶן וַיֹּאמֶר חָג לַיהוָה מָחָר:</p>	<p>5 וַיִּבְנֶה אֶהָרֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהָרֶן וַיֹּאמֶר חָג לַיהוָה מָחָר:</p>
<p>6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.</p>	<p>וַיָּשָׁכְמוּ מִמָּחָרֶת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגִּשּׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֵאכֹל וּשְׂתוֹ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: (פ)</p>	<p>6 וַיָּשָׁכְמוּ מִמָּחָרֶת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגִּשּׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֵאכֹל וּשְׂתוֹ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: (פ)</p>
<p>7 And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ-רֹד בִּי שַׁחַת עַמִּי אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>7 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ-רֹד בִּי שַׁחַת עַמִּי אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>8 they have turned aside quickly out of the way which I commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>סָרוּ מִדֶּרֶךְ מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עָשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ-לוֹ וַיִּזְבְּחוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>8 סָרוּ מִדֶּרֶךְ מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עָשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ-לוֹ וַיִּזְבְּחוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה גִּלִּי קָדְמִי עַמֵּא הָדִין וְהָא עִם קָשִׁי קָדָל הוּא:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת-הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם-קָשִׁי עֹרֵף הוּא:</p>
<p>10 Now therefore let Me alone, that My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה גִּלִּי קָדְמִי עַמֵּא הָדִין וְהָא עִם קָשִׁי קָדָל הוּא:</p>	<p>10 וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיִּחַר-אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>

- 5 וירא אהרן. שהיה צו רוח חיים, שנאמר צַמְצָמִית שׁוֹר אֵלֶּל עֶשֶׂב (תהלים קו, כ), וראה שהללית מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי:
- 5 ויבן מזבח. לדחותם:
- 5 ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמא יצא משה קודם שיעזדוהו, וזה פשוטו. ומדרשו בויקרא רצה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן. ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון צינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה צי הסרחון ולא צהם, ועוד ראה ואמר, אם הם צונים את המזבח, זה מציא צרור וזה מציא אבן ונמצאת מלאכת עשויה צבת אחת, מתוך שאני צונה אותו ומתעלל במלאכתו, בין כך ובין כך משה בא:
- 5 חג לה'. כלצו היה לשמים, בטוח היה שיצא משה ויעזדו את המקום:
- 6 וישכימו. השטן זרזו כדי שיטאו:
- 6 לצחק. יש צמסמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לְצַחֵק צִי (בראשית לט, יז), ושפיכות דמים, כמו שנאמר יָקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וישַׁחֲקוּ לְפָנָיו (שמואל-ב, ז, יד), אף כאן נהרג חור:
- 7 וידבר. לשון קושי הוא, כמו וַיִּדְבֹּר אֶפְסֵי קָשׁוֹת (בראשית מז, ז):
- 7 לך רד. רד מגדולתך, לא נחתי לך גדולה אלא צבילס (צרכות לב). באותה שעה נחנדה משה מפי בית דין של מעלה:
- 7 שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב רב שקבלת מענמך וגיירתם, ולא נמלכת צי, ואמרת טוב שידבקו גרים בצכינה, הם שחתו והשחיתו:
- 9 קשה עורף. מחזירין קשי ערפס לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:
- 10 הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י):

II	And Moses besought the LORD his God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?	וַיִּתְּחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה וַאֲלֵהֶיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יַחַרְהֹ אַפֶּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:	II
12	Wherefore should the Egyptians speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.	לָמָּה יִימְרוּן מִצְרָאִי לַמִּימָר בְּבִישָׁא אִפְּיִקְנוּן לְקַטְלָא יְתִהוּן בִּינֵי טוּרָא וּלְשִׁיזְיוֹתֵהוּן מֵעַל אִפִּי אֲרֻעָא תוֹב מִתְּקוּף רוּגְזָא וְאַתִּיב מִן בִּשְׁתָּא דְמַלִּילָתָא לְמַעַבְדָּ לְעַמֶּךָ:	12
13	Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.'	זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אֲרַבָּה אֶת־זַרְעֲכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתִן לְזַרְעֲכֶם וְנִחְלוּ לָעַלְמִם:	13
14	And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.	וַתֵּב יְיָ מִן בִּשְׁתָּא דְמַלִּיל וְלַמַּעַבְדָּ לְעַמִּיה:	14
15	And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.	וַאֲתַפְּנֵי וּנְחַת מֹשֶׁה מִן טוּרָא וַתֵּרִין לוֹחֵי סְהַדוּתָא בִּידֵיהּ לוֹחֵי כְּתִיבִין מִתְּרִין עֲבָרֵיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אֲנוּן כְּתִיבִין:	15

11 למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא חלא חכס צחכס, גזור צגזור:

12 והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם:

12 על הרעה. אשר חשצת להם:

13 זכור לאברהם. אם עזרו על עשרת הדצרות, אזרהם אזיהם נתנסה צעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכרו, תנהו לו ויאלו עשר צעשר:

13 לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך צאור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפלט צוארו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נזולין בזכותן, מה אהה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואם קסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך צשעת כעסך, קל וחמר לכסא של רגל אחד (צרכות לצ):

13 אשר נשבעת להם בכך. לא נשבעת להם צדצר שהוא כלה, לא צשמים ולא צארך, לא צהרים ולא צגצעות, אלא צך, שאתה קיים וצצועתך קיימת לעולם, שנאמר צי נשצפטי נאם ה' (צראשית כב, טו), וליצחק נאמר, וְהַקִּימוּתִי אֶת הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַצְרָהֶם אֲבִיךָ (שם כו, ג), וליעקב נאמר אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְרָה וְרָעָה (שם לה, יא), נשצע לו צאל שדי:

15 משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שצנת קד):

16	And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.	וְהַלְחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל-הַלְחַת:	16
17	And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'	וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת-קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:	17
18	And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'	וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּלָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שֹׁמֵעַ:	18
19	And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.	וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֹל וּמַחֲלֵלָתָהּ וַיַּחֲרֹאֲף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלְחַת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הַהָר:	19
20	And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.	וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזְרֹעַ עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	20
21	And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה-עָשִׂיתָ לָּךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלָיו חַטָּאת גְּדֹלָה:	21
22	And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.'	וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן לֹא יִתְקַף רוּגְזָא דְרַבּוֹנִי אֵת יָדְעָתָּ יֵת עַמָּא אֲרִי בְּבִישׁ הוּא:	22

16 מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא צנכודו עשאו. דבר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני צמלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקצ"ה צמורה:

16 חרות. לשון חרם וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר צלע"ז (איינשניידען):

17 ברעה. זהרעו, שהיו מריעים ושמחים וזוחקים:

18 אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הזועקים נחון, ולא קול חלשים שזועקים וי, או ניסה:

18 קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומען כשאמרין לו:

19 וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המזלות, אמרה תורה כל זן נכר לא יאכל צו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואתננה להם:

19 תחת ההר. לרגלי ההר:

20 ויזר. לשון נפוך, וכן יזורה על נוהו גפרית (איזב ית, טו), וכן כי חסם מזרזה הקשת (משלי א, יז), שזורין זה דגן וקטניות:

20 וישק את בני ישראל. נחכין לצדקם כסוטות, שלש מימות נדונו שם, אס יש עדים והתראה, צסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין, עדים בלא התראה, צמגפה, שנאמר ויגף ה' את העם, לא עדים ולא התראה, צהדרוקן (יומא סו:), שצדקום המים וצצו צטניהם:

21 מה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תצא עליהם חטא זה:

22 כי ברע הוא. צדרך רע הם הולכין תמיד, וצנכיונות לפני המקום:

<p>23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדָעְנוּ מַה-הָיָה לוֹ:</p>	<p>23</p>
<p>24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.'</p>	<p>וַאֲמַרְתִּי לַהּוֹן לָמֶן דִּהְבָּא פָּרִיקוּ וַיִּתְּבוּ לִי וַרְמִיתִּיה בְּנוֹרָא וַנִּפֶק עֲגֹלָא הָדִין:</p>	<p>24</p>
<p>25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—</p>	<p>וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם כִּי פָּרַע הוּא כִּי-פָרַעַה אֶהְיֶה לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:</p>	<p>25</p>
<p>26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.</p>	<p>וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלַי וַיֵּאֱסָפוּ אֵלָיו כָּל-בְּנֵי לֵוִי:</p>	<p>26</p>
<p>27 And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לַהּוֹן כְּדִנְן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל שׁוּ גְבַר חֲרַבְיָה עַל יִרְבִּיָּה עִיבְרוּ וַתּוּבוּ מִתַּרְע לַתַּרְע בְּמִשְׁרִיתָא וּקְטוּלוּ גְבַר יֵת אַחֻוּהִי וּגְבַר יֵת חֲבֵרְיָה וְאִנְשׁ יֵת קְרִיבִיָּה:</p>	<p>27</p>
<p>28 And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְּדִבַּר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:</p>	<p>28</p>
<p>29 And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יְדֵכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבְאַחֻיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:</p>	<p>29</p>

24 ואמר להם. דבר אחד, למי זה צלצד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי:
24 ואשליכוהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, וינא:
25 פרוע. מגולה, נתגלה שמצאו וקלוננו, כמו ופרע את ראש האשה (צמדצרה, ה, יח):
25 לשממצה בקמיהם. להיות להם הדצר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:
26 מי לה' אלי. יצא אלי:
26 בני לוי. מכאן שכל השבט כשר (יומא שס):
27 כה אמר וגר. והיכן אמר, וצח לאלהים יתקדם (שמות כב, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פ"צ):
27 אחיו. מאמו, והוא ישראל:
29 מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, צדצר זה תתחנכו להיות כהנים למקום:
29 כי איש. מכס ימלא ידו צננו וצאחיו:

<p>30 And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם הַבֹּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדוֹלָה וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעֵד חַטֹּאתֵיכֶם:</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם הַבֹּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדוֹלָה וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעֵד חַטֹּאתֵיכֶם:</p>
<p>31 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.</p>	<p>וַיָּשֹׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאת גְּדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>	<p>וַיָּשֹׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאת גְּדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>
<p>32 Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'</p>	<p>וְכַעַן אִם שָׁבַקְתָּ לְחַוְבֵיהוֹן וְאִם לֹא מַחֲיִי כֶעַן מִסְפָּרְךָ דְּכַתְּבָתָא:</p>	<p>וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטֹּאתֶם וְאִם־אֵין מַחְיִי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:</p>
<p>33 And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה מִן דְּחָב קָדְמִי אֲמַחֲיֶנְיָה מִסְפָּרִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֲמַחֲנֶנּוּ מִסְפָּרִי:</p>
<p>34 And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'</p>	<p>וְכַעַן אֵינִי דְּבֵר יֵת עִמָּא לְאַתְרָא דְּמַלְלִית לְךָ הָא מְלָאכִי יְהִי קֳדָמְךָ וּבְיוֹם אֲסַעְרוּתִי וְאֲסַעַר עֲלֵיהוֹן חַוְבֵיהוֹן:</p>	<p>וְעַתָּה לֵךְ נִתַּח אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ הַנֶּה מְלָאכִי יֵלֵךְ לְפָנַי וּבְיוֹם פִּקְדִי וּפְקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטֹּאתֶם:</p>
<p>35 And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.</p>	<p>וּמָחָא יְיָ יֵת עִמָּא עַל דְּאֲשַׁתְּעַבְדּוּ לְעֵגְלָא דְּעַבַד אֶהֱרֹן:</p>	<p>וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶהֱרֹן: (ס)</p>

30 אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להציל ציניכם ובין החטא:
31 אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: ברכות לב.). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו, ותולה לו כיס בצוארו ומעמידו בפתח בית זונות, מה יעשה הבן שלא יחטא (ברכות שס):
32 ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרבה:
32 מספרך. מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לצקש עליהם רחמים:
34 אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים־א ז, יט):
34 הנה מלאכי. ולא אני:
34 וביום פקדי וגו'. עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עס שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל:
35 ויגוף ה' את העם. מיטה צידי שמים, לעדים בלא התראה:

XXXIII

And the LORD spoke unto Moses:
'Depart, go up hence, thou and the
people that thou hast brought up
out of the land of Egypt, unto the
land of which I swore unto
Abraham, to Isaac, and to Jacob,
saying: Unto thy seed will I give it—

וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵךְ עִלָּה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם
אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב
לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנָּה:

XXXIII

2 and I will send an angel before thee;
and I will drive out the Canaanite,
the Amorite, and the Hittite, and the
Perizzite, the Hivite, and the
Jebusite—

וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ
וְגֵרְשָׁתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי
וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי
וְהַיְבוּסִי:

2

3 unto a land flowing with milk and
honey; for I will not go up in the
midst of thee; for thou art a
stiffnecked people; lest I consume
thee in the way.⁷

אֶל־אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ
כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ
כִּי עִם־קִשָּׁה־עֶרְף אֶתָּה
פֶּן־אֲכַלְךָ בַּדֶּרֶךְ:

3

4 And when the people heard these
evil tidings, they mourned; and no
man did put on him his ornaments.

וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָּע
הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ
עֲדִין עָלָיו:

4

5 And the LORD said unto Moses: 'Say
unto the children of Israel: Ye are a
stiffnecked people; if I go up into the
midst of thee for one moment, I shall
consume thee; therefore now put off
thy ornaments from thee, that I may
know what to do unto thee.'

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם
עִם־קִשָּׁה־עֶרְף רָגַע אֶחָד
אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ וּכְלִיתִיךָ
וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעָלֶיךָ
וְאִדְעָה מָה אֵעֲשֶׂה־לָּךְ:

5

¹ לך עלה מזה. ארץ ישראל גזוה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה:

¹ אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:

² וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו:

³ אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם:

³ כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך:

³ כי עם קשה עורף אתה. וכששכינתי בקרבכם ואחס ממרים צי, מרצה אני עליכם זעם:

³ אבלך. לשון כליון:

⁴ הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם:

⁴ איש עדיו. כחריס שניתנו להם בחורב כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח):

⁵ רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך. אם אעלה בקרבך ואחס ממרים צי בקשיות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא

שיעור זעמי, שנאמר פָּצִי כִמְעַט רָגַע עַד יַעֲזָר זַעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך:

⁵ ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שחורידו עליכם מעליכם:

⁵ ואדעה מזה אעשה לך. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצדצי לעשות לך:

<p>6 And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.</p>	<p>וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדִים מִהָר חֹרֵב: וַאֲעֲדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת תָּקֹן זִיגְהוֹן מִטּוֹרָא דְּחֹרֵב:</p>	<p>6 וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדִים מִהָר חֹרֵב: וַאֲעֲדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת תָּקֹן זִיגְהוֹן מִטּוֹרָא דְּחֹרֵב:</p>
<p>7 Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.</p>	<p>וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטָּה־לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וַקְרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: וּמֹשֶׁה נָסִיב יֵת מִשְׁכְּנָא וּפְרָסִיָּה לִיָּה מִבְּרָא לַמִּשְׁרִיתָא אַרְחִיק מִן מִשְׁרִיתָא וַקְרִי לִיָּה מִשְׁכָּן בֵּית אוֹלְפָנָא וְהָיָה כָּל דְּתַבַּע אוֹלְפָן מִן קֳדָם יְיָ נָפִיק לַמִּשְׁכָּן בֵּית אוֹלְפָנָא דְּמִבְּרָא לַמִּשְׁרִיתָא:</p>	<p>7 וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטָּה־לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וַקְרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:</p>
<p>8 And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.</p>	<p>וְהָיָה כַּצֵּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וַנִּצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶל:</p>	<p>8 וְהָיָה כַּצֵּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וַנִּצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶל:</p>
<p>9 And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.</p>	<p>וְהָיָה כַּד עָלִיל מֹשֶׁה לַמִּשְׁכָּנָא נְחִית עֲמוּדָא דְּעֻנָּא וַקָּאִים בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:</p>	<p>9 וְהָיָה כַּבֵּא מֹשֶׁה הָאֹהֶל יֵרֵד עֲמוּד הָעָנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וַדְּבַר עִם־מֹשֶׁה:</p>
<p>10 And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.</p>	<p>וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עֲמוּד הָעָנָן עָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וַקָּם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ:</p>	<p>10 וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עֲמוּד הָעָנָן עָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וַקָּם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ:</p>

- 6 את עדים מהר חורב. את הקעדי שהיה צידם מהר חורב:
7 ומשה. מאותו עון והלאה:
7 יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטתו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרצ מנודה לתלמיד:
7 הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אך רחוק יהיה ציניכם וצינו פאלפאים אמה צמדה (יהושע ג, ד):
7 וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה:
7 כל מבקש ה'. מכאן למבקש פני זקן, כמקבל פני שכינה:
7 יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חצריהם אומרים להם הרי הוא צאהלו של משה:
8 והיה. לשון הווה:
8 כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל:
8 יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנתכסה מהם:
8 והביטו אחרי משה. לשבח, אשרי ילוד אשה שכך מוצטח שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו:
9 ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (צמדבר ז, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר צינו לצין עזמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:
10 והשתחוו. לשכינה:

II	And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.	וּמִמָּלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה מִמָּלִל עִם מִמָּלִל כְּמֵא דִּימָלִיל גּוֹבְרָא עִם חֲבֵרִיָּה וְתַאֲיִב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשְׁמִשְׁנִיָּה יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון עוֹלִימָא לֹא עָדִי מִגֹּ מִשְׁכָּנָא:	וַדְּבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)	II
12	And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ חֲזִי דָּאָתָּ אָמַר לִי אֶסִּיק יָת עֲמָא קְדִין וְאָתָּ לֹא אוֹדְעָתְנִי יָת דְּתַשְׁלַח עָמִי וְאָתָּ אֲמַרְתָּ רַבִּיתְךָ בְּשׁוּם וְאִף אֲשַׁכַּחְתָּא רַחֲמִין קְדָמִי:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֲתָהּ אָמַר אֵלַי הֵעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאָתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עָמִי וְאָתָּה אֲמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי:	שלישי
13	Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'	וְכַעַן אִם כַּעַן אֲשַׁכַּחְתִּי רַחֲמִין קְדָמְךָ אוֹדְעָנִי כַּעַן יָת אוֹרַח טוֹבְךָ וְאִדַּע רַחֲמְךָ בְּדִיל דְּאֲשַׁכַּח רַחֲמִין קְדָמְךָ וְגַלִּי קְדָמְךָ אֲרִי עֲמָךְ עֲמָא קְדִין:	וְעַתָּה אֲמִנָּא מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאִדַּעְךָ לְמַעַן אֲמַצָּא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרְאֵה כִּי עַמְּךָ הִנְּנִי הַזֶּה:	13
14	And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'	וַיֹּאמֶר שְׂכִינָתִי תִהְיֶה וְנָאִית לְךָ:	וַיֹּאמֶר פָּנַי יִלְכּוּ וַיְהַנְחִתִּי לְךָ:	14

- 11 ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה:
12 ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בחמוז נשתכרו הלוחות (תענית כח:), ובי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, ובי"ט עלה, שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל ה'עם וגו' (שמות לב, ל), ועשה שם ארבעים יום וצקש רחמים, שנאמר וְאֶתְנַפֵּל לְפָנֶי ה' וגו' (דברים ט, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקך אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר זהם וְאֶנְכִּי עֲמַדְתִּי צֹהַר פִּימִים הָרְאִשׁוֹנִים וגו' (שם י, ו), מה הראשונים בראון אף האחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעיים היו בכעס. ב' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה סְלַחְתִּי כְּדָרְכֶּיךָ, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל לזוותן על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד:
13 ושב אל המחנה. תרגומו וְקָצַ לְמִשְׁרִיתָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחוּן, ונצבו וקיימין. והביטו, ומסתכלין. והשתחוּ, וְסִגְדִין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישב אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואתה בכעס, אם כן מי יקרבים:
14 ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דבריך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הִנֵּה אֶנְכִּי שְׁלַח מִלָּךְ (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה:
15 ואתה אמרת ידעתך בשם. הכרתך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הִנֵּה אֶנְכִּי צָא אֵלֶיךָ בָּעֵצ הָעֵקֶן וגו' וגם צָךְ יִצְמִינִי לְעוֹלָם (שם יט, ט):
16 ועתה. אם אמת שמלאכי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שבר אתה נותן למוצאי חן בעיניך:
17 ואדעך לַמַּעַן אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינֶיךָ. ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמלאכי בעיניך, ופיתרון לַמַּעַן אֲמַצָּא חֵן, לַמַּעַן אֲכִיר כְּמֵה שֶׁכֶר מַצִּיאת הַחֵן:
18 וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקדש, ואם זהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (י, א), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:
19 ויאמר פני ילכו. כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו ופָּנֶיךָ הִלְכִים בְּקָרְבַּ (שמואל-ב יז, יא):

- ¹⁵ ויאמר אליו. בזו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:
- ¹⁶ ובמה יודע אפוא. יודע מציאת החן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עוזדי אלילים:
- ¹⁷ ונפלינו אני ועמך. ונהיה מוצדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' צין מקנה? שאל וגו' (שמות ט, ד):
- ¹⁸ גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על עוזדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו יגזר (איוצ ד, ב), שומעין על ידי שליח:
- ¹⁹ ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:
- ¹⁹ ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הנור, ואתה נפון צמעה:
- ¹⁹ וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא קלים:
- ¹⁹ וחננתי את אשר אחון. אותן פעמים שארצה לחון:
- ¹⁹ ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הצטיחו אלא עמים אענה ועמים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה אֶנְכִי פֶרֶת בְּרִית, הצטיחו שאינן חוזרות ריקם (שם):
- ²⁰ ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני:
- ²¹ הנה מקום אתי. זה אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לצרכך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתראה, זו פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

15	And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.	וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם-אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אֶל-תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:	וַיֹּאמֶר קְדָמוּהִי אִם לִית שְׁכִינָתְךָ מִהֲלֹכָא בֵּינָנָא לֹא תִסְקַנְנָא מִכָּא:
16	For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?	וּבַמָּה יוֹדַע אֲפֹא כִּי-מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמְּךָ הַלּוֹא בְּלֻכְתְּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל-הָעָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)	וּבִמָּא יִתְיַדַע הֲכָא אֲרִי אֲשַׁכְחִית רַחֲמִין קְדָמְךָ אֲנָא וְעַמְּךָ הֲלֹא בְּמַהְךָ שְׁכִינָתְךָ עִמָּנָא וְיִתְעַבְדָן לָנָא פְּרִישָׁן לִי וְלַעַמְּךָ מִשּׁוּנֵי מִכָּל עַמָּא דְּעַל אֲפִי אֲרַעָא:
17	And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה גַּם אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעֲשֶׂה כִּי-מָצָאתָ חֵן בְּעֵינִי וְאִדְעֶךָ בְּשֵׁם:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲךָ יִת פִּתְגָמָא הָדִין דְּמִלִּילְתָא אַעֲבִיד אֲרִי אֲשַׁכְחִתָא רַחֲמִין קְדָמִי וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוֹם:
18	And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'	וַיֹּאמֶר הֲרָאֵנִי נָא אֶת-כְּבוֹדְךָ:	וַיֹּאמֶר אַחֲזִינִי כַעַן יִת יִקְרָךְ:
19	And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'	וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲעָבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנֵּיתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמִיתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם:	וַיֹּאמֶר אֲנָא אַעֲבִיר כָּל טוֹבִי עַל אַפְךָ וְאִקְרִי בְּשֵׁמָא דִּיִּי קְדָמְךָ וְאֲחֹן לְמִן דְּאֲחֹן וְאֲרַחֵם עַל מִן דְּאֲרַחֵם:
20	And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'	וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי:	וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוּל לְמַחֲזִי יִת אֲפִי שְׁכִינָתִי אֲרִי לֹא יִחֲזִינִי אֲנִישָׁא וְיִתְקַיֵּם:
21	And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר:	וַיֹּאמֶר יְיָ הָא אֲתֵר מְתוּקָן קְדָמִי וְתִתַּעֲתַד עַל טְנָרָא:
22	And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.	וְהָיָה בְּעָבֵר כְּבוֹדִי וְשַׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד-עָבְרִי:	וְהָיָה בְּמַעֲבַר יִקְרִי וְאֲשַׁוִּינֶךָ בְּמַעֲרַת טְנָרָא וְאֲגִין בְּמִימָרִי עָלֶיךָ עַד דְּאַעֲבַר:

22 בעבור כבודי. כשאעצור לפניך:

22 בנקרת הצור. כמו העיני האנשים ההם תנקר (צמדצר טז, יד), יקרוה ערבי נחל (משלי ל, יז), אני קרתי ושתייתי מים (ישעיה

לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הנור:

22 ושכחתי כפי. מכאן שנתנה רשות למחזלים לחצל (ת"כ פ' ויקרא), ותרגומו ואגין במימרי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה,

שאינו נריך לסוכך עליו צכף ממש:

23	And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'	וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֶרַי וּפָנִי לֹא יֵרָאוּ: (פ) (ספק פרשה שתומה בכתר ארם צובה)	23
XXXIV	And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרַאשֵׁימֵי וְכַתְּבֵתִי עַל־הַלַּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר חָיוּ עַל־הַלַּחַת הָרִאשִׁים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:	חמישי
2	And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.	וְהָיָה נָכוֹן לִבְקֹר וְעָלִיתָ בִּבְקֹר אֶל־הָרִי סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר:	2
3	And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'	וְאִישׁ לֹא יֵעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יֶרֶא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל־יָרְעוּ אֶל־מִוֶּלֶת הָהָר הַהוּא:	3
4	And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.	וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרַאשֵׁימֵי וַיִּשְׁכֶּם מֹשֶׁה בִּבְקֹר וַיַּעַל אֶל־הָרִי סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:	4
5	And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.	וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְּנָצֵב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:	5

23 והסרתיו את כפי. ואעדי ית דברת יקרי, כשתמלק הנהגת כבודי מכנגד פניך, ללכת משם ולהלך:

23 וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין:

1 פסל לך. הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרצה:

1 פסל לך. אתה שצרת הראשונות, אתה פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יאל עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, בדק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אתה קרעת אותה, אתה קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה בכתב ידי, כן המלך זה הקצ"ה, השפחות אלו ערצ רצ, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקצ"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

2 נכון. מוזמן:

3 ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הצניעות:

5 ויקרא בשם ה'. מתרגמינן וקרא בשםא דה':

6	And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;	וַיַּעֲבֹר יְהוָה יְיָ שְׁכִינְתִּיהָ עַל וַיִּקְרָא יְהוָה יְיָ אֱלֹהֵי רַחֵם וְחַנּוּן אַרְךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת: רְגֹז וּמִסְגִּי לְמַעַבְד טָבוֹן וְקִשּׁוּט:	וַיַּעֲבֹר יְהוָה יְיָ שְׁכִינְתִּיהָ עַל וַיִּקְרָא יְהוָה יְיָ אֱלֹהֵי רַחֵם וְחַנּוּן אַרְךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:	6
7	keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'	נָטִיר טִיבו לְאַלְפֵי דָרִין שְׂבִיק לַעֲוֹן וּלְמַרּוֹד וּלְחַוְבִּין סֶלַח לְדַתִּיבִין לְאוֹרִיתִיהָ וּלְדֹלָא תִּיבִין לֹא מִזְבִּי מִסַּעַר חוֹבִי אֲבָהֵן עַל בְּנֵי וְעַל בְּנֵי בְנֵי מְרַדִּין עַל דָּר תְּלִיתַי וְעַל דָּר רַבִּיעֵאי:	נָצַר (בספרי תימן נצַר בנוֹן רגילה) חָסֵד לְאַלְפִים נִשְׂא עֲוֹן וּפֶשַׁע וְחַטָּאת וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פֶקֶד וְעֵנָן אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים:	7
8	And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.	וַיַּמְהָר מֹשֶׁה וַיִּקְד אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶי:	וַיַּמְהָר מֹשֶׁה וַיִּקְד אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶי:	8
9	And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'	וַיֹּאמֶר אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קְדָמְךָ יְיָ תְהִיָּךְ כָּעַן שְׁכִינְתָא דִּי בִינָנָא אַרִי עִם קִשִּׁי קָדָל הוּא וְתִשְׁבּוּק לְחוּבָנָא וְלִחְטָאנָא וְתִחַסְנָנָא:	וַיֹּאמֶר אִם־נָא מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְךְ־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנָנוּ וְנָחֵלְתָּנוּ: וְנִחַלְתָּנוּ:	9

- 6 יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (ראש השנה יז):
- 6 אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי אֵלֵי לָמָּה עֲזַבְתָּנִי (תהלים כז, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך מלאכתי צמכילתא (שירה פ"ג):
- 6 ארץ אפים. מאריך אפו, ואינו ממחר ליפרע, שמא יעשה תשובה:
- 6 ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכות כל כך:
- 6 ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:
- 7 נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו:
- 7 לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדדים שאדם עושה להכעיס:
- 7 ונקה לא ינקח. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקה הוא לשנים ולא ינקח לשאינן שנים:
- 7 פוקד עון אבות על בנים. כשאחוזים מעשה אבותיהם צדיהם, שכבר פירש צמקרא אחר לשונאי:
- 7 ועל רבעים. דור רביעי, ממלאכת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שצמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:
- 8 וימהר משה. כשראה משה שכינה עוזרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:
- 9 ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עס קשה עורף הוא וימרו צך, ואמרת על זאת פן אכלך צדך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי צמקוס חס:
- 9 ונחלתנו. ותתנו לנו נחלה (ס"א שתתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא צקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האומות עוזדי אלילים:

<p>And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.</p>	<p>וַיֹּאמֶר ה' אֲנֹכִי כֹרֶת בְּרִית נֶגֶד כָּל-עַמִּי אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל-הָעָם אֲשֶׁר-אֵתָהּ בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר ה' אֲנֹכִי כֹרֶת בְּרִית נֶגֶד כָּל-עַמִּי אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל-הָעָם אֲשֶׁר-אֵתָהּ בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:</p>
<p>Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>טַר לָךְ יֵת דָּאֲנָא מִפְּקָדָךְ יוֹמָא דִּין הָאֲנָא מִתְּרִיד מִן קְדָמָךְ יֵת אַמּוֹרָאִי וּכְנַעֲנָאִי וְחִתָּאִי וּפְרִזְזָאִי וְחִוִּיאִי וַיְבוּסָאִי:</p>	<p>שְׁמַר-לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם הַנִּנִּי גֵרֶשׁ מִפְּנֵיךְ אֶת-הָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:</p>
<p>Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.</p>	<p>אִסְתָּמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִים לִיתִּיב אֶרְעָא דְּאֵת עָלִיל עָלֵה דְּלִמָּא יְהִי לְתַקְלָא בִּינָךְ:</p>	<p>הִשְׁמַר לָךְ פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָהּ בָּא עָלֶיךָ פֶּן-יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ:</p>
<p>But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.</p>	<p>אַרִּי יֵת אִיגוּרֵיהוֹן תִּתְּרַעוֹן וַיֵּת קְמַתְהוֹן תִּתְּבְּרוֹן וַיֵּת אֲשִׁירֵיהוֹן תִּקְצְצוֹן:</p>	<p>כִּי אֶת-מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְּצוֹן וְאֶת-מִצְבְּתֵיהֶם תִּשְׁבְּרוֹן וְאֶת-אֲשֵׁרֵיהֶם תִּכְרֹתוֹן:</p>
<p>For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;</p>	<p>אַרִּי לֹא תִסְגֹּד לְטַעֲנַת עַמִּמָּא אַרִּי יֵי קִנָּא שְׂמִיָּה אֵל קִנָּא הוּא:</p>	<p>כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנָּא שְׂמוֹ אֵל קִנָּא הוּא:</p>
<p>lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;</p>	<p>דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִים לִיתִּיב אֶרְעָא וַיִּטְעוֹן בְּתַר טַעֲוֹתְהוֹן וַיִּדְּבַחוּן לְטַעֲוֹתְהוֹן וַיִּקְרוּן לָךְ וַיִּתְּכוּן מִדְּבַחֵיהוֹן:</p>	<p>פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וַיִּזְבְּחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וַיִּקְרָא לָךְ וַאֲכָלְתָּ מִזְבָּחָם:</p>
<p>and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.</p>	<p>וַתִּסַּב מִבְּנוֹתֵיהוֹן לְבָנֶיךָ וַיִּטְעוֹן בְּנוֹתֵיהוֹן בְּתַר טַעֲוֹתְהוֹן וַיִּטְעוּן יֵת בָּנֶיךָ בְּתַר טַעֲוֹתְהוֹן:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִבְּנוֹתֵיהֶם לְבָנֶיךָ וַיִּזְנוּ בְּנוֹתֵיהֶם אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיִּזְנוּ אֶת-בְּנֵיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:</p>
<p>Thou shalt make thee no molten gods.</p>	<p>דְּחָלָן דְּמִתְּכָא לֹא תַעֲבִיד לָךְ:</p>	<p>אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה-לָּךְ:</p>

- 10 כורת ברית. על זאת:
10 אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שמהיו מוצדלים צו מכל האומות עוזדי אלילים, שלא תשרה שכינתי עליהם:
11 את האמורי וגו'. ו' אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:
13 אשריו. הוא אילן שעוזדים אותו:
14 קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנחשונו ופורע מעוזציו:
15 ואכלת מזבחם. כסבור אמה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמתוך כך אמה צא ולוקח מצבותיו לבניך (עבודה זרה טז.).

18	The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.	אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאֲבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם:	יֵת חֲגָא דְפִטְרִיא תִּטְר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטְרִיא דְפִקִּידְתָּךְ לְזִמְן יִרְחָא דְאַבִּיבָא אֲרִי בְּיִרְחָא דְאַבִּיבָא נִפְקִיתָ מִמִּצְרַיִם:
19	All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.	כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֵׂה:	כָּל פֶּתַח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירְךָ תִּקְדִּישׁ דְּכָרִין בְּכוֹר תּוֹר וְאֹמֶר:
20	And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.	וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִשָּׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם:	וּבּוֹכְרָא דְחֲמֻרָא תִּפְרוֹק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תִפְרוֹק וְתִקְפִּיהַּ כָּל בּוֹכְרָא דְבְנֶךָ תִּפְרוֹק וְלֹא יִתְחַזּוּן קִדְמִי רִיקָנִין:
21	Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶיֶשׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:	שֵׁתָא יוֹמִין תִּפְלַח וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָא תְּנוּחַ בְּזֵרוּעָא וּבִקְצִירָא תְּנוּחַ:
22	And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.	וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בִּבְרוּרֵי קֶצֶר חֲטִיִּם וְחַג הָאֲסִיף תִּקְוֶת הַשָּׁנָה:	וְחֲגָא דְשִׁבְעִיא תַּעֲבִיד לָךְ בְּבּוֹרֵי חֲצַד חֲטִין וְחֲגָא דְכִנְשָׂא בְּמִפְקָה דְשֵׁתָא:

18 חֹדֶשׁ הָאֲבִיב. חֹדֶשׁ הַצִּפּוֹר, שֶׁהַמִּצְוָה מִתְּחַלֶּת בְּצִישׁוּלָהּ:

19 כָּל פֶּטֶר רַחֵם לִי. צֹאדָם:

19 וְכָל מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר וגו'. וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכֹּר בְּפֶטֶר שׁוֹר וְשֵׂה, אֲשֶׁר יִפְטוֹר זָכַר אֶת רַחֲמָהּ.

19 פֶּטֶר. לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן פּוֹטֵר מֵיִם רָאשִׁית מְלֻוֹן (מִשְׁלֵי יז, יד). תִּי"ו שֶׁל תִּזְכֹּר לְשׁוֹן נִקְצָה הִיא, מוֹסֵפֶת עַל הַיּוֹלֶדֶת:

20 וּפֶטֶר חֲמוֹר. וְלֹא שֶׁאֵת צִהֲמָה טִמְאַהּ:

20 תִּפְדֶּה בִשָּׂה. נֹתֵן שֶׁהָלַכְהוּ, וְהוּא חוֹלִין צִיד כֹּהֵן, וּפֶטֶר חֲמוֹר מוֹתֵר בְּעִצּוּדָהּ לְצַעֲלִים:

20 וְעִרְפָתוֹ. עוֹרְפוֹ צִקּוּפִין, הוּא הַפְסִיד מִמּוֹן כֹּהֵן, לְפִיכָךְ יוֹפְסֵד מִמּוֹנוֹ:

20 כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה. חֲמֵשֶׁה סְלָעִים פְּדִיוֹנוֹ קָצוֹב, שְׁנֵאֲמַר וּפְדִיוֹ מִן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה (בְּמִדְבָּר יח, טז):

20 וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם. לְפִי פִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, דָּבָר צִפְנִי עֲלָמוֹ הוּא, וְאִינוּ מוֹסֵפֶת עַל הַצִּכּוֹר, שֶׁאֵין בְּמִצְוַת צִכּוֹר רִאֲיִית פָּנִים, אֲלֵא אֲזַהֲרָה אַחֲרֵת הִיא, וְכִשְׁתַּעֲלֵנוּ לְרַגֵּל לְרֵאוֹת, לֹא יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם, מֵאֲזַהֵר עֲלֵיכֶם לְהַצִּיא עוֹלַת רִאֲיִית פָּנִים. וְלְפִי מִדְרָשׁ בְּרִייתָא, מִקְרָא יֵתֵר הוּא, וּמוֹפְנֵה לְגִזְרָה שׁוּבָה, לְלַמֵּד עַל הָעֲנָקָתוֹ שֶׁל עֶבֶד עֲבָרִי שֶׁהוּא חֲמֵשֶׁה סְלָעִים מִכָּל מִין וּמִין, כְּפִדְיוֹן צִכּוֹר, בְּמִסְכַּת קְדוּשִׁין (י"ז):

21 בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת. לְמַעַן נִזְכֹּר חֲרִישׁ וּקְצִיר, יֵשׁ מִרְצוּתֵינוּ אֲוִמְרִים (רָאשׁ הַשָּׁנָה ט), עַל חֲרִישׁ שֶׁל עֵרֶב שְׂצִיעִית הַנּוֹכַח לְשְׂצִיעִית וּקְצִיר שֶׁל שְׂצִיעִית הַיּוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׂצִיעִית, לְלַמֵּד שֶׁמּוֹסִיפִין מַחֲוֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, וְכֵן מִשְׁמַעוּ, שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת, וְעִצּוּדֵי הַיָּמִים שֶׁהִתְרַחֵץ לָךְ, יֵשׁ שָׁנָה שֶׁהַחֲרִישׁ וְהַקְצִיר אֲסוּר, וְאֵין צִרִיךְ לֹמַר חֲרִישׁ וּקְצִיר שֶׁל שְׂצִיעִית, שֶׁהִרִי כָּצַר נֶאֱמַר שֶׁדָּךְ לֹא תִזְרַע וגו' (וַיִּקְרָא כה, ד). וְיֵשׁ אֲוִמְרִים שֶׁאֵינוּ מִדְבָּר אֲלֵא בְּשָׂמָה, וְחֲרִישׁ וּקְצִיר שֶׁהוּא זָכוֹר צוֹ לֹמַר לָךְ, מִה חֲרִישׁ רְשׁוּת אֶף קְצִיר רְשׁוּת, יֵאָדָּר קְצִיר הָעוֹמֵר שֶׁהוּא מֵאֲזַהֵר, וְדוּחָהּ אֶת הַשְּׂבֹת:

22 בְּבּוֹרֵי קֶצֶר חֲטִיִּם. שֶׁאֵתָּה מַצִּיא צוֹ שְׁמֵי הַלֵּחֵם מִן הַחֲטִיִּם.

22 בְּכוֹרֵם. שֶׁהִיא מִנְחָה רִאשׁוֹנָה הַצָּהָה מִן הַחֲדָשׁ שֶׁל חֲטִיִּם לְמִקְדָּשׁ, כִּי מִנְחַת הָעוֹמֵר הַצָּהָה בְּפִסְחָהּ, מִן הַשְּׁעוֹרִים הִיא:

22 וְחַג הָאֲסִיף. צוּמָן שֶׁאֵתָּה אֲוִסֵּף מִצְוֹתֶיךָ מִן הַשָּׂדֶה לְצִית. אֲסִיפָהּ זוֹ לְשׁוֹן הַכְּנָסָה לְצִית, כְּמוֹ וְאֲסִפְתּוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ (דְּבָרִים כב, ג):

22 תִּקְוֶת הַשָּׁנָה. שֶׁהִיא צִחְזוֹרַת הַשָּׁנָה, בְּתַחֲלֵת הַשָּׁנָה הַצָּהָה:

22 תִּקְוֶת. לְשׁוֹן מַסִּיצָה וְהַקְפָּה:

23	Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוּרְךָ אֶת־פָּנָי הָאֵדֶן וְ יִהְיֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃	23
24	For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.	כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחְמַד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לִרְאוֹת אֶת־פָּנָי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה׃	24
25	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.	לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֶמֶץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפֶּסַח׃	25
26	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.'	רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בְחֶלֶב אִמּוֹ׃ (פ)	26
27	And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל׃	שניע
28	And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.	וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמָיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְּחָת אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֹׂת הַדְּבָרִים׃	28

23 כל זכורך. כל הזכרים שצך. הרצה מלות צחורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שזהם, ועל מנין עשה שזהם:

24 אוריש. כתרוממו ופסדך, וכן קהל קש (דברים ז, לא), וכן ויורש את האמרי (צמדצר כא, לב), לשון גירושין: 24 והרחבתי את גבולך. ואמה רחוק מצית הצחירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו: 25 לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזוהרה לשוחט, או לזורק, או לאחד מצני חצורה (פסחים סג.). 25 ולא ילין. כתרוממו, אין לינה מועלת צראש המזבח, ואין לינה אלא צעמוד השחר: 25 זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אמה למד לכל הקטר חלצים ואזרים: 26 ראשית בכורי אדמתך. משצעת המינין האמורים שצצח ארצך, קרץ קטף ופערה וקפן וגו' (דברים ח, ח), וקדש, הוא דבש תמרים:

26 לא תבשל גדי. אזוהרה לצשר וחלצ, ושלשה פעמים כחוצ צחורה, אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאיסור צישול (חולין קטו:):

26 גדי. כל ולד רך צמשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהורך לפרש צכמה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סחם כל יונקים צמשמע:

26 בחלב אמנו. פרט לעוף, שאין לו חלצ אס, שאין איסורו מן הצורה אלא מדברי סופרים:

27 את הדברים האלה. ולא אמה רשאי לכחוצ צחורה שצעל פה:

<p>29 And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.</p>	<p>וַיְהִי כִּד נָחַת מֹשֶׁה מִטְּוֹרַי דְּסִינַי וַתְּרִין לִיְהִי דְּסִתְּרוּתָא בִּידָא דְּמֹשֶׁה בְּמִיִּתְּתִיה מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אֲרִי סְגִי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוֹתֵי בְּמִלְּלוּתִיה עֲמִיה:</p>	<p>29 וַיְהִי בְּרִדְת מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי וּשְׁנֵי לַחֹת הָעֵדוּת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הַהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:</p>
<p>30 And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>וַחֲזָא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת מֹשֶׁה וְהָא סְגִי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוֹתֵי וַדְּחִילוּ מִלְּאַתְקָרְבָּא לְוִתִּיה:</p>	<p>30 וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וַהֲנִה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשֶׁת אֵלָיו:</p>
<p>31 And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.</p>	<p>וַקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וַתְּבוּ לְוִתִּיה אַהֲרֹן וְכָל רִבְרִבָּא בְּכִנְשָׁתָא וּמִלִּיל מֹשֶׁה עֲמָהוֹן:</p>	<p>31 וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:</p>
<p>32 And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.</p>	<p>וּבִתְר כֵּן אֶתְקִרְבוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְקִידָנוּן יְת כָּל דְּמִלִּיל יְי עֲמִיה בְּטוֹרָא דְּסִינַי:</p>	<p>32 וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְּשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֵם אֶת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהַר סִינַי:</p>
<p>33 And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.</p>	<p>וַשִּׁיבִי מֹשֶׁה מִלְּמַלְלָא עֲמָהוֹן וַיַּהֲב עַל אַפּוֹתֵי בֵּית אָפִי:</p>	<p>מפטיר וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסְוָה:</p>
<p>34 But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.</p>	<p>וּכְד עָלִיל מֹשֶׁה לְקָדָם יְי לְמַלְלָא עֲמִיה מַעְדִּי יְת בֵּית אָפִי עַד מַפְקִיָּה וְנָפִיק וּמִמְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת דְּמַתְּפַקֵּד:</p>	<p>34 וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיְסִיר אֶת־הַמִּסְוָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יִצְוָה:</p>

- 29 ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציוס הכפורים:
- 29 כי קרן. לשון קרנים, שהאור מזהיק וצולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רצותינו אמרו מן המערה, שנתן הקד"ה ידו על פניו, שנאמר וּשְׁפָתַי כְּפִי (שמות לג, כז):
- 30 וייראו מגשת אליו. צא וראה כמה גדולה כחה של עצירה, שעד שלא פשטו ידיהם צעצירה מהו אומר, ומר"ה פְּצוּד ה' פָּאָשׁ אֶכְלֵת צְרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי צְנִי יִשְׂרָאֵל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים:
- 31 הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה:
- 31 וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:
- 32 ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו ללדדן, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמלא זיד כל העם א', זיד הזקנים ז', זיד בני אהרן שלשה, זיד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בעירובין (נד:):
- 33 ויתן על פניו מסוה. כתר גומו צית אפי, לשון ארמי הוא בגמרא טְוִי לְצֵא (כתובות סז:), ועוד ככתובות (ס.), הוה קא מסוה לאפה, לשון הבטה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרצוף וצית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל, ובשעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, וצלאמו יצא בלא מסוה:
- 34 ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד צפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

<p>35 And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.</p>	<p>וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָנָה עַל־פָּנָיו עַד־בָּאוּ לַדְּבָר אֹתוֹ: (ס)</p>	<p>35 וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָנָה עַל־פָּנָיו עַד־בָּאוּ לַדְּבָר אֹתוֹ: (ס)</p>
<p>XXXV And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.</p>	<p>וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צֻוְּהָ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם:</p>	<p>וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צֻוְּהָ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם:</p>
<p>2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת: יִתְקַטֵּל:</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת:</p>
<p>3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'</p>	<p>לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:</p>	<p>לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: (פ)</p>
<p>4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכָל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר דִּין פְּתִגְמָא דְּפָקִיד יִי לְמִימַר:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צֻוְּהָ יְהוָה לֵאמֹר:</p>
<p>5 Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;</p>	<p>סִבּוּ מִנְּכֹחַן אִפְרָשׁוּתָא קָדָם יִי כָל דִּיתְרַעִי לְפִיָּה יִיתִי יֵת אִפְרָשׁוּתָא קָדָם יִי דִּהָבָא וְכֶסֶף וְנָחְשָׁא:</p>	<p>קַחוּ מֵאֹתְכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לִבּוֹ יְבִיאָה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנָחֶשֶׁת:</p>
<p>6 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;</p>	<p>וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָ וְזָהָרִי וּבוּץ וּמַעֲזִי:</p>	<p>וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:</p>
<p>7 and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;</p>	<p>וּמִשְׁכֵּי דְּדִכְרִי מְסֻמָּי וּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא וְאַעִי שִׁטִּין:</p>	<p>וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:</p>
<p>8 and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;</p>	<p>וּמִשְׁחָא וּבוֹסְמָא לְמִשַּׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמָא:</p>	<p>וְשֶׁמֶן לְמָאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:</p>

- 35 והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשצא לדבר אתו נוטלו מעל פניו: 1 ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ומרגומו וְאֶקְנֶשׁ:
- 2 ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:
- 3 לא תבערו אש. יש מרצותינו אומרים, הצערה ללאו יאֵת, ויש אומרים לחלק יאֵת (סנהדרין לה; יצמות ו):
- 4 זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:
- 5 נדיב לבו. על שם שלבו נדבו קרוי נדיב לב. כנר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום לוואתם:

9	and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	וְאֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מְלָאִים לְאֹפֹרֶת וּלְחֹשֶׁן: וְאֲבִנֵי בֹדָלָא וְאֲבִנֵי אֲשֶׁלְמוֹתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוֹדָא וּבְחוֹשֶׁנָּא:	9
10	And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:	וְכָל-חָכֶם-לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: וְכָל חֲכִימֵי לֵבָא לְבָא דְבִכּוֹן יִיתּוֹן וַיַּעֲבִדוּן יְת כָּל דְּפִקִּיד יְיָ:	10
11	the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;	יִת מִשְׁכְּנָא יְת פָּרֹסִיָּה וְיִת חוּפְאִיָּה פּוּרְפּוּתֵי דְּפּוּתֵי עֲבֻרוֹתֵי עֲמּוּדוֹתֵי וְסִמְכוֹתֵי: אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלָו וְאֶת-מִכְסָּהוּ אֶת-קְרָסָיו וְאֶת-קְרָשָׁיו אֶת-בְּרִיחָו אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו:	ישראל
12	the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	אֶת-הָאָרֹן וְאֶת-בְּדָיו אֶת-הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פָּרְכָת הַמָּסָךְ: יְת אֲרוֹנָא וְיִת אֲרִיחוֹתֵי יְת כַּפּוֹרֶתָא וְיִת פְּרוּכְתָּא דְּפָרְסָא:	12
13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: יְת פְּתוּרָא וְיִת אֲרִיחוֹתֵי וְיִת כָּל מְנוּחֵי וְיִת לַחִים אֲפִיָּא:	13
14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְאֶת-מְנֹרֶת הַמָּאֹר וְאֶת-כֵּלָיָהּ וְאֶת-נֵרֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר: יְת מְנֹרֶתָא דְּאִנְחוּרֵי וְיִת מְנֵחָא וְיִת בּוֹצִינְהָא וְיִת מִשְׁחָא דְּאִנְהֻרֹתָא:	14
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְאֶת-מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת-מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן: יְת מִדְּבָחָא דְּקִטְרֶת בּוֹסְמֵיָא וְיִת אֲרִיחוֹתֵי וְיִת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְיִת קְטֹרֶת בּוֹסְמֵיָא וְיִת פָּרְסָא דִּתְרַעָא לְתַרְע מִשְׁכְּנָא:	15
16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחָשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כַּנּוֹ: יְת מִדְּבָחָא דְּעֹלֹתָא וְיִת סָרְדָא דְּנְחָשָׁא דִּילִיָּהּ יְת אֲרִיחוֹתֵי וְיִת כָּל מְנוּחֵי יְת כִּיּוֹרָא וְיִת בְּסִיסָיָהּ:	16

11 את המשכן. יריעות התחתונות הנראות בתוכו קרוים משכן:

11 את אהליו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג:

11 ואת מכסהו. מכסה עורות חילים והתחשים:

12 ואת פרוכת המסך. פרוכת המחינה. כל דבר המגין בין למעלה בין מכנגד קרוי מסך וסכך, וכן שִׁקְעָא צִעָלו (איזא, ו), הִנְיָ שֶׁךְ אֶת דְּרִכְךָ (הושע ז, ח):

13 לחם הפנים. כזר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין תיבה פרוכה:

14 ואת כליה. מלקחים ומחמות:

14 נרותיה. לזיני"ש צלע"ז, ציזכים שהשמן והפתילות נתונים בהן:

14 ואת שמן המאור. אף הוא צריך חכמי לב, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש במנחות (פו), מגרגרו בראש הזית, והוא כמית וזך:

15 מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:

17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	את קלעי החצר את-עמודיו ואת-אדניה ואת מסך שער החצר:	17
18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	את-יתדות המשכן ואת-יתדות החצר ואת-מיתריהם:	18
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.'	את-בגדי השרד לשרת בקדש את-בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת-בגדי בניו לכהן:	19
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	ויצאו כל-עדת בני-ישראל מלפני משה:	20
21	And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .	ויבאו כל-איש אשר-נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את-תרומת יהוה למלאכת אהל מועד ולכל-עבודתו ולבגדי הקדש:	21
22	And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.	ויבאו האנשים על-הנשים כל ונדיב לב הביאו תח ונזם וטבעת וכומז כל-כלי זהב וכל-איש אשר הניף תנופת זהב ליהוה:	22
23	And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.	וכל-איש אשר-נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים וערת אילים מאדמים וערת תחשים הביאו:	23

- 17 את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה:
17 ואת מסך שער החצר. וילון פרוש ללד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחב החצר שהיה חמשים רחב, וסתומין הימנו ללד נפון ט"ו אמה, וכן לדרום, שנאמר וסמש עשרה אמה קלעים לקחף (שמות כו, יד):
18 יתדות. לתקוע ולקשור צהם סופי היריעות בצרף, שלא ינעו צרוח:
18 מיתריהם. חבלים לקשור:
19 בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמזבחות בשעת סילוק מסעות:
22 על הנשים. עס הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויצאו האנשים ויבאו הנשים ויבאו הנשים, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומייקן, ורצה לומר שהביאו חו וזם צעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו את העזים):
22 חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הנאמר:
22 וכומז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כומז, כאן מקום זמה:
23 וכל איש אשר נמצא אתו. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הביאו:

24	Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.	כָּל־מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֵׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:	24
25	And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.	וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בִּידֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מִטֹּהַר אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:	25
26	And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.	וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת־הָעֲזִים:	26
27	And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;	וְהַנָּשָׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמְּלָאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:	27
28	and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.	וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלַקְטֹרֶת הַסַּמִּים:	28
29	The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.	כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לִבָּם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: (פ)	29
30	And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמִטָּה יְהוּדָה:	שלישי (שני)
31	And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.	וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:	31

26 טוו את העזים. היא היתה אומנות יתירה, שמעל גצי העזים היו טווין אותם (שבת נט.).

27 והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב צחוכות המוצח צחלה, וצמלאכת המשכן לא התנדבו צחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו צחור מה שמחנדיצים, ומה שמחסרין אנו משלימין אותם, כיון שהשלימו צחור את הכל, שנאמר וְהִמְלֵאכָה הַיָּתֶה דָּם (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הציאו את אצני השם וגו', לכך התנדבו צחוכות המוצח צחלה, ולפי שנתעצלו מחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:

30 חור. צנה של מרים היה:

32	And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשֹׂת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא: וְלִאֲלָפָא אֲמֹנֹן לְמַעַבֵּד בַּדָּהָב וּבַכֶּסֶפָא וּבַנְּחָשָׁא:	32
33	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.	וּבְחִרְשֵׁת אָבֹן לְמִלְאֵת וּבְחִרְשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֹת: וּבְאֹמְנוֹת אָבֹן וּלְאֲשִׁלְמָא וּבְנִגְרוֹת אֲעָא לְמַעַבֵּד בְּכָל עֲבִידַת אוֹמְנוֹן:	33
34	And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.	וּלְהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאֹהֱלִיאָב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה-דָּן: וּלִאֲלָפָא יְהִב בְּלִבִּיהּ הוּא וְאֹהֱלִיאָב בֶּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דָּדָן:	34
35	Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.	מְלָא אֲתָם חֲכָמַת-לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל-מְלָאכֶת חִרְשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקִם בְּתַכְלִית וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ וְאַרְגַּ עֲשִׂי כָל-מְלָאכֶה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת: אֲשֵׁלִים עֲמַהוֹן חֲכִימוֹת לָבָא לְמַעַבֵּד כָּל עֲבִידַת נִגְר וְאוֹמְן וְצִיִּיר בְּתַכְלָא וּבְאַרְגָּמָא בְּצִבְעֵה זְהוּרִי וּבְבוֹצָא וּמַחֵי עֲבָדֵי כָל עֲבִידָא וּמְלָפֵי אוֹמְנוֹן:	35
XXXVI	And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.	וְעָשָׂה בְּצִלָּאֵל וְאֹהֱלִיאָב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה וּתְבוּנָה בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשֹׂת אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה: וַיַּעֲבִיד בְּצִלָּאֵל וְאֹהֱלִיאָב וְכָל גִּבֹּר חָכִים לָבָא דִּיהִב יי חֲכָמָתָא וְסוּכְלָתְנוּתָא בְּהוֹן לְמַדַּע לְמַעַבֵּד יְת כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחֵן קוֹדֶשָׁא לְכָל דְּפָקִיד יי:	XXXVI
2	And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלָּאֵל וְאֶל-אֹהֱלִיאָב וְאֶל כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאוֹ לְבּוֹ לְקַרְבָּהּ אֶל-הַמְּלָאכֶה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְקָר: וַיְנַסִּיבוּ מִן קֶדֶם מֹשֶׁה יְת כָּל אֲפָרְשׁוּתָא דְּאִיתִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבִידַת פּוֹלְחֵן קוֹדֶשָׁא לְמַעַבֵּד יְתָהּ וְאֲנֹן מִיתֵן לִיה עוֹד נְדָבָתָא בְּצָפֹר בְּצָפֹר:	2
3	And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.	וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶ�ה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְקָר: וַיְנַסִּיבוּ מִן קֶדֶם מֹשֶ�ה יְת כָּל אֲפָרְשׁוּתָא דְּאִיתִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבִידַת פּוֹלְחֵן קוֹדֶשָׁא לְמַעַבֵּד יְתָהּ וְאֲנֹן מִיתֵן לִיה עוֹד נְדָבָתָא בְּצָפֹר בְּצָפֹר:	3

³⁴ ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצטטים, מצני השפחות, והשוהו המקום לצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצטטים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שׁע לפני דל (איוב לד, יט):

4	And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.	וַיָּבֹאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הָמָּה עֹשִׂים:	4
5	And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'	וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מֵרַבִּים הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֵבֶדְהָ לְמַלְאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:	5
6	And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.	וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ-עוֹד לְתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכָּלֵא הָעָם מִהָבִיא:	6
7	For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.	וַיִּתֵּן מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל לְכָל-הַמַּלְאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)	7
8	And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.	וַיַּעֲבִדוּ כָּל חֲכִימֵי לֵבָא בְּעֵבְדֵי עֲבִידְתָּא יֵת מִשְׁפָּנָא עֶשֶׂר יִרְיעַן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָבִי צִוְרֵת כְּרוּבִין עוֹבְדֵי אוּמָן עֵבֶד יִתְהוֹן:	רביעי
9	The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.	אֹרְכָא דִירִיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וְפִתְּיָא אַרְבַּע אַמִּין דִירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יִרְיעָתָא:	9
10	And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.	וַיַּחֲבֹר אֶת-חֲמִשׁ הַיִּרְיעֹת אַחַת אֶל-אַחַת וְחֲמִשׁ יִרְיעֹת חֲבֹר אַחַת אֶל-אַחַת:	10

5 מדי העבודה. יומר מכדי לזכר העבודה:

6 ויכלא. לשון מניעה:

7 והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההצאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולהוטר:

7 והוטר. כמו והקצד קט לצו (שמות ח, יא), והפזות קט מואקז (מלכים-ג, כד):

11	And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.	וַיַּעַבְדַּ עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹופִי כֹן עֲבַד עַל סַפְתָּא דִּירֵיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹופִי תְּנִינָא:	וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמָשִׁים לְלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּמַּחְבֵּרֶת כֹּן עָשָׂה בַּשַּׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרֶת הַשֵּׁנִית:	11
12	Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.	חֲמָשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירֵיעָתָא חֲדָא וְחֲמָשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסִטְרָא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית לֹופִי תְּנִינָא מְכֻנָּן עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקָבִיל חֲדָא:	חֲמָשִׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּירֵיעָה הָאֶחָת וְחֲמָשִׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּקְצֶה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֵּרֶת הַשֵּׁנִית מִקְבִּילֹת הַלָּלֶאֱת אֶחָת אֶל-אֶחָת:	12
13	And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.	וַעֲבַד חֲמָשִׁין פִּזְרָפִין דְּדָהֵב וּלְפִיָּה יֵת יִרְיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוֹרְפָּא וְתִהְיֶה מְשֻׁכָּנָא חֵד:	וַיַּעַשׂ חֲמָשִׁים קָרְסֵי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת-הַיְרִיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת בְּקָרְסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)	13
14	And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.	וַעֲבַד יְרִיעֹן דְּמַעֲזֵי לְפָרָסָא עַל מְשֻׁכָּנָא חֲדָא עֲשָׂרֵי יְרִיעֹן עֲבַד וְתַהוֹן:	וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתֵי-עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:	14
15	The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.	אוּרְכָא דִּירֵיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פּוֹתֵיא דִּירֵיעָתָא חֲדָא מְשֻׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרֵי יְרִיעֹן:	אַרְבַּע הַיְרִיעֹה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֲשָׂתֵי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:	15
16	And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.	וּלְפִיָּה יֵת חֲמִישׁ יְרִיעֹן לְחֹד וַיֵּת שֵׁשׁ יְרִיעֹן לְחֹד:	וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לִבָּד וְאֶת-שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לִבָּד:	16
17	And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.	וַעֲבַד עֲנוּבִין חֲמָשִׁין עַל סַפְתָּא דִּירֵיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹופִי וְחֲמָשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד עַל סַפְתָּא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית לֹופִי תְּנִינָא:	וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמָשִׁים עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרֶת וְחֲמָשִׁים לָלֶאֱת עָשָׂה עַל-שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית:	17
18	And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.	וַעֲבַד פִּזְרָפִין דְּנָחֹשׁ חֲמָשִׁין לְלַפְּאָא יֵת מְשֻׁכָּנָא לְמַהוּי חֵד:	וַיַּעַשׂ קָרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמָשִׁים לְחַבֵּר אֶת-הָאֹהֶל לְהִיֵּת אֶחָד:	18
19	And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.	וַעֲבַד חוּפָאָה לְמְשֻׁכָּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְּכִרִי מְסֻמָּי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִגּוּנָא מְלַעֲיָלָא:	וַיַּעַשׂ מְכֻסָּה לְאַהֲל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמְכֻסָּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלַמְעָלָה: (ס)	19

20	And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַיַּעַבְדַּת יִתְּ דִפְּיָא לְמִשְׁכָּנָא דְּאַעִי שְׁטִין קִימִין:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֳּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:	חמישי
21	Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוּן אוּרְכָא דִּדְפָא וְאַמְתָּא וּפְלִגּוּת אַמְתָּא פּוּתְיָא דִּדְפָא חַד:	עֶשֶׂר אַמּוֹת אַרְדָּ הַקֳּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקֳּרֶשׁ הָאֶחָד:	21
22	Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.	תְּרִין צִירִין לְדְפָא חַד מְשׁוּלָבִין חַד לְקַבִּיל חַד כֹּן עֶבֶד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:	שְׁתֵּי יָדָת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אַחַת אֶל־אַחַת כֹּן עָשָׂה לְכָל קֶרֶשִׁי הַמִּשְׁכָּן:	22
23	And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַיַּעַבְדַּת יִתְּ דִפְּיָא לְמִשְׁכָּנָא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֳּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קֶרֶשִׁים לַפָּאָת נֹגֵב תִּימָנָה:	23
24	And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבַּעִין סְמְכִין דְּכֶסֶף עֶבֶד תַּחוֹת עֶשְׂרִין דְּפִין תְּרִין סְמְכִין תַּחוֹת דְּפָא חַד לְתֵרִין צִירוּהִי וְתֵרִין סְמְכִין תַּחוֹת דְּפָא חַד לְתֵרִין צִירוּהִי:	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקֳּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֳּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתֵיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֳּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתֵיו:	24
25	And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ צְפוֹנָא עֶבֶד עֶשְׂרִין דְּפִין:	וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאָת צְפוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קֶרֶשִׁים:	25
26	and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבַּעִין סְמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סְמְכִין תַּחוֹת דְּפָא חַד וְתֵרִין סְמְכִין תַּחוֹת דְּפָא חַד:	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֳּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֳּרֶשׁ הָאֶחָד:	26
27	And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וְלִסְיָפִי מִשְׁכָּנָא מַעְרָבָא עֶבֶד שֵׁשָׁא דְּפִין:	וְלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עָשָׂה שֵׁשָׁה קֶרֶשִׁים:	27
28	And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וְתֵרִין דְּפִין עֶבֶד לְזוּיָת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:	וּשְׁנֵי קֶרֶשִׁים עָשָׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו:	28
29	that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.	וְהָיוּ מְכֻנִּין מְלָרַע וְכַחְדָּא הָיוּ מְכֻנִּין בְּרִישֵׁיהוֹן בְּעֻזְקָתָא חְדָּא כֹּן עֶבֶד לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זְוִין:	וְהָיוּ תּוֹאמִם מְלֻמָּטָה וְיַחְדּוֹ יִהְיוּ תַמִּים אֶל־רֵאשׁוֹ אֶל־הַטְּבַעַת הָאֶחָת כֹּן עָשָׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמַּקְצַעַת:	29
30	And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.	וְהָיוּ תִּמְנִיָּא דְּפִין וְסְמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף שֵׁשָׁת עֶשֶׂר סְמְכִין תְּרִין סְמְכִין תְּרִין סְמְכִין תַּחוֹת דְּפָא חַד:	וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קֶרֶשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשָׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֳּרֶשׁ הָאֶחָד:	30

31	<p>And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,</p>	<p>וַעֲבַד עֲבָרֵי דָאֲעֵי שְׁטִין חֲמִשָּׁא לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכְּנָא חָד:</p>	<p>וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשָּׁה לְקִרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:</p>	31
32	<p>and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.</p>	<p>וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכְּנָא תְּנִינָא וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדָפֵי מִשְׁכְּנָא לְסוֹפְהוֹן מֵעֶרְבָא:</p>	<p>וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקִרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכַתָּו יָמָה:</p>	32
33	<p>And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.</p>	<p>וַעֲבַד ית עֲבָרָא מְצִיעָאָה לְאֶעְבְּרָא בְּגוֹ דְּפִיא מִן סִפֵּי לְסִפֵּי:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיחַ הַתִּיכָן לְבִרְתּוֹ בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִן-הַקְּצָה אֶל-הַקְּצָה:</p>	33
34	<p>And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.</p>	<p>וַיִּת דְּפִיא חֲפָא דְּהָבָא וַיִּת עֲזָקְתָּהוֹן עֲבַד דְּהָבָא אֶתְרָא לְעֶבְרִיא וְחֲפָא ית עֲבָרִיא דְּהָבָא:</p>	<p>וְאֶת-הַקִּרְשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת-טִבְעֹתָם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לְבְרִיחֵם וַיִּצָּף אֶת-הַבְּרִיחִם זָהָב:</p>	34
35	<p>And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.</p>	<p>וַעֲבַד ית פְּרוּכְתָּא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבּוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אוּמֵן עֲבַד יתָּה צוּרַת כְּרוּבִין:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת-הַפֹּרֹת תַּכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֹׁרֵר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָה כְּרֻבִים:</p>	35
36	<p>And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.</p>	<p>וַעֲבַד לָהּ אַרְבַּעָא עֲמוּדֵי שְׁטִין וְחֲפָנוֹן דְּהָבָא וַיַּהֲוֶהוֹן דְּהָבָא וְאֶתִידָּ לָהוֹן אַרְבַּעָא סְמִכִין דְּכֶסֶף:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעָא עֲמוּדֵי שֹׁטִים וַיִּצְפֵּם זָהָב וַיַּהֲוֶה זָהָב וַיִּצָּק לָהֶם אַרְבַּעָא אֲדָנִי-כֶסֶף:</p>	36
37	<p>And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;</p>	<p>וַעֲבַד פְּרָסָא לְתַרְע מִשְׁכְּנָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבּוּץ שְׁזִיר עוֹבַד צִיִּיר:</p>	<p>וַיַּעַשׂ מָסָךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תַּכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֹׁרֵר מַעֲשֵׂה רֶקֶם:</p>	37
38	<p>and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.</p>	<p>וַיִּת עֲמוּדֵיהִי חֲמִשָּׁא וַיַּהֲוֶהוֹן וְחֲפֵי רִישֵׁיהוֹן וּכְבוּשִׁיהוֹן דְּהָבָא וְסִמְכֵיהוֹן חֲמִשָּׁא דְּנַחֲשָׁא:</p>	<p>וְאֶת-עֲמוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת-נוֹיָהֶם וְצָפָה רִאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: (פ)</p>	38
XXXVII	<p>And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.</p>	<p>וַעֲבַד בְּצִלְאֵל ית אֲרוֹנָא דָאֲעֵי שְׁטִין תְּרִיתִין אַמּוּן וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמֵיהּ:</p>	<p>וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת-הָאָרֹן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתָיִם וַחֲצִי אַרְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רֶחָבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קָמָתּוֹ:</p>	XXXVII
2	<p>And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.</p>	<p>וְחֲפָהִי דְּהָב דְּכִי מְגִיּוֹ וּמִבְרָא וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:</p>	<p>וַיִּצְפֹּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶם זָהָב סָבִיב:</p>	2

¹ ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

3	And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית: וַאֲתִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקוֹן דָּדָהָב עַל אַרְבַּע זְוִיָּתֶיהָ וּתְרַתִּין עֲזָקוֹן עַל סְטֶרֶיהָ חֵד וּתְרַתִּין עֲזָקוֹן עַל סְטֶרֶיהָ תַּנְיָנָא:	3
4	And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַיַּעַשׂ בַּדִּי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב: וַעֲבַד אֲרִיחֵי דְאָעִי שִׁטִּין וַחֲפָא יְתֵהוֹן דְּהָבָא:	4
5	And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.	וַיָּבֵא אֶת-הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲתֵי עַל צִלְעֵת הָאָרֹן לְשֹׂאת אֶת-הָאָרֹן: וַאֲעִיל יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטֶרֶי אֲרֹנָא לְמַטֵּל יֵת אֲרֹנָא:	5
6	And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וַיַּעַשׂ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְכָּהּ וְאֶמְהָ וַחֲצִי רָחְבָּהּ: וַעֲבַד כַּפּוֹרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי תִרְתִּין אֲמִין וּפְלָגָא אוֹרְכָּהּ וְאֶמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיחָא:	6
7	And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:	וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת: וַעֲבַד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד עֲבַד יְתֵהוֹן מִתְרִין סְטֶרֶי כַּפּוֹרֶתָא:	7
8	one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.	כְּרוּבֵא חֵד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוּבֵא חֵד מִסְטָרָא מְכָא מִן כַּפּוֹרֶתָא עֲבַד יֵת כְּרוּבֵא מִתְרִין סְטֶרוֹהִי: כְּרוּבֵא-אֶחָד מִקְצָהּ מִזֶּה וְכְרוּבֵא-אֶחָד מִקְצָהּ מִשָּׁם מִן-הַכַּפֹּרֶת עָשָׂה אֶת-הַכְּרֻבִים מִשְׁנֵי (כ) קְצוֹתָיו:]	8
9	And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.	וַיִּהְיוּ הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי כְּנָפֵיהֶם לְמַעַלָּה סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אֶחָיו אֶל-הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים: (פ) וַחֲוּ כְּרוּבֵא פְּרִיסִין גְּדַפְיָהוֹן לְעִילָא מְטֵלִן בְּגַדְפֵיהוֹן עַל כַּפּוֹרֶתָא וְאִפְיָהוֹן חֵד לְקַבִּיל חֵד לְקַבִּיל כַּפּוֹרֶתָא הָווּ אִפִּי כְּרוּבֵא:	9
10	And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעַשׂ אֶת-הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אַרְכּוֹ וְאֶמְהָ רָחְבּוֹ וְאֶמְהָ וַחֲצִי קַמָּתוֹ: וַעֲבַד יֵת פִּתּוּרָא דְאָעִי שִׁטִּין תְּרַתִּין אֲמִין אוֹרְכִיהָ וְאֶמְתָּא פּוֹתִיחָהּ וְאֶמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיחָהּ:	10
11	And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.	וַיִּצָּף אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב: וַחֲפָא יְתִיחָהּ דְּהָב דְּכִי וַעֲבַד לוֹה זֶרֶז דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:	11
12	And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.	וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגָּרַת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶז זָהָב לְמִסְגָּרָתוֹ סָבִיב: וַעֲבַד לוֹה גְּדַנְפָא רּוּמִיחָהּ פּוֹשְׁפָא סָחוֹר סָחוֹר וַעֲבַד זֶרֶז דְּדָהָב לְגְּדַנְפִיהָ סָחוֹר סָחוֹר:	12

13	And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.	וַאֲתִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקֹן דָּדָהֹב וַיִּהְיֶה יָת עֲזָקָתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלְאַרְבַּע רַגְלוֹהִי:	וַיִּצַק לֹו אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפְּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:	13
14	Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.	לְקַבִּיל גְּדִנְפָא הַנּוֹאָה עֲזָקָתָא אֲתִירָא לְאַרְיִחִיָּא לְמַטֵּל יָת פְּתוּרָא:	לְעִמַּת הַמִּסְגָּרָת הָיוּ הַטַּבַּעֲת בְּתֵימֹם לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	14
15	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.	וַעֲבַד יָת אַרְיִחִיָּא דְּאֵעִי שְׁטִין וַחֲפָא יְתַהוֹן דְּהַבָּא לְמַטֵּל יָת פְּתוּרָא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּק אֹתָם זָהָב לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	15
16	And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.	וַעֲבַד יָת מִנְיָא דְּעַל פְּתוּרָא יָת מְגִסוֹהִי וַיִּתְּ בּוֹכֹהִי וַיִּתְּ מְכִילְתִּיה וַיִּתְּ קְסוּתָא דִּיתְנַסְדָּ בְּהוֹן דָּדָהֹב דְּכִי:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשֻּׁלְחָן אֶת־קַעֲרֹתָיו וְאֶת־כַּפֹּתָיו וְאֶת מְנַקִּיָּתוֹ וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: (פ)	16
17	And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.	וַעֲבַד יָת מְנֶרֶתָא דָּדָהֹב דְּכִי נָגִיד עֲבַד יָת מְנֶרֶתָא שְׂדָה וְקִנָּה כְּלִידָהָא חֲזוּרָהָא וְשׁוֹשְׁנָהָא מִנָּה הָיוּ:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֶרֶת זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה עֲשָׂה אֶת־הַמְּנֶרֶת יֶרֶכָה וְקִנָּה גְּבִיעִיהָ כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמִּנָּה הָיוּ:	שְׁטִי (שְׁלִישִׁי)
18	And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;	וְשֵׁשׁ קַנִּין נִפְקִין מִסְטָרָהָא תְּלָתָא קַנֵּי מְנֶרֶתָא מִסְטָרָה חַד וְתְּלָתָא קַנֵּי מְנֶרֶתָא מִסְטָרָה תְּנִינָא:	וְשֵׁשׁ קַנִּים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה א קַנֵּי מְנֶרֶת מִצְדָּהָ הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קַנֵּי מְנֶרֶת מִצְדָּה הַשֵּׁנִי:	18
19	three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.	תְּלָתָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקַנֵּיָא חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וְתְּלָתָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקַנֵּיָא חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן כֹּן לְשֵׁשׁ קַנֵּי דְּנִפְקִין מִן מְנֶרֶתָא:	שְׁלֹשָׁה גְּבִעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקַנָּה הָאֶחָד כַּפֹּתָר וּפְרָח וְשְׁלֹשָׁה גְּבִעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקַנָּה אֶחָד כַּפֹּתָר וּפְרָח כֹּן לְשֵׁשׁ הַקַּנִּים הַיֵּצְאִים מִן־הַמְּנֶרֶת:	19
20	And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;	וּבְמְנֶרֶתָא אַרְבַּעָא כְּלִידִין מְצִירִין חֲזוּרָהָא וְשׁוֹשְׁנָהָא:	וּבְמְנֶרֶתָא אַרְבַּעָה גְּבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:	20
21	and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.	וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קַנֵּי דְּמִנָּה וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קַנֵּי דְּמִנָּה וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קַנֵּי דְּנִפְקִין מִנָּה לְשֵׁשׁ קַנֵּי דְּנִפְקִין מִנָּה:	וּכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקַּנִּים מִמִּנָּה וּכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקַּנִּים מִמִּנָּה וּכַפֹּתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקַּנִּים מִמִּנָּה לְשֵׁשׁ הַקַּנִּים הַיֵּצְאִים מִמִּנָּה:	21

XXXVIII

22	Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.	כַּפְתֵּירֵיהֶם וּקְנֻתָם מִמָּנָה הָיוּ כָּלָהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר:	22
23	And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.	וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֻתֵּיתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:	23
24	Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.	כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כְּלֵיהָ: (פ)	24
25	And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.	וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֹמֶה אָרְכוֹ וְאַמָּה רָחְבוֹ רְבֹועַ וְאַמְתֵּימֹ קִמְתּוֹ מִמָּנֹה הָיוּ קַרְנֹתָיו:	25
26	And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.	וַיִּצָּק אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גָּגּוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לּוֹ זֶרֶק זָהָב סָבִיב:	26
27	And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.	וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב עָשָׂה־לוֹ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעָתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:	27
28	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּק אֹתָם זָהָב:	28
29	And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.	וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶם: (ס)	29
XXXVIII	And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.	וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חָמֵשׁ אַמּוֹת אָרְכוֹ וְחָמֵשׁ־אַמּוֹת רָחְבוֹ רְבֹועַ וּשְׁלֹשׁ אַמּוֹת קִמְתּוֹ:	סזיעי (רזיעי)
2	And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.	וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע זְוִיתֶיהָ מִמָּנֶה הָיָה הַנּוֹאֵה קַרְנֹתָיו וַיִּצָּק אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:	2

<p>3 And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּךְ יִתְּ כָּל מִנֵּי מִדְּבָחָא יִתְּ פֶסֶסְתִּירֻתָא וְיִתְּ מִגְרֻפִּיתָא וְיִתְּ מִזְרָקִיא יִתְּ צְנוּרִיתָא וְיִתְּ מַחְתֵּיתָא כָּל מְנוּהֵי עֲבָד נְחָשָׁא:</p>	<p>3 וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְזֻרְקֹת אֶת־הַמְזֻלָּגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:</p>
<p>4 And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּךְ לַמִּדְּבָחָא סְרָדָא עֲבָד מִצְדָּתָא דְנְחָשָׁא תַּחֲתֹת סוּבִיבִיָּה מִלְרַע עַד פְּלָגִיָּה:</p>	<p>4 וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כְּרָכְבוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֻצְיוֹ:</p>
<p>5 And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.</p>	<p>וַאֲחִידָא אַרְבַּע עֲזָקוֹן בְּאַרְבַּע זְוִיָּתָא לְסְרָדָא דְנְחָשָׁא אֲתָרָא לְאַרְיִחָא:</p>	<p>5 וַיִּצֹק אַרְבַּע טַבָּעֹת בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לַמִּכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לְבָדִים:</p>
<p>6 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּךְ יִתְּ אַרְיִחָא דְאָעִי שְׁטִין וְנָחָא יִתְּהוֹן נְחָשָׁא:</p>	<p>6 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּרֵף אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>7 And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.</p>	<p>וַאֲעִיל יִתְּ אַרְיִחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי מִדְּבָחָא לְמַטֵּל יִתִּיה בְּהוֹן חֲלִיל לְיִחִין עֲבָד יִתִּיה:</p>	<p>7 וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבָּעֹת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּתִּים נְכוּבִים לְחַת עָשָׂה אֹתוֹ: (ס)</p>
<p>8 And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּךְ יִתְּ כִּיּוֹרָא דְנְחָשָׁא וְיִתְּ בְּסִיסִיָּה דְנְחָשָׁא בְּמַחְזֹזֵי נְשִׂיא דְאֲתָן לְצִלָּאָה בְּתֵרַע מִשְׁכַּן זְמָנָא:</p>	<p>8 וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כִּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֹת הַצֹּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)</p>
<p>9 And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּךְ יִתְּ דִּרְתָּא לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא סְרָדֵי דִּרְתָּא דְּבוּץ שְׂזִיר מֵאָה אַמּוֹן:</p>	<p>9 וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לַפָּאֵת ׀ נֶגֶב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בְּאַמָּה:</p>

7 נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן ועציו ארבע אצבעות נבוב (ירמיה נב, כא):

7 נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

8 במראות הצובאות. צנות ישראל היו צידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכצו מלהציא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשוים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קצול, כי אלו חציצין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצבאות רצות צמרים, כשהיו צעליהם יגיעים צעדות פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם צעלה צמרה, ומשדלתו דצרים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מציאות לצעליהם לידי תאוה, ונוזקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פחת הפסוח עורקתך (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר במראות הצובאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שצחכו למי שקנא לה צעלה ונסתרה, ומדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שצעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכו' לא הוזכרו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס בְּמִקְוֵיָת נְשִׂיא, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש צלע"ו (שפיעגעל), וכן מצינו דינעיה (ג, כג), וְהַגְלִינִים, מתרגמינן וּמִקְוֵיָתָא: 8 אשר צבאו. להציא נדבתן:

10	<p>Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.</p>	<p>עמודיהון עשרין וסמכיהון עשרין דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון כסף:</p>	<p>עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים ונחשקיהם כסף:</p>	10
11	<p>And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>ולרוח צפונא מאה אמין עמודיהון עשרין וסמכיהון עשרין דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון כסף:</p>	<p>ולפאת צפון מאה באמה עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים ונחשקיהם כסף:</p>	11
12	<p>And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>ולרוח מערבא סרדי חמשין אמין עמודיהון עשרא וסמכיהון עשרא ווי עמודיא וכבושיהון כסף:</p>	<p>ולפאת-ים קלעים חמשים באמה עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה ווי העמודים ונחשקיהם כסף:</p>	12
13	<p>And for the east side eastward fifty cubits.</p>	<p>ולרוח קדימא מדנחא חמשין אמין:</p>	<p>ולפאת קדמה מזרחא חמשים אמה:</p>	13
14	<p>The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>סרדי חמש עשרא אמין לעברא עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא:</p>	<p>קלעים חמש-עשרה אמה אל-הפתח עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:</p>	14
15	<p>And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>ולעברא תנינא מכא ומכא לתרע דרתא סרדי חמש עשרא אמין עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא:</p>	<p>ולפתח השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:</p>	15
16	<p>All the hangings of the court round about were of fine twined linen.</p>	<p>כל סרדי דרתא סחור סחור דבוץ שזיר:</p>	<p>כל-קלעי החצר סביב שש משזר:</p>	16
17	<p>And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.</p>	<p>וסמכיא לעמודיא דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון כסף וחפוי רישיהון כסף ואמון מכובשין כסף כל עמודי דרתא:</p>	<p>והאדנים לעמודים נחשת ווי העמודים ונחשקיהם כסף וצפוי ראשיהם כסף והם מחשקים כסף כל עמדי החצר:</p>	17
18	<p>And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.</p>	<p>ופרסא דתרע דרתא עובד צייר דתכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר ועשרין אמין אורכא ורומא בפותיא חמש אמין לקביל סרדי דרתא:</p>	<p>ומסך שער החצר מעשה רקם תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות לעמת קלעי החצר:</p>	מפטיר

- ²¹ אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל:
- ²¹ משכן העדות. עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם:
- ²¹ עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקיס, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (במדבר ד):
- ²¹ ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו:
- ²² ובצלאל בן אורי וגר עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה צסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקב"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין צווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמצא צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אבל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק הרוואה (ברכות נה). ואם תאמר מנלן שמשה רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאז וגו', וקצר מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינן דהיה מלוא להם בהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי ודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:
- ²⁴ ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה צפרוקרוט כל השקלים שפחותין צמנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

---

²⁶ בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל:

²⁶ לשש מאות אלק וגו'. כך היו ישראל, וכך עלה מנינס אחר שהוקם המשכן בספר צמדצר, ואף עתה צנדצת המשכן כך היו, ומנין חצאי השקלים של שש מאות אלק, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלק חצאין הרי הן ג' מאות, אלק שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חצאין, עולין אלק ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

19	And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.	וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְוִיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	19
20	And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.	וְכָל-הַתִּיתָדֹת לְמִשְׁכַּן וּלְחֹצֶר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)	20
21	These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.	אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן מִשְׁכָּנָא דְּסִתְרוֹתָא דְּאַתְּמַנִּיאוּ עַל מִצְוֵה פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:	פקודי
22	And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses.	וּבְצַלָּאֵל בֶּן-אֹרִי בֶן-חֹר חֹר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה עֲבַד יְיָ כָּל דְּפָקִיד יְיָ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:	22
23	And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—	וְאִתּוֹ אֹהֲלִיאָב בֶּן-אַחִיסַמָּךְ לְמִטְהֶדֶן חֹרֶשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: (ס)	23
24	All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.	כָּל דְּהָבָא דְּאַתְּעִבִיד לְעִבְדָּתָא בְּכָל עֲבִידַת קוּדְשָׁא וְהוּהָ דְּהָב אַרְמוּתָא עֶשְׂרִין וְחֲשֵׁשׁ כְּפָרִין וְשִׁבְעַת מֵאָה וְתִלְתִּין סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוּדְשָׁא:	לוי
25	And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:	וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאָת כְּפָר וְאַלְף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:	25
26	a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.	בִּקְעָה לְגִלְגָּלַת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֹבֵר עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה לְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלְף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים:	26

27	And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.	וַהֲוָא מֵאָה כִּכְרֵי כֶסֶף לְאַתְכָּא ית סְמְכֵי קוּדְשָׁא וַיִּת סְמְכֵי פְרוּכְתָּא מֵאָה סְמְכִין לְמֵאָה כִּכְרִין כִּכְרָא לְסְמְכָא:	27	וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצֻקֹת אֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפְּרָכֶת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֶדָן:
28	And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.	וַיִּת אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִישׁ עֶבֶד וַיִּין לְעִמּוּדָיָא וַחֲפִי רִישֵׁיהֶן וַיַּכְבִּישׁ יִתְהוֹן:	ישראל	וְאֵת־הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבָעִים עָשָׂה וַיַּעַשׂ לְעִמּוּדִים וַצִּפָּה רָאשֵׁיהֶם וַחֲשָׁק אֹתָם:
29	And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.	וַנָּחֵשׁ אַרְמוֹתָא שְׁבַעִין כִּכְרִין וּתְרִין אֶלְפִין וָאַרְבַּע מֵאָה סְלַעִין:	29	וַנָּחֵשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וָאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל:
30	And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,	וַעֲבַד בָּהּ ית סְמְכֵי תַרְע מִשְׁכָּן זִמְנָא וַיִּת מִדְּבַחָא דִּנְחָשָׁא וַיִּת סִרְדָּא דִּנְחָשָׁא דִּילִיָּה וַיִּת כָּל מְנֵי מִדְּבַחָא:	30	וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אֲדָנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֵת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֵת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:
31	and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.	וַיִּת סְמְכֵי דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר וַיִּת סְמְכֵי תַרְע דִּרְתָּא וַיִּת כָּל סְכֵי מִשְׁכָּנָא וַיִּת כָּל סְכֵי דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר:	31	וְאֵת־אֲדָנֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֵת־אֲדָנֵי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֵת כָּל־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת־כָּל־יִתְדֵת הַחֲצֵר סָבִיב:
XXXIX	And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.	וּמִן תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָ זָהָרִי עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוּדְשָׁא וַעֲבָדוּ ית לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דְלֹא־תֵרוֹן כְּמָא דְפִקִּיד יְיָ ית מֹשֶׁה:	XXXIX	וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְגָדֵי־שָׂרָד לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)
2	And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַעֲבַד ית אֵיפֹדָא דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָ זָהָרִי וּבּוּץ שְׁזִיר:	שני (חמישי)	וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:

27 לצקת. כתרומתו ללשקתא:
 27 את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן נ"ו אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כמיצ צהם:
 28 וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שצולן כמיצ וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף:
 1 ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי כהונה, שצבגדי כהונה היה שש, אלא הם צבגדים שמכסים צהם כלי הקדש צשעת סלוק מסעות, שלא היה צהם שש:

3	And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.	וַיִּרְקְעוּ אֶת־פָּתִי הַזֶּהבִּי וַיִּקְצֹץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשָׁב׃	3
4	They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.	כְּתֹפֶת עָבְדוּ לִיה מְלֻפָּפִין עַל תְּרֵין סְטְרוֹתָי מְלֻפָּפִים׃	4
5	And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.	וְהַמָּנִן תְּקוּיָה דְעֻלּוּתִי מִיָּהּ הוּא כְּעוֹבְדוּתִי דְהָבָא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָבִי וּבּוּץ שְׁזִיר כְּמַא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה׃	5
6	And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.	וַעֲבָדוּ יְת אַבְנֵי בּוֹרְלָא מְשֻׁקָּעִין מִרְמָצִין בְּדֶהֱבָא גְּלִיפִין כְּתָב מִפְּרָשׁ עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃	6
7	And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.	וַשְׁוִי יְתָהוֹן עַל כְּתֹפֶת אֵיפֻדָא אַבְנֵי דְיוֹכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמַא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה׃	7
8	And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַעֲבָד יְת חוֹשֶׁנָא עוֹבָד אוּמָן כְּעוֹבָד אֵיפֻדָא דְהָבָא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָבִי וּבּוּץ שְׁזִיר׃	8
9	It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.	מִרְבַּע הָיָה עֵיף עָבְדוּ יְת חוֹשֶׁנָא זָרְתָא אוּרְבִּיָּה זָרְתָא פּוֹתִיָּה עֵיף׃	9
10	And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.	וַאֲשַׁלְּמוּ בֵּיה אַרְבַּעָא סְדֵרִין דְּאַבְנֵי טָבָא סְדֵרָא קְדָמָה סַמָּקִין יָרְקִין וּבִרְקָת הַטּוֹר הָאַחֵר׃	10
11	And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.	וְהַטּוֹר הַשְּׁנִי נֶפֶךְ סַפִּיר וַיְהִלִּים׃	11

³ וירקעו. כמו לרקע הארץ (תהלים קלו, ו), כחרגומו וירדיו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטנ"דרא צלע"ז (אויזדעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקולצין מהן פתילים לאורך הטס, לעשות אותן פתילים מעורבים עם כל מין ומין צחשן ואפוד, שנאמר צהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, והזהב חוט שביעי עם כל אחד ואחד:

12	And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.	וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לְשֵׁם שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה:	12
13	And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.	וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ שֹהַם וַיִּשְׁפֹּה מוֹסַכֶּת מִשְׁבָּצֹת זָהָב בְּמִלְאָתָם:	13
14	And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שָׁבֹט:	14
15	And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.	וַיַּעֲשׂוּ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרָשְׁרֹת גְּבֻלֹת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר:	15
16	And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבָּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	16
17	And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת הַזֹּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:	17
18	And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת נָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמִּשְׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל-כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו:	18
19	And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּשְׁימוּ עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד בֵּיתָה:	19
20	And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל-שְׁתֵּי כְתֹפֶת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לְעִמָּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:	20

<p>21 And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתָּיו אֶל־טְבַעַת הָאֶפֶד בַּפֶּתִיל הַתְּכֵלֶת לְהִיָּת עַל־חֻשְׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צֻוְּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>21 וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתָּיו אֶל־טְבַעַת הָאֶפֶד בַּפֶּתִיל הַתְּכֵלֶת לְהִיָּת עַל־חֻשְׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צֻוְּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>
<p>22 And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;</p>	<p>וַיַּעַבְדוּ יְת מְעִיל אֶפֶדָּא עוֹבֵד מְחִי גְמִיר תְּכֵלֶא:</p>	<p>22 וַיַּעַבְדוּ יְת מְעִיל אֶפֶדָּא עוֹבֵד מְחִי גְמִיר תְּכֵלֶא:</p>
<p>23 and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.</p>	<p>וּפּוֹמִיָּה דְּמְעִילָא כְּפִיל לְגִיָּה כְּפּוֹם שְׂרִיָּן תּוֹרָא מִקְרָא לְפּוֹמִיָּה סְחֹר סְחֹר לָא יִתְבָּעֵ:</p>	<p>23 וּפּוֹמִיָּה דְּמְעִילָא כְּפִיל לְגִיָּה כְּפּוֹם שְׂרִיָּן תּוֹרָא מִקְרָא שְׂפָה לְפָיו סְבִיב לָא יִקְרַע:</p>
<p>24 And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.</p>	<p>וַיַּעַבְדוּ עַל שְׂפּוֹלֵי מְעִילָא רְמוֹנֵי תְּכֵלֶא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵ זָהָבִי שְׂזִיר:</p>	<p>24 וַיַּעַבְדוּ עַל־שְׂוֹלֵי הַמְּעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:</p>
<p>25 And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:</p>	<p>וַיַּעַבְדוּ זָגִין דְּדָהָב דְּכִי וַיַּהֲבּוּ יְת זָגִיא בְּגוֹ רְמוֹנֵיאָא עַל שְׂפּוֹלֵי מְעִילָא סְחֹר סְחֹר בְּגוֹ רְמוֹנֵיאָא:</p>	<p>25 וַיַּעַבְדוּ פַּעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיַּהֲבּוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים בֵּתוּךְ הָרְמָנִים עַל־שְׂוֹלֵי הַמְּעִיל סְבִיב בֵּתוּךְ הָרְמָנִים:</p>
<p>26 a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>זָגִא וְרְמוֹנָא זָגִא וְרְמוֹנָא עַל שְׂפּוֹלֵי מְעִילָא סְחֹר סְחֹר לְשִׁמְשָׁא כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה:</p>	<p>26 פַּעֲמָן וְרִמֹן פַּעֲמָן וְרִמֹן עַל־שְׂוֹלֵי הַמְּעִיל סְבִיב לְשִׁרְתָּ כַּאֲשֶׁר צֻוְּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>27 And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,</p>	<p>וַיַּעַבְדוּ יְת כְּתוּנֵי דְּבוּצָא עוֹבֵד מְחִי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>	<p>27 וַיַּעַבְדוּ אֶת־הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מְעֻשָׂה אֶרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>
<p>28 and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,</p>	<p>וַיַּת מִצְנֶפֶת דְּבוּצָא וַיַּת שִׁבְחָ קוֹבְעֵיא דְּבוּצָא וַיַּת מְכַנְסֵי בּוּצָא דְּבוּץ שְׂזִיר:</p>	<p>28 וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֵת־פָּאָרִי הַמְּגַבֶּעֶת שֵׁשׁ וְאֵת־מְכַנְסֵי הַבָּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:</p>
<p>29 and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיַּת הַמִּנְיָא דְּבוּץ שְׂזִיר וְתְּכֵלֶא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵ זָהָבִי עוֹבֵד צִיִּיר כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה:</p>	<p>29 וְאֵת־הָאֲבִנִּיט שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְעֻשָׂה רֶקֶם כַּאֲשֶׁר צֻוְּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>30 And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וַיַּעַבְדוּ יְת צִיצָא כְּלִילָא דְּקִידֻשָּׁא דְּדָהָב דְּכִי וּכְתָבוּ עָלוּהִי כְּתָב מִפְּרֵשׁ קֹדֶשׁ לִי:</p>	<p>30 וַיַּעַבְדוּ אֶת־צִיץ גִּזְר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>

<p>31 And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תְּכֵלֶת לְתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>31 וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תְּכֵלֶת לְתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>32 Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.</p>	<p>וַיִּשְׁלִימַת כָּל עֲבִידַת מִשְׁכַּנָּא מִשְׁכַּן מִשְׁכָּן זִמְנָא וְעַבְדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֶּן עַבְדּוֹ:</p>	<p>32 וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֹשֵׂו: (פ)</p>
<p>33 And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;</p>	<p>וַאֲבִיתָאוּ יֵת מִשְׁכַּנָּא לֵּוֹת מֹשֶׁה יֵת מִשְׁכַּנָּא וְיֵת כָּל מְנוּחָי פּוֹרְפוּהֵי דְּפּוּחֵי עֲבָרֻהֵי וְעַמּוּדֵיהֵי וְסִמְכוּהֵי:</p>	<p>רצעי וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָו וְעַמּוּדָיו וְאֹדָנָיו:</p>
<p>34 and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;</p>	<p>וְיֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרֵי מִסְמָקֵי וְיֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוֹנָא וְיֵת פְּרוּכָתָא דְּפָרְסָא:</p>	<p>34 וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֻדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:</p>
<p>35 the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;</p>	<p>יֵת אֲרוֹנָא דְּסִדְהוּתָא וְיֵת אֲרִיחֻהֵי וְיֵת כְּפֹרֶתָא:</p>	<p>35 אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־בָּדָיו וְאֶת הַכְּפֹרֶת:</p>
<p>36 the table, all the vessels thereof, and the showbread;</p>	<p>יֵת פְּתוּרָא יֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>	<p>36 אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>
<p>37 the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;</p>	<p>יֵת מְנִרְתָּא דְּכִיתָא יֵת בּוֹצִינְהָא בּוֹצִינֵי סִדְרָא וְיֵת כָּל מְנִהָא וְיֵת מִשְׁחָא דְּאִנְהָרוּתָא:</p>	<p>37 אֶת־הַמְּנֹרֶה הַטָּהוֹרָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:</p>

31 לַתֵּת עַל הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה. וְעַל יְדֵי הַפְּתִילִים הָיָה מוֹשִׁיבִין עַל הַמִּצְנֶפֶת כַּמִּין כְּחַר, וְאִי אֲפָשָׁר לוֹמַר הַצִּץ עַל הַמִּצְנֶפֶת, שֶׁהִי בִשְׁחִיטַת קֹדֶשִׁים שְׁנֵינוּ (זִבְחִים יט.), שֶׁעָרָו הָיָה גְּרָאָה צִין צִץ לַמִּצְנֶפֶת שֶׁשֶׁם מְנִיחַ תְּפִלִּין, וְהַצִּץ הָיָה נָחוּן עַל הַמִּנְחָה, הִרִי הַמִּצְנֶפֶת לַמַּעְלָה וְהַצִּץ לַמַּטֵּה, וּמֵהוּ עַל הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה. וְעוֹד הַקְּשִׁיטָה זֶה, כֹּאן הוּא אֹמֵר וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תְּכֵלֶת, וְצִנְיָן הַצִּוּוּאָה הוּא אֹמֵר וַשִּׁמְשָׁם אֲחֻוּ עַל פִּתִּיל תְּכֵלֶת (שְׁמוֹת כח, ז). וְאֹמֵר אֲנִי, פִּתִּיל תְּכֵלֶת זֶה חוּטִין הֵן, לְקַשְׁרוֹ זֶהוּ צִנְיָן בְּמִצְנֶפֶת, לְפִי שֶׁהַצִּץ אֵינוֹ אֵלָּא מֵאוֹזֵן לְאוֹזֵן וְצִמָּה יִקְשְׁרֵנוּ בְּמִנְחָו, וְהִיוּ קְצוּעִין צוֹ חוּטֵי תְּכֵלֶת לְשָׁנֵי רֹאשֵׁי וּבִאֲמַנְעִיתוֹ, שֶׁזֶּהוּ קוֹשְׁרוֹ וְחֹלּוֹהוּ בְּמִצְנֶפֶת כִּשְׁהוּא בְּרֹאשׁוֹ, וְשָׁנֵי חוּטִין הֵיוּ בְּכָל קֶצֶה וְקֶצֶה, אֶחָד מִמֶּעַל וְאֶחָד מִתַּחַת לְעַד מִנְחָו, וְכֵן בִּאֲמַנְעוֹ, שֶׁכֵּן הוּא נוֹחַ לְקַשֹּׁר, וְאֵין דֶּרֶךְ קִשְׁיָה בְּפָחוֹת מִשְׁנֵי חוּטִין, לִכְךָ נֹאמַר עַל פִּתִּיל תְּכֵלֶת, וְעָלָיו פִּתִּיל תְּכֵלֶת, וְקוֹשֶׁר רֹאשֵׁיהֶם הַשָּׁנִים כּוֹלֵם יָחַד מֵאֲחֻרָיו לְמוֹל עֶרְפוֹ, וּמוֹשִׁיבֻ עַל הַמִּצְנֶפֶת. וְאֵל תַּחֲמָה שְׁלֹא נֹאמַר פִּתִּיל תְּכֵלֶת, הוּאִיל וּמְרוּצִין הֵן, שֶׁהִרִי מִצִּינוֹ בַּחֲשֵׁן וּבִפּוֹד וַיִּקְרְסוּ אֶת הַחֲשֵׁן וְגו', וְעַל כְּרַחֵךְ פָּחוֹת מִשְׁנֵים לֹא הָיוּ, שֶׁהִרִי בִשְׁחִי קִצּוֹת הַחֲשֵׁן הָיוּ צ' טִצְעוֹת הַחֲשֵׁן, וְצ' כַּפּוֹת הַפּוֹד הָיוּ צ' טִצְעוֹת הַפּוֹד שֶׁכִּנְגָדָן, וְלְפִי דֶרֶךְ קִשְׁיָה ד' חוּטִין הָיוּ, וּמִכָּל מְקוֹם פָּחוֹת מִשְׁנֵים אִי אֲפָשָׁר:

32 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֶת הַמִּלְאכָה כְּכֹל אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְיָ וְגו':

33 וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וְגו'. שְׁלֹא הָיוּ יְכוּלִין לְהַקְיָמוֹ, וְלְפִי שְׁלֹא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוֹם מִלְאכָה בְּמִשְׁכָּן, הֵנִיחַ לוֹ הַקִּבְצָה הַקְּמָתוֹ, שְׁלֹא הָיָה יְכוּל לְהַקְיָמוֹ שׁוֹם אֶדָם, מִחֲמַת כּוֹצֵד הַקְּרָשִׁים שֶׁאֵין כַּח בִּאֲדָם לְזַקֵּן, וּמִשֶׁה הִעֲמִידוֹ, אֹמֵר מֹשֶׁה לְפָנֵי הַקִּבְצָה, אֵיךְ אֲפָשָׁר הַקְּמָתוֹ עַל יְדֵי אֶדָם, אֹמֵר לוֹ עֲסוּק אֶתָּה בִּידֶךָ, גְּרָאָה כְּמִקְיָמוֹ וְהוּא נֹקֵף וְקָם מֵאֲלִיו, וְזֶהוּ שֶׁנֹּאמַר (שְׁמוֹת מ, יז) הַיּוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, הַיּוֹקֵם מֵאֲלִיו. מִדְּרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמֵא (פְּקוּדֵי י"א):

38	and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;	וְיֵת מִדְּבַחַּת יְדֵהָבָא וְיֵת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְיֵת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא וְיֵת פֶּרֶסָא דִּתְרַע מִשְׁכָּנָא:	וְאֵת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֵת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:	38
39	the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יֵת מִדְּבַחַּת דִּנְחָשָׁא וְיֵת סִרְדָּא דִּנְחָשָׁא דִּילִיָּה יֵת אַרְיִחוּהִי וְיֵת כָּל מְנוּהֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסִיָּה:	אֵת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֵת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:	39
40	the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	יֵת סִרְדֵי דִּרְתָּא יֵת עֲמוּדֵהָא וְיֵת סִמְכֵהָא וְיֵת פֶּרֶסָא לִתְרַע דִּרְתָּא יֵת אֲטוּנְוֵהִי וְסִפְהָא וְיֵת כָּל מְנֵי פוֹלְחָן מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכֵּן זְמָנָא:	אֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הַחֹצֵר אֶת־מִיתְרָיו וְיִתְדֵיהֶם וְאֵת כָּל־כֵּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:	40
41	the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	יֵת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשִׁמְשָׁא:	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	41
42	According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	כָּכָל דְּפִקִּיד יֵי יֵת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל פּוֹלְחָנָא:	כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה:	42
43	And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וַחֲזָא מֹשֶׁה יֵת כָּל עֲבִידָתָא וְהָא עֲבָדוּ יֵתָהּ כְּמָא דְּפִקִּיד יֵי כֵּן עֲבָדוּ וּבְרִידָהּ יֵתְהוֹן מֹשֶׁה:	וַיֵּרָא אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וַהֲנִיָּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)	43
XL	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וּמִלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	חמישי (שניעי)
2	'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	בְּיוֹם יִרְחָא קֳדָמָהּ בְּחֹד לִירְחָא תִּקִּים יֵת מִשְׁכָּנָא מִשְׁכֵּן זְמָנָא:	בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקִּים אֶת־מִשְׁכֵּן אֹהֶל מוֹעֵד:	2
3	And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	וְתַשְׁוִי תַּמָּן יֵת אֲרוֹנָא דְּסִדְּוִתָא וְתַטְוִיל עַל אֲרוֹנָא יֵת פְּרוּכְתָּא:	וְשַׂמְתָּ שָׁם אֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסַכַּת עַל־הָאָרוֹן אֶת־הַפְּרָכֶת:	3

43 ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה צמעה ידיכם, ויהי נעם ה' אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וְגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מי"א מזמורים שנחפלה למשה:

3 וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היטה:

4	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	וְהִבֵּאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעָרַכְתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהִבֵּאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ:	4
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב לְקִטְרֹת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	5
6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וְנִתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:	6
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מַיִם:	7
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וְשַׂמְתָּ אֶת־הַחֲצֹר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֹר:	8
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:	9
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:	10
11	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ:	11
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצִיתָ אֹתָם בַּמַּיִם:	12
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִתֵּן לִי:	13
14	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתֻנֹת:	14

15	And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.'	וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ אֶת־אֲבִיהֶם וְכִהְנוּ לִי וְהָיְתָה לְהִיט לָהֶם מִשְׁחָתָם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:	15
16	Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ בְּכֹן עָשָׂה: (ס)	16
17	And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.	וַיְהִי בַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיית בְּאַחֲד לַחֹדֶשׁ הַיּוֹם הַמִּשְׁכָּן:	טז
18	And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.	וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיתָיו וַיָּקֶם אֶת־עַמֻּדָיו:	18
19	And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.	וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	19
20	And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.	וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַפָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה:	20
21	And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.	וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פִּרְכַּת הַמָּסֶךְ וַיִּסֹּךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	21
22	And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.	וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֹחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפִּרְכַּת:	22
23	And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	23

19 ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

20 את העדות. הלוחות:

22 על ירך המשכן צפונה. צחצי הצפוני של רוחב הצית (יומא לג):

22 ירך. כתרנומו נָדָא, כירך הזה שהוא צדו של אדם:

24	And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל יְרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה׃	וַיִּשִׂי יֵת מְנֹרָתָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא לְקַבִּיל פְּתוּרָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא׃
25	And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַל הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	וְאֲדָלִיק בּוֹצִינְיָא קָדָם יי כְּמָא דְּפִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה׃
26	And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת׃	וַיִּשִׂי יֵת מִדְּבָחָא דְּדִהָבָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא קָדָם פְּרוּכְתָּא׃
27	and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	וְאִקְטֹר עַל־וְהִי קֹטֶרֶת בּוֹסְמִין כְּמָא דְּפִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה׃
28	And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיִּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן׃	וַיִּשִׂי יֵת פֶּרֶסָא דְּתַרְעָא לַמִּשְׁכָּנָא׃
29	And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	וַיֵּת מִדְּבָחָא דְּעֹלָתָא שְׂנִי בְּתַרְעָא מִשְׁכָּנָא זְמָנָא וְאִסִּיק עַל־וְהִי יֵת עֹלָתָא וַיֵּת מִנְחָתָא כְּמָא דְּפִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה׃
30	And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה׃	וַיִּשִׂי יֵת כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכָּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבָחָא וַיִּהַב תַּמָּן מֵיָא לְקֻדּוּשׁ׃
31	that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וַרְחֲצוּ מַמְנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם׃	וּמִקְדָּשִׁין מִנִּיהָ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנֵוְהִי יֵת יְדֵיהוֹן וַיֵּת רַגְלֵיהוֹן׃
32	when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.	בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	בְּמִיעֲלָהוֹן לַמִּשְׁכָּן זְמָנָא וּבִמְקַרְבָּהוֹן לַמִּדְּבָחָא מִקְדָּשִׁין כְּמָא דְּפִקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה׃

27 ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר (שמות ל, ז):
29 ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות לצור, חוץ מאותן שנזכרו אהרן וציוס, שנאמר קרב אל המזבח וגו' (ויקרא ט, ז):
29 את העולה. עולת התמיד:
29 ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר ועָלָן סֶלֶת צִלּוֹל צִשְׁמֵן וגו' (שמות כט, מ):
31 ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלואים הוא יום כולס לכהונה, ותרגומו ויקדשו מנחה, ציוס קדש משה עמהם:
32 ובקרבתם. כמו וצקצס, כשיקרב:

<p>33 And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.</p>	<p>וַיָּקָם אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה: (פ)</p>	<p>33 וַיָּקָם אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה: (פ)</p>
<p>34 Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.</p>	<p>וַיִּכָּס הָעֲנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:</p>	<p>מפטיר וַיִּכָּס הָעֲנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:</p>
<p>35 And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—</p>	<p>וְלֹא יָכִיל מֹשֶׁה לְמִיעֵל לַמִּשְׁכָּן זִמְנָא אֲרִי שָׂרָא עָלוּהִי עֲנָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתַמְּלִי יְת מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>35 וְלֹא־יָכִיל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֲנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:</p>
<p>36 And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.</p>	<p>וּבְאַסְתָּלְקוֹת עֲנָנָא מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיהוֹן:</p>	<p>36 וּבְהֶעָלוֹת הָעֲנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:</p>
<p>37 But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.</p>	<p>וְאִם לֹא מִסְתַּלַּק עֲנָנָא וְלֹא נִטְלִין עַד יוֹם אֲסַתְלָקוֹתֶיהָ:</p>	<p>37 וְאִם־לֹא יַעֲלֶה הָעֲנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הָעֲלֹתוֹ:</p>
<p>38 For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—</p>	<p>אֲרִי עֲנֵן יִקְרָא דִּי עַל מִשְׁכָּנָא בַּיּוֹמָא וְחִיּוֹ אִישְׁתָּא הָוִי בְּלִילְיָא בֵּיהָ לְעֵינֵי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיהוֹן:</p>	<p>38 כִּי עֲנֵן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וָלַיְלָה תִּתְּנָה לִילָה בּוֹ לְעֵינֵי כָּל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:</p>

35 ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכמוז אחד אומר, וצבא משה אל אהל מועד (צמדצר ז, פט), צא הכתוב השלישי והכריע ציניהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצוא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לת"כ ח):

38 לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. בכל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וַיֵּלֶךְ לְמַסְעוֹ (צראשית יג, ג), וכן אֵלֶּה מַסְעֵי (צמדצר לג, א), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַיִשִׁיר־מִנְשֵׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר	וּרְכְּבוּ רָמָה בַּיָּם:
לִישׁוּעָה אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ: שְׁמוֹ:	שְׁלֹשִׁי טַבָּעוּ בַּיָּם־סוּף:
יְמִינֶךָ יְיָ נֹאדָרִי בַּכַּחַ	יְיָ תִרְעַץ אֹיִב:
קָמִיךָ אֶפְיֶיךָ נַעֲרָמוּ מִיָּם נִזְלִים	אֹיִב אֶרְדָּף אֲשִׁיג נַפְשִׁי
בְּרוּחֶךָ כִּסְמוּ יָם אֲדִירִים:	כַּמְכָּה נֹאדָר בַּקֹּדֶשׁ פֶּלֶא:
בְּתִיתָ יְמִינֶךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ:	בְּתִסְדֶּךָ עַם־זֵנוּ גִּאֲלָתָהּ קֹדֶשְׁךָ:
אִלֵּי מוֹאָב יֹאחֲזֶמוּ רָעַד	אֲחֹז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:
בְּגִדְלִי זְרוּעֶךָ יִדְמוּ כְּאֶבֶן	כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן: וּפָחַד
תִּבְאָמוּ וְתִטְעֶמוּ בְּתֵר נִחְלָתְךָ	יַעֲבֹר עִמָּךָ יְיָ קִנְיָתָהּ:

וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר וּרְכְּבוּ רָמָה בַּיָּם: לִישׁוּעָה אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ: שְׁמוֹ: שְׁלֹשִׁי טַבָּעוּ בַּיָּם־סוּף: יְמִינֶךָ יְיָ נֹאדָרִי בַּכַּחַ יְיָ תִרְעַץ אֹיִב: קָמִיךָ אֶפְיֶיךָ נַעֲרָמוּ מִיָּם נִזְלִים אֹיִב אֶרְדָּף אֲשִׁיג נַפְשִׁי בְּרוּחֶךָ כִּסְמוּ יָם אֲדִירִים: כַּמְכָּה נֹאדָר בַּקֹּדֶשׁ פֶּלֶא: בְּתִסְדֶּךָ עַם־זֵנוּ גִּאֲלָתָהּ קֹדֶשְׁךָ: אֲחֹז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת: כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן: וּפָחַד יַעֲבֹר עִמָּךָ יְיָ קִנְיָתָהּ:

וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר וּרְכְּבוּ רָמָה בַּיָּם: לִישׁוּעָה אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ: שְׁמוֹ: שְׁלֹשִׁי טַבָּעוּ בַּיָּם־סוּף: יְמִינֶךָ יְיָ נֹאדָרִי בַּכַּחַ יְיָ תִרְעַץ אֹיִב: קָמִיךָ אֶפְיֶיךָ נַעֲרָמוּ מִיָּם נִזְלִים אֹיִב אֶרְדָּף אֲשִׁיג נַפְשִׁי בְּרוּחֶךָ כִּסְמוּ יָם אֲדִירִים: כַּמְכָּה נֹאדָר בַּקֹּדֶשׁ פֶּלֶא: בְּתִסְדֶּךָ עַם־זֵנוּ גִּאֲלָתָהּ קֹדֶשְׁךָ: אֲחֹז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת: כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן: וּפָחַד יַעֲבֹר עִמָּךָ יְיָ קִנְיָתָהּ:

מִקֵּדֶשׁ אֲדֹנֵי כוֹנְנֵנוּ

לְשִׁבְתָּךְ פָּעֻלָּתִי יי

כִּי

יי | יִמְלֹךְ לְעֵלָם וָעֶד:

יִדְּיָךְ:

וַיָּשָׁב יי עֲלֵהֶם

בְּאֶסֶס פִּרְעָה בִּרְכֻבּוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיִם

הַיָּם:

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֻשָּׁה בְּתוֹךְ

אֶת־מֵי הַיָּם

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 עַל־פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמַמְעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם
 מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עוֹן אָבֹת
 עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבָּעִים לְשֹׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים לְאַהֲבִי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס)
 לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)
 זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנְיָהּ וּבִתְּךָ עֹבֵדְךָ וְאִמָּתְךָ וּבְהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ כִּי
 שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) כִּבְדֹּר אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יָמֶיךָ
 עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) לֹא תִרְצָח: (ס) לֹא תִנָּאֵף: (ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס)
 לֹא־תַעֲנֶה בִּרְעֻךָ עַד שֹׁקֶר: (ס) לֹא תַחֲמֹד בֵּית רְעֻךָ לֹא־תַחֲמֹד אִשְׁתִּי רְעֻךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ
 וְשׁוֹרׇךְ וַחֲמֹרׇךְ וְכָל־אֲשֶׁר לְרְעֻךָ: (פ)

הפטרות

ישעיהו כ"ז:ו'-כ"ח:י"ג

Isaiah 27:6-28:13

הַבָּאִים יִשְׂרָאֵל יִעָלֶב וְצִיץ וּפְרַח יִשְׂרָאֵל
וּמִלֵּאֵי פְנֵי-תֵבֶל תִּמְלֵא פְּרִיָּה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכֹּמֶכֶת מִכֵּהוּ הִכָּהוּ אִם-כִּהְרֹג הִרְגִּיו
הִרְגָּה:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיַבְנָהּ הִגָּה בְּרוּחוֹ
הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לֵכֵן בִּזְאֵת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֶה כָּל-פְּרִי
הַסֵּר חֲטָאָתוֹ בְּשׁוֹמְנוֹ ׀ כָּל-אַבְנֵי מִזְבֵּחַ
כְּאַבְנֵי-גֵר מִנְפָצוֹת לֹא-יִקְמוּ אֲשֵׁרִים
וְחַמְּנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נִזְה מְשֻׁלַּח וְנִעְזָב
כַּמְדָּבָר שֵׁם יִרְעָה עֵגֹל וְשֵׁם יִרְבֵּץ וְכִלָּה
סִעֲפִיָּה:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof .

בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם-בִּינּוֹת הוּא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחַמֵּנוּ עֲשָׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְּנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחַבֵּט יְהוָה מִשְׁבֵּלֹת
הַנָּהָר עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלָּקְטוּ
לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה ׀ בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ
הָאַבְדִּים בְּאַרְצָא אֲשׁוּר וְהַנִּדְחִים בְּאַרְצָא
מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ
בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטָרַת גִּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נָבֵל
צָבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גִּיא-שְׁמָנִים
הַלּוּמִי יֵין:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֲזַק וְאַמִּץ לְאֹדְנֵי כֹזֶרֶם בְּרֹד שַׁעַר
קָטַב כֹּזֶרֶם מִים כְּבִירִים שֹׁטְפִים הִנִּיחַ
לְאַרְצָא בִיד:

2

Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

בְּרִגְלֵיהֶם תִּרְמַסְנָה עֵטְרֵת גְּאוֹת שְׂפּוֹרֵי אִפְרַיִם:	3	The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot;
וְהַיָּהּ צִיצֵת נָבִיל צָבִי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גֵּיא שְׂמָנִים כְּכַוְרָה בְּטָרֶם לִיץ אֲשֶׁר יֵרָאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה: (ס)	4	And the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before the summer, Which when one looketh upon it, While it is yet in his hand he eateth it up.
בַּיּוֹם הַהוּא יְהוָה יִהְיֶה צְבָאוֹת לַעֲטֹרֶת צָבִי וּלְצִפִּירֶת תִּפְאָרָה לְשָׂאֵר עַמּוֹ:	5	In that day shall the LORD of hosts be For a crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His people;
וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט לְיוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט וּלְגִבּוֹרָה מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה שְׁעָרָה: (ס)	6	And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, And for strength to them that turn back the battle at the gate.
וְגַם־אֵלֶּה בִּנְיָן שָׁגוּ וּבִשְׁכָר תַּעֲוּ כִתָּן וְנָבִיא שָׁגוּ בִשְׁכָר נִבְלָעוּ מִן־הַיֵּין תַּעֲוּ מִן־הַשְׁכָּר שָׁגוּ בְּרֹאֶה פָקּוּ פְּלִילִיָּה:	7	But these also reel through wine, And stagger through strong drink; The priest and the prophet reel through strong drink, They are confused because of wine, They stagger because of strong drink; They reel in vision, they totter in judgment.
כִּי כָל־שְׁלֻחֹת מָלְאוּ קִיא צֹאֵה בְּלִי מְקוֹם: (פ)	8	For all tables are full of filthy vomit, and no place is clean.
אֶת־מִי יוֹרֶה דַּעַה וְאֶת־מִי יִבִּין שְׂמוּעָה גְּמוּלִי מִחֶלֶב עֲתִיקִי מִשְׁדִּים:	9	Whom shall one teach knowledge? And whom shall one make to understand the message? Them that are weaned from the milk, Them that are drawn from the breasts?
כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שָׁם זַעִיר שָׁם:	10	For it is precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little.
כִּי בִלְעָגִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹר אֶל־הָעָם הַזֶּה:	11	For with stammering lips and with a strange tongue Shall it be spoken to this people;
אֲשֶׁר ׀ אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְּנוּחָה הַנִּיחוּ לַעֲיֹף וְזֹאת הַמְּרַגְעָה וְלֹא אָבוּא שְׂמוּעָה:	12	To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest to the weary; And this is the refreshing'; Yet they would not hear.
וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שָׁם זַעִיר שָׁם לְמַעַן יִלְכוּ וְכִשְׁלוּ אַחֲוָר וְנִשְׁפְּרוּ וְנִקְשְׁוּ וְנִלְכְּדוּ: (פ)	13	And so the word of the LORD is unto them Precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little; That they may go, and fall backward, and be broken, And snared, and taken.
יִשְׁעִיהוּ כ"ט: כ"ז-כ"ג		Isaiah 29:22-23
לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אֲבֹרָתָם לֹא־עֲתָה יִבּוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּגְיוֹ יִחְוֹרוּ:	XXIX:22	Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;
כִּי בִרְאֵתוֹ יִלְדָּיו מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהַקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:	23	When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרות שמות

יחזקאל כ"ח:כ"ה-כ"ט:כ"א

Ezekiel 28:25-29:21

כֹּה-אָמַר יְיָ אֱדַנִּי יְהוָה בְּקִבְצִי אֶת-בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִן-הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָם וְנִקְדְּשִׁיתִי
בָּם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וַיָּשְׁבוּ עַל-אֲדָמָתָם אֲשֶׁר
נָתַתִּי לַעֲבָדָי לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וַיָּשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּח וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַרְמִים וַיָּשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתַי שְׁפָטִים בְּכָל
הַשָּׂאטִים אֲתָם מִסְּבִיבוֹתָם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִּשְׁנָיִם עָשָׂר לַחֹדֶשׁ
הָיָה דְּבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם שֵׁם פְּנִיךָ עַל-פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם
וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל-מִצְרָיִם כָּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה-אָמַר יְיָ אֱדַנִּי יְהוָה הִנְנִי
עָלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ-מִצְרָיִם הַתָּנִים הַגְּדֹל
הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יַאֲרֵיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יַאֲרִי וְאֲנִי
עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִיִּים) [ק' חַחִים] בְּלַחְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דַגַּת-יַאֲרֵיךָ בְּקִשְׁקֹשְׁתֶיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יַאֲרֵיךָ וְאֵת כָּל-דַּגַּת
יַאֲרֵיךָ בְּקִשְׁקֹשְׁתֶיךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתָךְ וְאֵת כָּל-דַּגַּת
יַאֲרֵיךָ עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תִאָּסֵף וְלֹא
תִקָּבֵץ לַחֲיַת הָאָרֶץ וְלַעוֹף הַשָּׁמַיִם נִתְּתִיךָ
לְאֹכְלָה:

5

And I will cast thee into the wilderness, Thee and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open field; Thou shalt not be brought together, nor gathered; To the beasts of the earth and to the fowls of the heaven Have I given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָּל-יֹשְׁבֵי מִצְרָיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יֵעַן
הָיוּתָם מְשַׁעֲנֵת קֶנֶה לְבַיִת יִשְׂרָאֵל:

6

And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בְּךָ (כ' בַּכַּפֶּךָ) [ק' בַּכַּף] תִּלּוֹץ
וּבִקְעֶתָ לָהֶם כָּל-כִּתְפָם וּבִהֲשָׁעָנָם עָלֶיךָ
תִּשָּׁבֵר וְהָעַמֶּדֶת לָהֶם כָּל-מִתְנָיִם: (ס)

7

When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר יְיָ אֱדַנִּי יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ
חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבְהֵמָה:

8

Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.

והיתה ארץ מצרים לשממה וחרבה וידעו
 כי-אני יהוה יען אמר יאר לי ואני עשיתי:
 לכן הנני אליה ואל-יאריה ונתתי את-ארץ
 מצרים לחרבות חרב שממה ממגדל סנה
 ועד-גבול כוש:
 לא תעבר-בה רגל אדם ורגל בהמה לא
 תעבר-בה ולא תשב ארבעים שנה:
 ונתתי את-ארץ מצרים שממה בתוך
 ארצות נשמות ועריה בתוך ערים מחרבות
 תהינן שממה ארבעים שנה והפצתי
 את-מצרים בגוים וזריתים בארצות: (ו)
 כי כה אמר אדני יהוה מלך ארבעים שנה
 אקבץ את-מצרים מן-העמים אשר-נפצו
 שמה:
 ושבתו את-שבות מצרים והשבתו אתם
 ארץ פתרוס על-ארץ מכורתם והיו שם
 ממלכה שפלה:
 מן-הממלכות תהנה שפלה ולא-תתנשא
 עוד על-הגוים והמעטתים לבלתי רדות
 בגוים:
 ולא יהיה עוד לבית ישראל למבטח
 מזכיר עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני
 אדני יהוה: (ז)
 ויהי בעשרים ושבע שנה בראשון באחד
 לחדש היה דבר-יהוה אלי לאמר:
 בן-אדם נבוכדראצר מלך-בבל העביר
 את-חילו עבדה גדולה אל-צר כל-ראש
 מקרח וכל-פתח מרוטה ושכר לא-היה
 לו ולחילו מצר על-העבדה אשר-עבד
 עליה: (ח)
 לכן כה אמר אדני יהוה הנני נתן
 לנבוכדראצר מלך-בבל את-ארץ מצרים
 ונשא המנה ושלל שללה ובזז בזה והיתה
 שכר לחילו:

- 9 And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.
- 10 Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.
- 11 No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.
- 12 And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.
- 13 For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;
- 14 and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.
- 15 It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.
- 16 And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord GOD.'
- 17 And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:
- 18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;
- 19 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעֲלָתוֹ אֲשֶׁר-עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת-אֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נֶאֱמָם אֲדֹנָי יְהוָה:
בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְלִי אֶתֵּן פֶּתַח-חַיִּים בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי
יְהוָה: (פ)

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord God.
21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפסרת וארא

ירמיהו מ"ו:י"ג-כ"ח

Jeremiah 46:13-28

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא
לְבוֹא נְבוּכַדְרֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת
אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13 The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הַגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדּוֹל וְהַשְׁמִיעוּ
בְּנֹף וּבְתַחְפָּנֶחַס אָמְרוּ הַתִּיַּצֵּב וְהָכֵן לָךְ
כִּי-אֵכְלָה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ:

14 Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מִדּוּעַ נִסְתַּח אַבְיֵרְיָה לֹא עָמַד כִּי יְהוָה
הִדָּפוּ:

15 Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.

הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם-נָפַל אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ
וַיֹּאמְרוּ קוֹמָה וְנָשָׁבָה אֶל-עַמָּנוּ וְאֶל-אֶרֶץ
מּוֹלִדְתָּנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה:

16 He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'

קָרְאוּ שָׁם פֶּרַעַה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם שְׁאוֹן הָעֶבֶר
הַמוֹעֵד:

17 They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'

חִי-אֲנִי נֶאֱמַר-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי
כְתוּבָה בְּהָרִים וּכְכֹרֶמֶל בֵּינָם יָבוֹא:

18 As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.

כָּלִי גוֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בְּתִמְנַטִּים
כִּי-נָחַל לְשָׁמָּה תִהְיֶה וְנִצְתָּה מֵאִין
יוֹשֵׁב: (ס)

19 O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish thyself to go into captivity; For Noph shall become a desolation, And shall be laid waste, without inhabitant.

עֹגְלָה יִפְהַפֵּיחַ מִצְרַיִם קֶרֶן מִצְפּוֹן בָּא
בָּא:

20 Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the north is come, it is come.

גַּם-שֹׁכְרֶיהָ בְּקֶרְבָּהּ כְּעֹגְלֵי מִרְבֵּק
כִּי-גַם-הִמָּה הִפְּנוּ נִסּוּ וַיִּחַדּוּ לֹא עָמְדוּ כִּי
יוֹם אִיָּדָם בָּא עָלֵיהֶם עַת פְּקָדָתָם:

21 Also her mercenaries in the midst of her Are like calves of the stall, For they also are turned back, they are fled away together, They did not stand; For the day of their calamity is come upon them, The time of their visitation.

קוֹלָהּ כְּנִחְשׁ יִלְךְ כִּי-בְתִיל יִלְכוּ
וּבְקֶרֶד־מוֹת בָּאוּ לָהּ כְּחֹטְבֵי עֲצִים:

22 The sound thereof shall go like the serpent's; For they march with an army, And come against her with axes, As hewers of wood.

כָּרְתוּ יַעֲרָהּ נָאִם־יְהוָה כִּי לֹא יִתְקַר כִּי רַבּוֹ
מֵאַרְבֶּה וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר:

23

They cut down her forest, saith the LORD, Though it cannot be searched; Because they are more than the locusts, And are innumerable.

הַבִּישָׁה בַּת־מִצְרַיִם נִתְּנָה בְּיַד עַם־צָפוֹן:

24

The daughter of Egypt is put to shame; She is delivered into the hand of the people of the north.

אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פּוֹקֵד
אֶל־אֱמּוֹן מִנָּא וְעַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם
וְעַל־אֱלֹהֵיהֶם וְעַל־מְלָכֵיהֶם וְעַל־פַּרְעֹה וְעַל־
הַבְּטָחִים בּוֹ:

25

The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt, with her gods, and her kings; even Pharaoh, and them that trust in him;

וְנִתְּנִים בְּיַד מִבְּקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד
נְבוּכַדְרֶצַּר מֶלֶךְ־כַּבְּל וּבְיַד־עַבְדָּיו
וְאַחֲרֵי־כֵן תִּשְׁכֵּן כִּימֵי־קֶדֶם
נָאִם־יְהוָה: (פ)

26

and I will deliver them into the hand of those that seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the hand of his servants; and afterwards it shall be inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל־תַּחַת
יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשָׁעֶךָ מִרְחוֹק וְאֶת־זֶרְעֶךָ
מֵאֶרֶץ שָׁבוִים וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן וְאֵין
מַחְרִיד:

27

But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

אָתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נָאִם־יְהוָה כִּי
אֵתָּה אֲנִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל־הַגּוֹיִם וְ
אֲשֶׁר הִנְחִיתִיךָ שָׁמָּה וְאַתָּה לֹא־אֶעֱשֶׂה כָּלָה
וְיִסְרְתִיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְּחָה לֹא אֲנָקֶךָ: (פ)

28

Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרות בא

סופטים ד':ד'-ה':ל"א

Judges 4:4-5:31

וְדִבּוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשְׁתִּי לַפִּידוֹת הָיָה
שֹׁפֵטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהָיָה יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־תְּמָר דִּבּוּרָה בֵּין הַרְמָה
וּבֵין בֵּית־אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם וַיָּעֲלוּ אֵלֶיהָ בָּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

5

And she sat under the palm-tree of Deborah between Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim; and the children of Israel came up to her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם מִקְדֵּשׁ
נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּה וְיְהוָה
אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמִשְׁכַּתְּ בְּתַר תָּבוֹר
וְלָקַחְתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי
נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6

And she sent and called Barak the son of Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go and draw toward mount Tabor, and take with thee ten thousand men of the children of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל־נַחַל קִישׁוֹן אֶת־סִיסְרָא
שַׂר־צְבָא יָבִין וְאֶת־רֶכֶבוֹ וְאֶת־הַמּוֹנֶה
וְנִתְּתִיהוּ בְיָדְךָ:

7

And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera, the captain of Jabin's army, with his chariots and his multitude; and I will deliver him into thy hand.

8	וַיֹּאמֶר אֵלָיָהּ בָּרַק אֶם־תֵּלְכִי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם־לֹא תֵלְכִי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ:	And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me, then I will go; but if thou wilt not go with me, I will not go.'
9	וַתֹּאמֶר הִלֵּךְ אִלֶּיךָ עִמָּךְ אַפְסִי כִּי לֹא תִהְיֶה תַּפְאֲרֶתְךָ עַל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ כִּי בְיַד־אִשָּׁה יִמָּכֶר יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְתִקֶּם דְּבוֹרָה וּתֵלֶךְ עִם־בָּרַק קְדֵשׁ:	And she said: 'I will surely go with thee; notwithstanding the journey that thou takest shall not be for thy honour; for the LORD will give Sisera over into the hand of a woman.' And Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.
10	וַיִּזְעַק בָּרַק אֶת־זְבוּלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי קְדֵשׁ וַיַּעַל בְּרֹגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפִי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוֹרָה:	And Barak called Zebulun and Naphtali together to Kedesh; and there went up ten thousand men at his feet; and Deborah went up with him.
11	וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרָד מִקֵּין מִבְּנֵי חֶבֶב חֲתָן מֹשֶׁה וַיֵּט אֹהֶלּוֹ עַד־אֵילֹן (כ' בַּצְעָנִים) [ק' בַּצְעָנִים] אֲשֶׁר אֶת־קְדֵשׁ:	Now Heber the Kenite had severed himself from the Kenites, even from the children of Hobab the father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far as Elon-bezaananim, which is by Kedesh.
12	וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם הַר־תָּבוֹר:	And they told Sisera that Barak the son of Abinoam was gone up to mount Tabor.
13	וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכֶבוֹ תִשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב בָּרָזָל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישּׁוֹן:	And Sisera gathered together all his chariots, even nine hundred chariots of iron, and all the people that were with him, from Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.
14	וַתֹּאמֶר דְּבוֹרָה אֶל־בָּרַק כֹּה־נָּה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיֵּרֶד בָּרַק מִהַר תָּבוֹר וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו:	And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day in which the LORD hath delivered Sisera into thy hand; is not the LORD gone out before thee?' So Barak went down from mount Tabor, and ten thousand men after him.
15	וַיִּהְיֶה יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרַק וַיֵּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס בְּרֹגְלָיו:	And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.
16	וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד־אַחַד:	But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.
17	וּסִיסְרָא נָס בְּרֹגְלָיו אֶל־אֹהֶל יָעֵל אִשְׁתִּי תָּבַר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ־חֲצוֹר וּבֵין בֵּית תָּבַר הַקֵּינִי:	Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.
18	וַתֵּצֵא יָעֵל לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיִּסָּר אֵלָיָהּ הָאֹהֶל וַתִּכְסֶּהוּ בַשְּׂמִיכָה:	And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי־נָא מֵעֵט־מַיִם כִּי צָמָאתִי וּתְפַתַּח אֶת־נְאוֹד הַחֶלֶב וּתִשְׁקֶהוּ וּתְכַסֶּהוּ:

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה אִם־אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הֲיֵשׁ־פֹּה אִישׁ וְאָמַרְתְּ אֵין:

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

וּתְקַח יָעֵל אֲשֶׁת־חֶבֶר אֶת־יִתְד הָאֹהֶל וּתִשֶׂם אֶת־הַמַּקְבֵּת בִּידָהּ וּתִכּוֹא אֵלָיו בִּלְאֵט וּתִתְקַע אֶת־הַיִּתְד בַּרְקָתוֹ וּתִצָּנַח בָּאָרֶץ וְהָיָה נִרְדָּם וַיָּעַף וַיָּמָת:

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וְהָיָה בָּרַק רֹדֵף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יָעֵל לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהָיָה סִיסְרָא נָפֵל מֵת וְהַיִּתְד בַּרְקָתוֹ:

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23 So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וּקְשָׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְלִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂר דְּבוּרָה וּבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם (ס) בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V:1 Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בִּפְרָע פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס) בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שִׁמְעוּ מְלָכִים הֶאֱזִינוּ רוֹזְנִים (ס) אֲנֹכִי לִיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בָּצָאתָ מִשְׁעִיר (ס) בָּצַעְדָּךְ מִשְׁדָּה אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רָעָשָׁה גַם־שָׁמַיִם נָטְפוּ (ס) גַּם־עֲבִים נָטְפוּ מַיִם: (ס)

4 LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) יְהַ סִּינַי מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בִּימֵי שִׁמְגַר בֶּן־עֲנַת (ס) בִּימֵי יָעֵל חָדְלוּ אֶרְחוֹת (ס) וְהִלְכּוּ נְתִיבוֹת יִלְכוּ אֶרְחוֹת עַקְלָלוֹת: (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

7	<p>חָדְלוּ פָּרֹזֶן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס) שָׁמַתִּי דְבוֹרָה שָׁמַתִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	<p>The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .</p>
8	<p>יִבְחָר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֲזַ לָחֶם שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם-יִרְאֶה וְרִמָּח (ס) בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	<p>They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?</p>
9	<p>לִבִּי לַחֲזַקְקֵי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמְתַּנְּדָּבִים בָּעַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)</p>	<p>My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.</p>
10	<p>רֹכְבֵי אֲתָנֹת צְחֹלוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל-מִדִּין וְהֹלְכֵי עַל-דֶּדֶרֶךְ שִׁיחוּ: (ס)</p>	<p>Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;</p>
11	<p>מִקּוֹל מְחַצִּצִּים בֵּין מִשְׁאָבִים (ס) שָׁם יִתְנֹלוּ צְדָקוֹת יְהוָה (ס) צְדָקַת פְּרוֹזֶנֹּו בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אֲזַ יֵרְדּוּ לַשְּׁעָרִים עִם-יְהוָה: (ס)</p>	<p>Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.</p>
12	<p>עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוֹרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבַר־יִשִּׁיר (ס) קוּם בָּרַק וּשְׁבֵה שְׁבִיָּה בֶּן-אֲבִינוֹם: (ס)</p>	<p>Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.</p>
13	<p>אֲזַ יַכַּד שְׁלִיד לְאֲדִירִים עָם (ס) יְהוָה יִרְד־לִי בַגְּבוּרִים: (ס)</p>	<p>Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.</p>
14	<p>מִנִּי אֶפְרַיִם שָׁרֵשׁ בְּעַמְלֹק (ס) אַחֲרִיָּה בְּנִימִין בְּעַמְמִיד (ס) מִנִּי מַכִּיר יֵרְדּוּ מִחַקְלִים (ס) וּמִזְבוֹלֵן מִשְׁכִּים בְּשֹׁבֵט סֶפֶר: (ס)</p>	<p>Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.</p>
15	<p>וְשָׂרֵי בִישַׁשְׁכָּר עִם-דְּבֹרָה (ס) וַיִּשְׁשַׁכְּרֹ כֵן בָּרַק בְּעַמְּקֵי שְׁלַח בְּרִגְלָיו (ס) בַּפְּלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקָרֵי-לֵב: (ס)</p>	<p>And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.</p>
16	<p>לָמָּה יֹשְׁבֵת בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס) לִשְׁמֹעַ שִׁירֹת עֲדָרִים (ס) לַפְּלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקָרֵי-לֵב: (ס)</p>	<p>Why satest thou among the sheep-folds, To hear the pipings for the flocks? At the divisions of Reuben There were great searchings of heart.</p>
17	<p>גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שְׁכֹן (ס) וְדָן לָמָּה יִגְוֹר אֲנִיּוֹת (ס) אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְתוֹף יָמִים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכֹּן: (ס)</p>	<p>Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the shore of the sea, And abideth by its bays.</p>
18	<p>זְבֻלוֹן עִם חֲרָף נָפְשׁוֹ (ס) לָמוֹת וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)</p>	<p>Zebulun is a people that jeopardated their lives unto the death, And Naphtali, upon the high places of the field.</p>

19	בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אֶז נִלְחָמוּ מֶלֶכִּי כְנָעַן (ס) בְּתַעֲנָךְ עַל־מִי מִגִּדּוֹ (ס) בָּצַע כֶּסֶף לֹא לָקָחוּ: (ס)	The kings came, they fought; Then fought the kings of Canaan, In Taanach by the waters of Megiddo; They took no gain of money.
20	מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים מִמַּסְלוֹתֵם נִלְחָמוּ עִם־סִיסְרָא: (ס)	They fought from heaven, The stars in their courses fought against Sisera.
21	נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמִים נָחַל קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֶי נַפְשִׁי עֹז: (ס)	The brook Kishon swept them away, That ancient brook, the brook Kishon. O my soul, tread them down with strength.
22	אֶז הִלְמוּ עֲקֵבֵי־סוֹס (ס) מִדְּהֵרוֹת דְּהֵרוֹת אֲבִירָיו: (ס)	Then did the horsehoofs stamp By reason of the prancings, the prancings of their mighty ones.
23	אָרוּ מָרוּז אָמַר מִלְאָךְ יְהוָה אָרוּ אָרוּ יִשְׁבִּיָהּ (ס) כִּי לֹא־בָאוּ לְעֶזְרַת יְהוָה (ס) לְעֶזְרַת יְהוָה בַּגְּבוּרִים: (ס)	'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD, 'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because they came not to the help of the LORD, To the help of the LORD against the mighty.'
24	תְּבָרֶךְ מִנְּשִׁים יֵלֵךְ אִשְׁתְּ חֶבֶר הַקִּינִי (ס) מִנְּשִׁים בָּאֵהֶל תְּבָרֶךְ: (ס)	Blessed above women shall Jael be, The wife of Heber the Kenite, Above women in the tent shall she be blessed.
25	מִים שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסֶפֶל אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)	Water he asked, milk she gave him; In a lordly bowl she brought him curd.
26	יָדָהּ לִיָּתֵד תִּשְׁלַחְנָה (ס) וַיְמִינָה לְהִלָּמוֹת עַמָּלִים (ס) וְהִלָּמָה סִיסְרָא מִחֻקָּה רָאשׁוֹ (ס) וּמִחֻצָּה וְחִלְפָה רָקִתּוֹ: (ס)	Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.
27	בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל שָׁדוּד: (ס)	At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.
28	בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּבְבֵּב אִם סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשָׁנָב (ס) מִדּוּעַ בִּשְׁשׁ רֶכֶב לָבוֹא (ס) מִדּוּעַ אַחֲרָיו פַּעַמֵּי מֶרְכָּבוֹתָיו: (ס)	Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?
29	חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה (ס) אַף־הִיא תָּשִׁיב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ס)	The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:
30	הֲלֹא יִמָּצְאוּ יַחֲלָקוּ שָׁלָל (ס) רַחֵם רַחֲמָתָם לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שָׁלָל צְבָעִים לְסִיסְרָא (ס) שָׁלָל צְבָעִים רִקְמָה (ס) צָבַע רִקְמָתִים לְצִוְאָרֵי שָׁלָל: (ס)	'Are they not finding, are they not dividing the spoil? A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil of dyed garments, A spoil of dyed garments of embroidery, Two dyed garments of broidery for the neck of every spoiler?'
31	כֹּן יִאבְדּוּ כָל־אֹיְבָיֶיךָ יְהוָה וְאַתְּ־כִּי כָצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתּוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: (פ)	So perish all Thine enemies, O LORD; But they that love Him be as the sun when he goeth forth in his might. And the land had rest forty years.

הפטרת בשלח

ישעיהו ו'א'-ו'ז'

Isaiah 6:1-7:6

בשנת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וַאֲרָאָה אֶת־אֲדֹנָי
יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלָיו מְלֵאִים
אֶת־הַחֵיקָל:

VI:1

In the year that king Uzziah died I saw the Lord sitting upon a throne high and lifted up, and His train filled the temple.

שָׁרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כַּנְפִים שֵׁשׁ
כַּנְפִים לְאַחַד בְּשֵׁתָיִם | יְכַסֶּה פָּנָיו וּבִשְׁתָּיִם
יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבִשְׁתָּיִם יַעֲוִפֶּה:

2

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly.

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וַאֲמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ
יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

3

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of His glory.

וַיָּנֻעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבַּיִת
יִמָּלֵא עָשָׁן:

4

And the posts of the door were moved at the voice of them that called, and the house was filled with smoke.

וַאֲמַר אוֹיְלִי כִי־נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ
טָמֵא־שִׁפְתַּיִם אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עַם־טָמֵא
שִׁפְתַּיִם אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה
צְבָאוֹת רָאוּ עֵינָי:

5

Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a people of unclean lips; For mine eyes have seen the King, The LORD of hosts.

וַיִּעַף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשָּׂרָפִים וּבִידּוֹ רֶצֶף
בְּמִלְקָחַיִם לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

6

Then flew unto me one of the seraphim, with a glowing stone in his hand, which he had taken with the tongs from off the altar;

וַיִּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה עַל־שִׁפְתֶּיךָ
וְסֵר עֲוֹנֶךָ וַחֲטֹאתֶךָ תִּכָּפֵּר:

7

and he touched my mouth with it, and said: Lo, this hath touched thy lips; And thine iniquity is taken away, And thy sin expiated.

וַאֲשֻׁמֵּעַ אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אָמַר אֶת־מִי אֲשַׁלַּח
וּמִי יֵלֶךְ־לִנּוּ וַאֲמַר הִנְנִי שְׁלָחְנִי:

8

And I heard the voice of the Lord, saying: Whom shall I send, And who will go for us? Then I said: 'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לִּי וַאֲמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שְׁמָעוּ שְׁמוּעַ
וְאַל־תִּבְיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ וְאַל־תִּדְעוּ:

9

And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשְׁמֵן לִב־הָעָם הַזֶּה וַאֲזַנֵּי הַכֹּהֲנִים וְעֵינֵי
הַשֹּׁעִ פֶּן־יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ
יָבִין וְשׁוֹב וּרְפָא לוֹ:

10

Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וַאֲמַר עַד־מָתַי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר
אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבְתֵימִם מֵאֵין אָדָם
וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11

Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וּרְחֹק יִהְיֶה אֶת־הָאָדָם וּרְבֵּה הָעֲזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12

And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהּ עֲשָׂרָה וְשִׁבְעָה וְהִיטָה לְבָעַר
כָּאֵלֶּה וְכָאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּשַׁלְכֹת מִצְבַּת בָּם
זֶרַע קֹדֶשׁ מִצְבָּתָהּ: (פ)

13

And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בִימֵי אָחָז בֶּן-יֹותָם בֶּן-עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ-אַרָם וּפְקַח
בֶּן-רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם
לְמַלְחָמָה עָלָיָהּ וְלֹא יָכַל לְהִלָּחֵם
עָלָיָהּ:

VII:1

And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגַּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר גָּחָה אָרָם
עַל-אֶפְרַיִם וַיָּנֻעַ לִבָּבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כָּנוּעַ
עֲצִי-יָעַר מִפְּנֵי-רוּחַ: (ס)

2

And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ צֶא-נָא לִקְרֹאת
אָחָז אֹתָהּ וּשְׂאֵר יָשׁוּב בְּנֵה אֶל-קֶצֶה תְּעֹלֶת
הַבְּרֶכֶה הָעֲלִיוֹנָה אֶל-מִסְלַת שְׂדֵה כוֹבֵס:

3

Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשָּׁמֶר וְהִשְׁקֵט אַל-תִּירָא
וּלְבָבְךָ אַל-יִרָד מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּדִים
הָעֹשִׂים הָאֵלֶּה בְּחִרְי-אָף רִצְיִן וְאַרָם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ:

4

and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יֵעַן כִּי-יַעַן עָלִיד אָרָם רָעָה אֶפְרַיִם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ לֹאמַר:

5

Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלֶה בִיהוּדָה וְנִקְצָנָה וְנִבְקַעְנָה אֶלֵינוּ
וְנִמְלִיד מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֵת בֶּן-טַבְּעָל: (פ)

6

Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

יִשְׁעִיָּהוּ ט':ה'-ו'

Isaiah 9:5-6

כִּי-יֵלֵד יֶלֶד-לָנוּ בֶן נָתַן-לָנוּ וְנָתַי הַמְּשָׁחָה
עַל-שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵץ אֶל גִּבּוֹר
אֲבִי-עַד שֵׁר-שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לִם רַבָּה) [ק' לְמַרְבָּה] הַמְּשָׁחָה
וּלְשָׁלוֹם אֵין-קֶץ עַל-כִּסֵּא דָוִד
וְעַל-מַמְלַכְתּוֹ לְהִקְיִן אֹתָהּ וּלְסַעְדָּהּ
בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה מִעַתָּה וְעַד-עוֹלָם קִנְיָתָהּ
יְהוָה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה-זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת יתרו

ירמיהו ל"ד:ח'-כ"ז

Jeremiah 34:8-22

הַדְּבָר אֲשֶׁר-הָיָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה אַחֲרֵי כִּתּוּת הַמִּלֶּכֶּךְ צִדְקְיָהוּ בְרִית
אֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לִקְרֹא לָהֶם
דְּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD,
after that the king Zedekiah had made a covenant with
all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty
unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ
הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד-בָּם
בִּיהוּדֵי אֶחָיו אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every
man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew
woman, go free; that none should make bondmen of
them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָּל-הַשְּׂרָרִים וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בָּאוּ
בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ
אֶת-שִׁפְחָתוֹ חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד-בָּם עוֹד
וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened, that
had entered into the covenant to let every one his
man-servant, and every one his maid-servant, go free,
and not to make bondmen of them any more; they
hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי-כֵן וַיַּשְׁבּוּ אֶת-הָעֲבָדִים
וְאֶת-הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שְׁלָחוּ חֲפְשִׁים
(כ' וַיַּכְבִּישׁוּם) [ק' וַיַּכְבִּשׁוּם] לַעֲבָדִים
וּלְשִׁפְחֹת: (פ)

11

but afterwards they turned, and caused the servants and
the handmaids, whom they had let go free, to return,
and brought them into subjection for servants and for
handmaids;

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to Jeremiah from
the LORD, saying:

כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כְרַתִּי
בְרִית אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר:

13

Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a
covenant with your fathers in the day that I brought
them forth out of the land of Egypt, out of the house of
bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁלַח אִישׁ אֶת-אֶחָיו
הָעִבְרִי אֲשֶׁר-יָמַכְךָ לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים
וְשִׁלַּחְתּוֹ חֲפָשִׁי מִעִמָּךְ וְלֹא-שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם
אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת-אָזְנוֹם:

14

'At the end of seven years ye shall let go every man his
brother that is a Hebrew, that hath been sold unto thee,
and hath served thee six years, thou shalt let him go free
from thee'; but your fathers hearkened not unto Me,
neither inclined their ear.

וַתֵּשְׁבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת-הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי
לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ וַתַּכְרִתּוּ בְרִית
לִפְנֵי בֵּית אֲשֶׁר-נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

15

And ye were now turned, and had done that which is
right in Mine eyes, in proclaiming liberty every man to
his neighbour; and ye had made a covenant before Me
in the house whereon My name is called;

וַתֵּשְׁבוּ וַתַּחֲלִילוּ אֶת-שְׁמִי וַתֵּשְׁבוּ אִישׁ
אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר-שְׁלַחְתֶּם
חֲפְשִׁים לְנַפְשָׁם וַתַּכְבִּשׁוּם אַתֶּם לְהִיּוֹת לָכֶם
לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחֹת: (ס)

16

but ye turned and profaned My name, and caused every
man his servant, and every man his handmaid, whom ye
had let go free at their pleasure, to return; and ye
brought them into subjection, to be unto you for
servants and for handmaids.

לְכֵן כֹּה-אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא-שָׁמַעְתֶּם אֵלַי
לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאֶחָיו וְאִישׁ לְרֵעֵהוּ
הַנִּנְיָ קְרֹא לָכֶם דְּרוֹר נְאֻם-יְהוָה אֶל-הַחֶרֶב
אֶל-הַדָּבָר וְאֶל-הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ'
לְזוּעָה) [ק' לְזוּעָה] לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

17

Therefore thus saith the LORD: Ye have not hearkened
unto Me, to proclaim liberty, every man to his brother,
and every man to his neighbour; behold, I proclaim for
you a liberty, saith the LORD, unto the sword, unto the
pestilence, and unto the famine; and I will make you a
horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־בְּרִיתִי
אֲשֶׁר לֹא־הִקְיִמוּ אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר
כָּרְתוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְשָׁנִים
וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרֵיו׃

18

And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

שְׂרֵי יְהוּדָה וְשְׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרָסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֵגֹל׃

19

the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf; .

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי
נַפְשָׁם וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְבֵהֶמַת הָאָרֶץ׃

20

I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו אֶתֵּן
בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל
מֶלֶךְ בָּכָל הָעָלָיִם מֵעַלֵיכֶם׃

21

And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מִצְוֶה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים אֶל־הָעִיר
הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וּלְכָדוּהָ וּשְׂרָפֶהָ
בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֲתֵן שְׁמָמָה מֵאִין
יָשָׁב׃ (פ)

22

Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

ירמיהו ל"ג:כ"ה-כ"ו

Jeremiah 33:25-26

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יוֹמָם וּלְיָלָה
חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שִׁמַּתִּי׃

XXXIII:25

Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֵס
מִקַּחַת מִזְרְעוֹ מִשְׁלֵיִם אֶל־זָרַע אַבְרָהָם
יִשְׁחָק וַיַּעֲקֹב בִּי־ (כ' אֲשׁוּב) [ק' אָשִׁיב]
אֶת־שְׁבוּתָם וְרַחֲמָתִים׃ (פ)

26

then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפסטר משפטים

מלכים א' כ"ו:י"א-י"ג

I Kings 5:26-6:13

וַיְהִי וַתֵּן חֶכְמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לּוֹ
וַיְהִי שָׁלֵם בֵּין חִירָם וּבֵין שֹׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ
בְרִית שְׁנֵיהֶם׃

V:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שֹׁלֹמֹה מִסּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּי
הַמָּס שֶׁלָּשִׁים אֶלְפָּה אִישׁ׃

27

And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלַחֵם לְכַנּוּנָה עֶשְׂרֵת אֶלְפִים בַּחֹדֶשׁ
חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלַכְנּוֹן שְׁנַיִם חֲדָשִׁים
בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם עַל־הַמָּס׃ (ס)

28

And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשִׁלְמֹה שְׁבַעִים אֶלֶף נֶשָׂא סִבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֲצָב בְּהָר׃	29	And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;
לְבַד מְשָׁרֵי הַנֹּצְבִים לְשִׁלְמֹה אֲשֶׁר עַל-הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה׃ (ס)	30	besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.
וַיִּצְו הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אַבְנִים גְּדֹלוֹת אַבְנִים יִקְרוֹת לַיִסֵּד הַבַּיִת אַבְנֵי גָזִית׃	31	And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.
וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שִׁלְמֹה וּבְנֵי חִירוֹם וְהַגְּבָלִים וַיַּכְיֵנוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לְבִנוֹת הַבַּיִת׃ (פ)	32	And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.
וַיְהִי בְשָׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זֹו הוּא חֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לַמֶּלֶךְ שִׁלְמֹה עַל-יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה׃	VI:1	And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.
וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שִׁלְמֹה לַיהוָה שְׁשִׁים-אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ׃	2	And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.
וְהָאוֹלָם עַל-פְּנֵי הַיִּכָּל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכוֹ עַל-פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רֹחְבוֹ עַל-פְּנֵי הַבַּיִת׃	3	And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.
וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוֹנֵי שְׁקָפִים אֲטוּמִים׃	4	And for the house he made windows broad within, and narrow without.
וַיִּבֶן עַל-קִיר הַבַּיִת (כ' יצוע) [ק' יציע] סָבִיב אֶת-קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכָל וּלְדָבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב׃	5	And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of bthe sanctuary; and he made side-chambers round about;
(כ' היצוע) [ק' היציע] הַתַּחְתָּנָה חָמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ כִּי מִגִּרְעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז בְּקִירוֹת-הַבַּיִת׃	6	the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—
וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֶבֶן-שִׁלְמֹה מִסֵּעַ נִבְנָה וּמִקְבּוֹת וְהַגִּרְזֵן כָּל-כְּלֵי בָרָז לֹא-נִשְׁמַע בְּבִיַּת בְּהִבְנָתוֹ׃	7	For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—
פֶּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכְנָה אֶל-פֶּתַח הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבִלְוִלִים יָעָלוּ עַל-הַתִּיכְנָה וּמִן-הַתִּיכְנָה אֶל-הַשְּׁלֹשִׁים׃	8	The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

9	So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.	וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֶּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת־הַבַּיִת גִּבִּים וּשְׂדֵרֹת בָּאַרְזִים:
10	And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.	וַיִּבֶן אֶת־(כ' הַיְצוּעַ) [ק' הַיְצִיעַ] עַל־כָּל־הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיִּאָּחֲזוּ אֶת־הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ)
11	And the word of the LORD came to Solomon, saying:	וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:
12	'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;	הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר־אַתָּה בֹנֶה אִם־תֵּלֶךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לִלְכֹּת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי אֶת־דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־דָּוִד אָבִיךָ:
13	in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'	וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ)

הפטרת תרומה

	Ezekiel 43:10-27	יחזקאל מ"ג:י"–כ"ז
XLIII:10	Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.	אַתָּה בֶן־אָדָם הַגֵּד אֶת־בַּיִת־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וַיִּמְדְּדוּ אֶת־תִּכְנוּיָתוֹ:
11	And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.	וְאִם־נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל־צוּרָתוֹ וְאֵת כָּל־חֻקֹּתָיו וְכָל־צוּרָתוֹ וְכָל־תּוֹרָתוֹ הוֹדִיעַ אוֹתָם וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם:
12	This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.	זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־גִּבְלוֹ סָבִיב ׀ סָבִיב קֹדֶשׁ קְדָשִׁים הִנֵּה־זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת:
13	And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.	וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה אַמָּה וְחִיק הָאֻמָּה וְאַמָּה־רֹחֵב וּגְבוּלָהּ אֶל־שִׁפְתָּהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גֹב הַמִּזְבֵּחַ:
14	And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.	וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּי אַמּוֹת וְרֹחֵב אַמָּה אֶחָת וּמִהָעֲזָרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֲזָרָה הַגְּדוּלָּה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחֵב הָאֻמָּה:

וְהֵהָרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ' ומהאראיל) [ק] ומהאריאל] וְלַמַּעַלָּה הַקֶּרְנוֹת אַרְבַּע:	15	And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.
(כ' והאראיל) [ק] וְהֵהָרָאֵל] שְׁתֵּים עָשָׂר אַרְךָ בַּשְּׁתֵּים עָשָׂר רָחֵב רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִי:	16	And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.
וְהַעֲזָרָה אַרְבַּע עָשָׂר אַרְךָ בְּאַרְבַּע עָשָׂר רָחֵב אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִיָּה וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצֵי הָאֹמָה וְהַחִיק־לָהּ אֹמָה סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פְּנוֹת קָדִים:	17	And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.'
וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:	18	And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.
וְנָתַתָּה אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צְדוֹק הַקֹּרְבִּים אֵלַי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פֶר בֶּן-בָּקָר לְחַטָּאת:	19	Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.
וְלִקַּחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל-אַרְבַּע קַרְנֹתָיו וְעַל-אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֲזָרָה וְעַל-הַגְּבוּל סָבִיב וְחִטַּאת אוֹתוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ:	20	And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.
וְלִקַּחְתָּ אֶת הַפֶּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפוֹ בְּמִקְדָּשׁ הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:	21	Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.
וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר-עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטָּאוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חִטָּאוּ בַּפֶּר:	22	And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.
בְּכָל־יְמֵי מַחֲטָא תִקְרִיב פֶּר בֶּן-בָּקָר תָּמִים וְאַיִל מִן-הַצֹּאֵן תָּמִים:	23	When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.
וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעֲלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:	24	And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.
שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר-חַטָּאת לַיּוֹם וּפֶר בֶּן-בָּקָר וְאַיִל מִן-הַצֹּאֵן תָּמִימִם יַעֲשׂוּ:	25	Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.
שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁתְּרוּ אוֹתוֹ וּמִלְאֵי יָדָיו:	26	Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.
וַיְכַלּוּ אֶת-הַיָּמִים (ס) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֶת-עֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת-שְׁלֵמֵיכֶם וּרְצֵאתִי אֶתְכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: (ס)	27	And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord GOD.'

הפטרת תצוה

מלכים א י"ח:א'-ל"ט

I Kings 18:1-39

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וַיְבֹרֶךְ יְהוָה הָיָה
אֶל-אֱלֹהָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר
לֵךְ הִרְאֵה אֶל-אֲחָאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל-פְּנֵי
הָאֲדָמָה:

XVIII:1

And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

וַיֵּלֶךְ אֱלֹהָיו לְהִרְאוֹת אֶל-אֲחָאָב וְהָרֶעַב
חָזָק בְּשָׁמְרוֹן:

2

And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

וַיִּקְרָא אֲחָאָב אֶל-עֲבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל-הַבַּיִת
וְעֲבַדְיָהוּ הָיָה יָרֵא אֶת-יְהוָה מְאֹד:

3

And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

וַיְהִי בַּהֲכָרִית אֵיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח
עֲבַדְיָהוּ מֵאֵה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ
בַּמְעָרָה וְכָל־כֶּלֶם לֶחֶם וּמָיִם:

4

for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

וַיֹּאמֶר אֲחָאָב אֶל-עֲבַדְיָהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ
אֶל-כָּל-מַעְיֵי הַמַּיִם וְאֶל כָּל-הַנָּחָלִים
אוּלֵי נִמְצָא חֲצִיר וְנַחְיָה סוּס וּפָרָד וְלֹא
נִכְרִית מִהַבְהֶמָה:

5

And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

וַיַּחֲלֶקוּ לָהֶם אֶת-הָאָרֶץ לְעֵבֶר-בָּהּ אֲחָאָב
הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ וְעֲבַדְיָהוּ הָלַךְ
בְּדֶרֶךְ-אֶחָד לְבָדּוֹ:

6

So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עֲבַדְיָהוּ בְּדֶרֶךְ וַהֲנִה אֱלֹהָיו לִקְרָאתוֹ
וַיִּכְרָהוּ וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאֵתָה זֶה
אֲדֹנִי אֱלֹהָיו:

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אֶמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֱלֹהָיו:

8

And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

וַיֹּאמֶר מַה חָטָאתִי כִּי-אַתָּה נָתַן אֶת-עֲבַדְךָ
בְּיַד-אֲחָאָב לְהַמִּיתָנִי:

9

And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'

תִּי וַיְהִי אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה
אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקֵּשְׁךָ וַאֲמָרוּ
אֵין וַהֲשָׁבִיעַ אֶת-הַמִּמְלָכָה וְאֶת-הַגֹּוי כִּי לֹא
יִמְצָאָכָה:

10

As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֶמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֱלֹהָיו:

11

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

וְהָיָה אֲנִי ׀ אֵלֶיךָ מֵאֵתֶךָ וְרוּחַ יְהוָה ׀ יִשְׁאֲפֶךָ
עַל אֲשֶׁר לֹא־אָדָע וּבֹאֲתִי לְהַגִּיד לְאַחָאָב
וְלֹא יִמָּצְאֶךָ וְהִרְגָנִי וְעַבְדְּךָ יָרָא אֶת־יְהוָה
מִנְעָרִי׃

12

And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

הֲלֹא־הִגַּד לְאֲדֹנָי אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּתִרְגָּ
אֵיזֶבֶל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָבָא מִנְבִיאֵי יְהוָה
מֵמֶנָּה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בִּמְעָרָה
וְאָכְלִים לֶחֶם וָמַיִם׃

13

Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

וְעַתָּה אַתָּה אָמַר לְךָ אָמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלֶיָּהוּ וְהִרְגָנִי׃ (ס)

14

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

וַיֹּאמֶר אֵלֶיָּהוּ חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עִמָּדָתִי
לִפְנֵי כִי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו׃

15

And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּיהוּ לִקְרֹאת אַחָאָב וַיֵּגַד־לּוֹ וַיֵּלֶךְ
אַחָאָב לִקְרֹאת אֵלֶיָּהוּ׃

16

So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת־אֵלֶיָּהוּ וַיֹּאמֶר
אַחָאָב אֵלָיו הֲאַתָּה זֶה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל׃

17

And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־אַתָּה
וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזֹבְכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וּתְלֹךְ
אַחֲרֵי הַבָּעַלִּים׃

18

And he answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וְעַתָּה שְׁלַח קִבְּץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
אֶל־הָר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת
אֲכָלִי שְׁלֹחַן אֵיזֶבֶל׃

19

Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחָאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָר הַכַּרְמֶל׃

20

And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיָּגֶשׁ אֵלֶיָּהוּ אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתַי
אַתֶּם פּוֹסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם־יְהוָה
הָאֱלֹהִים לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם־הַבָּעַל לָכֵן
אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֶתוֹ דָּבָר׃

21

And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיָּהוּ אֶל־הָעָם אֲנִי נֹתֵרְתִי נְבִיא
לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים אִישׁ׃

22

Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחְרוּ לָהֶם הַפָּר
הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיִּשְׂמוּ עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא
יִשְׂמוּ וְאֵלֵי אֵעָשֶׂה | אֶת־הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחֵהוּ
עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אָשִׂים:

23

Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וַקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֵי אֶקְרָא
בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה
בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ
טוֹב הַדָּבָר:

24

And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לִנְבִיאֵי הַפֶּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשְׁנָה כִּי אַתֶּם הַרְבֵּי
וַקְרְאוּ בְשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂמוּ:

25

And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם
וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁם־הַפֶּעַל מִבֹּקֶר
וְעַד־הַצֹּהָרִים לֵאמֹר הַפֶּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל
וְאִין עֲנָה וַיַּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה:

26

And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצֹּהָרִים וַיַּחֲתֹל בָּתָּם אֵלֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ
קְרָאוּ בְּקוֹל־גָּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׁיחַ
וְכִי־שִׁיג לוֹ וְכִי־דֶרֶךְ לוֹ אוֹלֵי יִשָּׁן הוּא
וַיִּקְצֹץ:

27

And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְּגְדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים
בַּחֲרִבּוֹת וּבְרִמְחִים עַד־שִׁפְךָ־דָם עֲלֵיהֶם:

28

And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַעֲבַר הַצֹּהָרִים וַיִּתְּנַבְּאוּ עַד לַעֲלֹת
הַמִּנְחָה וְאִין־קוֹל וְאִין־עֲנָה וְאִין קִשְׁב:

29

And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְכֹל־הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ
כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה
הַהָרוּס:

30

And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֵלֵיהֶם שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים כַּמִּסְפָּר
שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו
לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמֹךְ:

31

And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ
תְּעֹלָה כְּבֵית סֹאתִים זֶרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ:

32

And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפָּר וַיִּשֶׂם
עַל־הָעֵצִים:

33

And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מִלֵּאוֹ אַרְבַּעָה כַּדִּים מִיִּם וַיִּצְקוּ
עַל־הָעֹלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו וַיִּשְׁנֹו
וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוֹ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

34

And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת־הַתֵּעֹלָה
מִלֵּא־מַיִם:

35

And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי ׀ בְּעֹלֹת הַמִּנְחָה וַיֵּגֶשׁ אֵלֵיהֶו הַנָּבִיא
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל
הַיּוֹם יִדָּע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי
עַבְדְּךָ (כ' וּבַדְּבָרֶיךָ) [ק' וּבַדְּבָרֶיךָ] עָשִׂיתִי
אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

36

And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה
יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת־לִבָּם
אֲחֵרָנִית:

37

Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה
וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפֶר
וְאֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּתֵּעֹלָה לַחֲכָה:

38

Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ
יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

39

And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפטרות כי תשא

מלכים א' ז' מ'–נ'

I Kings 7:40-50

וַיַּעַשׂ חִירֹום אֶת־הַכִּירֹות וְאֶת־חִיָּעִים
וְאֶת־הַמִּזְרְקֹות וַיַּכֵּל חִירֹום לַעֲשׂוֹת
אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וּגְלִילֹת הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ
הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכֹות שְׁתֵּי לְכַסּוֹת
אֶת־שְׁתֵּי גְלִילֹת הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ
הָעַמֻּדִים:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי הַשְּׂבָכֹות
שְׁנֵי־טוּרִים רַמְנִים לְשְׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת
אֶת־שְׁתֵּי גְלִילֹת הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
הָעַמֻּדִים:

42

and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכֻנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיֹּרֹת עָשָׂר
עַל־הַמְּכֻנוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־עָשָׂר תַּחַת הַיָּם:	44	and the one sea, and the twelve oxen under the sea;
וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְזֻרְקוֹת וְאֶת כָּל־הַכֵּלִים (כ' האהל) [ק' האלה] אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְמָרֵט:	45	and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.
בְּכַכַּר הַיַּרְדֵּן יָצַקם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבָּה הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין זָרְתָן:	46	In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.
וַיַּנֵּחַ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרַב מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:	47	And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.
וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:	48	And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;
וְאֶת־הַמְנֹרֹת חָמֵשׁ מִיְּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׁמָאוּל לְפָנֵי הַדְּבִיר זָהָב סֻגּוֹר וְהַפָּרַח וְהַנֶּחֱרֵת וְהַמְלָקָחִים זָהָב:	49	and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;
וְהַסְּפוֹת וְהַמְזֻמָּרוֹת וְהַמְזֻרְקוֹת וְהַכַּפֹּת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סֻגּוֹר וְהַפִּתּוֹת לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לַהֵיכָל זָהָב: (פ)	50	and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרות ויקהל

מלכים א' ז' ט"ז-ח' כ"א	I Kings 7:51-8:21	
וַתִּשְׁלַם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קֹדְשֵׁי דָּוִד אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצָרוֹת בֵּית יְהוָה: (פ)	VII:51	Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.
אָז יָקָהָל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאָבוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן:	VIII:1	Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.
וַיָּקָהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בַּיָּרַח הָאֶתְנַיִם בַּחֹדֶג הַשְּׁבִיעִי:	2	And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.
וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרוֹן:	3	And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

<p>וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:</p>	<p>4 And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.</p>
<p>וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאֲרוֹן מִזְבְּחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מִרֹב:</p>	<p>5 And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.</p>
<p>וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דָּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:</p>	<p>6 And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.</p>
<p>כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפִים אֶל־מְקוֹם הָאֲרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאֲרוֹן וְעַל־בִּדְיוֹ מִלְמַעְלָה:</p>	<p>7 For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.</p>
<p>וַיֵּאָרְכוּ הַבָּדִים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבָּדִים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדָּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:</p>	<p>8 And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.</p>
<p>אֵין בָּאֲרוֹן דָּם שְׁנֵי לַחֲוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחָרֹב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>9 There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.</p>
<p>וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהֶעָנָן מָלָא אֶת־בֵּית יְהוָה:</p>	<p>10 And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,</p>
<p>וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעָנָן כִּי־מָלָא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: (פ)</p>	<p>11 so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.</p>
<p>אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן בְּעֲרִפָּל: בָּנָה בָנִיתִי בֵּית זָכָר לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתֶּךָ עוֹלָמִים:</p>	<p>12 Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness. 13 I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.</p>
<p>וַיִּסָּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל עָמַד:</p>	<p>14 And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood. 15 And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel,</p>
<p>וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוִד אָבִי וּבִידּוֹ מָלָא לֵאמֹר:</p>	<p>hath with His hand fulfilled it, saying:</p>

מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי
אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בִחַרְתִּי בְעִיר
מִכָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת לַיהוָה
שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַיהוָה עַל־עַמִּי
יִשְׂרָאֵל:

16

Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עַם־לִבְבִי דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת לַשֵּׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17

Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה
עִם־לִבְבְּךָ לְבָנוֹת בַּיִת לַשֵּׁמִי הֵטִיבָתָ כִּי
הָיָה עִם־לִבְבְּךָ:

18

But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

כִּי אַתָּה לֹא תִבְנֶה תְּבִית כִּי אִם־בְּנֶה הַיָּצֵא
מִחֲלָצֶיךָ הוּא יִבְנֶה תְּבִית לַשֵּׁמִי:

19

nevertheless thou shalt not build the house; but thy son that shall come forth out of thy loins, he shall build the house for My name.

וַיָּקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרֹו אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאִקָּם
תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאָשֵׁב ׀ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאֶבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁם יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20

And the LORD hath established His word that He spoke; for I am risen up in the room of David my father, and sit on the throne of Israel, as the LORD promised, and have built the house for the name of the LORD, the God of Israel.

וְאֲשֶׁם שָׁם מְקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית
יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)

21

And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

צמדזכר כ"ח:ט'–ט"ו

Numbers 28:9-15

ובַּיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם
וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל-עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבִרְאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים
בְּנֵי-שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לִפְּרֵי הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְכִבְשֵׁי הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין וְיִהְיֶה לִפְּרֵי וּשְׁלִישִׁת
הַהִין לְאַיִל וּרְבִיעִית הַהִין לְכִבְשֵׁי יֵין זֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל-עֹלֹת
הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

מפטיר לשבת ראש חודש

ישעיהו ס"ו:א'–כ"ד

Isaiah 66:1-24

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ תַּחְתִּי
רִגְלִי אֵי-יָזֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי וְאֵי-יָזֶה
מְקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֵת-כָּל-אֲלֹהֵי יָדַי עָשָׂתָה וַיְהִיו כָּל-אֲלֹהֵי
נְאֻם-יְהוָה וְאֵל-יָזֶה אֶבְיֹט אֶל-עֲנִי וְנִכְחַר-רוּחַ
וַתִּרְדּוּ עַל-דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכַּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֹרֶף
כָּלֵב מַעַלָּה מִנְחָה דָם-חֲזִיר מִזְבִּיר לְבָנָה
מִבְּרֶךְ אָנוּ גַם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם תִּפְצָּה:

3

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלִיָּהֶם וּמִגּוֹרָתָם אֶבְיֹא
לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנָה דִּבַּרְתִּי וְלֹא
שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי
בְּחָרוּ: (ס)

4

Even so I will choose their mockings, And will bring
their fears upon them; Because when I called, none did
answer; When I spoke, they did not hear, But they did
that which was evil in Mine eyes, And chose that in
which I delighted not.

שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

5

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His
word: Your brethren that hate you, that cast you out for
My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified,
That we may gaze upon your joy', But they shall be
ashamed.

קוֹל שָׁאוֹן מִעִיר קוֹל מִהֵיכָל קוֹל יְהוָה
מִשָּׁלֹם גָּמוּל לֹא־יָבוּ:

6

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from
the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to
His enemies.

בְּטֶרֶם תֵּחִיל יִלְדָּה בְּטֶרֶם יָבוֹא תֶּכֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

7

Before she travailed, she brought forth; Before her pain
came, She was delivered of a man-child.

מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאַלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ
בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת כִּי־תֵחֵלֶה
גַּם־יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ:

8

Who hath heard such a thing? Who hath seen such
things? Is a land born in one day? Is a nation brought
forth at once? For as soon as Zion travailed, She
brought forth her children.

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה
אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אָמַר אֱלֹהֵיךָ:
(ס)

9

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth?
Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut
the womb? Saith thy God.

שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל־אֲהַבֶּיהָ
שִׂישׂוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמְתַּאֲבָלִים עָלֶיהָ:

10

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye
that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn
for her;

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמְיָהּ לְמַעַן
תִּמְצְצוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִיּוֹז כְּבוֹדָהּ: (ס)

11

That ye may suck, and be satisfied With the breast of
her consolations; That ye may drink deeply with delight
Of the abundance of her glory.

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹשֶׁת־אֶלְיָהּ כְּנָהָר
שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל־צֵד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

12

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to
her like a river. And the wealth of the nations like an
overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall
be borne upon the side, and shall be dandled upon the
knees.

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ בֶן אִנְכִי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ:

13

As one whom his mother comforteth, So will I comfort
you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשִׂשׁ לְבָבְכֶם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־עַבְדָּיו וְזַעַם
אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14

And when ye see this, your heart shall rejoice, and your
bones shall flourish like young grass; and the hand of
the LORD shall be known toward His servants, and He
will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה מִרְכָּבָתוֹ
לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וְגַעַרְתּוֹ בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ:

15

For, behold, the LORD will come in fire, And His
chariots shall be like the whirlwind; to render His anger
with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר
וּרְבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

16

For by fire will the LORD contend, And by His sword
with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגִּנּוֹת אַחֵר
(כ' אחד) [ק' אחת] בַּתְּנוּךְ אֲכָלִי בֶשֶׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחְדָּו יִסְפוּ
נַאֲם־יְהוָה:

17

They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18

For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמַּתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם ׀ פְּלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹוד מִנְשְׁכֵי קֶשֶׁת
תְּבַל וַיֹּנֵן הָאִיִּים הָרְחֻקִּים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם:

19

And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהָבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם ׀
מִנְחָה ׀ לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּמְדִּים
וּבַפָּרָדִּים וּבַכַּרְפוֹת עַל הָרָקָדָשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כְּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלֵי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20

And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה:

21

And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כְאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ
יָבֹאוּ כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

23

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וְרָאוּ בַּפִּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִּי
תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה וְהָיוּ
דְּרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ
וּמִדֵּי שַׁבָּת בַּשַּׁבָּתוֹ יָבֹאוּ כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אָמַר יְהוָה

24

And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת ראש חודש

שמואל א' כ':י"ח-מ"ב

I Samuel 20:18-42

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנְפָקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וּשְׁלֹשֶׁת תַּרְדּוּ מָאֹד וּבֹאֲתָ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָ
אֶצֶל הָאֵבֶן הָאֵזֶל:

19

And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִים צִדָּה אוֹרָה לְשַׁלַּח־לִי
לְמִטְרָה:

20

And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנֶּעֱר לְךָ מִצָּא
אֶת־הַחֲצִים אִם־אָמַר אֶמְרָ לְנֶעֱר הִנֵּה
הַחֲצִים | מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחָנוּ וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דָּבָר חִי־יִהְיֶה:

21

And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם־כֹּה אֶמְרָ לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְתָּ יְהוָה:

22

But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: (ס)

23

And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ
(כ' ע"ל) [ק' א"ל] לֶאֱכֹל:

24

So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעַם | כַּפְּעַם
אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר
מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25

And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דִבֶּר שְׂאוּל מְאוּמָּה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקְרָה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26

Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָר הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשָּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27

And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד
מִעֲמָדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28

And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַח־נִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר
וְהוּא צָוָה לִי אֲחִי וְעַתָּה אִם־מָצָאתִי חַן
בְּעֵינֶיךָ אִמְלִטָּה נָא וְאַרְאָה אֶת־אֲחִי עַל־כֵּן
לֹא־בָא אֶל־שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ: (ס)

29

and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׂאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נַעֲוֹת
הַמִּרְדּוֹת הַלְלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֶתָּה
לְבֶן־יִשָּׁי לְבִשְׁתֶּךָ וּלְבִשְׁתַּת עֲרוֹת אִמִּי:

30

Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשָּׁי תִּי עַל־הָאֲדָמָה
לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וּקַח
אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמָת מִֹה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיָּדַע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהַמִּית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשִּׁלְחָן בְּחַרְי־אַף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַהוּא הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי נִעְצַב
אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד
וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר
אֲנִי מוֹרֶה הַנֶּעַר רֵץ וְהוּא־יָרָה תַּחְצִי
לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא תַּחְצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר מְהֵרָה חוֹשֶׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־כ' (כ)
(הַחֲצִי) [ק' תַּחְצִים] וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעַר לֹא־יָדָע מֵאֻמָּה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה עִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹ וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ
אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד
הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אִנְחָנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה
יִהְיֶה אֵין וּבֵינֶךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין זֵרְעֶךָ
עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת שבת מחר חודש

The Maftir for Parashat Shekalim is Exodus 30:11-16.

מלכים ז"צ:א'-י"ז

II Kings 12:1-17

בן-שבע שנים יהואש במלכו: (פ)

XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.

בשנת-שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים שנה מלך בירושלם ושם אמו צביה מבאר שבע:

2

In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

ויעש יהואש הישר בעיני יהוה כל-ימיו אשר הורהו יהוידע הכהן:

3

And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רק הבמות לא-סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

ויאמר יהואש אל-הכהנים כל כסף הקדשים אשר-יובא בית-יהוה כסף עובר איש כסף נפשות ערכו כל-כסף אשר יעלה על לב-איש להביא בית יהוה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם יחזקו את-בדק הבית לכל אשר-ימצא שם בדק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, whosoever any breach shall be found.'

ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך יהואש לא-חזקו הכהנים את-בדק הבית:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

ויקרא המלך יהואש ליהוידע הכהן ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם מחזקים את-בדק הבית ועתה אל-תקחו-כסף מאת מקריכם כי-לבדק הבית תתננהו:

8

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

ויאתו הכהנים לבלתי קחת-כסף מאת העם ולבלתי חזק את-בדק הבית:

9

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

וישח יהוידע הכהן ארון אֶחָד ויקב חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח (כ' בימיו) [ק' מימיו] בבוא-איש בית יהוה ונתנו-שמה הכהנים שמרי הסף את-כל-הכסף המובא בית-יהוה:

10

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי־רַב הַכֶּסֶף בְּאֲרוֹן וַיַּעַל
סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְרוּ וַיִּמְנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

וַנִּתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמִּתְכָּן עַל־ (כ' יד) [ק'
ידי] עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ' הַפְּקָדִים) [ק'
הַמְּפָקְדִים] בֵּית יְהוָה וַיּוֹצִיאוּהוּ לְחָרְשֵׁי
הָעֵץ וְלַבָּנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וְלַגִּדְרִים וְלַחֲצֵבֵי הָאֶבֶן וְלִקְנוֹת עֲצִים
וְאֶבְנֵי מַחְצָב לְחֻזֵּק אֶת־בְּדֵק בֵּית־יְהוָה
וְלִכְלֹל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

13

and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סִפּוֹת כֶּסֶף מִזְמָרוֹת
מִזְרָקוֹת חֲצִצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכָל־כֶּסֶף
מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה:

14

But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהוּ וַתְּקַוּוּ־בוֹ
אֶת־בֵּית יְהוָה:

15

for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחֲשִׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לַתָּת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה
כִּי בְּאֵמֶנָה הֵם עֹשִׂים:

16

Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אָשָׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית יְהוָה
לַכֹּהֲנִים יְהִיו: (פ)

17

The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

מפסיר לפרשת זכור

דברים כ"ה:י"ז-י"ט

Deuteronomy 25:17-19

זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק בְּדֶרֶךְ
בְּצֹאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרַךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל־הַנֶּחָשִׁלִים
אֲחֵרֶיךָ וְאַתָּה עָנִף וַיִּגָּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18

how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יִתְּנָה אֱלֹהֶיךָ וְלָךְ מְכַל־אִבִּיךָ
מִסָּבִיב בְּאַרְצֵךְ אֲשֶׁר יִתְּנֶה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָח אֶת־זִכְרֵ עַמְלֶק מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)

19

Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

מפסיר לפרשת זכור

שמואל א ט"ו:ז'-ל"ד

I Samuel 15:2-34

כֹּה אָמַר יְהוָה זְכוֹרָת פְּלִדָּתִי אֵת
אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂם לוֹ
בְּדֶרֶךְ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרַיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהָכִיתָ אֶת-עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו וְהָמַתָּה
מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מִעַלְלִי וְעַד-יוֹנֵק מִשּׁוֹר
וְעַד-שֶׁה מִגֹּמֵל וְעַד-חֲמֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.' .

וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטַלָּאִים
מֵאַתִּים אֶלֶף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אֶת-אִישׁ
יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עִמָּלֶךְ וַיֵּרֶב בְּנָחַל:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-הַקִּינִי לְכוּ סְרוּ רְדּוֹ מִתּוֹךְ
עִמָּלְקִי בֶן-אֶסְפָּד עִמּוֹ וְאַתָּה עֲשִׂיתָה חֶסֶד
עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרַיִם
וַיֵּסֶר קִינִי מִתּוֹךְ עִמָּלֶךְ:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עִמָּלֶךְ מִחֲוִילָה בּוֹאֵת שׁוֹר
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּשׁ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עִמָּלֶךְ חַי
וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב:

8

And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחֲמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג וְעַל-מִיטְבַּ
הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל-הַכְּרִים
וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם
וְכָל-הַמְּלָאכָה נִמְכְּזָה וְנָמַס אֶתָּה הַחֲרִימוּ:
(פ)

9

But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10

Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נַחֲמֵתִי כִי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שָׁאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי-שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא חָקִים וַיַּחֲר
לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה:

11

'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שָׁאוּל בֹּקֶר וַיֵּגֵד
לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל הַכְּרַמְלָה וְהִנֵּה
מֵצִיב לוֹ יָד וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל:

12

And Samuel rose early to meet Saul in the morning; and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel, and, behold, he is setting him up a monument, and is gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל
בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקִּמְתִּי אֶת-דְּבַר יְהוָה:

13

And Samuel came to Saul; and Saul said unto him: 'Blessed be thou of the LORD; I have performed the commandment of the LORD.'

14	וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבֶּקָּר אֲשֶׁר אֹזְנִי שֹׁמֵעַ:	And Samuel said: 'What meaneth then this bleating of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen which I hear?'
15	וַיֹּאמֶר שְׁאוּל מֵעַמְלֵקִי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל-מִיטָב הַצֹּאן וְהַבֶּקָּר לְמַעַן זִבְחַת לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת-הַיּוֹתֵר הִחָרְמָנוּ: (פ)	And Saul said: 'They have brought them from the Amalekites; for the people spared the best of the sheep and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God; and the rest we have utterly destroyed.'
16	וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שְׁאוּל הֲרָף וְאֶנִּידָה לָּךְ אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה (כ) וַיֹּאמְרוּ [ק'] וַיֹּאמֶר לוֹ דִּבֶּר: (ס)	Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee what the LORD hath said to me this night.' And he said unto him: 'Say on.'
17	וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה בְּעֵינָיִךְ רֹאשׁ שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשְׁחֶךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:	And Samuel said: 'Though thou be little in thine own sight, art thou not head of the tribes of Israel? And the LORD anointed thee king over Israel;
18	וַיִּשְׁלַחֲךָ יְהוָה בְּדַרְךְךָ וַיֹּאמֶר לָךְ וְהִחָרַמְתָּהּ אֶת-הַחֹטְאִים אֶת-עַמְלֵק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוֹתָם אֹתָם:	and the LORD sent thee on a journey, and said: Go and utterly destroy the sinners the Amalekites, and fight against them until they be consumed.
19	וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ חָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)	Wherefore then didst thou not hearken to the voice of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst that which was evil in the sight of the LORD?
20	וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלַיךְ בְּדַרְךְךָ אֲשֶׁר-שָׁלַחְתָּנִי יְהוָה וְאָבִיא אֶת-אַגַּל מֶלֶךְ עַמְלֵק וְאֶת-עַמְלֵק הִחָרַמְתִּי:	And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to the voice of the LORD, and have gone the way which the LORD sent me, and have brought Agag the king of Amalek, and have utterly destroyed the Amalekites.
21	וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֹאשִׁית הַחֲרָם לְזִבְחַת לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּגִלְגָּל: (ס)	But the people took of the spoil, sheep and oxen, the chief of the devoted things, to sacrifice unto the LORD thy God in Gilgal.'
22	וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפִץ לַיהוָה בְּעֹלֹת וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שֹׁמֵעַ מִזִּבְחַת טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:	And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.
23	כִּי חַטָּאת-קָסָם לְמָרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים תַּפְצֹר יַעַן מָאֲסָתָּ אֶת-דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֲסֶךָ מִמֶּלֶךְ: (ס)	For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'
24	וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל חָטָאתִי כִּי-עֲבַרְתִּי אֶת-פִּי-יְהוָה וְאֶת-דְּבַרְיָךְ כִּי יִרְאֵתִי אֶת-הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם:	And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.
25	וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת-חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמָּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:	Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּהוּ אֶת-דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסֶּךָ יְהוָה מִהָיִיתָ מֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל: (ס)	26	And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'
וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֹק בְּכַנְף-מְעִילוֹ וַיִּקְרַע: (ס)	27	And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.
וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע יְהוָה אֶת-מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלֶיךָ הַיּוֹם וַנִּתְּנָה לְרֵעֶךָ הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)	28	And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.'
וְגַם נִצָּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:	29	And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'
וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עָתָה כִּפַּרְנִי נָא נִגַּד זִקְנֵי-עַמִּי וְנִגַּד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	30	Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'
וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁאוּל לַיהוָה: (ס)	31	So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק וַיָּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מֵעַדְנָת וַיֹּאמֶר אַגַּג אֲכֵן סָר מִרְ-הַמּוֹת: (ס)	32	Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שָׂכְלָה נָשִׁים חֲרִבָּה כֵּן-תִּשְׂכַּל מִנְּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁפֹּךְ שְׁמוּאֵל אֶת-אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)	33	And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.
וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וּשְׁאוּל עָלָה אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:	34	Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

מפטיר לפרשת פרה

צמדזכר י"ט:א'-כ"ז	Numbers 19:1-22
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:	XIX:1 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:
זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עֹל:	2 This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.
וַנִּתְּנָהּ אֵתָּה אֶל-אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֶתָּה אֶל-מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂחַט אֶתָּה לִפְנָיו:	3 And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וּלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וַהֲזָה
אֶל־זֶכֶח פָּנָיו אֶהֱל־מוֹעֵד מִדָּמָה שִׁבְעַ
פְּעָמִים:

4 And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרָף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ
וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרָשָׁה יִשְׂרָף:

5 And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וּלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אָרְזוֹ וְאִזְזוֹב וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת
וַהֲשִׁלִּיךְ אֶל־תְּוֹךְ שָׂרֶפֶת הַפָּרָה:

6 And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וְכַבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָתַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרָיִם
יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב:

7 Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהַשָּׂרָף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָתַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

8 And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִשָּׁר | אִישׁ טָהוֹר אֶת אֲפֹרֹת הַפָּרָה וְהֵנִיחַ
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיתָה לַעֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַמִּשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה חֲטָאת
הִוא:

9 And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכַבֵּס הָאִשָּׁר אֶת־אֲפֹרֹת הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר
הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם:

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת
יָמִים:

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הַנּוֹא יִתְחַטֵּא־בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ אָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת
וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא־זָרַק
עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ:

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת חֻקֵּי אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶהֱל כָּל־הַבָּא
אֶל־הָאֶהֱל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֶהֱל יִטָּמֵא שִׁבְעַת
יָמִים:

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל־כֵּל פְּתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צִמִּיד פְּתִיל עָלָיו
טָמֵא הִוא:

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכָל־אֲשֶׁר־יָגַע עַל־פָּנָיו הַשָּׂדֶה בְּחִלְל־חֶרֶב
אוֹ בְּמֵת אוֹ־בְעֵצָם אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר יִטָּמֵא
שִׁבְעַת יָמִים:

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֹפֹר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן
עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל-כָּלִי:

17

And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אֶזֶב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה
עַל-הָאֹהֶל וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת
אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁם וְעַל-הַנֶּזֶע בַּעֲצָם אוֹ בְּחִלָּל
אוֹ בַּמָּת אוֹ בַּקֶּבֶר:

18

And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל-הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַחֲטָאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּכְבָּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעֶרֶב:

19

And the clean person shall sprinkle upon the unclean on the third day, and on the seventh day; and on the seventh day he shall purify him; and he shall wash his clothes, and bathe himself in water, and shall be clean at even.

וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל כִּי אֶת-מִקְדָּשׁ
יְהוָה טָמָא מִי נִדָּה לֹא-זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא:

20

But the man that shall be unclean, and shall not purify himself, that soul shall be cut off from the midst of the assembly, because he hath defiled the sanctuary of the LORD; the water of sprinkling hath not been dashed against him: he is unclean.

וְהִיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי-הַנִּדָּה
יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְהַנֶּזֶע בְּמַיִ הַנִּדָּה יִטְמָא
עַד-הָעֶרֶב:

21

And it shall be a perpetual statute unto them; and he that sprinkleth the water of sprinkling shall wash his clothes; and he that toucheth the water of sprinkling shall be unclean until even.

וְכָל אֲשֶׁר-יִגַּע-בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנִּגָּעַת תִּטְמָא עַד-הָעֶרֶב: (פ)

22

And whatsoever the unclean person toucheth shall be unclean; and the soul that toucheth him shall be unclean until even.

מפטיר לפרשת פרה

יחזקאל ל"ו:ט"ז-ל"ח

Ezekiel 36:16-38

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXXVI:16

Moreover the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל-אֲדָמָתָם
וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת
הַנִּדָּה הִיְתָה דַּרְכָּם לִפְנֵי:

17

'Son of man, when the house of Israel dwelt in their own land, they defiled it by their way and by their doings; their way before Me was as the uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֶשְׁפָּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל-הַדָּם אֲשֶׁר-שָׁפְכוּ
עַל-הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם טִמְאוּהָ:

18

Wherefore I poured out My fury upon them for the blood which they had shed upon the land, and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפֶיץ אֹתָם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת כְּדַרְכָּם
וּכַעֲלִילוֹתָם שִׁפְטֵתִים:

19

and I scattered them among the nations, and they were dispersed through the countries; according to their way and according to their doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ
אֶת-שֵׁם קְדֹשִׁי בְּאֹמַר לָהֶם עִם-יְהוָה אֱלֹהֵה
וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ:

20

And when they came unto the nations, whither they came, they profaned My holy name; in that men said of them: These are the people of the LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֶחְמַל עַל-שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלָהוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁמָּה: (פ)

21

But I had pity for My holy name, which the house of Israel had profaned among the nations, whither they came.

לֵכֵן אָמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם־לְשֵׁם־קִדְשִׁי אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם
אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם:

22

Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחָלָל בְּגוֹיִם
אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי
יְהוָה נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה בְּהַקְדִּישִׁי בְכֶם
לְעֵינֵיהֶם:

23

And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי
אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם
אֶל־אֶדְמַתְכֶם:

24

For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְשִׁהַרְתֶּם מִכָּל
טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

25

And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן
בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת־לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׁרְכֶם
וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26

A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27

And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיִּשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם
וְהִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28

And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּקְרָאתִי
אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא־אֶתֵּן עֲלֵיכֶם
רָעָב:

29

And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וְהִנְחֵיתִי הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30

And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וַיִּזְכְּרֹתֶם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעֲלָלֵיכֶם
אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וְנִקְטַתֶּם בְּפִנְיֶיכֶם עַל
עוֹנֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31

Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה וַיֵּדַע
לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל:
(ס)

32

Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּיוֹם טַהַר אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת-הָעָרִים וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:	33	Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be builded.
וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה שְׂמָמָה לְעֵינֵי כָל-עוֹבֵר:	34	And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.
וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלֵּלוּ הַנִּשְׁמָה הָיְתָה כְּגֵן-עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמֹת וְהַנְּהָרְסוֹת בְּצִוְרוֹת יִשָּׁבוּ:	35	And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.
וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוֹה בְּנִיתִי הַנְּהָרְסוֹת נָטַעְתִּי הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוֹה דִּבַּרְתִּי וַעֲשִׂיתִי: (ס)	36	Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה עוֹד זֹאת אֶדְרֹשׁ לְבֵית-יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרָבָה אֹתָם כְּצֹאן אָדָם:	37	Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.
כְּצֹאן קִדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ בֵּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוֹה: (פ)	38	As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.'

מפטיר לפרשת החודש

שְׁמוֹת י"ז:א'-כ'	Exodus 12:1-20
וַיֹּאמֶר יְהוֹה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:	XII:1 And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:
הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:	2 'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.
דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֹׂה לְבֵית-אָבִת שֹׂה לְבֵית:	3 Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;
וְאִם-יִמְעַט הַבֵּית מִהֵנוֹת מִשֹּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הִקְרֹב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵּת נַפְשָׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוּ תִכְסּוּ עַל-הַשֹּׂה:	4 and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.
שֹׂה תָמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:	5 Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;
וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קָהָל עֵדַת-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבָּיִם:	6 and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.

וְלָקְחוּ מִן־הַדָּם וְנָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת
וְעַל־הַמִּשְׁקָוָה עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ
בָּהֶם:

7

And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.

וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צֹלִי־אֵשׁ
וּמִצּוֹת עַל־מָרָרִים יֹאכְלֶהוּ:

8

And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.

אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשָׁל מִבָּשָׁל בָּמִים כִּי
אִם־צֹלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעָיו וְעַל־קֶרְבּוֹ:

9

Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.

וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ
עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:

10

And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.

וְכַכֵּה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מְתִנִּיכֶם חֲגָרִים נִעְלִיכֶם
בְּרִגְלֵיכֶם וּמַקְלֵכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ
בְּחִפְזוֹן כִּי־הוּא לַיהוָה:

11

And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.

וְעָבַרְתִּי בָאָרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה
וְהִכֵּיתִי כָל־בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם
וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה
שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:

12

For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.

וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר
אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם
וְלֹא־יְהִיָּה בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַכְתִּי
בָּאָרֶץ מִצְרַיִם:

13

And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.

וְהָיָה חַיִּים הַזֶּה לָכֶם לְזִכָּרוֹן וְחַגְגְתֶּם אֹתוֹ
חַג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּגְהוּ:

14

And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.

שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֹדָם בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי
כָל־אֹכֵל חֵמֶץ וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשְּׁבִיעִי:

15

Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.

וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה
לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אָדָם אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל־נֶפֶשׁ
הוּא לְבָדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:

16

And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמִּצּוֹת כִּי בַעֲצַם הַיּוֹם הַזֶּה
הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת
עוֹלָם:

17

And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב
תֹּאכְלוּ מִצֶּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֹשְׂרִים לַחֹדֶשׁ
בְּעָרֵב:

18

In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.

שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם כִּי
אֶל-אֶכָּל מִחֻמָּצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בָּגֵר וּבְאֻזְרַח הָאָרֶץ:

19

Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.

כָּל-מִחֻמָּצֶת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם
תֹּאכְלוּ מִצֹּת: (פ)

20

Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.'

מפטיר לפרשת החודש

יחזקאל מ"ה:ט"ז-מ"ו:י"ח

Ezekiel 45:16-46:18

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל-הַתְּרוּמָה הַזֹּאת
לְנָשִׂיא בִּישְׂרָאֵל:

XLV:16

All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.

וְעַל-הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנִּסְךְ
בַּחֲגִים וּבְחֻדְשִׁים וּבְשַׁבָּתוֹת בְּכָל-מוֹעֲדֵי
בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה אֶת-הַחֲטָאת
וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הָעוֹלָה וְאֶת-הַשְּׁלָמִים
לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית-יִשְׂרָאֵל: (ס)

17

And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ-בֶּן-בָּקָר תָּמִים וְחֹטֵאת
אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:

18

Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל-מִזְבֹּחַ
הַבַּיִת וְאֶל-אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֹזֶה לְמִזְבֵּחַ
וְעַל-מִזְבֹּחַ שַׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית:

19

And the priest shall take of the blood of the sin-offering, and put it upon the door-posts of the house, and upon the four corners of the settle of the altar, and upon the posts of the gate of the inner court.

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בְּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שָׂגָה
וּמִפְּתִי וּכְפַרְתֶּם אֶת-הַבַּיִת:

20

And so thou shalt do on the seventh day of the month for every one that erreth, and for him that is simple; so shall ye make atonement for the house.

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שִׁבְעוֹת יָמִים מִצֹּת יֹאכְל:

21

In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.

וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעַד
כָּל-עַם הָאָרֶץ פֶּרֶךְ חֲטָאת:

22

And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.

וּשְׁבַע יָמֵי-הַחֹג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת
פָּרִים וּשְׁבַע אֵילִים תָּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת
הִזְמִים וְחֲטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם:

23

And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן
הֵינן לְאֵיפָה:

24

And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.

בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּחֹג
יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים בַּחֲטָאת כְּעֹלָה
וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)

25

In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.

כֹּה־אָמַר יְהוָה יִהְיֶה שַׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית
הַפְּנִיָה קָדִים וְהָיָה סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה
וּבַיּוֹם הַשִּׁבְעִי יִפָּתַח וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתַח:

XLVI:1

Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ וְעָמַד
עַל־מְזוֹזַת הַשַּׁעַר וַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עוֹלָתוֹ
וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־מַפְתָּן הַשַּׁעַר
וַיֵּצֵא וְהַשַּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעֶרֶב:

2

And the prince shall enter by the way of the porch of the gate without, and shall stand by the post of the gate, and the priests shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, and he shall worship at the threshold of the gate; then he shall go forth; but the gate shall not be shut until the evening.

וְהִשְׁתַּחֲוּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא
בַּשַּׁבָּתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה:

3

Likewise the people of the land shall worship at the door of that gate before the LORD in the sabbaths and in the new moons.

וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יִקְרֹב הַנָּשִׂיא לִיהוָה בַּיּוֹם
הַשַּׁבָּת שִׁשָּׁה כִּבְשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִים:

4

And the burnt-offering that the prince shall offer unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs without blemish and a ram without blemish;

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וּלְכִבְשִׂים מִנְחָה מִתַּת
יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (ס)

5

and the meal-offering shall be an ephah for the ram, and the meal-offering for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימִם וְשִׁשָּׁת
כִּבְשִׂים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ:

6

And in the day of the new moon it shall be a young bullock without blemish; and six lambs, and a ram; they shall be without blemish;

וְאֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה
וּלְכִבְשִׂים כַּאֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן
לְאֵיפָה:

7

and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs according as his means suffice, and a hin of oil to an ephah.

וּבָבֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר יָבֹא
וּבִדְרָכּוֹ יֵצֵא:

8

And when the prince shall enter, he shall go in by the way of the porch of the gate, and he shall go forth by the way thereof.

וּבָבֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בַּמוֹעֲדִים
הַבָּא דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא
דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֹגֵב וְהַבָּא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא
דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר
אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נִכְחוּ (כ' יֵצֵאוּ) [ק' יֵצֵא]:

9

But when the people of the land shall come before the LORD in the appointed seasons, he that entereth by the way of the north gate to worship shall go forth by the way of the south gate; and he that entereth by the way of the south gate shall go forth by the way of the north gate; he shall not return by the way of the gate whereby he came in, but shall go forth straight before him.

וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בָּבֹאִם יָבֹא וּבִצְאוֹתָם
יֵצֵאוּ:

10

And the prince, when they go in, shall go in in the midst of them; and when they go forth, they shall go forth together.

וּבַחֲגִים וּבַמוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה
לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל וּלְכִבְשִׂים מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן
הֵינן לְאֵיפָה: (פ)

11

And in the feasts and in the appointed seasons the meal-offering shall be an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נִדְבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים
נִדְבָה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפָּנִי
קָדִים וַעֲשֶׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר
אַחֲרָי צֵאתוֹ:

12

And when the prince shall prepare a freewill-offering, a burnt-offering or peace-offerings as a freewill-offering unto the LORD, one shall open for him the gate that looketh toward the east, and he shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then he shall go forth; and after his going forth one shall shut the gate.

וְכִבֵּשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה
בִּבְקָר בִּבְקָר בִּבְקָר תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ:

13

And thou shalt prepare a lamb of the first year without blemish for a burnt-offering unto the LORD daily; morning by morning shalt thou prepare it.

וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר שְׁשִׁית
הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהֵינִן לָרֶס
אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם
תָּמִיד:

14

And thou shalt prepare a meal-offering with it morning by morning, the sixth part of an ephah, and the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour: a meal-offering unto the LORD continually by a perpetual ordinance.

(כ' ועשו) [ק' יַעֲשׂוּ] אֶת־הַכֶּבֶשׂ
וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בִּבְקָר בִּבְקָר
עוֹלֹת תָּמִיד: (ס)

15

Thus shall they prepare the lamb, and the meal-offering, and the oil, morning by morning, for a continual burnt-offering.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא מִתְּנָה
לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה
אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

16

Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעַבְדָּיו
וְהִיְתָה לוֹ עַד־שָׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא
אֲךָ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה:

17

But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנִתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנָּחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

18

Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'